Nicolae C. Dinu
Acasă

vol. 2

PARTEA A III-a
O NOUĂ ETAPĂ DIN VIAŢA MEA
Cap. 1 Techirghiol – oraş patriarhal

La Techirghiol fusesem de mai multe ori decât la Constanţa. Mergeam aproape în fiecare vară la „băi” cu căruţa cu caii, toată familia; mama şi bunica se ungeau cu nămol, iar când ne prindeau şi pe noi, copiii, ne spoiau trupul şi faţa de arătam smoliţi ca nişte draci. Protestam şi ne zbăteam, dar ele ne întâmpinau cu expresii blajine: „Lasă maică, nu te sfii! Miroase puţin, dar e sănătos la trup”.

Nu mă gândeam să ajung acolo decât tot pentru o baie în lacul Techirghiol, dar, într-o duminică din luna septembrie, contrar obiceiului meu, am mers la hora din sat ce se ţinea pe terenul viran din spatele ruinelor morii Ştefăneştilor, atras de melodia unui cântec interpretat la acordeon.

Acolo era lume multă, tineri, copii şi chiar vârstnici, primii dansau, iar ceilalţi priveau de pe margine. Lângă mine se afla Radu Doicaru, cu care am intrat în vorbă:

— Ai terminat şcoala? m-a întrebat el.

— Da, i-am răspuns.

— Te-ai gândit unde vei merge mai departe?

— Nu mai plec nicăieri, că nu mă lasă tata, zice să stau acasă şi să mă ocup de agricultură. Eu aş vrea, dar ce să fac? i-am răspuns oftând.

— Eu sunt la şcoala din Techirghiol, am trecut în clasa a şasea. De fapt, acolo suntem mai mulţi: Stan Zăvelcă, Tică Ghiţă, Aurel şi Frusina Fotescu. Toţi locuim la internatul şcolii, fără să plătim nimic. Ştiu că tu înveţi bine şi ar fi păcat să nu continui şcoala, mai ales că acolo

sunt profesori foarte buni.

— Nu ştiu ce să fac, Răduţ, i-am spus, oftând din nou.

— Dacă te hotărăşti să mergi, să mă anunţi, că eu plec duminică pe la ora nouă. Mergem amândoi pe jos, pe drumul de pământ, pe unde este mai aproape şi aşa mai stăm de vorbă. E forte frumos pe câmp.

Ne-am despărţit cu această înţelegere, iar eu am plecat acasă. Familia lui Răduţ locuia pe o uliţă paralelă cu a noastră şi mai la vale, la câteva case depărtare. Întors acasă, am intrat în camera mea şi m-am aşezat pe pat, cu faţa în sus, gândindu-mă cum să fac să pot pleca şi eu la şcoală. Ştiam că tata nu era de acord să plec, că mă destinase să-i suplinesc lipsa, luând frâiele întregii gospodării.

…Dar plecarea mea la şcoală a fost determinată de dorinţa de învăţătură şi năzuinţa de libertate, spre un altfel de viaţă şi spre o realizare mai deplină a personalităţii, care-mi stăpânea fiinţa. Doream să devin profesor pentru că mă atrăgea literatura şi poezia lui Eminescu pe care îl veneram. Dar, s-a văzut ce a ieşit. Greutăţile ulterioare ale vieţii şi asprimea constrângerilor profesiei pe care am exercitat-o mai târziu, mi-au stăvilit total avântul spre acest ideal. Vinovate au fost şi unele influenţe din afară, care mi-au schimbat direcţia.

Acum, când scriu aceste rânduri, pot spune că regret foarte multe lucruri pe care nu le-am realizat. Poate, tocmai de aceea, în scrierile mele, încerc să mă înfăţişez în diferite ipostaze, aşa cum am fost toată viaţa mea, fără artificii şi fără măşti.

Am fost totdeauna conştient de faptul că nu puteam fi prinţ prin naştere, bogăţie şi rang, dar doream cel puţin să mă pot împăuna cu învăţătura pentru că simţeam că pot, că sunt dintr-o plămadă mai deosebită decât alţii, iar în acele timpuri care schimbaseră totul în ţară, învăţătura rămăsese unica distincţie la care mai puteam năzuii. De aceea am plecat la Techirghiol. Aveam nevoie de ceva care să-mi susţină setea de cunoaştere şi dorinţa de a face ceva mai deosebit.

Toată săptămâna care a urmat m-am frământat, dar nu găseam modalitatea prin care să-mi conving părinţii să mă lase să plec la şcoală. Într-o zi, mama şedea pe un scaun la soare şi repara nişte rufe care se desfacuseră pe la încheieturi. M-am apropiat de ea şi, cu multe ezitări, am întrebat-o:

— Mamă, dumneata ai fi de acord ca eu să urmez mai departe la învăţătură?

— Ei, câte n-aş vrea eu, dacă s-ar putea. Dar ce vrei să-mi spui? Hai, zi direct!

I-am povestit tot ce discutasem cu Răduţ Doicaru.

— De, maică, eu ştiu? Trebuie să-l întrebăm pe tata, care, ştii că a hotărât să rămâi să te ocupi de gospodărie, fiind cel mai mare dintre băieţi. Vezi bine că tata este tot timpul la primărie, iar fetele nu se pot lupta cu armăsarii ăştia. Cine vrei să se ocupe de toate?

— Deci, vreţi să rămân în sat şi să mă ocup cu agricultura!? Locul meu nu este aici, mamă, iar dacă nu mă lăsaţi să plec acum, voi pleca altă dată să-mi caut de lucru în oraş, dar nici aici nu rămân! am spus eu cu hotărâre.

Toată săptămâna am continuat să fac tot felul de munci în gospodărie, iar sâmbătă seara am mers acasă la Răduţ şi l-am anunţat că voi pleca cu el la Techirghiol a doua zi. Mi-am pregătit geanta, în care am pus câteva caiete, apoi lenjeria de corp şi un costum de haine noi pe care mi le făcuse croitorul Gogu, vecinul nostru, de Paşti, iar noaptea am dormit un somn agitat, trezindu-mă de câteva ori. Dimineaţa, după ce m-am spălat, am mâncat şi am spus mamei că vreau să citesc în camera mea. Dar, când s-a apropiat ora nouă, m-am îmbrăcat, mi-am luat geanta şi am ieşit tiptil prin faţa casei, mergând la întâlnirea cu Răduţ, cu care am pornit spre locul atât de mult dorit de mine.

Pe drum am vorbit amândoi despre toate, iar aproape de prânz, drumul care cotea la dreapta pe lângă gardul cimitirului turcesc, ne-a scos pe deal, de unde se vedea clădirea şcolii din Techirghiol.

— Aceea este şcoala noastră! mă atenţionează Răduţ, precizându-mi clădirea cu 7 – 8 trepte la intrare.

— Nu are curte?

— Ba da, are, dar în faţă. Ce se vede acolo este ieşirea din spate a elevilor. Nu mergem acolo, că astăzi e închisă. Vom merge la internat, iar mâine de dimineaţă vom merge şi la şcoală. Am traversat oraşul şi am ajuns la internat.

Internatul şcolii era situat pe faleză, lângă lacul Techirghiol, într-o clădire cu subsol, parter şi etaj, prevăzută cu două intrări în faţă, fiecare având câte o scară cu cinci trepte din ciment care dădeau într-o verandă; mai avea o intrare laterală spre sud, pe unde se ajungea la dormitorul fetelor şi camera rezervată pentru pedagogă.

Din faţa clădirii principale, terenul pietros cobora în pantă spre poarta de intrare, unde se găsea şi locuinţa administratorului. Acesta se numea Ali Nasibula (toţi îl strigau Naşi), un bărbat scund, cu faţa rotundă, mereu proaspăt rasă, pe care străluceau doi ochi negri, aproape oblici şi o mustaţă tunsă scurt. Era de etnie tătară şi locuia cu soţia, un copil şi soacra sa în casa respectivă.

Seara s-au adunat toţi elevii care locuiau în internat, iar la ora zece (22°°) s-a dat „stingerea” ca la armată şi a doua zi de dimineaţă deşteptarea; ne-am spălat toţi şi am intrat la masă. Era prima dată în viaţa mea când mâneam caşcaval gustos de Dobrogea – iar de atunci, ori de câte ori îmi amintesc, în nări parcă simt, involuntar, mirosul plăcut de caşcaval. Acasă am avut totdeauna brânză de oi, de vaci, lapte dulce, lapte bătut în puţineiul de lemn alb, unt, etc., dar nu pot uita mirosul de caşcaval de atunci.

La şcoală am pornit toţi, încolonaţi pe două rânduri, însoţiţi de pedagoga internatului, Florica Băjenaru, o tânără de 19 – 20 de ani, a cărei familie locuia în oraş.

Când am ajuns acolo, ni s-a deschis poarta din fier forjat care dădea în strada Nicolae Bălcescu şi am intrat în curte pe aleea principală, iar de acolo, în şcoală.

Totul fusese pregătit din vreme, încât, fiecare clasă a

fost ocupată conform anului de studiu, după care am fost înscrişi în catalogul clasei şi am făcut cunoştinţă cu profesorii: Ion Nicolae, director şi profesor de limba română, Schilici, profesor de fizică, chimie, zoologie şi muzică, Lozan, profesor de matematică şi Constantin Oprişan, profesor de istorie şi geografie; mai târziu am început să facem limba rusă, dar nu reţin numele profesoarei. A doua zi am început temele propriu-zise, iar eu eram absolut încântat, fiind avid de cunoştinţe şi dornic să învăţ.

În scurt timp începuseră să mă cunoască profesorii, că depun interes să asimilez cât mai multe lucruri noi.

La internat dormeam în pat cu Aurel Fotescu, deoarece eu n-am ştiut că trebuie să-mi aduc de acasă cearşafuri, pernă şi pătură, pe care nu le asigura internatul. Astfel că, într-o seară, pedagoga m-a atenţionat că va trebui să merg acasă sâmbătă şi să-mi aduc tot ce-mi lipseşte. Nu i-am dat niciun răspuns, temându-mă că dacă voi ajunge acasă, părinţii mă vor împiedica să mă întorc.

Dar, ca un făcut, sâmbătă, pe la ora zece a apărut în şcoală sora mea, Paula, care mi-a comunicat scurt:

— A spus tata să mergi acasă imediat. Să ştii că este foarte supărat pe tine că ai plecat aşa, fără să spui nimic.

— Nu merg nicăieri şi te rog să te întorci şi să mă laşi în pace! Am început şcoala şi rămân aici, orice s-ar întâmpla.

Ştiindu-mă ambiţios şi destul de hotărât, ea şi-a dat seama că nu va reuşi să mă înduplece astfel şi a început pe un ton mai mieros:

— De ce nu te gândeşti şi la mine? Am făcut atâta drum pe jos, iar acum să mă întorc singură acasă, fără niciun rezultat…

apoi să mă bată tata că nu te-am adus. El mi-a spus să te aduc acasă, orice s-ar întâmpla.

— Ce vrei să spui?

a – Că este supărat şi să nu-l determini să vină el după tine.

În timp ce discutam cu Paula în faţa uşii de la

intrarea în clasa noastră, pe hol s-a apropiat profesorul Schilici, cu care aveam ora de botanică, venind cu catalogul sub braţ.

— De ce nu eşti în clasă, elev? mi s-a adresat el. Da dumneata cine eşti? a întrebat-o pe Paula.

— Sunt sora lui. Am venit să-l iau acasă că…

— Poftiţi amândoi cu mine în cancelarie!

L-am urmat în cancelaria profesorilor, iar după ce ne-a invitat pe scaune, a întrebat-o:

— De ce să-l iei acasă?

— M-a trimis tata să-l iau acasă. Spune că are alte gânduri cu el şi apoi, nu-i poate plăti taxele şcolare. Trebuie să meargă acasă că mi-a spus să nu mă întorc fără el.

— Dragă, cred că tatăl dumitale face o mare greşeală în privinţa băiatului, care este un elev bun, silitor la învăţătură şi îşi va câştiga singur bursa, încât nu va fi nevoie să plătească vreo taxă. La internat are asigurată mâncarea zilnică, loc unde să doarmă, unde să-şi facă temele pentru a doua zi, încât nu-i mai trebuie decât îmbrăcăminte şi o lenjerie de pat. Mă mir că nu aţi aflat toate acestea de la ceilalţi elevi care vin din sat.

A urmat o tăcere scurtă, apoi profesorul a continuat:

— Spune-i tatălui dumitale să se mai gândească, iar dacă poate, să treacă pe la mine într-o zi ca să discutăm! Unii copii sunt buni, capabili, inteligenţi, dar n-au noroc, a adăugat el cu glas scăzut, de parcă-şi vorbea sieşi, în timp ce mă privea cu un aer compătimitor.

— Ce să fac? Trebuie să-l iau acasă, s-a scuzat Paula.

Am mers în clasă de unde mi-am luat ghiozdanul, mi-am luat la revedere de la colegi, abţinându-mă cu mare greutate să nu plâng, dar nu le-am putut răspunde la întrebarea: „Când te întorci?”

Împreună cu Paula am plecat spre casă, refăcând traseul pe care venisem la şcoală cu Răduţ în prima zi. Când am ajuns acasă şi am intrat pe poartă, în timp ce treceam pe trotuarul de piatră din faţa casei, am zărit-o pe mama întinzând pe sârmă rufele proaspăt spălate, dar,

văzându-ne, s-a apropiat de mine şi m-a îmbrăţişat, spunând:

— Unde ai stat atâtea zile, băiatul mamei?

— Unde să stea? La şcoala din Techirghiol, a răspuns Paula.

Întâmplarea petrecută mă afectase atât de tare, încât am izbucnit în plâns, rostind printre lacrimi:

— Nu ştiu ce aveţi cu mine de vreţi să-mi distrugeţi viitorul. De fapt, am văzut mai demult că vreţi să rămân acasă ca orice ţăran legat de pământ, iar mai târziu să muncesc în gospodăria colectivă unde vor merge toţi ţăranii României.

Când m-a văzut că plâng, mama s-a întristat. Ştia că eu nu plâng, nu mă văzuse plângând niciodată, deoarece, când eram necăjit tare de ceva, fugeam în măturile din fundul grădinii şi plângeam până mă linişteam. În timp ce mă ţinea strâns la pieptul ei, i-am simţit trupul tremurând şi zbuciumându-se; am ridicat capul şi i-am văzut ochii ei frumoşi plini de lacrimi de cleştar, care i se prelingeau pe obraji, apoi cădeau pe faţa mea; lacrimile erau fierbinţi şi au avut darul să mă îndurereze atât de tare încât n-am mai putut suporta şi m-am smuls din braţele ei. De cât s-o văd plângând, preferam să mă bată. O iubeam şi ea îmi stârnea totdeauna gânduri duioase pe care n-am cutezat niciodată să i le spun.

Seara, când s-a întors tata de la primărie, toţi dormeam, iar a doua zi a plecat în sat cu treburi înainte de a ne scula noi, astfel încât nu ne-am întâlnit deloc.

În sat s-a întâlnit cu învăţătorul Pavel, care ştia despre mine că învăţ la şcoala din Techirghiol, iar acesta l-a felicitat pentru decizia înţeleaptă pe care a luat-o.

— Cum îi merge băiatului la şcoală?

— L-am adus acasă, a fost tata nevoit să recunoască.

— N-ai făcut bine. Copilul este destul de inteligent şi îi place cartea. Nu trebuia să-l iei de acolo.

— M-am gândit că este băiat şi se poate descurca mai bine cu caii, cu aratul şi celelalte treburi gospodăreşti. Apoi, la şcoală mai trebuie plătite şi taxele şi câte îi mai

trebuie şi lui acolo atâţia ani. Sper că mă înţelegi.

— Da, te înţeleg. Desigur, dumneata ca primar eşti foarte ocupat, fetele nu se pot descurca cu armăsarii pe care nu vrei să-i castrezi sau să cumperi alţi cai şi atunci te-ai gândit să-l sacrifici pe el: îl aduci înapoi acasă şi se înhamă la treabă cum face orice fiu de ţăran. Pentru voi este destul de comod, dar la el te-ai gândit?

Aceste vorbe le-a simţit tata ca pe un duş rece, iar când s-a întors acasă i-a povestit mamei, apoi a întrebat-o:

— Unde este el?

— În cameră la ei, citeşte o carte. Dar ce mai ai cu el?

— M-am gândit să merg la Constanţa cu el, marţi, când este târg, să mai vând nişte cereale şi să-i cumpăr câte ceva din cele necesare la internat. Cred că e mai bine să-l lăsăm să continue şcoala, poate o fi norocul lui în viaţă şi ar fi păcat să-l oprim din drum tocmai noi, părinţii. Mi-a fost ruşine când mi-a spus învăţătorul Pavel. Am ajuns să ne înveţe alţii cum să chibzuim viitorul copiilor noştri.

Luni seara am aflat hotărârea lor. Mi-am pregătit hainele pe scaun şi m-am culcat devreme, iar în zori priveam pe fereastră cum se luminează de ziuă. Tata pregătise căruţa decuseară, iar plecarea s-a făcut repede.

La Constanţa am ajuns devreme, când se luminase bine, dar în târg era, deja, lume. Până la prânz toată treaba a fost terminată şi ne-am întors acasă, iar după cină, tata a stabilit ce mai trebuia făcut:

— Eu plec la primărie dis-de-dimineaţă, i-a spus mamei. Tu pui un cal la şaretă şi îl duci la şcoală!

— Nu prea ştiu unde este şcoala, internatul… s-a scuzat mama.

— Ştie el unde sunt amândouă, iar ca să te întorci acasă te pricepi tu, n-ai să te rătăceşti.

A doua zi am pus în şaretă cele de trebuinţă şi am pornit cu mama spre Techirghiol, urmând drumul pe care mersesem cu Răduţ în tentativa mea eşuată.

Era 23 septembrie, acea lună din an când soarele arde dar nu prea tare, iar lumina lui coboară ca un văl de

mătase peste pomii care pierd treptat din belşugul verii, peste câmpiile aurii secerate, apoi făcute ogor, peste colinele verzi-argintii, poleindu-le cu culoarea muştarului. Pe cer nu era niciun nor, nu sufla nicio adiere de vânt, însă, răcoarea abia simţită a dimineţii ne mângâia faţa, dându-ne o senzaţie de bine. Şedeam alături de mama pe leagănul şaretei peste care pusese o cuvertură de lână împăturită în două. Am vorbit puţin, mai mult ne-am cercetat fiecare gândurile în timp ce calul înainta într-un trap uniform.

Când am ieşit din sat şi am ajuns în dealul viilor, am privit înapoi spre satul cufundat în linişte; din hornurile caselor se ridicau vălătuci de fum vertical, semn că gospodinele îşi începuseră roboteala prin gospodărie.

Pe câmp porumbul începuse să se îngălbenească, anunţând, şi el, sosirea toamnei.

Deodată calul a grăbit pasul din proprie iniţiativă deoarece câţiva tăuni îi dădeau ocol, bâzâind frenetic.

— Ce are calul? m-a întrebat mama.

— Îl necăjesc tăunii şi încearcă să scape prin fugă. La întoarcere să ai grijă să-l struneşti bine, că altfel poate fugi pe câmp şi să răstoarne şareta!

Mama era îngândurată, dar privea peste câmp fără să scoată vreun cuvânt. Am privit-o şi ni s-au întâlnit privirile, prilej cu care mi-a zâmbit. Era un surâs intim, înfrumuseţat de o iubire ascunsă şi de mângâiere.

Am cotit pe lângă cimitirul turcesc şi am ajuns pe dealul de unde se vedea şcoala mea.

— Acolo este şcoala! Clădirea învelită cu tablă, din apropierea bisericii, i-am spus.

— Cum trecem peste râpa asta până acolo?

— Mergem înainte, spre ghiol, pentru a ajunge la internat, iar după ce lăsăm bagajele, mergem la şcoală.

La internat l-am găsit pe domnul Naşi, administratorul căminului, căruia i-am relatat situaţia mea, iar după ce am pus bagajul în dormitorul băieţilor, m-am întors la mama şi am continuat drumul spre şcoală.

Când ne-am apropiat de clădirea şcolii, inima mea a

început să bată cu putere. Am ocolit pe o altă stradă şi am ajuns în curtea din spate, lângă intrarea elevilor. Ultimii elevi intrau în clase, după recreaţie. Am sărutat-o pe mama pe obraz şi am sărit din şaretă, fugind spre intrare.

— Nu iei pachetul cu mâncare, maică?

— Nu. Nu-mi este foame şi mă grăbesc deoarece a sunat de intrare la ore! i-am răspuns de sus, de pe treptele scării din ciment. Sărut mâna, mamă! am strigat apoi.

— Rămâi sănătos, copile! Să înveţi carte şi să ai grijă de sănătate! Te aştept să vii acasă.

Priveam la ea de pe platforma din dreptul uşii de la intrare cum întoarce calul spre drumul pe care urma să se înapoieze acasă. Câteva clipe am urmărit-o întocmai ca atunci când priveşti de pe un vapor spre ţărmul pe care abia l-ai părăsit, dar unde ai fost fericit.

Intrând în clasă, inima mi s-a umplut de bucurie la vederea colegilor mei, care arătau că şi ei se bucură. Adaptarea mea la ritmul clasei s-a făcut aproape fără să se observe, iar creierul meu se nutrea misterios cu vorbe, titluri şi nume; masa moale şi fecundă a lui sugea ca un burete belşugul de informaţii şi cuvinte noi ce se detaşau din fiecare obiect predat de profesori. Aşa am aflat că lumea este largă şi se deschid multe căi pentru cei care au curaj să păşească înainte şi să sondeze viaţa, să se lupte cu primejdiile şi greutăţile ei.

Pentru mine, fiecare oră de curs era ca o bucurie secretă, aşteptată totdeauna cu nerăbdare şi emoţie. Luam contact, pentru prima dată, cu o lume nouă, căreia încercam să-i descopăr valoarea. Paralel cu cele învăţate la curs, mă străduiam să înţeleg şi să mă adaptez societăţii în care pătrundeam şi urma să trăiesc, departe de casa şi de familia mea, cu alte principii de viaţă şi alte comportări şi ocupaţii.

Aşa cum am arătat mai sus, cu profesorul Schilici făceam botanica, zoologia, fizica, chimia şi muzica. Aşa am reuşit să aflu despre protozoare, moluşte, melci, scoici, etc., care mă fascinau şi-mi captau total atenţia. În laborator am întâlnit nişte cochilii care semănau până la

identificare cu ghiocul ţigăncilor din Şatra care poposea în fiecare vară la noi în sat. Întrebându-l, profesorul mi-a explicat că în evul mediu, un astfel de ghioc făcea parte din inventarul alchimiştilor şi vrăjitorilor, fiind considerate cele mai adevărate recipiente în care se puneau elixiruri de dragoste sau chiar otrava.

Domnul Schilici era un bărbat trecut de patruzeci de ani, de statură mijlocie, bine legat, cu ochii verzi şi părul care începuse să-i încărunţească. De obicei umbla în haine foarte elegante, frumoase în detalii, iar albeaţa cămăşii sale impecabile se observa din prima clipă. Văzându-l de mai multe ori schimbat, dar la fel de elegant, am tras concluzia că îşi făcea câte un costum la fiecare şase luni de zile.

Ca profesor era foarte exigent, dar ne-a învăţat multe lucruri folositoare pe care nu le-am uitat nici astăzi. Păcat că în anul următor a fost arestat împreună cu alţi profesori, printre care şi Stanciu I. de la mine din sat, pentru participarea la întruniri ale unor partide politice.

Într-o zi am fost duşi la o festivitate organizată la monumentul eroilor din zona centrală. Acolo am auzit pentru prima dată Imnul Eroilor:

„Presăraţipe-a lor morminte Ale laurilor foi Spre a fi mai dulce somnul Fericiţilor eroi!”… etc.

M-a impresionat numărul mare al bărbaţilor care aveau lipsă câte o mână sau câte un picior, iar mâneca se odihnea în buzunarul hainei, ca şi cracul pantalonului de la piciorul lipsă care era prins de curea la cingătoare. Mulţi dintre mutilaţi manevrau cârjele cu stângăcie, de parcă abia învăţau să se deplaseze cu ele.

Surpriza mare am avut-o când am mers la frizeria din centru oraşului pentru a mă tunde: pe uşa frizeriei a fost adus în braţe un bărbat fără ambele picioare, care a fost aşezat pe un scaun, alături de unul din scaunele destinate clienţilor. Acesta era frizer – un frizer renumit – dar fusese rănit în război şi i se amputaseră ambele picioare mai sus de genunchi. La serviciu îl aduceau cu căruţa nişte prieteni, iar drumurile mai scurte le făcea singur,

folosindu-se de doi tălpici din lemn pentru palme şi cele două cioturi de picioare cu care se târa pe sol; pantalonii aveau nişte bazoane groase în spate pentru a-l proteja la deplasare. L-am văzut de atunci de mai multe ori la frizerie, unde mă tundea şi pe mine, ca şi în deplasările lui pe sol, care-i produceau mari suferinţe deoarece avea un bust de om solid.

Era un bărbat frumos la fizic, dar mutilat de picioare. Se numea Sandu şi era căsătorit cu o femeie brunetă (unii spuneau că era ţigancă), frumoasă, înaltă, cu părul lung, ondulat şi avea foarte mare grijă de soţul său. Împreună aveau o fetiţă drăgălaşă de 4 – 5 ani, care-i semăna leit.

Într-o zi, când am intrat în frizeria lor să mă tund, pe scaun, în faţa lui Sandu se afla un tânăr de 20 – 24 de ani, şaten, cu părul în onduleuri mari, pe care acesta îl tundea şi discutau. Tânărul a spus cu voce tare:

— Trebuie să plătească ruşii pentru ce ne-au făcut. Vin ei englezii şi americanii!

— Nu te mai gândi la asta, Titi! îi replică Sandu. Eşti prea încrezător pentru că nu ştii că englezii şi americanii ne-au vândut ruşilor încă de la Ialta din 1942. De ruşi nu mai putem scăpa. Dacă s-au înţeles între ei, nu vor mai porni ei un alt război pentru noi, că le suntem dragi. Aşa am fost noi blestemaţi: Hitler ne-a vândut Basarabia şi Bucovina ruşilor, Ardealul ungurilor, Cadrilaterul bulgarilor, iar Chiurchil ne-a dat cu totul în braţele lui Stalin, ca să-şi păstreze coloniile. Între ei au făcut un troc, luând fiecare câte o parte mai mare sau mai mică. N-am reprezentat nimic pentru ei, totul a fost demagogie, dar noi tot mai sperăm ca proştii că vin să ne elibereze. Nu mai vin, băiete! Asta e soarta noastră.

Deodată s-a întors în scaun şi s-a strâmbat puţin.

— Ce ai Sandule? îl întreabă alt frizer de alături.

— Mă dor picioarele, răspunde el.

— Păi, nu le mai ai şi tot te dor?

— Da. Tu n-ai auzit că nervii lor sunt în creier şi mă dor şi gleznele şi tălpile, genunchii… ce să fac?

Şi, totuşi, Sandu avea un moral robust care îl ajuta să

trăiască şi să învingă greutăţile vieţii. Avea mulţi prieteni în Techirghiol cu care făcea glume, mergea la o bere cu ei şi aproape totdeauna era bine dispus.

Profesorul nostru de matematică, domnul Lozan, nu a venit la ore de la începutul anului şcolar, fiind suplinit, vreo trei săptămâni, tot de profesorul Schilici. Dar când şi-a făcut apariţia în clasă cu catalogul sub braţ, sprijinindu-se într-un baston şi cu un picior de lemn, toţi elevii am fost şocaţi.

A lăsat catalogul pe catedră şi s-a plimbat printre rândurile de bănci. Păşea cu destulă greutate, târând după el piciorul drept, care se ghicea a fi de lemn sub stofa bine călcată a pantalonului. Pantoful care încălţa proteza din lemn păstra o vizibilă rigiditate, iar când se deplasa, piciorul scârţâia din articulaţii, vrând, parcă, să arate cât este de deznădăjduit şi cât suferă din cauza infirmităţii sale.

O vreme am încercat să nu-l mai privesc, întrucât zgomotul făcut pe duşumea de piciorul lui din lemn, însoţit de scârţâitul articulaţiilor şi de respiraţia greoaie, ca după un efort, mă înduioşau şi-mi accelerau pulsul. Îl priveam involuntar când îşi întorcea faţa spre noi când lucra la tablă. Avea obrajii supţi, emaciaţi, de ascet, personaj dedicat trăirilor interioare, într-o izolare aproape totală. Dar ochii lui aveau sclipiri de oţel care îi trădau voinţa inflexibilă.

Din pricina trupului său slăbit şi subţire, de departe părea să fie un bărbat tânăr, dar îl trădau părul alb şi rărit, care contrasta, într-un fel, cu paloarea chipului acoperit cu o pieliţă transparentă, ce îi scotea în evidenţă un trup şi un temperament şubrezite. În ochii săi verzi şi reci ca sticla, se ascundea o energie nemiloasă, care se oprea, parcă, în mâinile slabe şi noduroase care apăsau greu pe baston când piciorul se deplasa înainte, scârţâind ritmic prin frecarea dintre lemn şi fier.

Pe faţa lui se citea suferinţa şi o amărăciune imobilă, fixate în ridurile adânci ale obrazului, fruntea fiind – paradoxal – necutată, netedă şi inflexibilă, ca o mască de

ceară.

Într-o zi, văzându-l pe sală că discută vesel cu elevii din clasa a şaptea, ne-am hotărât să-l rugăm să ne spună povestea tragediei prin care a trecut. Am aşteptat să termine predarea lecţiei, după care un coleg, Horia Popa, s-a ridicat şi l-a rugat:

— Domnule profesor, v-am ruga să ne povestiţi în câteva cuvinte cum a fost în războişi cum aţi păţit necazul cu piciorul dumneavoastră, dacă nu vă e greu. Am îndrăznit să vă întreb pentru că toţi suntem curioşi.

— Despre război! a oftat profesorul şi a făcut o pauză. Războiul – a început el cu glas scăzut – este o mare mizerie şi un pericol de moarte pentru omenire. Este mai bine să nu ştiţi nimic, ar fi prea dur pentru voi. Aş putea să vă spun ceva despre piciorul meu, a adăugat el cu un zâmbet forţat, dar şters, evitând astfel să-şi dezvăluie adevărata stare de spirit. Este din lemn, a precizat el, lovindu-l de câteva ori cu bastonul cu care se ajuta la mers.

Toţi am tresărit auzind zgomotul sec, însoţit de zâmbetul lui amar, de natură a ne întrista, ştiind că suferă pentru acea infirmitate. Eram curioşi să auzim povestea, să aflăm cum s-a produs tragedia.

După ce s-a gândit puţin a început rar:

— A fost o explozie, ca în război, unde se folosesc arme. Odată cu piciorul am pierdut şi sensibilitatea, sentiment propriu oamenilor; sunt imun la orice suferinţă, încât am pierdut şi noţiunea ei, deşi, atunci când m-a lovit schija, apoi la operaţie, suferinţa a fost groaznică şi a continuat să mă chinuie până la vindecarea totală a rănilor.

Dar, cel mai greu mi-a fost după ce toate s-au liniştit, iar războiul s-a sfârşit şi am fost nevoit să-mi reiau viaţa socială, însoţit de această infirmitate. Când eram internat în spital, mă bucuram în sinea mea că sunt la adăpost, scăpat de mizeria frontului, de teroarea tranşeelor şi bombardamentelor, dar odată ieşit din spital, lucrurile s-au complicat. Deşi pare de necrezut, cu această infirmitate n-ar trebui să mă simt nefericit, pentru că nu-mi amintesc să

fi fost fericit vreodată în viaţa mea, a adăugat profesorul, care-şi pironise privirea în duşumeaua clasei, încercând să rămână în echilibru cu ajutorul bastonului său de lemn.

Suferinţa i se citea pe chipul său slab şi aproape livid; venele gâtului şi mărul lui Adam erau foarte proeminente, ochii verzi erau adânciţi în orbite, iar prin pielea translucidă a capului i se vedeau desenele oaselor; avea mâini prelungi, albe, care arătau că au fost odată frumoase, dar acum avea o reţea de vene groase ieşite în relieful sărac, fără carnea şi muşchii care ar fi trebuit să le îmbrace. Când mergea şchiopăta, iar articulaţia protezei scrâşnea la fiecare mişcare, odată cu înclinarea trupului său. Ca el erau mulţi invalizi de război, dar unii continuau să se bucure de viaţă, aşa cum încearcă să se bucure şi cei fără glas, vedere, auz.

Avea dreptate profesorul Lozan când definea războiul ca fiind o mare mizerie pentru omenire. Războiul a însemnat morţi, răniţi, localităţi distruse, jale şi multă suferinţă, fie că a trecut peste Rusia sau peste România, Ungaria, Cehoslovacia sau Germania.

Mai sunt oameni care, fiind ei sănătoşi şi întregi, nu pot aprecia suferinţa şi nevoile altora. Voi exemplifica tot cu frizerul Sandu, deoarece am fost martor la o discuţie purtată în acea frizerie între el şi un bărbat mai tânăr:

— De ce te plângi, nea Sandule? Ce-ţi mai trebuie picioare, când ai o meserie atât de bună şi stai pe scaun, la căldură?

— Cum, măi S im Ioane, dar eu numai asta fac?

— Da, bre, mata ai mâini bune, dar fratele meu, Ion, s-a întors fără un picior şi mâinile amândouă îi lipsesc mai sus de cot. El ce să facă?

Aşa privesc şi alţii care au mentalitatea omului ferecat faţă de durerile şi suferinţele celor năpăstuiţi, pe care îi consideră numai nişte instrumente de muncă, nu şi oameni cu dorinţe şi nevoi. La fel sunt şi cei de la efecte funerare care au devenit o adevărată industrie, câştigând sume mari de bani pe durerile altora.

…În primul an de gimnaziu am făcut istoria antică,

materie care m-a fascinat deoarece aflam lucruri total noi. M-a cucerit de la primele lecţii şi m-a atras la un studiu temeinic pentru a cunoaşte trecutul omenirii şi a înţelege încâlcitele legi care guvernează formarea, dezvoltarea, înflorirea şi apoi decăderea unor civilizaţii. Aşa am luat cunoştinţă de Mesopotamia, Egipt, Babilon, Grecia antică, Sparta, Atena, Minos, etc.

Profesorul Constantin Oprişan, cu glasul lui de tenor, uşor cântat, ne conducea prin labirintul istoriei, de parcă derula un film. Eu eram covârşit de emoţie, ca atunci când m-aş fi aflat în faţa unui mag clarvăzător, care prezenta metamorfoza marilor imperii ale Orientului, de la formare până la destrămarea lor.

Ca într-o ceaţă subţire, prin faţa mea treceau oraşele mai importante care luminaseră acea parte de lume, ca nişte veritabile făclii: Alexandria, Cairo, Damasc, Meca, Teba, Atena, Sparta, Creta, Milet, Minos. Odată cu ele aflam şi despre comunităţile de oameni care şi-au petrecut timpul în veşnice lupte cu săgeţi, cu paloşul, iar, în final, s-au mistuit în nisipurile întinse de pe teritoriile pe care au vieţuit. Reţineam date şi fapte, cu lux de amănunte, deoarece m-am bucurat – atunci şi totdeauna – de darul memoriei, pentru care îi mulţumesc în fiecare zi lui Dumnezeu.

Mesopotamia este ţara aflată între râurile Tigru şi Eufrat, ambele izvorând din Armenia munteană, numită şi paradisul acelui loc. În Mesopotamia cel mai mare râu este Nilul, iar Egiptul este considerat un dar al Nilului. Cu 3500 de ani în urmă Mesopotamia a fost numită de creştini „Poarta lui Dumnezeu”.

Auzeam pentru prima dată despre cetatea Babilon, Turnul Babel construit de împăratul Nimrod, despre Nabucodonosor şi Grădinile suspendate ale Semiramisei, despre Xerxes, regele perşilor şi despre regina Iştar.

Incursiunile profesorului în istoria veche mă transportau, de fiecare dată, cu gândul la deşertul nisipos în care se întemeiaseră acele aşezări omeneşti; cu gândul mă plimbam pe lângă zidurile masive şi auzeam şoaptele

de dincolo de timp ale celor ce şi-au trăit viaţa cu atâtea milenii în urmă, având de înfruntat războaie, necazuri, bucurii şi au nădăjduit la mai bine. Mintea-mi fremăta şi zbura liberă peste epoci, prin istorie, la leul din Babilon, la poarta zeiţei Iştar, la zeul Marduc şi la ceilalţi zei glorioşi care s-au perindat în acea epocă. De asemenea, am fost curios să aflu despre organizarea lor administrativă şi scrierea hieroglifică pe tăbliţele de lut (cuneiformă).

Despre cetatea Babilonului sub conducerea regelui Nabucodonosor se ştia că era un pătrat cu suprafaţa de 480 de stadii (aproximativ de două ori cât Parisul), împrejmuit cu un zid înalt de 116 metri şi gros de 29 metri, având 100 de porţi de aramă încrustate cu nestemate. În centrul cetăţii se afla Tumul Babei cu o înălţime de 174 de metri, apoi grădina suspendată.

Babilonul cel vechi, de pe timpul înfiorătorului împărat Nimrod, din ordinul căruia s-a zidit Tumul Babel, a dispărut pentru totdeauna aşa cum au dispărut în mine şi Troia, Cartagina, Sparta, etc., din ele rămânând doar zidurile şi gloria lor nemuritoare.

În cursul de istorie antică erau nişte imagini desenate care prezentau faraoni, temple egiptene sau greceşti precum şi scene de muncă cu unelte primitive, ca şi de luptă. Mă rugam, în gând, să-mi crească aripi, ca la păsări, să mă pot înălţa în văzduh şi să zbor peste continentele care ne despart, pentru a vedea cu ochii mei acele frumuseţi. Voiam să călătoresc şi să scurm în cenuşa lumii, pentru a afla mai repede de unde venim şi unde dispărem după moarte. Voiam să văd Babilonul, Sfinxul, faraonii şi împărăţia nisipurilor, să văd locurile unde au adormit Seth, Nimrad, Nabucodonosor, Solomon, Ramses al II-lea şi alţii, biblioteca din Alexandria şi Nilul, precum şi faimoasele piramide care, încă mai fac să se mire lumea, chiar şi oamenii de ştiinţă.

La cursuri, profesorul Opri şan nu economisea cuvintele pentru a ne ajuta să călătorim, cu gândul, când pe Nil, când pe malurile Mării Mediterane, unde descoperea că au trăit seminţii ca: egipteni, asiro-caldeni,

greci, fenicieni, libieni, etc. Tot domnia sa preda şi geografia, de unde aflam unde ne găseam pe globul pământesc, noi, românii şi relaţiile cu celelalte popoare.

Când m-am maturizat şi am reuşit să găsesc o sumedenie de lucrări istorice – în special în anii de facultate – am înţeles mai bine toate aceste vestigii ale trecutului. Pe măsură ce ştiinţa şi tehnica s-au dezvoltat, fântâna abisală a istoriei umane a început să-şi dezvăluie tainele şi întreaga sa adâncime, care este, încă, nemăsurabilă, fără limite. Dar, pe când mă aflam în gimnaziu, nu-mi puteam reprezenta, cu mintea de atunci, că ştiinţa va avansa atât de repede, încât astăzi se poate vorbi, cu destulă uşurinţă, despre nave cosmice, O.Z.N.-uri, etc., etc., şi mai puţin despre Sfinx sau despre Regina din Saba, care era şchioapă şi este îngropată în deşert, sicriul ei fiind vegheat de şarpele nemuritor.

Am studiat multe lucrări, printre care şi „Cartea Egipteană a morţilor”, o traducere şi o interpretare a acesteia, în care se descrie călătoria sufletului spre cer, fără posibilitatea de a se întoarce pe pământ. Poate, tocmai de aceea, vechii egipteni îmbălsămau trupurile morţilor lor, sperând să le conserve cât mai bine, ca să reziste pe drumul pe care credeau ei că vor însoţi sufletele. Mai mult, cei din Teba îi îngropau împreună cu bunurile lor personale şi de mobilier, pentru a le fi utile în marea trecere spre noua viaţă. Acest „obicei” a prilejuit şi jefuirea mormintelor celor bogaţi.

Popoarele antice, începând din anul 1900 î.e.n. au folosit scrierea pe tăbliţe de lut ars, într-un alfabet ideografic şi într-o limbă necunoscută; după secolul XII î.e.n. s-a folosit scrierea pictografică, de către aheeni (era o limbă arhaică), inspirată după scrierea hieroglifică folosită de egipteni; mai târziu, scrierea cuneiformă asiriană şi respectiv scrierea hieroglifică din Mohenjo-Daro. Au urmat apoi: alfabetul consonatic fenician compus din 22

de semne, care a fost apoi preluat şi modificat de greci şi romani. Acesta din urmă a stat la baza scrierii

europene moderne.

Dar scrierea hieroglifică a fost descoperită de Champollion, pe timpul împăratului Napoleon Bonaparte. Fără această descoperire nu ar fi fost posibilă descifrarea istoriei Egiptului antic decât într-o mică măsură şi cu o marjă mare de nesiguranţă. Cu toate acestea, arta scrisului este considerată a avea o vârstă apropiată cu astronomia. Astfel, istoriograful Nebo al Orientului şi Taut din Sidon (Egipt) au lăsat primele semne ale scrisului. Egiptenii îl socotesc pe Taut a fi născocitorul semnelor scrise şi cronicarul începuturilor dintâi, adică de pe vremea când pe teritoriul Egiptului se construiau piramidele de la Gizeh.

...În şcoală am avut dascăli buni, dar cel mai aproape de sufletul meu a fost profesorul de limba română şi directorul de atunci al şcolii, domnul Ion Nicolae, de la care, pe lângă obiectul de studiu, am învăţat omenia, munca, cinstea şi dreptatea, pe o nouă treaptă, faţă de cele ce mă învăţaseră părinţii mei în anii puţini în care am stat lângă ei. Parcă îi aud glasul blând, calm şi egal când ne preda în faţa tablei negre, pe care scria atât de frumos cu creta: „Limba română este o limbă fonetică; ea se scrie aşa cum se aude când se pronunţă. Alfabetul are şapte vocale şi şaisprezece consoane, în total douăzeci şi trei de litere”.

De la domnia sa am învăţat toată gramatica limbii române pe care n-am uitat-o nici până astăzi, dar şi foarte multe lucruri folositoare mie. Relaţia mea de suflet cu dascălul meu a început simplu: m-a chemat la el în cancelarie şi mi-a spus:

„Tu ai o minte desfundată care te poate ajuta să asimilezi multe cunoştinţe folositoare, rămâne numai s-o întrebuinţezi raţional. Pentru început îţi sugerez să te foloseşti de acest caiet (mi-a dat un caiet de caligrafie) şi să exersezi pentru a-ţi forma un scris frumos!”

Pe prima filă se aflau câteva fraze care mi-au servit de model, iar în timp de o săptămână l-am dat gata până la ultima filă, după care au mai urmat câteva caiete pe care mi le-am cumpărat singur de la librărie, continuând să

exersez.

„Să nu toceşti cartea! – mă sfătuia profesorul – să te străduieşti să faci sinteze şi asociaţii după ce citeşti şi să prezinţi cu cuvintele tale ce ai înţeles, să fie ceva original”.

Către sfârşitul gimnaziului a considerat că trebuie să ştiu: – Fonetica, adică: vocale, consoane, diftongi, triftongi şi consoane în hiat;

— Morfologia: părţile de vorbire: substantiv, adjectiv, pronume, verb, adverb, locuţiuni adverbiale, conjuncţii (copulative, adversarive şi conclusive), interjecţii, etc.

— Sintaxa: propoziţia (cu subiect, predicat, atribut, complement, etc.), fraza, fraza regentă.

Anii de studii care au urmat mi-au dovedit că făcusem o treabă temeinică. Toate lucrările scrise la examenele pe care le-am dat (şi n-au fost puţine), inclusiv la facultate, au primit puncte în plus datorită caligrafiei mele şi asociaţiilor de idei pe care reuşeam să le fac.

Profesorul Nicolae era idolul meu şi al altor colegi, om bun, cel mai bun din lume, însufleţit de o credinţă sinceră, menită să mişte şi inimile de piatră. Nu voi putea niciodată să-i mulţumesc atât cât merită. Poate colegii mei de atunci şi restul lumii l-au uitat, dar eu îi port o amintire plină de pioşenie deoarece era un om de mare omenie şi l-am admirat în tot ce făcea. Asemenea sentimente, dacă nu se pierd în timp, sunt de natură să lungească viaţa unui om. Era un om bun, sensibil, cu calităţi remarcabile, de o inteligenţă sclipitoare şi poseda o cultură rafinată, caracterizat de-a lungul vieţii sale ca un om demn şi discret. El a fost catalizatorul anilor mei de studiu din acea perioadă. Mă învăţa să fiu modest: „Modestia – spunea profesoruleste proprie talentelor, este înscrisă în codul genetic al fiecărui om.

Cei stimulaţi artificial (deci fără talent) adesea sunt sortiţi să piară. Să ştii că numai munca asiduă şi dăruirea te ţin la suprafaţă! Nu este bine niciodată să ai dreptate împotriva epocii tale, deoarece, ceilalţi te vor considera contra curentului, mai ales atunci când doreşti să ieşi în evidenţă, dar eşti incapabil de linguşire în faţa celor ce au

drept de decizie”.

Îl priveam cu o adâncă afecţiune în suflet, aproape adoraţie simţeam pentru acest om. Nu-mi venea să cred că eu, un copil simplu, reuşisem să câştig admiraţia acestui om distins. Pentru mine era un vis ameţitor, asemenea omului care n-a băut alcool niciodată şi când încearcă, se îmbată.

Afirm că pe acest om l-am iubit mult, cu duioşie, cu milă, admiraţie şi dăruire, deşi nu sunt sigur dacă acest sentiment a fost reciproc, în totalitate. Dar pe atunci nu-mi puneam o astfel de întrebare. Mai ales că mă străduiam să învăţ bine, fiind apreciat de toţi profesorii pentru acest fapt, iar exigenţele şcolii nu mi s-au părut niciodată greu de trecut.

Directorul Nicolae Ion era un pedagog desăvârşit, un om rar precum floarea de colţ. De aceea am pentru el numai superlative şi omagii eterne, pentru elocinţa lui pătrunzătoare până în adâncimile minţii şi sufletelor noastre de tineri învăţăcei. Dar s-a dus şi toţi l-au uitat, uitarea fiind soră cu moartea. E drept că pe atunci evenimentele politice din ţara noastră se precipitau, aveau loc exproprieri, naţionalizări, colectivizarea forţată era în toi şi toate se succedau vertiginos, mulţi oameni ajungând să capete un statut nou.

În învăţământ, după ce au fost arestaţi profesorii care făcuseră politică înainte (vezi prof. Schilici şi alţii), au fost înlocuiţi cu pseudodascăli, nepregătiţi, dar aveau dosare de cadre corespunzătoare. Scriau pe tablă datele pe care le buchiseau din cartea pe care o ţineau în mână ca ghid. Astfel fuseseră înlocuiţi oameni potriviţi cu alţii nepotriviţi. Şcoala are rolul de a forma oameni, iar eu, recunosc, am beneficiat de o învăţătură solidă. Cu toate acestea, când am devenit matur, m-am convins că în şcoală nu se predă neapărat o idee mai deosebită, ci e tot ce s-a mai spus de atâtea ori, de unde zicala: „Nimic nou sub soare!”, adică, tot ce se spune azi a mai fost spus de mult de alte capete geniale. Noi putem să completăm cu câte o expresie, să adăugăm ceva la ce există deja de veacuri.

O idee nouă o poate avea un om, ca un act de inspiraţie care îi este hărăzit de Dumnezeu numai aceluia cu suflet răscolitor şi creier lucrativ.

Ce putea fi mai frumos pentru mine decât să fiu profesor de limba română, visând să-i calce pe urme mentorului meu pe care îl luasem drept model? La acest gând măreţ mi se umplea sufletul de bucurie şi eram tulburat. Tata, care îl cunoştea bine pe directorul meu, îmi dăduse acceptul pentru acea nobilă profesie, numai că eu, furat de frumuseţea uniformei de marină, am lăsat totul baltă şi am îmbrăţişat meseria de navigator.

Directorul Nicolae era om înzestrat cu un deosebit farmec şi personalitate, de aceea a exercitat asupra mea o influenţă crucială în acei ani ai adolescenţei mele. Mereu mă sfătuia să fiu alături de părinţii mei, iar când voi fi plecat departe de ei să le scriu, deoarece ei aşteaptă veşti, aşteaptă cu dor scrisorile copiilor, care reprezintă mult pentru sufletul lor plin de griji. Abia astăzi simt marea valoare a cuvintelor lui, când şi eu am copii şi sunt îngrijorat în privinţa lor când nu mă sună la telefon.

De câte ori mă întâlnea, chiar dacă îmi adresa numai câteva fraze, printre ele erau şi învăţăminte: „Tu nu eşti un copil, mintea ta te prezintă ca pe un tânăr şi să nu uiţi că în viaţă, celor buni, pregătiţi, dotaţi, li se va cere cel mai mult, astfel că dotarea lor se va întoarce, ca un bumerang, contra lor. Sunt ca acele fructe pe care după ce le-ai stors bine de zeamă, le arunci coaja şi celelalte ţesuturi, ca nefolositoare. Să ai grijă de asta!”

În munca mea la instituţia care mi-a luat 35 de ani din viaţă, sfaturile profesorului mi-au venit în gând de nenumărate ori, iar comparaţia cu „fructul stors” a fost prezentă şi la mine, pentru care am suferit mult.

Odată, un bun coleg, mi-au povestit ce discutau doi şefi ai noştri despre mine, în prezenţa lui: „Este foarte bine pregătit, înzestrat şi s-a consacrat muncii întocmai ca prelaţii pentru religie. Este corect şi refuză să fie abătut vreun milimetru din calea lui, iar intransigenţa lui loveşte în cei care ne conduc, motiv pentru care ne cer să-l

stopăm”. Curios!!!

…„în pământ se află o forţă pe care o amplifică ţăranul cu munca lui – spunea profesorul – iar în viaţa trupească a acestor oameni care îşi exercită mai puţin mintea decât trupul, ei au ajuns demni datorită forţei pe care au găsit-o în apropierea de natură, respingând tot ce este urât şi vulgar, iar aceasta îi face să fie distinşi. Tu aparţii unei rase care mai păstrează ceva din nobleţea naturii, în special din punct de vedere spiritual. Dacă vei dezvolta ceea ce este nobil în tine: demnitatea, bunătatea, sinceritatea, curajul de a spune adevărul şi de a te feri de gelozie, de intoleranţă, de meschinării şi alte fapte care îi caracterizează pe mulţi, vei putea merge nestingherit pe drumul tău care-ţi este destinat. Pe tine te ajută capul, mai trebuie doar să mergi drept şi să-ţi alegi o profesie care să-ţi placă, să fie pe măsura ta, că numai aşa o vei putea îndeplini cu bune rezultate. Cel căruia îi place ceea ce face, îl desfată, nu-i simte greutăţile şi nu simte nici când trece vremea; asemenea oameni nu au nevoie de şefi care să-i controleze şi să-i îndemne la treabă. Bucuria ţi-o dă munca necontenită. Cu ea reuşeşti să ţii viaţa teafără şi mintea mereu întreagă. Taina lumii se sprijină pe adevăr, dreptate, libertate. Este un întreg univers pe care se sprijină.

Să te fereşti de oamenii proşti! Şi păunii din unele curţi au penaj viu colorat şi înfoiat, dar sunt proşti. Prostia se ia, dar e mult mai periculoasă decât cea care se dobândeşte prin naştere sau prin titluri, prin diplome. De prostia luată de la alţii nu te poţi dezbăra uşor”.

Profesorul Nicolae Ion era de o bunătate apostolică, motiv pentru care mă simţeam obligat să am încredere totală în el şi să mi-l fac duhovnic, iubindu-l şi respectându-l, în acelaşi timp. Adesea îl priveam ca pe icoanele de pe pereţii casei noastre părinteşti, cu un sentiment curat de dăruire şi de desprindere de mine. Mi se părea că în el există o forţă pe care o ţine închisă şi care clocoteşte.

Odată mi-a spus: „Nimeni nu este stăpân pe viaţă”.

Vorbele lui m-au înfiorat pe loc şi l-am privit insistent ca să-i fur gândul. Într-o toamnă ne-a vizitat, iar tata l-a oprit la noi până a doua zi. Seara au rămas amândoi de vorbă la un pahar cu vin. Masa fusese aşezată afară, sub fereastra camerei mele, încât i-am ascultat până când am adormit. Afară era o lună plină, ale cărei raze luminau casele şi grădinile, proiectându-le umbrele celor doi în geamurile de la fereastră.

L-am văzut adesea obosit, dar niciodată iritat, confuz sau deprimat. Tot ce făcea, realiza cu uşurinţă şi graţia unei forţe care îi era suficientă şi cu buna dispoziţie care cucerea energii senine şi neabătute. De la el am învăţat multe, inclusiv cum trebuie să iau în piept viaţa. Regret că de atunci drumurile noastre nu s-au mai întâlnit pentru ca să-i pot mulţumi, deşi recunoştinţa mea faţă de el era îngropată adânc în suflet pentru că el a fost la originea multor idei care mi-au deschis orizontul cunoaşterii şi mi-au luminat viitorul.

Îmi devenise drag şi-l adoram asemenea câinelui care-şi adoră stăpânul. Din ochii lui blânzi emana o atracţie fantastică, mai ales în momentele în care se străduia să-mi picure în suflet pasiunea pentru învăţătură, ceea ce a reuşit total, acesta fiind şi „crezul” meu. „Te-ai gândit ce profesie îţi vei alege?” m-a întrebat odată. „Da, vreau să fiu profesor ca dumneavoastră”. „Meseria de profesor este frumoasă, dar este foarte grea. Te-aş sfătui să te mai gândeşti!” „Părinţii mei ar vrea să ajung inginer, dar „Ascultă-i pe părinţi, că ei ştiu mai multe!”

În fiecare suflet de copil trăieşte un vis modest, accesibil tuturor: să devină profesor, inginer, doctor, marinar, tenor de operă, etc. Dar asta se întâmplă numai în copilărie deoarece mai târziu, tânăr fiind, înveţi cât poţi mai mult având gândul la lucruri mult mai practice, cu toate că încă nu poţi prevede cum se va orândui viaţa ta, care adesea poate depinde de o întâmplare sau de destin.

Unii ajung chiar genii. Se spune că a fi geniu poate fi o întâmplare, dar obţinerea reală a cunoştinţelor nu. Pentru asta se cere muncă, studiu, cercetare susţinută de o

minte de excepţie care să fie în stare să le pună în valoare. Nu este bine să aduni cunoştinţele şi să le stochezi în creier fără a le folosi mai târziu în mod organizat. Ar fi la fel ca zgârciţii, avarii, care adună bogăţii şi stau călare pe ele, fără a folosi cuiva.

Revin la anii de studiu. În viaţă ei sunt unici, nu mai poţi smulge veşnic o bucată de timp binecuvântată ca cea dăruită anilor de studii, de elev sau student. Nu ţi-o mai poate restitui nimeni, poate de aceea este perioada cea mai regretată. Când devii matur trebuie să-ţi alegi cu grijă calea de urmat. Dacă porneşti pe calea adevărului, trebuie să-l cauţi, să-l verifici şi să-l controlezi de fiecare dată. Adevărurile trăiesc independent de cunoaşterea şi eforturile noastre, iar pentru a le afla şi apăra este nevoie uneori de eforturi supraomeneşti, de renunţări la avantaje şi la cele mai plăcute lucruri omeneşti, să poţi rezista la toate încercările grele, aproape imposibile de trecut. Cei care aleg o viaţă uşoară, în general renunţă la adevăr, adoptând concepţiile celor ce-i conduc şi cărora le devin supuşi, bucurându-se de privilegiile oferite pentru docilitatea lor.

Dar pentru cei pentru care adevărul străluceşte permanent ca o rază de soare, nu există neîncredere în sine, nu există îndoială şi nu se tem că vor fi persecutaţi deşi se aşteaptă la un astfel de tratament; ei merg spre adevăr fără să se teamă de nimic. Păcat că nu au întotdeauna sorţi de izbândă!

Năzuiam spre perfecţiune cu toată căldura pătimaşă de care eram capabil. Voiam să fiu primul, nu acceptam să fiu de „mâna a doua”, urând mediocritatea. Când tocmai ne pregăteam să susţinem examenele de sfârşit de gimnaziu, la internat au venit Aurel Fotescu şi Stan Zăvelcă în uniformele lor de marină şi pentru mine s-a produs cotitura: „Dau examen la marină” mi-am zis. Şi asta am făcut, abandonând ingineria, ca şi nobila profesie a mentorului meu de atunci. Dorinţa sacrificiului de sine ardea în inima mea cu o asemenea strălucire de nestemată, încât depăşea mult grija de a îndeplini celelalte

îndemnuri venite de la părinţi sau de la directorul şcolii. Celelalte pasiuni se stinseseră treptat, iar gândul la marină pusese stăpânire pe mine. Căpătasem destule cunoştinţe din şcoală şi din cărţile pe care le citisem între timp, încât mintea mea ageră îmi dădea ajutor să discern cu mai multă maturitate. Când un copil începe să înţeleagă mecanismele vieţii sociale şi faptele oamenilor, acel deja, devine matur în gândire.

Îmi amintesc de ziua când profesorul ne-a predat verbele auxiliare: „a fi „şi „a avea”. La sfârşit a ţinut să ne atragă atenţia: „Când veţi ajunge oameni maturi şi veţi lucra, să vă aduceţi aminte de aceste două verbe şi veţi constata cât de multă diferenţă există între diferite categorii de oameni”. Atunci n-am prea priceput legătura, dar după şcoală a urmat munca, iar cele două verbe se întâlneau la tot pasul ca mod de diferenţiere între oameni. Astăzi totul s-a amplificat.

Prin anul 1960 mă aflam în concediu la părinţi.

— Ştii cine a fost pe la noi anul trecut? mă întreabă tata.

— Nu bănuiesc.

— Directorul Nicolae de la Techirghiol.

— A venit special să te viziteze sau în trecere pe aici?

— Mi-a spus că a fost mutat cu serviciul la Straja profesor acolo. L-am invitat în casă şi l-am servit cu ceva de mâncare şi câte un pahar de vin. Mi-a povestit că vine luni la Techirghiol şi se întoarce sâmbătă. Te lăuda.

— De ce o fi fost mutat într-un sat un intelectual atât de capabil? am spus eu, gândindu-mă să găsesc calea de a afla adevărul. Nu l-am aflat decât foarte târziu, când am venit cu serviciul în Constanţa, dar profesorul Nicolae nu mai era în viaţă.

Păcat! Era un om căruia i s-ar fi cuvenit o viaţă mai lungă şi mai bună, deoarece în ierarhia nevăzută a lumii, el se afla mai sus decât mulţi alţii, undeva în frunte, dar asta s-ar putea întâmpla numai într-o societate dreaptă, cu oameni competenţi şi obiectivi.

Mi se rupe inima când mă gândesc că acest om s-a

prăpădit din vina altora care nu l-au înţeles. Probabil că şi el, ca mulţi alţii – poate ca şi mine – se lăsase purtat de o stea falsă, crezând că acela era drumul lui, dar se vede că n-a fost şi „s-a rătăcit”.

Tata zicea că „era obosit şi părea în declin, deşi nu împlinise nici 50 de ani, zâmbea trist, un zâmbet de om necăjit, ajuns victima cuiva, dar încerca să-şi ascundă înfrângerea şi resemnarea”. Am simţit în gură un gust amar, gustul deşertăciunii. „Oare de ce mai trăieşte un om dacă vântul a reuşit să-i şteargă urmele paşilor făcuţi în acel loc atâţia ani?”. Este o ruşine cum sau purtat cu el cei „interesaţi”, lăsându-l apoi să moară. De aceea am încercat să-i evoc umbra acestui om minunat. Amintirea leagă oamenii totdeauna şi cu atât mai mult amintirea în afecţiune. Eu mă legasem de profesorul Nicolae dincolo de propria-mi viaţă şi nu-l pot uita. Odată cu trecerea timpului, pe cele rele le-am mai uitat, dar amintirea lui îmi însenineză sufletul, dându-mi o emoţie odihnitoare. Viaţa lui a fost asemenea unui râu care izvorăşte dintre stânci şi curge în torente la vale până la vărsare. El era de o aspră simplitate, la care adăuga o desăvârşită curăţenie sufletească. Nu-mi pot explica de ce un om cu atâta geniu şi atâta înclinaţie spre cunoaştere şi înţelegerea deplină a oamenilor, om cu o fire atât de arzătoare pentru bine şi pentru frumos, cu acea puritate sufletească, să fie surghiunit şi apoi lăsat să moară atât de uşor?

Întrebare pe care o consider logică, dar îi adaug altele: Cine mai este acum interesat să caute adevărul? Cui i-ar mai folosi după atâţia ani?

…În februarie care a urmat, deci prin anul al doilea de gimnaziu, am fost făcut pionier, împreună cu alţi colegi de clasă care îndeplineau condiţiile cerute de regulamente. Fiecare elev candidat la acest titlu de „onoare” era obligat să-şi scrie, pe o coală mare de hârtie, angajamentul. Mi l-am scris şi eu, iar pe marginea din dreapta-sus am desenat un pionier sunând din goarnă, lângă un drapel desfăşurat. A doua zi au fost adunaţi toţi elevii din şcoală pe terenul de sport unde, un grup de pionieri cu goarne au trâmbiţat un

imn scurt, apoi alt grup a zornăit tobele agăţate de gât cu nişte curele din piele. Când tobele şi trompetele au încetat, mi-am auzit numele şi am păşit lângă drapelul unităţii de pionieri împreună cu ceilalţi copii. După primirea cravatelor şi insignelor, ni s-au citit drepturile şi, mai ales, obligaţiile ce ne revin ca pionieri. Una dintre ele era să nu intrăm în biserică pentru că riscăm să pierdem cravata de pionier. Instructoarea noastră ne spusese că nu există Dumnezeu.

În vacanţa de Paşti, pe când la biserică au început deniile, fratele meu, Florică, m-a întrebat:

— Mergi deseară la denii cu mine?

— Nu merg pentru că sunt obosit.

— Hai, că doar nu tragem la plug, stăm şi privim!

— Nu merg. Din luna februarie m-a făcut pionier şi nu mai am voie să intru în biserică.

— Măi, da ce are biserica cu cravata ta roşie?

— Are, că nu am voie să merg, i-am răspuns evaziv.

Mai târziu, prin toamnă, am fost numit comandant de detaşament, apoi de unitate de pionieri. Cu toate acestea, nu ştiu de ce, după o vreme, toate aceste triumfuri de atunci au început să arunce asupra mea un fel de strălucire rece, în comparaţie cu alţi colegi care le simţeau binefăcătoare, apreciindu-le ca pe căldura din cămin. Poate şi pentru faptul că fusesem bolnav o vreme.

În partea I a prezentei cărţi arătam cum „zburam” de pe şira de paie a Ştefăneştilor, unde mi-a căzut în spate un alt copil. Durerile simţite atunci s-au agravat în toamnă, când a dat frigul. L-am anunţat pe tata, care m-a dus la un medic specialist din oraşul Constanţa, căruia am fost nevoit să-i spun toată păţania în faţa părintelui care nu ştiuse nimic până atunci. Medicul m-a consultat, apoi m-a dus în faţa unui aparat şi mi-a făcut raze, având următorul rezultat: „Coloana vertebrală normală, dar spina bifidă la ŞI, unde nervul este presat de vertebră şi nu lucrează”.

— E grav, domnule doctor? întreabă tata.

— Nu este. În câteva luni se vindecă cu tratamentul pe care i-l voi prescrie, dar să respecte şi indicaţiile pe

care i le dau în anexă. Peste trei luni să reveniţi cu el la control! Să se ferească de frig şi umezeală.

Tratamentul a constat în câteva injecţii şi mai multe tablete, însoţite de ceaiuri, iar în prima lună totul a intrat în normal. La control m-am prezentat la data stabilită de medic, care m-a declarat sănătos, recomandându-mi să mă feresc, în continuare de frig şi umezeală în perioada de creştere.

Fiind plecat departe de părinţi beneficiam de o libertate totală, hotărând singur ce aveam de făcut. Alt copil, poate, ar fi apucat pe căi greşite, dar eu mă rezumam doar să mă plimb prin oraş sâmbăta când nu plecam acasă, să intru la un film, să merg la frizer, într-o cofetărie sau la un magazin pentru a-mi cumpăra lenjerie de corp; o dată pe lună mergeam la lustrangiu să-mi vopsesc şi să-mi lustruiesc pantofii.

Fiecare copil vrea să fie odată mare şi să scape de sub tutela părinţilor, să-şi câştige toate drepturile şi privilegiile unui adult, conştient fiind că viaţa lui este limitată atunci când părinţii hotărăsc pentru el şi îi ţin cont ce face, cum face, interzicându-i anumite fapte. Eu nu aveam aceste limite, dar mă feream să greşesc şi nu vedeam libertatea ca pe un paşaport datorat maturităţii.

Mâneam prăjituri destul de rar deoarece aduceam de acasă plăcintă cu brânză, cu dovleac sau cu mere, făcute de mâinile sfinte ale mamei; făcea mama pâine albă în cuptor sau în ţest, dulce ca mierea, cozonaci, pişcoturi şi cremă de zahăr, care le întrecea de departe pe cele de la cofetărie. Şi astăzi îmi stăruie pe limbă gustul mămăligii ţărăneşti pe care o mesteca mama cu făcăleţul din lemn şi o cocea bine, iar când o răsturna pe fundul din lemn, parcă era un glob de aur aburind.

În acea vreme, din hrana ţăranului nu lipseau: fasolea, bobul, lintea şi zarzavaturile. Poate tocmai de aceea oamenii satului puteau ţine mai uşor posturile stabilite în calendarul ortodox, pe când noi, astăzi, mai mult ne necăjim, făcând apel la alimentele din Supermarket-uri, pline de conservanţi şi arome artificiale.

Când nu mergeam acasă mai mult de trei săptămâni, mă trezeam la internat cu fraţii mei, Floricã şi Cornelia, trimişi de mama ca să-mi aducă schimburi şi câte ceva de mâncare. Mă bucuram nespus de mult că îi vedeam, dar îmi produceau o dublă bucurie când îmi aduceau informaţii de acasă şi acele mâncăruri ţărăneşti sfinţite de mâna mamei şi de icoana chipului ei bun şi blând, muncite zi şi noapte, care mă însoţiseră cei peste unsprezece ani pe care-i trăisem acasă, în mijlocul naturii, alături de părinţii şi fraţii mei. Ah! Aroma pâinii coapte!

Odată, prin luna mai, întorcându-mă de la şcoală îmbrăcat cu bluza albă şi cravata de pionier, am trecut pe lângă un loc viran din sat unde copiii jucau fotbal cu o minge din păr de bou. Nu m-am oprit la ei, continuându-mi drumul spre casă. Din spate am auzit mai multe voci spunând: „E mândru ca o capră cu coada sus”.

I-am spus mamei ce se întâmplase imediat ce am ajuns acasă, iar ea mi-a dat răspunsul:

— Vina e a ta, maică.

— De ce? Nu le-am spus şi nu le-am făcut nimic.

— Tocmai asta este. Poate printre ei se află copii care au fost cu tine în clasă. Tu ai plecat „acolo”, iar ei au rămas acasă din diferite motive şi te invidiază. Trebuia să te opreşti la ei şi să vorbiţi, să le povesteşti ce faci tu acolo şi atunci nu ţi-ar mai fi spus că eşti mândru.

Altă dată am făcut întocmai cum m-a învăţat mama, iar rezultatul a fost apropierea foştilor colegi.

— Vezi că se poate şi altfel? mi-a zis mama când i-am povestit. La fel ai făcut şi cu deniile. De ce refuzi să mergi la biserică? Omul fără credinţă este mai prejos şi mai primejdios decât animalele.

— Sunt pionier şi mi s-a interzis să intru în biserică sub ameninţarea că mă dă afară din organizaţie.

Mama a clătinat din cap, un gest plin de amărăciune, dar n-a mai spus nimic. Astăzi recunosc că sub acele presiuni ale vremii, credinţa mea s-a stins la fel ca o candelă care nu mai are ulei, iar acel întuneric a fost umplut de filosofia marxistă pe care am fost obligat s-o

studiez prin toate şcolile pe care le-am urmat ulterior. Uneori ne speriam şi când pronunţam expresiile populare: „Doamne fereşte! Lasă-l în plata Domnului! Slavă Domnului!”

Dintotdeauna am fost împotriva măsurii corporale a tunsului, pe care am simţit-o ca pe o frustrare de un drept personal, în primii doi ani de gimnaziu eram obligaţi să ne prezentăm la şcoală tunşi pe piele, altfel ni se aplicau pedepse prevăzute de regulamentele şcolii. Toţi băieţii erau tunşi zero, încât arătau ca nişte patricieni. Dacă la început m-am resemnat uşor, prin anul al doilea de gimnaziu am început să mă uit după fete şi când am observat că şi ele mă privesc mai insistent, am început să dau mai mare importanţă podoabei capilare. Astfel, pe timpul vacanţei de vară, mă torturam cu tot felul de batiste sau prosoape cu care mă legam la cap ca un turc pentru a mi se forma frizura şi să semăn şi eu cu un flăcău. Pot spune că strădania mea dădea rezultate bune, dar toamna speranţa mi se spulbera din nou deoarece trebuia să trec pe la frizer căruia să-i plătesc pentru a mă elibera de chinuita mea frizură pe care o îngrijisem cu atâta trudă.

Abia în ultimul an de studii ne-a lăsat cu părul care să nu depăşească trei-patru centimetri, iar în vara care a urmat, ca o răzbunare personală pe acele reguli draconice, am lăsat să-mi crească un păr aşa, „à la Eminescu” cu care m-am prezentat la admiterea în Şcoala Medie Tehnică de Marină.

Astăzi întâlnesc tot felul de bărbaţi, tineri sau mai vârstnici care se tund pe piele sau îşi rad părul de pe cap (ne aşteptăm să facă la fel şi fetele, după modelul acelei cântăreţe de rock pe care ne-o prezintă la TV.) arătându-şi ţeasta diformă, ţuguiată sau bombată ca la gorile, ori turtită şi cu adâncituri, găuri, cocoaşe sau chiar cu pete unde părul lipseşte din diferite motive. Dacă cei cu calviţie mai au o scuză, cei pe care Dumnezeu i-a împodobit cu un păr frumos sunt consideraţi leneşi în ceea ce priveşte higiena capului sau „cuceriţi” iremediabil de moda vremii care i-a înnebunit pe toţi. Mai vezi câte o puşlama care îşi

lasă barbă mare şi îşi dă aere de filosof, deşi nu are nici studii, nici ocupaţii culturale, îl indu-i toate străine.

Discutând cu un nepot de vreo douăzeci de ani care era la fel de ras pe cap, acesta mi-a declarat simplu: „Îmi este mult mai uşor să dau cu apă pe cap când îmi spăl faţa, iar uneori mă spală ploaia şi scap de corvoadă”.

Curiozităţi! Curiozităţi la tot pasul, încât îţi vine greu să mai deosebeşti fetele de băieţi pentru că toţi, aproape toţi, umblă îmbrăcaţi în blugi, adidaşi şi un tricou de culoare îndoielnică pictat adesea cu tot felul de cifre, litere sau animale, iar în urechi (unii şi în nas, la pleoape, la buric, etc.) poartă cercei şi belciuge. Deosebeşte-i dacă mai poţi!? Unii poartă nişte cămăşi groase precum grăjdarii şi nelipsitele geci şi pantaloni din blugi pe care negrii de pe câmpiile SUA sau din ateliere mecanice le folosesc salopete de protecţie.

Cât de importantă era podoaba capilară altă dată, încât atunci când eram tunşi – prin şcoli sau armată – asemenea obicei îl consideram ca o pedeapsă corporală. Ce ţinută vestimentară aveau bărbaţii! Iar fetele şi femeile se întreceau în toalete excelente, de noutate, dar decente, încât nu li se vedeau picioarele mai sus de glezne. Astăzi umblă aproape dezbrăcate, iar la televiziune se întrec „trupe de paiaţe” care bâţâie, mârâind nişte melodii, însoţite de două versuri care nu spun nimic.

Mă doare sufletul când văd ce se petrece în şcolile noastre de toate treptele: copii instigaţi să nu respecte disciplina, elevi care-şi bat profesorii, neacceptarea ţinutei şcolare pe care o înlocuiesc cu îmbrăcămintea extravagantă, şcoli în care se fumează, se consumă alcool, droguri, sex, etc.

Aproape toţi ştim că trăim într-un timp de ruină morală, în care raţiunea omenească a fost orbită de tot ce vine din Occident, din care n-am fost în stare să filtrăm ceea ce este bun şi ni se potriveşte. În aceste zile de decadenţă morală, onoarea a devenit la fel de dificilă ca şi eroismul, în toate mediile sociale, ca şi în guvern şi în parlamentul ţării.

Cum să-şi mai îndeplinească şcoala rolul de educaţie, mai ales în anii premergători facultăţii, când copiii, apoi tinerii ar trebui ajutaţi să-şi cristalizeze în interior principalele lor aptitudini care să-i călăuzească pe tot drumul vieţii lor?

A fost modificată însăşi istoria poporului român, făurinduse cursuri alternative în care a spus ce a vrut fiecare din „făurarii" lor, care s-au străduit să scoată din cărţi o serie întreagă de momente de cea mai mare importanţă, fără de care adevărul istoric este denaturat. Profesorii nu au dreptul să-i mintă pe elevi, că astfel şi-ar încălca conştiinţa de român, călcând în picioare adevărata istorie a poporului român, care este sacră, iar evocarea trecutului unui neam duce la patriotism, la dragostea de ţară şi de locuitorii ei. Prin cunoaşterea istoriei, oamenii îşi pot cunoaşte rădăcinile şi evoluţia lor de-a lungul vremii.

În anii mei de şcoală şi după aceea, istoria mi se părea a fi ca un torent clocotitor de munte din care omul bea ca să capete forţe noi şi să pornească mai departe. Cine cunoaşte trecutul poporului său se poate judeca corect chiar şi pe el însuşi. „Memoria istoriei – spun marii cercetători istorici – este toiagul cu care pipăi solul pentru ca să fereşti gropile". Şi pentru mine istoria a fost un obiect preferat în şcoală, dar după 1989 m-au rănit amarnic cei care au scuipat-o şi au trunchiat-o, în raport de interesele de grup, iar patriotismul a fost taxat de unii drept un concept vetust, care nu mai concordă cu „spiritul" de integrare europeană şi cu globalizarea, mondializarea. Deşi putem foarte bine să intrăm în Uniunea Europeană fiind patrioţi, ţinând demnitatea şi fruntea sus a României, iubind în acelaşi timp valorile naţionale. Nu cred că ar trebui să ne prezentăm acolo ca nişte rătăciţi şi să batem la porţile viitorilor parteneri ca nişte rude sărace, în genunchi.

Despre patriotism vorbea şi Mihai Eminescu – luceafărul poeziei româneşti – care şi-a iubit ţara: „Patria vine de la cuvântul pater şi numai oamenii care ţin la instituţiile părinţilor lor, la petecul de pământ sfinţit de

sângele părinţilor, pot fi patrioţi”. În Scrisoarea a III-a, descriind luptele cu turcii, scoate în evidenţă acest sentiment nobil al poporului român. România a fost singurul popor nestăpânit de turci, deşi pentru apărarea fiinţei statului român şi a creştinătăţii din Europa, au curs râuri de sânge. De asemenea, steagul tricolor românesc a fost permanent simbolul românismului.

În versurile lui, Eminescu a cântat ca nimeni altul, nici înaintea lui, nici după el poate pentru sute de ani, limba română. Mihai Eminescu a fost o victimă politică a regimului din vremea sa. În anul 1882 era redactor-şef la ziarul „Timpul”, organ de presă al partidului conservator. Întrucât M. Eminescu polemiza cu ziarul

„Românul” condus de C. A Rosetti, în paginile acestuia a apărut ştirea tendenţioasă că Eminescu este bolnav mintal şi de sifilis, ştire falsă pe care a susţinut-o mai apoi şi Titu Maiorescu, dând următorul anunţ în paginile ziarului „Timpul”: „Unul dintre redactorii acestei foi a încetat a mai lua parte la redacţie, atins fiind în mod subit de o gravă boală”.

Acesta a constituit, de fapt, anunţul prin care marele poet, devenit incomod, era destituit din funcţie. În epocă exista şi un consens ca omul atins de nebunie nu mai are voie să facă parte din nicio funcţie publică. La acea dată M. Eminescu publicase numai 23 de poezii. Titu Maiorescu îi publică mai târziu alte 64 de poezii în volumul „Poesii”, adevărate „diamante” care fac din el cel mai mare poet al ţării, Luceafărul poeziei Româneşti.

Mihai Eminescu a fost ca o uimitoare lumină aprinsă în lumea artei şi a poeziei de la sfârşitul secolului 19; a fost ca o stea călătoare care a strălucit intens pe tot parcursul pe care a străbătut cerul de la un orizont la altul.

Filosofia operei eminesciene nu a fost pricepută în profunzimea ei de toată lumea, deoarece opera sa este monumentală, iar ideile sale sunt adânc filosofice. Şi, cu toate acestea, M. Eminescu a fost şi a rămas poetul tuturor vârstelor.

Şi chiar dacă, atât cât a trăit n-a publicat decât un

volum de versuri în 1883, la iniţiativa şi cu ajutorul material al lui Titu Maiorescu, prin vasta lui operă de adâncime, rămâne tot poetul nostru naţional, luceafărul de necontestat al poeziei româneşti.

La ziarul „Timpul” din Bucureşti, Eminescu a făcut mai mult publicistică, abordând toate laturile vieţii sale sociale dar şi istoria şi politica. Dar a scris o limbă „ca un fagure de miere”. De aceea el a fost şi va rămâne un geniu, indiferent de părerile răutăcioase ale altora. Oricâte cărţi vom scrie cei de acum, nu trebuie să ne amăgim că-l vom putea egala. Eminescu a fost UNIC şi aşa va rămâne. Mulţi l-au criticat, l-au defăimat. Mai întâi, unii au spus despre el că a fost precursor al legionarismului, apoi al naţionalismului comunist, iar după 1989 a fost blamat şi uitat repede. La 15.06.2003, la o singură televiziune s-a vorbit câte ceva, în treacăt, despre el.

Famenii şi răii l-au defăimat rău de tot, iar în manualele alternative şcolare este doar amintit, cu câteva vorbe spuse despre el, încât abia îl mai recunoşti. Se duce o luptă acerbă pentru defăimarea postumă a poeţilor, compozitorilor şi marilor valori ale culturii româneşti. Apar tot felul de amatori şi de falsificatori ai realităţii. Impostorii aflaţi în viaţă sunt astăzi mai apreciaţi decât marii artişti intraţi în eternitate.

În perioada şcolii îi citeam cu drag poeziile lui Eminescu şi încercam să aprofundez şi să înţeleg sensurile date cuvintelor care cântau, parcă, o dulce melodie. Adesea rămâneam pe gânduri, contemplând în închipuirea mea, imaginile de vis care mă cuprindeau. Gândeam că poetul dispunea de o celulă în creierul său aflată în legătură cu cosmosul, cu spaţiul infinit despre care scria, acolo unde pluteau lin toate spiritele fiinţelor de pe pământ. Cu mintea mea de atunci, avidă să acumuleze noi cunoştinţe, socoteam că un geniu ca Eminescu şi numai el, putea ajunge la o gândire atât de înaltă, cu condiţia de a cuprinde cu mintea lui întregul Univers pe care L-a creat Atotputernicul.

La un anumit punct mă încurcam şi apărea dilema:

putea şti Eminescu toate câte sunt în Univers sau eu nu ştiam mai nimic şi nu puteam discerne ce este posibil şi ce nu? După un timp de gândire îmi însuşeam a doua parte a dilemei.

...În vacanţa de vară din vremea gimnaziului mă întorceam acasă şi participam la toate muncile câmpului alături de ai mei şi atunci trăiam din nou în mijlocul naturii, unde contactul cu pământul îmi insufla noi forţe. Dar, de câte ori prindeam o oră sau o zi liberă, citeam. Citeam tot ce-mi cădea în mână: ziare, reviste, cărţi pe care le aduceam acasă cu mine ori le împrumutam de la alţi colegi şi prieteni. Multe cărţi erau interzise pentru vârsta noastră, în special romanele din colecţia de „15 lei", numită „Doxuri", dar le citeam, aşa cum au fost: „Elevul Dima dintr-a şaptea", „Invitaţie la vals" de M. Drumeş, precum şi altele scrise de Gib Mihăescu (Doña Alba, Zilele şi nopţile unui student întârziat), Camil Petrescu, Ionel Teodoreanu şi alţii. Uneori mă izolam în grădină, într-un pâlc mare de măturiînalte, aşezat pe o pătură unde citeam până când uitam şi de masă. Seara citeam în cameră la lumina lămpii cu gaz nr. 5, până când a fost electrificat satul; am citit câteodată şi pe prispa casei, la lumina lunii, fără să-mi cruţ ochii, crezând că nu este niciun pericol şi că voi rămâne toată viaţa la fel.

Mama, când mă vedea, îmi atrăgea atenţia: „Mai lasă-le, maică! Într-o zi vei regreta că ţi-ai stricat ochii". A avut dreptate, pe la 42 de ani am fost nevoit să port ochelari de vedere când citeam cărţi, ziare sau diferite lucrări pe care le aveam de făcut.

Când suntem tineri nu ne dăm seama că datorită unor neglijenţe ne irosim, fără prea mare câştig, ce avem bun, dar realizăm prea târziu pierderile şi atunci ne mai rămân doar regretele.

Dar eu am fost de mic un clasic „şoarece de bibliotecă", citind toate cărţile din podul bunicii Lisaveta, pe care uitam să le mai duc înapoi, gândindu-mă că şi aşa ea nu se foloseşte de ele, iar unchiul Anghel este plecat la Bucureşti şi nu-i mai trebuie.

Citeam astfel şi când aveam 17 – 18 ani, iar mama mă certa că stau toată ziua şi citesc, în loc să mă duc în sat la dans, după fete: „Du-te şi distrează-te, că într-o bună zi te vei trezi însurat, cu ditamai jugul pe grumaz de care nu vei mai scăpa şi atunci te vei căi că nu te-ai distrat când ai avut ocazia s-o faci!” Câtă dreptate a avut mama! Poate pentru cei care nu aveau pasiunea cărţilor părea ciudat un individ care stă şi citeşte întruna, lăsând să treacă neobservată viaţa pe lângă el, cu toate avantajele şi frumuseţile ei, irosind zilele lipsite de griji ale tinereţii, fără a cunoaşte alte plăceri. Dar pentru mine cititul, cititul unei cărţi, reprezenta o imensă fericire şi mă afundam total în cuvinte şi idei, visând sau suferind odată cu personajele din texte. Aveam momente copleşitoare de triumf, satisfacţie sau extaz, care rar se mai pot compara cu cele trăite în fiecare zi obişnuită.

Odată cu adolescenţa se schimbă glasul, care se îngroaşă la băieţi, apar tuleiele pe faţă şi încep să se trezească unele simţuri; apar grijile şi semnele dragostei, stimulate adesea şi de cărţile citite. Odată cu pubertatea apare şi sentimentul individualităţii distincte faţă de ceilalţi semeni, dar diferenţa o simţi mai greu deoarece individul rămâne la fel de puţin conştient de personalitatea sa ca şi o albină dintr-un stup. Poate tocmai de aceea se spune că omul este un animal sociabil.

Numeroasele cărţi pe care le citisem îmi umpluseră mintea cu idei pe care, la început, le înţelegeam doar pe jumătate, dar ele lăsau mai mult loc imaginaţiei mele şi astfel, treptat, îmi formam propria-mi personalitate.

Dar nu pot uita momentele unice pe care le trăiam când mă întorceam acasă de la Techirghiol şi traversam şoseaua naţională, intrând pe drumul viilor. Mă culcam în lanul de grâu înalt, des ca peria şi încă verde, cu faţa spre cer şi lăsam să mă încălzească soarele până mă înfierbântam. Închideam ochii şi simţeam că din subteran viaţa gâlgâia spre mine prin nişte rădăcini şi tulpini invizibile, poate chiar cele ale covorului de plante pe care mă abandonasem spre a mă înfrăţi cu cerul şi cu pământul.

Ascultam freamătul firelor de grâu sub adierea brizei dinspre mare amestecat cu ţârâitul cosaşilor şi cu cântecul ciocârliei din înalturi, simţind în nări mireasma florilor şi a grâului şi a ierbii crude care mă îmbăta. Aveam o imensă bucurie că trăiesc în mijlocul naturii vii şi priveam în imensitatea cerului ca să descopăr dacă plăcerea nu vine din Cosmos.

Mă gândeam la părinţii şi fraţii mei cu care urma să mă întâlnesc, dar şi la profesorii şi colegii mei de toate etniile de care mă despărţisem de câtăva vreme în urmă. Cu mintea mea de atunci judecam că nimic nu ne desparte pe unii de ceilalţi, în intimitatea noastră cea mai deplină, decât o curioasă prejudecată. Când un copil pleacă de lângă ai săi, lumea înconjurătoare i se pare prea mare. De aceea are mereu tendinţa să se întoarcă.

Mă ridicam şi porneam încet, iar acasă ajungeam vesel, împăcat cu mine şi totul mi se părea un basm. Când intram pe poarta casei părinteşti mă cuprindea o mare emoţie, pe care cu greu mi-am explicat-o mulţi ani de zile. Dacă analizăm firea omului, cu sentimentele de care este capabil fiecare, nu cred să fie cineva, copil sau adult, care să nu fi simţit cum îi creşte pulsul când deschide poarta, când pătrunde în curtea copilăriei, acolo pe unde i-au umblat paşii, ori când păşeşte prin grădiniţa cu flori sau vede pomii fructiferi în care se căţăra după fructe sau, pur şi simplu, pentru a se zbengui.

Mama trăgea nădejde că voi ajunge un om de vază când voi fi mare. De câte ori se vor fi întrebat părinţii mei ce fel de om voi ajunge, ce fel de caracter, ce meserie îmi voi alege, le voi fi de ajutor? Răspunsurile la aceste întrebări le-am dat mai târziu, dar nu complet, deoarece nici eu n-am ştiut totul de la început, cum nu ştiu nici astăzi cum voi mai trăi şi ce voi mai face, cât timp mi-a mai rămas să fac umbră pământului.

Astfel de răspunsuri se găsesc greu din cauză că orice viaţă omenească are în ea o parte tainică şi se sprijină adesea pe imprevizibil. Familia, profesia părinţilor, clasa socială din care provii şi altele, toate la un loc nu-ţi

pot permite să prevezi viitorul unui copil. Asta şi pentru faptul că fiinţa umană, prin libertatea de care se bucură îşi poate depăşi cu mult condiţia iniţială, reuşind să scape de sub influenţa mediului.

Omul se deosebeşte mult de plante, ale căror seminţe îngropate în pământ le fac prizonierele acestuia prin intermediul rădăcinilor care le ţin şi le hrănesc, dând noi seminţe conform genei prestabilite de Dumnezeu. Nimeni nu poate prevedea dinainte traiectoria unei vieţi, aceasta rămânând să ţâşnească din adâncuri spre lumină, întocmai ca o apă şi să surprindă. Aceasta ne duce la concluzia că orice fiinţă umană îşi are preţul ei, care o face unică şi de neînlocuit.

În toate şcolile prin care am umblat – şi n-au fost puţine – m-am străduit să-mi însuşesc temeinic cunoştinţele, fapt pentru care am fost apreciat şi lăudat. Însă, de la vârsta de optsprezece ani am început să mă cam ciondănesc cu profesorii, iar mai târziu cu şefii mei profesionali care au încercat să-mi ştirbească demnitatea. Recunosc că n-am avut stofa de slujbaş umil, întotdeauna am ţinut să fiu respectat şi luat în seamă, purtând cu mine deviza: „eu ţin mai mult la demnitate decât la funcţii şi la bani şi nu permit nimănui să mă jignească”.

…Ajuns acasă de la Techirghiol am aflat că sora mea, Paula, s-a căsătorit cu prietenul său, Gică, întors din armată. Mi-a părut rău că nu voi putea participa la nunta lor deoarece mă găseam în perioada tezelor (lucrări scrise) şi trebuia să mă pregătesc.

Seara a venit de la primărie şi tata care, bucuros că mă vedea, mi-a promis că a doua zi vom merge la câmp pentru a cosi ovăz verde pentru cai. A doua zi am plecat împreună cu căruţa. Era duminică, după înălţare, zi frumoasă, luminată de un soare darnic care făcea să strălucească tot câmpul înverzit până departe spre zări. Cu câteva zile în urmă plouase, dar se zvântase şi drumul era drept şi bătătorit, încât trecerea căruţei nu producea ridicarea colbului ca în zilele toride.

Lanurile de grâu pe lângă care treceam, străjuiau,

din ambele părţi drumul ca nişte ziduri verzi, înalte, unduind ca apele mării sub aripa blândă a vântului. Din loc în loc, din lanul des ca peria, se auzea cântecul specific al pitpalacului, iar pe lângă drum, apăreau popândăii stând în picioare, gata s-o ia la sănătoasa în caz de pericol; din când în când câte un iepure cu blana maronie traversa drumul, iar din văzduh răzbătea cântecul vesel al ciocârliei. Mă străduiam s-o văd, dar nu reuşeam deoarece se afla sus, bătând ritmic din aripi, agăţată, parcă, de un fir invizibil şi trebuia să mă mulţumesc numai cu cântecul ei frumos modulat.

Acasă veneam la două săptămâni, de obicei sâmbăta după terminarea cursurilor. Uneori plecam toţi din sat, alteori câte doi-trei, după cum se nimerea să avem nevoie de diferite schimburi sau vreun eveniment. Nu simţeam distanţa deoarece discutam între noi, povesteam sau ne zbenguiam şi nici nu simţeam când ajungeam acasă; era mai greu toamna şi iarna când ploua şi drumurile erau desfundate, părinţii fiind nevoiţi să ne ducă cu căruţa la şcoală, înhămând caii buni, în stare să scoată căruţa din noroaiele întâlnite în cale, deoarece nimeni nu se îngrijise să pietruiască şoseaua care făcea legătura cu celelalte drumuri naţionale, aruncând în izolare satul. Astăzi toate drumurile sunt asfaltate, dar părinţii şi anii copilăriei s-au dus şi drumurile nu-mi mai folosesc.

…La Techirghiol am trăit laolaltă: români, tătari, macedoneni, greci, italieni, albanezi, etc., învăţând împreună la şcoală într-o armonie desăvârşită.

Dobrogea este o provincie istorică a României, cuprinsă între Dunăre şi Marea Neagră, locuită din cele mai vechi timpuri de geto-daci şi sciţi, ultimii venind pe acest teritoriu după aproximativ o mie de ani, din regiunile Asiei Centrale. Începând din secolul al IX-lea, pe teritoriul Dobrogei apar primele popoare de pecenegi, cumani, tătari, turcii selginchizi, apoi otomanii (osmanlâi) venind din ţinutul dintre Volga şi Don. Prin secolul al XIII-lea, în Asia Centrală s-a constituit statul feudal „Hoarda de Aur” din apropierea Astrahanului, condus de Batu-Han. În

Dobrogea, încă din anul 1263 se stabilesc numeroase populaţii de turci la Babadag, sub conducerea lui Sari Saltâc-Dede (osmanlâi din ţinutul Anatoliei).

Mai târziu, turcii şi tătarii s-au amestecat cu alte populaţii pe care le-au găsit aici: slavi, greci, geto-daci, albanezi, italieni, etc. Astfel, Dobrogea a devenit „casa comună" a tuturor etniilor care locuiesc pe acest teritoriu, o casă plină de lumină şi soare, cu zările largi deschise spre mare. Pe plaiurile care erau sărace odinioară, s-au înfrăţit românii, macedonenii, turcii, tătarii, lipovenii, grecii, italienii, etc., convieţuind de secole în stepa dobrogeană. Se spune că ei au fost aleşi de soartă sau de Dumnezeu să fie primii locuitori ai României care întâmpină în zori răsăritul soarelui.

În cartea sa „Din istoria turcilor dobrogeni" autorul Mehmet Ali Ecrem face un scurt istoric al evoluţiei acestei etnii pe teritoriul Dobrogei. Îl susţin, în parte, cu momente pe care le-am trăit personal în oraşul Techirghiol la începutul anilor '50, alături de turcii şi tătarii din acea localitate, vizitându-i acasă la ei, participând la înmormântările lor şi la slujbele din lăcaşurile lor de cult (geamia).

Aceştia au multe obiceiuri care par curioase deoarece se deosebesc de cele ale românilor: morţii sunt îmbăiaţi, înfăşuraţi într-un cearşaf alb până la groapa care seamănă cu un sertar, unde se depun direct în ţărână, apoi se aprinde o lumânare timp de şapte nopţi sau li se pune un felinar aprins patru nopţi, pe lespedea de piatră care i se aşază pe mormânt, în loc de cruce.

Am avut mulţi colegi tătari şi turci, deoarece şcoala lor a fost închisă din raţiuni care nu-mi erau cunoscute. Învăţam cu ei şi mă invitau în casele lor scunde, dar curate, pline de perne şi covoare pe duşumeaua din camere, paturile lipsind. Am mâncat la ei plăcintă cu carne de miel, de batal sau de cal, precum şi baclavale sau „saraygli", pline de miere.

Toţi sunt oameni buni, oameni la fel ca noi, numai că religia îi deosebeşte întrucâtva ca o prejudecată. Ţin şi ei

posturile mari la fel ca noi, de Crăciun (curban bairam) şi de Paşti (ramadan bairam), când nu mănâncă, nu beau, nu fumează, etc.; între 9 – 21 martie sărbătoreau Naurez-ul, sărbătoarea primăverii, prilej cu care treceau pe străzi cu căruţe în care aveau o creangă împodobită cu diferite prosoape, batiste şi marame, toate viu colorate, iar tinerii cântau din trompete şi tobe de răsuna tot oraşul. Seara aprindeau focuri în curţile lor sau pe străzi, peste care săreau copiii şi tinerii. Acesta semăna perfect cu obiceiul din satul meu în noaptea în care se lăsa sec, după care începea postul de şapte săptămâni înainte de Paşti. Din discuţia pe care am avut-o cu un Hoge (imam, preot) din Techirghiol prin 1984, am tras concluzia că tătarii şi turcii de la noi vorbesc trei dialecte: oguz, geagatoy (sau türki) şi kîpceac (tătarii veniţi din Crimeea), dar limba comună a tuturor turcilor este cea mongolă.

De la colegii mei tătari: Ismail Red în Ali Caibula, Ali Eroi, Emirveli Mustegep, Osman Fame, Bolat Adnan (acesta era fiul unui hoge din Agigea) am învăţat o serie de propoziţii în limba tătară, pe care le-am fixat şi cu ajutorul altor tătari cu care am făcut stagiul militar: Abduraman Nedet, Mauchi Geavit, Salim Nuredin şi alţii. Cântecele lor sunt frumoase dar în ele parcă-şi revarsă toată durerea unor suflete zbuciumate, deşi din unele se înţelege că se adresează iubirii, dragostei dintre doi tineri, bucuria vieţii.

După războiul din 1877, când Imperiul Otoman a pierdut puterea asupra Dobrogei, turcii şi tătarii de aici au intrat sub incidenţa Regulamentului administrativ al României, prilej cu care s-au bucurat de toate drepturile, în mod egal cu românii: au fost aleşi în organele de stat, ori primari, li s-au asigurat şcoli şi presă în limba maternă. Aceştia sunt buni cetăţeni ai ţării noastre şi au diferite profesii ca: medici, profesori, ofiţeri, subofiţeri, scriitori, cercetători, etc., încât nu mai doresc să se întoarcă în Crimeea de unde au emigrat în masă în 1783 când Crimeea a căzut sub stăpânirea Rusiei ţaruste.

În anii 1950 – 1952, când Dobrogea a fost complet colectivizată, turcii şi tătarii au intrat în Gospodăriile

Agricole Colective şi au lucrat alături de ceilalţi oameni din satele în care locuiau, iar unii au fost preşedinţi de G.A.C.-uri sau ingineri şi tehnicieni agricoli.

…În internat, zilnic, după ce ne făceam lecţiile şi serveam cina, ieşeam în curte, băieţi şi fete şi jucam tot felul de jocuri care ne erau comune sau cântam în cor, cântece la modă pe atunci: „Imn lui Stalin”, „Stepa baicală”, „Liliacul”, „Din val în val”, etc. Noi, băieţii, încingeam şi câte o partidă de volei, fotbal sau oină, până când eram trimişi în dormitoare de către pedagogă.

Peste tot, la radio sau în corurile de la oraşe, se cânta Imnul lui Stalin:

„Sunt vorbe prea puţine în grai şi flori sunt prea puţine pe plai S-adune toată dragostea inimii noastre.

Cântecul ei arzător:

Lui Stalin slavă, slavă-i cântăm.

Pe drumul lui mai dârz ne-avântăm.

Uzinele repetă numele lui Stalin.

Vieţii noastre viu izvor „etc.

Imitându-i pe sovietici, poeţii şi compozitorii români i-au făcut un imn asemănător şi lui Gh. Gheorghiu-Dej:

„În noaptea de primejdii plină Privirile şi le-a-ndreptat Spre a răsăritului lumină cu braţul lui neînfricat.

Te cântă holdele în soare.

Te cântă ape le-n vârtej.

Fiu drag al clasei muncitoare.

Tovarăşe Gheorghiu-Dej „etc.

Cred că toţi cei din generaţia mea şi le mai amintesc. Peste tot vizionam filme sovietice, cântam melodii ruseşti, în şcoli învăţam limba rusă şi geografia URSS.

Limba rusă era obligatorie în şcoli, fiind limba învingătorului. Aşa au explicat „tratamentul” şi în Crimeea, apoi în Basarabia, încercându-se să le fure memoria, pentru a nu mai şti de unde vine şi unde se duce acel popor, deoarece, copiii care se nasc mai târziu vor înregistra altceva în memoria lor, iar zestrea genetică, ereditară, nu-i va ajuta decât dacă mai rămân persoane sau documente care să le vorbească despre trecut. Mie mi-

a plăcut limba rusă şi m-am străduit s-o învăţ, fiind prima şi singura limbă străină cu care luam contact. Abia în şcoala de marină am învăţat ceva engleză, apoi ceva franceză în liceu şi cu prilejul muncii profesionale. Astăzi consider că este foarte bine dacă un om poate să-şi însuşească toate limbile de pe glob, pentru a se descurca oriunde în lume şi să poată citi orice operă lăsată de om în original.

Am primit cu bucurie şi interes şi metodele prin care academicienii ruşi au ameliorat soiurile de mere (Miciurin) sau ale culturilor de grâu de primăvară (Lisenco), reflexele condiţionate la câini descoperite de Pavlou, precum şi metodele de reeducare folosite în şcoli de către Macarenco.

Generaţia mea fusese ţinută departe de istoria adevărată a poporului român (ceea ce se încearcă şi astăzi fabricând manuale alternative cu „direcţie”...). Din şcoli, însă, nu lipsea Istoria P.C. Bolşevic şi aceea falsificată violent.

...La 05 martie 1953, o veste neaşteptată a întristat toată lumea: murise I.V. Stalin datorită unei insuficienţe cardiovasculare şi respiratorii. S-a declarat doliu general în URSS şi în ţările satelit, deci şi în România, care s-a scufundat într-o muzică funebră ce se degaja în valuri prin radio-difuziune. Străzile erau pline de persoane cernite care plângeau; la toate întreprinderile şi instituţiile au fost arborate drapelele în bernă, iar portretele lui Stalin erau prevăzute cu un chenar de pânză neagră. S-a oprit lucrul peste tot, s-au oprit şi trenurile, doar sirenele vapoarelor sunau cu ton înalt ca şi cele de pe la întreprinderile mari, şoferii conduceau cu farurile aprinse în plină zi, clopotele bisericilor şi mănăstirilor răsunau ca la Apocalipsă, ca şi când lumea avea să dispară de pe pământ odată cu Stalin.

La radio s-a auzit vocea tunătoare a lui Malenkov, care i-a urmat – pentru scurtă vreme – la conducerea URSS, după care s-a aşternut o linişte deplină, tulburată de urletul reluat al sirenelor. Toţi oamenii plângeau în jurul meu şi am plâns şi eu deoarece fusesem învăţat să-l iubesc

pe Stalin şi pe Lenin, „făuritorii comunismului luminos”. Am fost puşi, mai mulţi pionieri, să citim poezii despre Stalin, iar cei de etnie turco-tătară au spus poezii în limba lor, în care reveneau obsesiv expresiile: „Lenin babai, Stalin babai” (tata Lenin, tata Stalin).

Dar moartea lui Stalin a declanşat lupta pentru putere în URSS şi, după o cârmuire de scurtă durată a lui Malenkov şi după certuri în partid (şi nu numai), a fost ales Nichita Sergheevici Hruşciov, care a devenit Secretarul General al P.C.U.S.

După ce acesta a prezentat în Congresul P.C.U.S. raportul său „secret”, la Moscova s-a produs o schimbare radicală pe care istoricii şi politicienii au numit-o „Dezgheţul de la Moscova” care a dus la Revoluţia din Ungaria din octombrie 1956 soldată cu mii de morţi şi răniţi ca şi cea din Polonia, având şi ea 53 de morţi şi 300 răniţi.

Studenţii din România s-au declarat solidari cu cele două ţări, manifestând pe străzi, dar sute dintre ei au fost arestaţi şi trimişi în închisori de către organele Securităţii.

…Dar să revin la situaţia din şcoala noastră. Începusem să merg mai rar acasă la părinţi deoarece mă pregăteam în vederea examenelor finale din gimnaziu şi începusem să sistematizez şi să recapitulez obiectele de studiu. Aşa că, într-o sâmbătă la prânz am rămas doar eu şi Ilie Negru din sat de la mine, ceilalţi plecaseră acasă; îi rugasem să-i informeze şi pe părinţii noştri că suntem sănătoşi şi să nu se îngrijoreze din pricina absenţei. Toată după-amiaza am învăţat, iar după ce am mâncat de cină am jucat şah amândoi până la ora 22°° când ne-am pregătit de culcare.

Şahul l-am descoperit amândoi la Techirghiol, deoarece nu jucasem niciodată până atunci. Se spunea că este singurul, joc regal” care acordă lauri numai spiritului, ceea ce m-a stimulat să-l învăţ repede. Este un joc cu 32 de piese, limitat pe o tablă din lemn împărţită în 64 pătrăţele, dar cu posibilitatea de a face combinaţii nelimitate, ceea ce stimulează ascuţimea simţurilor şi captivează sufletele.

După ce am învăţat să joc bine, am participat şi la diferite concursuri pe clase, dar n-am mers mai departe, nu din motive de teamă, ci pentru că eu jucam numai ca să mă destind şi nu eram rău de pagubă atunci când pierdeam. Când jucam şah eram conştient de faptul că el ascute agilitatea şi puterea de concentrare, ajungând la şlefuirea necontenită a creierului şi gândirii.

Peste câţiva ani mi-am cumpărat o cutie de şah, având înăuntru şi puluri pentru table, iar de atunci am trecut şahul pe locul al doilea. Nu poţi juca singur, adică nu poţi lucra la două capete, deoarece o persoană are aceeaşi gândire, iar o gândire dublă ar cere şi dublarea conştiinţei, ceea ce este aproape imposibil.

Am citit într-un almanah că şahul a fost descoperit de regele Persiei care a cerut un bob de grâu înmulţit în progresie geometrică şi a constatat că se poate obţine o cantitate foarte mare de grâu.

— Mâine vreau să merg până la fratele meu, Tudoriu, care locuieşte în Constanţa, îmi comunică Ilie, privindu-mă un timp îndelungat.

— Foarte bine, îi răspund eu indiferent.

— Mă gândeam că poate vrei să mă însoţeşti?! La el nu am prea multă treabă şi am putea merge să vedem vreun film, apoi să căscăm şi noi gura prin oraş vreo oră. Singur nu prea e bine. Ce zici?

— Bine, m-am învoit eu, dar cu ce mergem?

— Cu trenul. Gara e pe deal, iar până acolo facem mai puţin de zece minute.

A doua zi, când a venit Dan Mitran, pedagogul nostru, i-am spus ce avem de gând să facem şi a fost de acord. Dan era cu trei ani mai mare decât mine şi era în clasa a zecea de liceu, însă datorită unor probleme financiare, trecuse de la zi la fără frecvenţă şi îşi luase serviciu, adică era pedagog la noi. Era un tânăr frumos, inteligent, fire veselă şi prietenoasă, de la care eu personal am învăţat multe deşi nu am stat împreună decât jumătate de an; avea un suflet deschis în care puteai privi ca într-o oglindă.

— Cu ce plecaţi? s-a interesat el.

— Cu trenul.

— Să vă întoarceţi la masa de seară, că vor veni de acasă şi ceilalţi!

— Desigur, am încuviinţat eu.

La gară am luat bilete şi ne-am urcat în trenul care tocmai era tras la peron. Nu urcasem în tren până la acea dată şi-i vedeam interiorul pentru prima dată. Văzusem tren trecând pe linie când mă aflam, adesea, la barieră cu căruţa, dar nu călătorisem niciodată cu el pentru că de la mine din sat veneam cu căruţa cu caii, fie la Constanţa, fie la Techirghiol sau în altă parte.

La Constanţa, când am coborât, în staţie erau trase la intrare trăsuri cu cai ţesălaţi, lustruiţi la copite şi cu hamuri negre, bătute cu bumbi galbeni de alamă.

— Stă departe fratele tău? l-am întrebat pe Ilie.

— Nu. De aici facem un sfert de oră până acasă la el în strada Sarmizegetusa.

Am pornit pe jos şi am ajuns repede. La intrarea într-o curte, în partea dreaptă, era un fel de chioşc, cam de 2 m. x 2 m. Ilie a deschis uşa şi acolo se afla Tudor în, fratele lui, de profesie cizmar, aplecat peste un calapod din lemn pe care era prins un pantof; el îi bătea pe talpă cuie de lemn, având unul în mână şi vreo trei-patru între buze.

Ilie i-a spus cine sunt eu şi de ce a venit.

— Du-te în casă şi vorbeşte cu nevastă-mea! i-a spus Tudoriu, iar până plecaţi mai vorbim noi.

Ilie s-a îndreptat spre fundul curţii unde era camera lor cu chirie, alături de alte încăperi locuite de alţi chiriaşi. Rămas în chioşc cu Tudoriu, îl priveam cum lucrează, că altfel lucra repede şi bine, dovadă şi numărul mare de pantofi, majoritatea vechi, care-i mobilau rafturile; unii erau deja reparaţi iar alţii îşi aşteptau rândul. În atelier mirosea puternic a pap, un miros înţepător, puţin acrişor, a piele şi cremă, iar pe bancul lui de lucru se găsea o cutie cu ceară de cizmărie.

— Dă-mi sticla aceea din colţ! spune Tudoriu.

— Care sticlă?

— Aia neagră.

Am întins mâna şi am luat o sticlă de jumătate de litru, de culoare maro-închis care avea un lichid cam trei sferturi.

— Hai mai repede până nu vine nevastă-mea! aproape a strigat el.

— Imediat. I-am dat-o şi a tras câteva înghiţituri zdravene din ea, apoi mi-a înapoiat-o.

— Pune la loc! Ce să fac? Nevastă-mea are foarte mare grijă de sănătatea mea, dar m-a îmbolnăvit cu interdicţiile – a încercat el să-şi justifice gestul.

La câteva minute de la cele întâmplate, a apărut şi soţia lui Tudoriu, însoţită de Ilie. Era o femeie înaltă, brunetă, se vedea că fusese frumoasă în tinereţe, dar se prezenta ridată şi uzată de parcă ar fi avut cincizeci de ani, deşi nu depăşea, poate, 38 de ani; avea un păr lung, puţin ondulat şi nişte sâni opulenţi care-i ieşeau pe deasupra corsetului rochiei, semănând cu tabloul care apare prin bâlciuri, acea femeie voluntară „Ţiganca”. Doamna s-a purtat frumos cu noi, chiar ne-a poftit la masă cu ei la prânz, după care am plecat în oraş.

— Unde zici să mergem? mă întreabă Ilie. a – La un cinematograf, i-am răspuns, în oraş erau peste tot afişe cu filme sovietice: Căderea Berlinului, Bătălia Stalingradului, La porţile Moscovei, Alexandru Matrosov, Zoe Kosmademianskaia, Povestea unui om adevărat, Aşa s-a călit oţelul, Pavel Korceaghin. Ne-am oprit la cinematograful „Progresul” unde am vizionat filmul „” Alexandru Matrosov, apoi am coborât spre gară (pe atunci gara se găsea unde s-a construit acum Baroul avocaţilor Constanţa), dar ne-am oprit la cinema „Popular” şi am vizionat filmul „Bătălia Stalingradului”. Când am ieşit se făcuse ora 17°°.

— Hai la tren, Ilie, că altfel întârziem la cămin!

— Ajungem repede, nu te grăbi!

Am ajuns la timp, tocmai la masă, împreună cu ceilalţi colegi care se întorseseră de acasă.

A doua zi, la şcoală, într-o recreaţie, noi băieţii, am

jucat o partidă de volei pe terenul din spatele clădirii, iar fetele ne asistau, bătând din palme la fiecare punct reuşit. Deodată un coleg strigă:

— Ia priviţi, fraţilor, la neruşinaţii ăştia!

Am întors capul toţi în direcţia pe care ne-o indicase el şi am văzut un măgar care se împreună cu o iapă. Fetele s-au ruşinat şi au fugit în clasă, dar unii dintre băieţi făceau glume pe seama întâmplării. Pe mine nu mă impresiona deloc deoarece trăisem în mijlocul naturii pe care o contemplasem fără obstacole, până la orizontul observabil; ştiam ce cuprinde ea: animale, păsări, etc. Şi văzusem cum se împerechează şi cum nasc (fată) toate, inclusiv femeile. Era deosebire între mine şi ei care trăiseră, majoritatea prin oraşe unde nu văzuseră decât clădiri şi pietre. Cât priveşte măgarul, eu l-am considerat totdeauna un animal cuminte, nepretenţios la hrană şi adăpost, duce în spate o povară care, adesea, îi depăşeşte puterile, iar când moare, dispare, încât nimeni n-a văzut măgar mort în grajd. Măgarul şi elefantul sunt singurele animale care au conştiinţa morţii şi presimt când le-a sosit ceasul şi atunci pleacă, ghidaţi de un magnet nevăzut, nimeni nu ştie unde.

În sâmbăta următoare mai mulţi copii din sat ne-am hotărât să mergem acasă la părinţi pentru că urmau examenele de sfârşit de gimnaziu, când nu mai puteam pleca. Afară era cald, însă adia un vânt care purta cu el pe drumuri parfumul sfârşitului de primăvară când vegetaţia explodase în floare peste tot locul.

În drumul nostru spre ieşirea din oraş am trecut pe lângă o casă ale cărei ferestre erau deschise. Din interior răzbătea o muzică plăcută care-mi amintea de unele lucruri ce se aflau tăinuite în fiinţa mea.

Lăsasem în urmă internatul cu jocurile şi cântecele noastre nevinovate pe care le ţineam seară de seară în curtea dinspre faleză: Băsmăluţa, Ţăranul ară câmpul, Joacă, joacă, fetiţo, etc., precum şi lacul sărat (ghiolul) de culoare verde, cu apa lui densă. Câmpul era acoperit de culturile întinse de grâu, orz, ovăz şi porumb, iar din loc în

loc, arăturile proaspete scoteau la iveală pământul negru şi gras din care se revărsa miros plăcut de brazdă reavănă care-şi aştepta sămânţa. Cât priveai cu ochii vedeai un veritabil ocean de plante cu diferite nuanţe care se legănau la adierea vântului, scăldate în razele binefăcătoare ale soarelui.

La marginea dinspre nord a satului, plantaţia de salcâmi care constituia perdeaua de protecţie împotriva zăpezilor, vânturilor şi ajuta la menţinerea umidităţii, se profila pe cer în depărtare, ca o centură întunecată pe măsură ce soarele cobora spre apus.

Pe trotuarul din faţa casei am găsit-o pe mama care m-a întâmpinat de parcă mă aştepta de mult. Am sărutat-o pe obraz şi i-am spus că plec a doua zi la prânz. Din curte a apărut şi fratele meu Florică, urmat de câinele Ursei care se gudura pe lângă mine.

— Se uită soarele îndărăt, zice mama privind spre apus spre astrul zilei care se apropia de asfinţit. Mâine va fi o zi frumoasă.

Portiţa pe care intrasem eu rămăsese deschisă, iar pe trotuarul din faţa casei şi-au făcut apariţia raţele şi gâştele care se întorceau de la baltă, având în frunte gâscanul ce păşea semeţ ca un comandant de oşti. Toate celelalte păsări din curte se îndreptau spre coteţe să se culce. Numai rândunelele mai onorau curtea cu ultimele lor dansuri săgetate în aer înainte de a se instala în cuiburile de la streaşină prispei.

Treptat, globul roşu al soarelui a dispărut după deal, iar lumina lui care cuprindea marginea lumii devenea tot mai trandafirie; în aer se simţea răcoarea care punea stăpânire peste sat şi câmpie odată cu înserarea, pe măsură ce cerul îşi schimba treptat culoarea din azuriu în cenuşiu; apăreau stelele şi liniştea se întindea cuprinzând tot pământul.

A doua zi era frumos afară, întocmai cum spusese mama. Am intrat în grădină şi m-am culcat pe iarba de sub pomi, privind cerul de frunze printre ramuri, care-mi apărea fărâmiţat în cioburi datorită dispunerii ramurilor.

Dimineaţa, când a muls vaca, mama mi-a dat să beau o cană de lapte cald, iar la plecare mi-a pus într-o sacoşă o pâine albă de casă, un pui fript pe grătar, o bucată de brânză şi un pachet de prăjituri de casă.

— Să-ţi dau şi o sticlă cu lapte bătut, că am bătut puţineiul! insistă mama.

— Ce să fac, mamă, cu atâta mâncare? Acolo am suficientă.

— Ia-le cu tine, că doar sunt de la mama ta!

— Peste două săptămâni termin şcoala şi vreau să merg acasă la nişte colegi ai mei din Agigea la care voi sta vreo săptămână. Eşti de acord?

— Da, dar să ai grijă de tine să nu te îmbolnăveşti pe acolo. Bagajele tale cum le aduci?

— Le dau acasă pe colegii mei din sat. Cred că va veni să-i ia vreun părinte cu căruţa. Vă scriu un bilet când voi da bagajul.

Pe la prânz mi-am luat rămas bun de la ai mei şi am plecat în capătul uliţei să mă întâlnesc cu ceilalţi colegi, aşa cum stabiliserăm în ajun. Drumul înapoi, spre şcoală, l-am parcurs tot pe jos.

În gimnaziu învăţasem despre Arhimede, despre Copernic şi încropiserăm, în glumă, nişte versuri empirice, fără pretenţii, la adresa lor:

„Fiindcă domnul Copernic A băut mai mult un pic şi atunci i se părea că pământul se-nvârtea.

Îl priveşte personal

Şi-l socot că-i anormal”… etc.

Acest om de ştiinţă de origine poloneză, cu sistemul lui planetar desenat pe carton, era considerat astronom ambulant, deşi descoperise legea mişcării planetelor. Deşi lupta pentru idei geniale, Copernic era sărac, ajungând la mila altora. Ca şi pe el, norocul ne poate părăsi, iar locul nostru pe scena vieţii sociale poate fi luat de alţii mai tineri – unii mai puţin pregătiţi – pentru că roata vieţii se învârte şi adesea ne poate lăsa sfărâmaţi şi împotmoliţi ca nişte epave…

Adesea, noii protagonişti privesc spre cei căzuţi cu

milă sau scârbă, după caz, exprimându-se în fel şi chip: „Ce imprudenţe o fi comis păcătosul de el?” sau „Cât de incapabil a fost?”. Asta se întâmplă pentru că, în multe cazuri, prostănacii au noroc, iar pungaşii şi hoţii reuşesc să facă averi, sărăcind statul sau diferite persoane, întrecându-i cu mult pe cei pricepuţi, dar cinstiţi.

…Şcoala din Techirghiol a fost o adevărată desfătare pentru mintea mea tânără în curs de formare şi treptată iluminare. Acolo am luat contact cu istoria popoarelor antice, cu geografia continentelor şi a lumii, cu miracolul vieţii care a apărut şi s-a dezvoltat pe pământ. Din şcoală am luat tot ce se putea lua pentru a folosi mai târziu, învăţând cu sârg aşa cum fac numai copiii de oameni săraci care ştiu că învăţătura este singura cale pe care pot primi lumina de fiecare zi şi care le va folosi în viaţă mai târziu. Cu trecerea anilor şi peste mine s-a rostogolit tăvălugul vieţii, destinul meu a luat alt chip şi am fost nevoit să mă lupt din greu atât cu viaţa, cât şi cu concepţiile unor oameni.

Avid de cunoaştere, nu m-am oprit la cele învăţate în gimnaziu. Acestea mi-au stârnit curiozitatea şi dorinţa de a afla, iar când nivelul meu cultural mi-a permis, am căutat să studiez diferite cărţi din bibliotecile aflate în Bucureşti. Aşa am aflat că biblioteca din Alexandria (Egipt), fondată de Ptolemaios I. Soter în anul 300 î.e.n. cuprindea cele mai importante opere literare şi ştiinţifice despre omenire şi despre planeta pământ pe care le-a cunoscut antichitatea, dar jumătate din acele preţioase documente au ars în anul 48 î.e.n. când legiunile romane conduse de însuşi Iulius Cezar au înfrânt revoluţia din oraş; o altă parte din acele opere au servit la încălzirea băilor publice din ordinul Califului Omar (717 – 720 e.n.) care a spus: „Dacă toată înţelepciunea lumii se află în Coran (biblia musulmană), nu mai este nevoie de alte cărţi, iar dacă ea nu poate fi găsită în Coran, celelalte cărţi trebuie distruse ca să nu se observe aceasta”.

…Terminasem examenele şi aşteptam să ni se înmâneze diplomele pentru a ne înscrie la liceu sau la alte

şcoli tehnice. Din lipsă de ocupaţie, jucam fotbal în curtea internatului.

— Tu ştii ceva despre Arhimede? mă întreabă Nelu Dobre, râzând, în timp ce se ştergea de transpiraţie.

— Ştiu câte ceva, i-am răspuns. Parcă aşa se explica principiul descoperit de el:

„Arhimede dacă a vrut să se scalde şi a văzut că în apă scufundat Are corpul uşurat.

Cred c-a fost un înţelept

C-a luatoroblema-npiept”… etc.

— Atunci vă propun să mergem să facem o baie în ghiol pentru a ne mai răcori puţin şi cu acest prilej, să verificăm şi principiul lui nenea Arhimede. Ce ziceţi? ne ispiteşte Nelu Dobre.

— Mergem, sunt eu de acord.

— Mergem şi noi! răspund: Nelu Rădulescu, Nelu Fânaru şi Costel Serghi.

Am coborât toţi la malul ghiolului, aproape de un ponton din lemn la care acostau şalupele care navigau pe lac. Acolo neam dezbrăcat, lăsând pe mal hainele şi am pornit-o înot spre larg. Când am ajuns în mijlocul lacului, am observat că pe malul dinspre răsărit plaja era plină de lume.

— Hai şi noi acolo! a propus Fânaru. Abia mai vedem fetele la plajă.

N-a fost nevoie de prea multe vorbe, că am pornit-o spre plajă. Parcursesem câteva sute de metri înot, dar nu simţeam oboseala, astfel că ne-am oprit în apropierea plajei şi ne-am jucat în apa sărată şi aproape caldă, care ne ţinea la suprafaţă, vrând, parcă, să confirme principiul lui Arhimede.

Când ne-am întors la internat, i-am găsit pe Aurel Fotescu şi Stan Zăvelcă în uniformele lor de marină cu pantaloni bleumarin, bluză albă şi şapcă tot albă. Amândoi erau din sat de la mine. Terminaseră gimnaziul cu doi ani înaintea mea şi urmau să treacă în anul III la Şcoala Medie Tehnică de Marină. Am discutat mai multe cu ei, iar la plecare mi-au spus:

— Acum ai terminat, ce faci, nu vii la noi?

— Nu mă lasă tata. Zice să dau la Şcoala de Lucrări Edilitare, le-am răspuns.

— Mai gândeşte-te! Noi suntem acum în perioada de practică, iar prin august venim acasă. Mai vorbim atunci.

Au plecat, iar eu am rămas pe gânduri, privind în urma lor. A doua zi am primit diplomele şi am plecat la Agigea cu colegii mei. Am locuit acasă la Costel Serghi, care locuia împreună cu mama lui.

După câteva zile, Nelu Rădulescu ne-a propus să mergem să lucrăm la o grădină de zarzavat pentru că el îl cunoaşte pe Ali – grădinarul.

— Ne dă cinci lei pe zi şi masa de prânz, zice Nelu.

— Ne primeşte pe toţi? l-am întrebat eu.

— Ne primeşte că are nevoie de oameni la lucru.

— Măi, fii atent! îl somează Nelu Dobre, eu nu vreau să ne pierdem toată vara la el. Două săptămâni cred că e destul ca să facem ceva bani de buzunar.

— Banii ni-i dă în fiecare sâmbătă, răspunde Rădulescu. Când vrem să plecăm, îl anunţăm.

Aşa ne-am prezentat luni de dimineaţă la nea Ali, care ne-a angajat pe loc, iar după ce ne-a spus ce avem de făcut, ne-a atras atenţia să nu fim „pezevenghi” ca cei care au lucrat înaintea noastră.

Lucram de la ora şapte dimineaţa până la ora şaisprezece, cu o pauză de masă între n00—00. Ne ardea soarele pe pielea goală, încât în două săptămâni ne-am bronzat mai bine ca pe nisip. Aproape zilnic, după orele de lucru, porneam în „expediţii” pe malul mării şi mai făceam câte o baie de o oră în apa mării, apoi plecam acasă. Când am terminat cele două săptămâni de lucru, am plecat la Constanţa unde am făcut baie la plaja „Modern”, apoi am văzut câteva filme la cinematografele din oraş, după care ne-am despărţit. Cu unii dintre acei colegi de gimnaziu nu m-am mai întâlnit niciodată, în afară de Nelu Dobre, Florica Bogai, Silvia Crăciun, Ilmian Ciorabai şi Marcela Băjenaru care mi-a fost şi prietenă mai apropiată; era sora Floricăi Băjenaru, fosta noastră pedagogă, care s-a

căsătorit peste un an şi a plecat din internat. Am întâlnit-o abia în anul 1988 când m-a căutat pentru a o sprijini într-o problemă personală. Am tratat-o cu decenţă, cum îmi era obiceiul. Când i-am sărutat mâna, a fremătat mândră, iar fastuoasele ruine ale frumuseţii ei au găsit contururi mai blânde pentru a schiţa un zâmbet linguşitor. „Poate nu-i vine să creadă”, mi-am zis în gând, apoi am invitat-o să se aşeze pe scaun.

…După minivacanţa la Agigea şi hoinăreala pe malul mării, m-am întors acasă la părinţi. Aceştia au fost miraţi când m-au văzut aşa ars de soare. A urmat discuţia despre şcoala la care urma să dau examen de admitere, iar tata s-a împotrivit când a auzit de şcoala de marină, el dorind să învăţ pentru a ajunge inginer de drumuri şi poduri. A încercat, pe toate căile, să-mi explice pericolele care există pe mare. L-am ascultat, dar tot la marină am dat examen de admitere şi am intrat.

Despre anii de şcoală navală nu voi scrie aici, deoarece am explicat aproape totul în cartea „Ora de marinărie”. Voi menţiona, totuşi, câteva întâmplări din acea perioadă pentru a completa tabloul pe care m-am hotărât să-l zugrăvesc mai departe, dar asta mai târziu, pe parcurs.

— Ce acte îţi sunt necesare pentru dosarul de şcoală? mă întreabă tata.

— Diploma de gimnaziu, certificatul de naştere, buletin de identitate, două fotografii şi un timbru fiscal, i-am citit eu de pe o notiţă pe care o scrisesem când m-am interesat în oraş.

— Pentru buletin trebuie să mergi tocmai la Miliţia din Negru Vodă, că noi aparţinem de ei, spune tata, clătinând din cap a nemulţumire.

— Voi merge acolo, n-am ce să fac, am răspuns.

Ne-am strâns şase băieţi din sat şi am plecat, cu o căruţă la oraş pentru a lua trenul care mergea la Negru Vodă. Ne-a dus un frate al lui Ion Lungu la gară. Trenul era un personal lent care oprea în fiecare haltă de pe traseu, astfel încât am ajuns la N. Vodă după ora paisprezece,

când se terminase programul cu publicul la miliţie. Dintr-un birou a ieşit un subofiţer care ne-a spus să plecăm şi să revenim a doua zi la ora opt.

Ce era să facem? Am plecat la întâmplare pe uliţele comunei (Negru Vodă era comună pe atunci). De la un mic magazin alimentar am cumpărat o pâine mare, neagră şi câţiva biscuiţi „Eugenia" pe care i-am mâncat la grămadă fiind toţi lihniţi de foame. După ce am mâncat, am căutat apă pentru că ne era sete, dar am aflat că în toată comuna este o singură fântână adâncă de 50 m. din care se scoate apa cu un măgar înhămat ce se învârtea, aproape fără oprire, în jurul acelei fântâni; găleţile care ieşeau din fântână se vărsau într-un recipient mare, de unde apa era luată cu sacaua şi vândută pe stradă cu preţul de un leu paharul.

Am mers şi noi la o saca şi am cumpărat câte un pahar cu apă pentru fiecare, iar după ce am mai hoinărit pe străzi, am întrebat un localnic unde am putea să înnoptăm, deoarece se apropia seara. „În gară" ne-a răspuns omul, iar noi ne-am conformat, instalându-ne pe nişte canapele de lemn din sala de aşteptare. Noaptea ne-au prădat hoţii, care ne-au luat banii şi alte obiecte pe care le aveam în buzunare, astfel încât a doua zi a trebuit să plecăm acasă, nemaiavând ce face în Negru Vodă. Am pornit-o pe jos pe şoseaua de piatră, iar după ce am parcurs aproape opt kilometri, ne-a ajuns din urmă un autocamion. Explicându-i şoferului ce am păţit, acesta ne-a luat până la Amzacea, de acolo am mers pe jos alţi kilometri şi ne-a ajuns alt autocamion care ne-a dus până în Topraisar. Abia pe înserat am ajuns în sat, plini de praf, obosiţi şi lihniţi de foame. Le-am povestit părinţilor ce ni s-a întâmplat în gara N. Vodă. La început s-au supărat, apoi au recunoscut că nu trebuia să ne lase să mergem acolo singuri. A doua zi m-a luat tata cu căruţa şi m-a dus la miliţia Techirghiol, unde am obţinut buletinul de identitate, apoi am dat examen şi, la 1 septembrie m-am prezentat la Şcoala Medie Tehnică de Marină care avea sediul în portul Constanţa, în clădirea manutanţei, aproape de silozul de

cereale.

Şcoala era înconjurată de mii de stive de cherestea fasonată care aştepta să fie ambarcată pe vapoare. Vizitam aproape zilnic portul şi am văzut peste tot vapoare sovietice sau româneşti care încărcau cherestea, cereale, petrol, minereuri de cupru şi uraniu, etc., în contul datoriilor de război pe care România le-a plătit Rusiei mulţi ani de zile. Din URSS primeam radiere de birou pe care era imprimată silueta unui elefant (gume de şters).

Pe la jumătatea anului întâi am început să mă bărbieresc, dând jos tuleiele care-mi umbreau obrajii şi buza de sus. Când m-a văzut mama, a exclamat:

— De ce ai făcut asta? De ce ţi-ai stricat obrazul?

— Nu mă mai suportam aşa, i-am răspuns.

— De acum trebuie să te bărbiereşti mereu.

La vederea mea, tata a avut o tresărire, dar nu mi-a spus nimic, însă, discutând cu mama, ar fi spus: „L-ai văzut bărbierit? A crescut băiatul nostru”, apoi a rămas pe gânduri.

Cap. 2 De la Constanţa la Giurgiu. Lupta cu viaţa

Mărturisesc că în Şcoala Medie Tehnică de Marină am avut profesori buni şi am făcut şcoală cu adevărat, fără a ni se face restricţii în folosirea timpului liber, cu o singură condiţie: să nu scadă nivelul notelor la cursuri. Fiecare elev, indiferent de anul de studii, avea permanent asupra lui legitimaţia care-i asigura accesul în port. Când notele la învăţătură scădeau, pedagogul avea grijă să-l contacteze pe elevul vinovat de neglijenţă şi să-i ridice legitimaţia, pe care nu o primea decât după ce îşi îndrepta notele. N-am fost niciodată în această situaţie neplăcută din cauza notelor.

În oraş mergeam, de obicei, la baluri, reuniuni în alte şcoli, la cinematograf şi la întâlniri cu fetele, pe care le aşteptam, aproape totdeauna pe Bulevardul Stalin (actualul bd. Tomis), locul de promenadă al constănţenilor. Oamenii tineri sau mai vârstnici, se plimbau pe trotuarele bulevardului, de la Poşta veche şi până în dreptul Teatrului Dramatic unde era şi parcul, la intrarea căruia era instalat

un chioşc în care cânta o fanfară militară. Astfel, pe lângă cinematograful „Popular”, apoi pe lângă farmacia „Miga” şi mai departe, pe lângă Clubul S.N.C. şi cinematograful „23 August”, mulţimea se scurgea într-o tălăzuire lentă; când nu mai avea loc pe trotuare, pornea şi pe mijlocul străzii, împiedicând circulaţia trăsurilor cu cai şi a celor câteva taxiuri. Aici se făceau şi primele cunoştinţe.

Odată mergeam pe strada Ştefan cel Mare cu prietena mea, în drum spre cinema „Progresul”, iar când am ajuns în dreptul blocului din colţ cu strada Răscoalei, de la etaj a coborât rapid un bărbat îmbrăcat numai în chiloţi şi maiou, ce se ţinea de un cearşaf legat sus; dacă nu eram atent, cădea peste mine. Ne-am lipit de perete şi am aşteptat. De sus au căzut hainele, pantofii şi o şapcă, toate de marină militară. Când ne-am mai revenit, am râs amândoi. Ea mi-a zis: „Vezi ce păţesc bărbaţii neastâmpăraţi?”. „Da, e un bărbat imprudent. Probabil a fost surprins de soţul păcălit, care i-a barat ieşirea normală din apartament” – i-am răspuns după o pauză.

…De atunci au trecut aproape cincizeci de ani. S-au dus ca un vis, la fel cum se petrece şi viaţa omului, cu dorinţe arzătoare, cu iluzii, cu izbânzi, cu speranţe, amăgiri şi împliniri, cu aşteptări, strădanii, răbdări, care vin şi trec. Tot ce este viu tinde să meargă înainte şi să străbată vremea, ajungând apoi în moarte, deşi îşi imaginează că aleargă spre momentele cruciale ale vieţii. Cu toate că este socotit în ani, luni, zile, ore, etc., timpul trece uniform şi ireversibil, iar odată cu el se scurge şi viaţa omului.

Atunci când eşti tânăr ţi se pare că totul este posibil, te imaginezi ca fiind pe o corabie care străbate mările şi din spate îţi suflă vântul prielnic care să te ducă spre ţărmul visat. Nu-ţi pasă de primejdii, de capcanele vieţii sau de eşecuri…

În şcoala noastră totul a fost bine şi frumos până într-o zi de aprilie când am fost anunţaţi că printr-o hotărâre a Ministerului Transporturilor se desfiinţează toate şcolile medii tehnice, deci şi S.M.T.M. Atunci au absolvit numai

elevii din anul IV, iar ceilalţi trebuiau să opteze pentru Şcoala Profesională Navală din Giurgiu pentru a obţine diploma.

Începutul lunii mai ne-a găsit în plină sesiune de sfârşit de an, după care am fost consultaţi toţi, iar pentru cei care am acceptat, dosarele personale ne-au fost trimise la Giurgiu unde urma să ne prezentăm la 1 septembrie pentru a continua şcoala în anul III. Am rămas la o rudă în oraş şi m-am prezentat la liceul „Ana Ipătescu”, aflat pe malul portului, unde se susţineau examene de diferenţă; în acea sesiune am promovat clasa a VIII-a, urmând să mă prezint pentru clasa a IX-a în sesiunea din luna august, apoi să mai văd ce voi face în clasa a X-a.

La o reuniune din iarnă, care a avut loc la liceul „Ana Ipătescu” – liceu numai de fete – o cunoscusem pe Larisa Harpov şi am rămas prieteni. Ea m-a ajutat cu manuale pentru examenele la liceu şi m-am folosit de acest prilej pentru a o vizita acasă de mai multe ori, cunoscându-i şi familia. Larisa era de o vârstă cu mine, elevă în clasa a X-a şi urma să termine în luna iunie liceul, când susţinea şi examenul de maturitate (bacalaureat). Avea un fizic plăcut, şatenă, aproape blondă, de statură potrivită, cu ochii verzi, faţa ovală şi un păr auriu cu zulufi greu care-i cădeau pe frunte şi peste urechi. Fire voluntară, având chiar unele explozii de ambiţii şi trufie, Larisa se ataşase de mine, lăsându-mă să înţeleg că mă prefera altor bărbaţi, deşi eu nu prea am priceput la început jocul ei.

Totul a început într-o duminică, aproape de prânz, când ne-am întors amândoi din oraş. Familia ei locuia în Piaţa Ovidiu, în apropierea sediului Băncii Naţionale.

— Intră! m-a invitat Larisa, ţinând poarta deschisă.

— Aş fi vrut să… trebuie să fiu la mătuşa… m-am bâlbâit eu, surprins de invitaţia ei.

— Hai, vino, că mama mi-a zis să te aduc astăzi!

Am dat curs invitaţiei, urmând-o într-o marchiză, apoi am pătruns pe o verandă lungă plină cu flori, iar de acolo într-un salon mare, plin de mobile grele. În încăpere era mare adunare în jurul unei mese lungi care ocupa mijlocul

cămăruţei; era o masă grea de stejar, înconjurată de zece scaune înalte, cu spătar, îmbrăcate în pluş de culoare roşie. Mi s-a părut a fi o cameră a plictisului, caracteristică încăperilor care nu trăiesc decât timpul cât ţine o masă în zilele marilor recepţii, deoarece în restul timpului toată familia mănâncă într-o încăpere mai mică, renunţând la acest loc pretenţios care vorbeşte despre locul unde se desfăşoară o adunare de judecători neînduplecaţi.

Am rămas în uşă, surprins de cele văzute. Larisa a făcut repede prezentările, pronunţând mai întâi numele meu, apoi tata, mama, mătuşa Caliopi, unchiul Aurel şi vărul Andrei.

— Bună ziua! am spus eu, rotindu-mi privirile prin încăpere.

— Ia loc, tinere! a spus tatăl Larisei. Staţi acolo, lângă Andrei amândoi! a adăugat, apoi, făcându-i semn cu capul Larisei.

Ne-am aşezat în locul indicat, eu continuând să-i observ atent pe cei prezenţi. Pe masă, peste o faţă de mătase albă, odihneau seturi de farfurii şi tacâmuri aşezate după reguli de mult statornicite în casă. Pe o uşă laterală şi-a făcut apariţia o doamnă în vârstă, îmbrăcată într-o rochie neagră, şorţ alb, iar la gât şi mâneci cu dantelă albă, purtând pe braţ o tavă cu mâncăruri, apoi a servit pe rând, începând din capătul mesei unde se afla tatăl Larisei.

Dintr-un hol s-a auzit o erupţie de sunete care veneau de la pendulă; la început s-a auzit o vibraţie de coarde bine întinse de harpă, ca o notă muzicală difuză, după care au urmat alte note alternative care au bătut ora exactă. Rezonanţa era atât de mare încât bătăile gongului păreau căderi de apă în cascadă.

— Poftă bună! ne-a urat mama Larisei, o femeie încă tânără şi frumoasă.

— Mulţumim! s-au auzit vocile aproape murmurate ale celor de la masă, după care ne-am preocupat fiecare de conţinutul farfuriei.

Mama Larisei era îmbrăcată într-o rochie de vară

înflorată, dar nu prea decoltată, care-i scotea în evidenţă silueta încă zveltă. Se menţinuse frumoasă, în ciuda unei definiţii fizice prea violente şi a unor sprâncene excesiv de stufoase pe care refuza să şi le penseze; pe buza superioară i se vedea un puf dens care-i făcea umbră, iar şoldurile şi pulpele aminteau de o construcţie viguroasă.

În stânga ei stătea mătuşa Caliopi, verişoara primară a acesteia, care locuia prin cartierul Tăbăcărie, aproape de b-dul Lenin (astăzi b-dul. Mamaia). Femeie de vreo şaizeci de ani, Caliopi avea un contur facial neplăcut, observându-se o stratificare a fălcilor şi un sistem discret al întregii musculaturi, acuzând senilizarea; tencuiala de fard sublinia şi mai bine fenomenul descris. O scuzam în gând: „Poate a avut şi ea cândva obrajii netezi ca porţelanul, dar vremea a lucrat nemiloasă, ajutată, poate şi de o altă activitate care mie îmi scapă”. Când fusesem prezentat familiei şi trecusem pe la fiecare, în momentul în care i-am sărutat mâna, i-am observat încheieturile pergamentate ale pielii. Madam Caliopi era lipsită de acel parfum biologic propriu femeii tinere, dar mirosea puternic a colonie, care să-i ascundă involuţia. Mâinile ei violacee aveau un aspect flasc de care era conştientă şi încerca să le ascundă sub cutele rochiei; avea părul vopsit chimic, dar tot nu putea ascunde năvala firelor albe, iar încreţiturile de pe piept şi gât le acoperise cu o eşarfa colorată, care urca şi cobora odată cu respiraţia şi vorbirea, când se mişcau obrajii brăzdaţi de cutremurul anilor. Cred că i-ar fi stat mai bine să-şi fi lăsat părul alb, deoarece un om este mai tânăr când poartă părul alb, drapat peste o figură expresivă, decât cu o capelură juvenilă, semănând cu o perucă.

Lângă madam Caliopi, chiar în faţa mea era aşezat unchiul Aurel, despre care am aflat de la Larisa şi din puţinele conversaţii făcute la masă în prezenţa noastră, că este un bărbat certat cu legile, prieten bun cu alcoolul, infatuat, sentimente ce se amestecă cu un fel de suferinţă morală; voia să pară amabil, dar amabilitatea sa o doza în raport cu ura. Ştia că respectul celor care-l înconjoară este

superficial, întrucât pentru asta nu-l lăudase nimeni vreodată.

El nu-şi putea reprima antipatia faţă de Andrei, pe care-l invidia pentru inteligenţa şi demnitatea lui, dar şi pentru nepăsarea copilărească pe care o adoptase acesta după război. Asta făcea diferenţa între ei: Aurel era brutal faţă de minţile fine, iar Andrei era sensibil la mizeria morală.

Larisa era bine dezvoltată fizic, dar nu era vicioasă, ci numai aprinsă, visând iubiri violente. S-a ridicat de la masă, cerând permisiunea ca noi doi să plecăm, deoarece eu trebuie să ajung undeva unde sunt aşteptat. Am ieşit încet din salon, iar la poartă ne-am despărţit, cu înţelegerea să ne întâlnim la Casino a doua zi la ora nouă, ceea ce s-a întâmplat. Din oraş ne-am întors pe la orele 15°°. Casa era cuprinsă de o linişte totală.

— Hai înăuntru! mă invită Larisa.

— Nu vreau să mai deranjez! mă scuz eu.

— Hai să intrăm încet în camera mea că la ora asta toţi dorm de prânz! Hai, nu te mai codi atâta!

Am intrat. Nu-mi puteam închipui un interior mai potrivit pentru Larisa. Toate obiectele erau fermecătoare, alcătuind un decor ireal, o atmosferă de moliciune fină în lumina presărată prin abajurul veiozei care trona în mijlocul noptierei de lângă pat. Larisa s-a aşezat pe pat, iar eu pe un fotoliu de lângă acesta, după ce am îndepărtat un sutien şi o rochie subţire care-i îmbrăcau spătarul. Am întrebat-o:

— Unde lucrează tatăl tău?

— Nicăieri. A fost funcţionar în port, la „Bursa de Mărfuri” sau aşa ceva, dar după război aceasta s-a desfiinţat şi n-a mai găsit alt serviciu.

— De unde vă vin banii, dacă nimeni nu munceşte?

— Nu ştiu.

— Banii deschid toate uşile şi îţi asigură bunăstarea. Fără bani eşti mai rău decât un copil orfan, am încercat eu să caracterizez situaţia omului lipsit de bani. Banii, când vin de undeva, îţi închipui că pică din cer, dar când ai prea

mulţi nu-ţi mai pui nicio întrebare.

— Poate, dar eu nu mă pricep să-ţi explic.

Am tăcut amândoi o vreme. Deodată mi-am dat seama că în jurul nostru era o tăcere deplină. Am privit-o atent.

— Este o linişte profundă care te farmecă! Am spus eu.

— Da. Aproape întotdeauna casa noastră este învăluită în tăcere; uneori tăcerea este atât de adâncă încât se aud şi cei mai vătuiţi paşi pe covorul din hali, ca să nu mai vorbesc de paşii trecătorilor pe trotuar.

— Curios! Nu ajunge niciun sunet până aici, în afară de şoapta vântului şi foşnetul frunzelor din pomi care se freacă între ele, am adăugat eu după ce am ciulit urechile întocmai ca un ogar la vânătoare.

— Hai să-ţi povestesc ceva! a spus Larisa precipitată.

— Te ascult.

— Ştii de ce veniseră la noi rudele acelea pe care le-ai întâlnit la masă?

— De unde să ştiu eu?

— Ca să mă mărit cu Andrei.

— Cine este acest Andrei?

— Ca să-ţi explic pe înţeles trebuie s-o iau mai de departe mama este de la ţară, de prin Adamclisi, dar s-a căsătorit cu tata prin 1935 şi a rămas în oraş; acolo, la ţară, a avut două verişoare: pe tanti Caliopi şi pe mama lui Andrei, ultima a murit în 1947, aşa că Andrei este orfan de ambii părinţi, deoarece nu-l mai are acum nici pe tatăl său. Mama zice că ar fi murit în război. Andrei s-a născut în 1923, a făcut o şcoală normală, un fel de pedagogică, după care a fost luat la şcoala de ofiţeri, a ieşit locotenent şi a fost trimis pe front. A avut noroc că s-a întors fără să fie rănit. Mama lui a avut mult pământ, dar l-a luat statul şi Andrei este considerat moşier, dar pământ nu are.

— Şi când ţi-a cerut Andrei mâna?

— Vorbeşte încet să nu ne audă cineva! Andrei este, încă, la noi, n-a plecat cu ceilalţi.

— Părinţii tăi sunt de acord să te măriţi cu el?

— Nu mi-au zis nimic până acum. Dar stai să-ţi spun cum a decurs discuţia! După ce ai plecat tu, m-am întors la ei în salon.

— Stai jos! mi-a spus mătuşa Caliopi. Noi am venit la voi să te facem mireasă. Ce părere ai?

— Niciuna. Cine este ginerele? am întrebat-o.

— Nu face pe proasta! Cine altul decât Andrei.

— Aşa este Andrei? îmi ceri mâna?

— Da. Vrei să fii soţia mea?

Întrebarea lui răsuna cu disperarea omului care se prăbuşeşte, iar în cădere îşi agaţă ultima nădejde de ruga lui către o zeitate nevăzută.

— Mă iubeşti? De vreme ce îmi ceri mâna, ar trebui.

— Da, te iubesc.

— Mă bucur că sunt toţi de faţă. Cu ce mă vei întreţine atâta vreme cât tu nu ai nicio ocupaţie?

— Deocamdată nu ştiu, dar voi căuta un serviciu.

— Parcă eşti învăţător la origine şi vei fi repartizat la ţară, în vreo şcoală în cine ştie ce fundătură. Să ştii că eu nu plec la ţară cu tine.

— Vai, Larisa, aşa discuţi tu o căsătorie? a intervenit mama.

— Cred că trebuie să ştiu ce mă aşteaptă, mamă. Nu pot pleca aşa, oriunde, ca şi când aş fi legată la ochi.

— Nu are avere, draga mea, pentru că acolo ne-a luat statul şi pământul şi tot ce am mai avut, dar Andrei este tânăr, om de 32 de ani, abia acum este în putere – sare ca arsă tanti Caliopi. Nu cumva nu te poţi despărţi de „răţoiul” tău cu privirea şăgalnică? Ia-ţi bine seama şi gândeşte-te că este om matur Andrei, iar de trăit, puteţi trăi şi voi cum trăieşte toată lumea. Nu mai este nimeni bogat acum, dar n-am văzut să fi murit cineva de foame.

— Ştii ce este, mătuşă?! Eu nu vreau să trăiesc oricum, mai ale să risc să trăiesc în sărăcie.

Îmi ardea faţa şi mi-am dat seama că mă aprinsesem, iar cuvintele-mi cădeau răspicat ca o sentinţă neîndurătoare. Andrei n-a mai spus nimic. După ce au plecat acasă mătuşa Caliopi şi nenea Aurel, iar Andrei s-a

dus în camera ce-i fusese destinată, am rămas cu părinţii. Am izbucnit în plâns şi le-am spus:

— Vreţi să scăpaţi de mine? De când v-am devenit o povară atât de grea?

— Fata mamei, cine a spus asta? a început mama. Nu te obligă nimeni să te măriţi, dar a vrut Caliopi să te încerce dacă-l vrei pe Andrei.

— Nu-l vreau. În toamnă mă înscriu la facultate, aşa că vreau să fiu liberă, să-mi construiesc o carieră.

— Cu facultatea o să fie mai greu, că totul costă şi…

— Văd eu ce fac, numai să iau examenul, le-am spus.

Am tăcut amândoi, apoi am spus:

— De ce nu-ţi asculţi părinţii, Larisa?! îmi pare rău că sunt şi eu inclus în acest joc, iar baba m-a făcut răţoi.

— Nu te supăra pentru asta, că…

S-a auzit o bătaie în uşă. Ne-am uitat unul la celălalt.

— Intră! a spus Larisa.

Uşa s-a deschis şi în prag şi-a făcut apariţia Andrei, ţinând în mână o cutie de ţigări de foi „Royal”.

— Bună! Vă deranjez? a rostit el, zâmbind.

— Nu, nu ne deranjezi. Ia loc pe scaunul acela de lângă fereastră! i-a spus Larisa.

Înainte de a se aşeza pe scaunul indicat, Andrei s-a apropiat de mine şi mi-a întins cutia deschisă.

— Serveşte-te! Sunt ţigări originale, cele mai bune pe care le-am văzut, încă înainte de război.

— Mulţumesc! Numai că eu nu fumez trabuc, le am pe ale mele, i-am spus, arătându-i pachetul de ţigări „Virginia” pe care-l scosesem din buzunar.

Pe atunci fumam câte două-trei ţigări pe zi, mai mult de fandoseală, ca să mă dau mare.

Andrei a ridicat din umeri, parcă vrând să spună: „treaba ta, faci ce vrei”, şi-a scos un trabuc căruia i-a retezat vârful cu dinţii – nu cu foarfecă, cum citisem eu prin cărţi că procedează gentlemanii – l-a scuipat în palmă, după care l-a pus într-o scrumieră pe care şi-o adusese cu el.

— Nu ştii ce marfa refuzi, a mai adăugat el în timp ce

se îndrepta spre scaun, căutându-şi în buzunar bricheta.

— Te rog mult să nu fumezi în camera mea! i s-a adresat Larisa cu un glas mieros.

— Bine, dar voiam să stăm de vorbă şi…

La uşă a bătut menajera care a intrat fără a mai aştepta să i se spună „intră”. Ducea în mâini o tavă cu cafele din care ieşeau aburi.

— Cine a cerut cafele? a întrebat-o Larisa surprinsă.

— Eu, a răspuns Andrei.

— Era bine să comanzi numai pentru tine şi s-o bei în salon sau în camera în care dormi.

— Acum, dacă le-am făcut, trebuie să le beţi! a spus autoritar menajera. Doar nu mă veţi trimite cu ele înapoi.

Le-a lăsat pe masă şi a ieşit, iar după o scurtă ezitare, am luat fiecare câte o ceaşcă, împreună cu farfurioara ei. Era un serviciu de cafea superb, din porţelan de calitate, cum nu mai văzusem.

A doua zi am plecat acasă, la părinţi, de unde am revenit abia în partea a doua a lunii august.

Într-o zi mă aflam cu Larisa, când s-a apropiat de noi domnul Harpov, tatăl acesteia.

— Am auzit-o pe Larisa că eşti de la ţară. Cum este recolta?

— Bună, i-am răspuns, intrigat de modul cum m-a abordat.

— Ce ai de gând să faci în continuare?

— Să-mi dau examenele de diferenţă pentru clasa a IX-a, apoi să văd ce voi face cu clasa a X-a.

— Da, da. N-ar fi mai bine, după examenul de-a noua să te angajezi undeva, adică să lucrezi, iar clasa a X-a s-o faci la seral sau fără frecvenţă?

— Ar dura prea mult, apoi, numai cu liceul nu ştiu dacă aş putea face mare lucru.

— Dacă lucrezi, ai putea locui la noi şi…

— Eu intenţionez să mă pregătesc bine, să fac liceul, apoi să dau examen de admitere la o facultate.

— Îmi place că eşti ambiţios. Asta te va ajuta şi mai mult dacă vei locui la noi şi să înveţi împreună cu Larisa.

Ce zici?

— Să mă mai gândesc.

Plimbându-mă cu Larisa prin parcul „sovietic” în zilele următoare, aceasta mi-a spus printre altele:

— I-ai plăcut foarte mult tatălui meu, care a rămas surprins de manierele tale frumoase, de sinceritatea şi de simplitatea comportării tale. Ţi-a apreciat gândirea matură şi ambiţia, curajul, demnitatea ta personală.

O priveam atent cu coada ochiului ca să văd unde minte, dar o lăsam să-şi deruleze prezentarea. Mă temeam să pun în practică planul tatălui său, motiv pentru care, după discuţia avută cu el, hotărâsem să-mi iau adio de la Larisa şi de la casa lor fastuos mobilată. Îmi dădeam seama că niciodată nu vom fi egali, iar provenind din medii diferite, totdeauna se vor găsi motive care să ne scoată în evidenţă deosebirile.

Cap. 3 Constanţa Vlăsceanu în Constanţa locuia o mătuşă la care trăgeam toţi, indiferent de gradul de rudenie, întocmai ca la un han. Tanti Tanţa – cum o numeam noi – era „mătuşa de la oraş” care ne primea râzând şi ne găzduia, ori de câte ori îi băteam la uşă, chiar dacă nu-i aduceam, în toate cazurile, câte ceva de la ţară. Era soră cu mătuşa Teodora, soţia unchiului Marin, fratele bun al tatălui meu. Femeie frumoasă, de statură potrivită şi, deşi cu formele plinuţe, se mişca vioi şi privea aprins, dovedindu-se destul de sprintenă. Avea tenul foarte alb, ochii adânci, negri şi migdalaţi, cu reflexe în priviri, iar sprâncenele arcuite îi scoteau în evidenţă o frunte înaltă; buzele ei aveau conturul şi coloritul perfect, aşa cum văzusem în reclamele pentru roşul de buze.

Vara purta rochii sau bluze cu decolteu larg care scotea în evidenţă un bust frumos; se plângea adesea de căldura de afară.

Lucra ca şefa de raion tricotaje la Magazinul „Constanţa” şi era mândră de meseria ei. Rămăsese văduvă după moartea soţului său şi locuia într-o clădire de pe strada Mihail Kogălniceanu nr. 14 bis împreună cu Gigi, unicul său fiu. Multă vreme după aceea nu şi-a mai refăcut

viaţa, până când l-a întâlnit pe Nelu, un căpitan de la marina militară cu care s-a căsătorit, dar nu pentru multă vreme; din motive pe care nu le cunosc s-au despărţit. Nu s-a schimbat mult nici după aceea, era plină de viaţă şi arăta minunat, fiind totdeauna elegant îmbrăcată şi cu faţa numai zâmbet, care-i adâncea gropiţele din obraji. Înfăţişarea ei nu era alterată de vârsta care înainta, de anii care se adunau sau de corozivul vieţii. Rămăsese aceeaşi persoană energică, prietenoasă, muncitoare şi grijulie faţă de casă şi de familia ei. Cred că Providenţa are intenţiile sale ascunse care nouă, oamenilor, ne scapă. De fapt, până la sfârşitul vieţii sale s-a menţinut în formă, cu aceeaşi vitalitate nedomolită şi aceeaşi bunătate în suflet.

Personal, i-am purtat un respect deosebit şi o mulţumire profundă pentru tot ce a făcut pentru mine. De aceea o rog şi acum, când nu mai este printre noi, să mă ierte pentru necazurile pe care i le-am pricinuit de-a lungul anilor, când o deranjam ziua sau noaptea, venind neanunţat din armată sau din alte locuri din ţară.

La tanti Tanţa am locuit pe perioade mai lungi sau mai scurte, aproape toţi din neamul nostru, după cum ne-au fost nevoile, iar ea ne-a acceptat.

În 1955 locuia la ea Marioara, verişoara mea, despre care am relatat în partea I – povestea cu tăbliţa – care învăţa croitoria la o croitoreasă de lux. Marioara devenise o domnişoară foarte frumoasă, deşi nu împlinise, încă, şaptesprezece ani; arăta ca o mânză gata de ham, cu tenul fin şi pielea mată, cu ochii verzi şi vioi, acoperiţi de gene lungi, cu un trup ca de sirenă, proporţional împlinit, genunchi rotunzi şi glezne fine, mâini prelungi terminate cu nişte unghii roze, bine rostuite la o prăvălie de manichiură din oraş. Nu te mai săturai s-o priveşti. Era graţioasă, splendid alcătuită şi înzestrată cu mai multă minte decât i se cerea pe atunci unei fete frumoase, dar nu suficientă ca să poată rămâne stăpână pe propria-i inimă.

Înainte de a pleca din sat ieşise de mai multe ori la horă unde dansase cu bărbaţii, prilej cu care a pus ochii pe ea Nicolae Taloş. Acesta i-a vorbit de câteva ori şi s-au

împrietenit, iar după ce Marioara a ajuns în oraş, a căutat-o insistent, ceea ce a supărato pe tanti Tanţa, fiind nevoită să o certe:

— Unde ai întârziat atât de mult?

— M-am plimbat puţin.

— Nu te astâmperi? Ai uitat că îmi eşti dată în grijă şi răspund de tine câtă vreme eşti aici, la mine?

— Ce-am făcut atât de rău? M-am plimbat o oră, ce rău ţi-am pricinuit de te-ai supărat?

— Deocamdată n-ai făcut niciun rău, dar nu este timpul trecut ca să-l faci. Mă aduci în stare să-mi pară rău că ţi-am acordat atâta libertate.

— Întotdeauna te-am ascultat ca pe o mamă, nu ştiu ce poţi să-mi reproşezi. Ştii bine că nu ţi-am ieşit din cuvânt niciodată, de ce mă învinuieşti? Am greşit atât de tare că m-am plimbat pe stradă cu un băiat?

— Dar eu răspund de comportarea ta în faţa părinţilor tăi. Ar trebui să-ţi pese că eu mă străduiesc să te mărit cu un băiat de aici, din oraş, să te fac doamnă, iar tu te întâlneşti cu ţărănoiul tău. Marioara n-a mai răspuns, dar a izbucnit în plâns.

— Dacă urmăreşti să te întorci în sat, la coada vacii, de ce te mai omori în zadar să înveţi manierele oamenilor de la oraş? Acolo nu-ţi trebuie prea multă educaţie, nici prea multe alte cunoştinţe, poţi trage sapa pe câmp sau să mulgi vaca şi cu câte ştiai tu, apoi să mergi la câmp cu copilul de ţâţă pe care să-l alăptezi ţinându-l sub căruţă.

— Vorbeşti ca mama! a murmurat Marioara printre lacrimi. Parcă v-aţi fi înţeles amândouă să mă torturaţi.

— Are dreptate mama ta, la colectivă e greu. N-ai auzit-o dată trecută ce spunea? Fug fetele din sat şi se mărită în oraş cu primul care le cere în căsătorie, numai să scape de munca de acolo; nu mai caută dacă bărbatul este frumos, deştept, dacă are avere… vor numai să se mărite în oraş şi atât. Iar tu dai cu piciorul la toate condiţiile care ţi se oferă numai pentru că „ţi s-au aprins călcâiele” după prinţul satului. Consider că ar trebui să mai gândeşti şi tu la viaţa care se desfăşoară în jur, că nu e vorba de o

perioadă scurtă de o zi sau de o lună, ci de o viaţă de om – a încheiat Tanţa mustrarea pe care i-o făcuse nepoatei.

La câteva zile după această întâmplare a venit în oraş mătuşa Teodora, cu un sac de lână la dărăcit, iar după amiază a trecut pe la sora ei, Tanţa, aşa cum făcea de fiecare dată. Marioara era la croitoreasa ei. După ce au vorbit despre toate cele, au ajuns şi la Marioara. Tanţa era îngrijorată şi i-a spus:

— Am certat-o pe Marioara în urmă cu câteva zile.

— Ce a făcut?

— A venit iar prietenul ei din sat şi a stat cu el în oraş vreo oră. I-am făcut morală şi i-am spus ce o aşteaptă.

— Băiatul nu e rău, dar nu-l vrea deloc Marin, mai ales de când ai lor s-au înscris toţi în colectivă. Şi eu sunt îngrijorată din pricina ei. Fata asta este ca un butoi de pulbere gata să explodeze, iar în jurul ei cineva umblă cu flacăra aprinsă, a spus Teodora cu un aer care părea liniştit, dar a scos un oftat prelung când a terminat.

— Mie mi se pare că Marioara ascunde ceva. Este rezervată, nu-mi mai povesteşte tot, aşa cum făcea înainte; acum păstrează în ea un ungher întunecos, unde se închide şi tace. De când locuieşte la mine, am stăruit mult în educaţia ei, încercând să-i dau povaţa corespunzătoare şi m-am purtat cu ea ca o mamă. Bănuiesc că păstrează o taină pe care o păzeşte cu străşnicie. Dacă este aşa, apoi asta poate fi o mare primejdie. Încearcă şi tu să vorbeşti cu ea, aici sau când vine acasă la voi!

— Este o primejdie, precum zici, iar dacă află tatăl său, nu ştiu ce va face, că este în joc şi pielea mea pe lângă cea a Marioarei.

— Dar eu? Eu nu am nicio vină şi parcă îl văd că mă va certa şi pe mine pentru ea. Eu plec zilnic la serviciu, iar ea rămâne acasă sau pleacă la patroană unde învaţă croitoria. Ştiu eu ce face în lipsa mea? Când s-o păzesc, noaptea?

— Păi, cred că noaptea doarme, doar nu umblă ca somnambula pe acoperişuri. Nu ştiu ce să fac, e tare greu. Cunoşti şi tu proverbul: „Decât să păzeşti o fată mare, mai

bine să păzeşti un cârd de iepuri”.

Spre seară a intrat pe uşă şi Marioara, iar când a văzut-o pe mama sa, i-a sărit în braţe.

— Bine ai venit, mamă! îmi era dor de dumneata.

— Mâine este sâmbătă, aşa că poţi merge cu mine acasă.

— Nu pot acum. Mi-a spus patroane că avem mult de lucru şi până la Sfânta Marie trebuie să terminăm. Abia atunci vom avea o săptămână liberă, că pleacă şi dânsa la o rudă pe care o are în Bucureşti.

După ce a întrebat-o ce fac cei de acasă, Marioara a vrut să meargă în camera ei pentru a-şi schimba hainele.

— Stai puţin! a oprit-o mama sa. E adevărat ce mi-a spus tanti-ta? a întrebat-o direct.

— Depinde ce ţi-a spus. Tanti mă mai crede, încă, un copil şi îşi face probleme pentru orice, chiar şi atunci când se mai întâmplă să întârzii puţin în oraş.

— Are dreptate să-şi facă griji pentru tine, dar mi se pare că tu te consideri atât de mare, încât nu mai ai nevoie de sfaturile altora. Ia fii tu atentă cum te porţi! Dacă mă superi, odată mă hotărăsc şi te iau acasă, iar pe aici nu mai calci niciodată.

— Bine că acum te-ai supărat şi dumneata.

A doua zi de dimineaţă, mătuşa Teodora a plecat acasă. Am însoţit-o şi eu, deoarece nu prea mai aveam ce să fac în oraş şi mă gândeam să mă pregătesc pentru examenul de clasa a IX-a (diferenţa).

Luasem de la Larisa mai multe cărţi: limba franceză, fizica, chimia şi psihologia, iar pentru destindere împrumutasem Iliada şi Odiseea de Homer, Idiotul, Demonii şi Fraţii Karamazov de Dostoievski.

M. V. Dostoievski face o analiză amănunţită a dreptăţii, a justiţiei şi a luminii, dovedind că în universul artei omul este liber, stăpân pe creaţia lui, iar arta scapă oricărei măsurători matematice, pe când ştiinţa evoluează după legi proprii, care sunt independente de voinţa individului. Ştiinţa este un produs al practicii sociale milenare a omului, totul se acumulează, apoi se verifică, se

compară, reducându-se la principii, postulate, teoreme şi formule matematice.

Dar, cum spune zicala: „Socoteala de acasă nu se potriveşte cu cea din târg”, când am ajuns acasă la ai mei, am fost pus la treabă. Tocmai prăşeau porumbul a două oară şi floarea soarelui, în total trei hectare, astfel că a doua zi de dimineaţă am plecat la câmp cu Florică şi Cornelia, muncind zilnic aproape zece zile, de când se lumina şi până se apropia să apună soarele. Duminica citeam în cameră toată ziua, cu toate insistenţele mamei de a mă despărţi de carte.

— Mai lasă cartea şi du-te în sat la horă de mai vezi şi tu fetele şi foştii tăi colegi!

— Ce fete, mamă? Fetele s-au măritat la oraş, intervine Florică, luându-mi apărarea.

— Or mai fi rămas, că nu s-au măritat toate.

După ce a plecat mama din cameră, Florică mi-a făcut inventarul fetelor care s-au măritat la oraş. La urmă a răspuns râzând:

— Până şi Maria lui Oanţă s-a dus la oraş, deşi mai înainte zicea că preferă să rămână la colectivă până moare decât să se mărite cu unul pe care nu-l iubeşte.

— Poate pe ăsta a constatat că îl iubeşte! am spus eu.

— Vorbeşte lumea în sat că băieţii de la oraş se aduc aici unul pe altul, adică cel care a luat o fată din sat spune şi altora: „Nu ştii, frate, ce perle scumpe găseşti prin sate, deşi unele dintre ele umblă desculţe prin noroaie. Trebuie să ai talent, să ştii să le alegi, că fiecare femeie are ceva specific al ei, pe care trebuie să-l descoperi şi să-l exploatezi”. „Da, răspunde altul, ele sunt obişnuite cu munca, dar când ajung cocoane şi dau de bine, ce te faci cu ele?”. „Depinde cât de bine ştii să le obişnuieşti cu viaţa de familie, dar nu au toate năravul orăşencelor”.

— Nu ştiu câtă dreptate au acei „peţitori” de la oraş, dar înclin să le dau dreptate fetelor care fug de la G.A.C., am spus eu. Femeia de la ţară a fost mereu năpăstuită. Ea trebuie să muncească, să facă copii, să aibă grijă de gospodărie şi de bărbat, dar să nu urmeze şcoală.

…Mi-am adus aminte de sora mea, Cornelia, care-i spusese mamei într-o zi: „Mamă, acum că am terminat şi eu patru clase, se cade să merg mai departe”, la care mama i-a răspuns după obiceiul statornicit în sate: „Ce şcoală, maică? îţi ajung patru clase, că de neştiinţa de carte nu moare nimeni. Poate s-or duce băieţii, lor le trebuie mai multă ştiinţă de carte ca să-şi poată conduce familiile”.

Dar femeile au dus întotdeauna greul familiilor, mai ales în timpul războiului, apoi muncind în G.A.C. Din câte am putu eu observa, femeile din satul meu puteau fi comparate cu cărţile cu file puţine, dar cu reguli clare, simple şi precise. Mulţi oameni nu ştiu nimic despre martirajul ţărăncilor, care erau destinate sclaviei veşnice, fără a primi prea mare răsplată pentru munca lor. Unele au avut „noroc” de bărbaţi care le-au bătut, le-au înjurat, le-au supus la cruzimi, fără a le adresa vreo vorbă bună care să le mângâie sufletul. Astfel le-au întâmpinat ei dovezile lor de blândeţe şi drăgălăşenie; unele dintre ele răbdau asemenea fapte în mod nemeritat, dar nu crâcneau, fiind obligate să apară în lume cu zâmbetul pe buze, pentru a nu afla lumea ce au pătimit, deşi sufletul lor era sfâşiat de durere. Acestea erau nişte sclave pline de gingăşie, obligate să se îmbrace în slăbiciune şi ipocrizie.

Îmi aduc aminte că m-am nimerit odată, prin anul 1982, în sat, când sanitarul – pe nume Ganea – o consulta pe o femeie de vreo treizeci de ani, vecină cu mama. Aceasta ne-a dat bineţe celor aflaţi la poartă, apoi am intrat toţi în casă la mama, unde i-a acordat îngrijire femeii.

— Cine ţi-a făcut asta? a întrebat-o sanitarul pe vecină, punându-i mâna pe gât şi pe umăr unde avea răni.

— Cine? Bărbatul meu.

— Dar ce l-a apucat? Şi de ce stai aşa?

— Mă oblojesc şi eu cum pot. Bărbatul se răzbună şi el pentru că îmi e bărbat, iar eu îi sunt nevastă. Ce să fac dacă el este stăpânul?

— Dezleagă cârpa aia să te ung cu nişte cremă care

să-ţi vindece rănile!

— Mi-e ruşine, domnule Ganea.

— Lasă ruşinea şi scoate-ţi bandajul!

Femeia şi-a scos bluza şi cămaşa, iar sanitarul i-a curăţat rănile şi i le-a uns, după ce i-a pus pe piele un strat subţire de tinctură de iod, care i-a colorat pielea în portocaliu, acoperindu-i vânătăile; după ce i-a aplicat şi crema pe răni, i-a lipit deasupra un pansament steril.

— Să te fereşti de apă şi să nu umbli la ea până joi când voi trece din nou să te văd! a atenţionat-o el.

— Aşa am să fac, a aprobat femeia. Mulţumesc!

— Dumneata cum te mai simţi? o întreabă el pe mama.

— Mă cam dor picioarele, mai ales genunchii.

— Scoate-ţi ciorapii să le văd!

Mama s-a aşezat pe un scăunel şi şi-a scos ciorapii.

— Reumatism, a concluzionat sanitarul. Ai genunchii şi gleznele umflate şi asta e păcătos, se aşază la încheieturi şi nu dă voie articulaţiilor să funcţioneze. Să te ung cu o cremă, iar de data viitoare îţi fac o injecţie cu „Boicil”.

După ce şi-a strâns ustensilele şi le-a pus în trusa lui de teren, sanitarul a salutat şi a plecat, însoţit de mama până la poartă, după care s-a dus pe uliţă. O priveam pe Maria, vecina mamei şi mă gândeam: „este tocmai ca un animal cu mirosul fin care se fereşte de fiara rănită, în stare oricând să atace din cauza durerii. Fusese bătută straşnic de bărbat, dar nu spunea de teamă că adevărul ar face prea mult zgomot. Arăta puţin speriată”.

De fapt, în mediul rural, despotismul bărbatului era ceva obişnuit pe atunci, femeia i se supunea şi-i respecta cuvântul şi calitatea de şef al familiei.

*

…După o pauză, l-am întrebat pe Florică.

— Sunt mai bogaţi oamenii de când lucrează în Gospodăria Agricolă Colectivă?

— Măi „nu pot spune că sunt bogaţi, dar cei care au familii numeroase, cu multe braţe de muncă, obţin un număr mare de zile de muncă, iar cantitatea de cereale pe

care o iau acasă la sfârşitul anului ajunge şi la 4 – 5.000 kg. grâu, tot atâta porumb, că se miră şi ei. Dar pentru asta muncesc zilnic de le iese apa din ei ca să facă normele, atât bărbaţii cât şi femeile.

— Tare sunt curios peste douăzeci de ani, cum vor arăta aceste femei! Muncesc ca nişte animale de povară, atât la câmp cât şi în gospodăria proprie, iar cu trecerea anilor vor arăta ca nişte biete gloabe. Ziceai că multe fete au fugit la oraş, măritându-se cu bărbaţi străini pe care nici nu i-au cunoscut până atunci. Poate au făcut mai bine că au plecat, decât să suporte munca de la G.A.C. care le apropie de starea de sclavie.

— Lasă că şi noi muncim destul, din primăvară şi până se aşterne zăpada. Nu ne-ar părea rău dacă ne-am folosi de producţia obţinută, dar aproape trei sferturi o dăm la stat sub formă de „cote”. Ne sărăcesc de tot.

După această discuţie, Florică a plecat la câmp să cosească lucernă pentru animalele din curte, iar eu mi-am luat o carte şi am mers în grădină unde am citit până spre seară, când a scăzut lumina. Totul în jur era acoperit de tăcere, aerul începuse să se răcorească, iar peste casă şi grădină se aşternea încet calmul înserării.

Când am intrat în casă, mama căuta un chibrit să aprindă focul şi nu-l găsea. Aveam unul în buzunar şi i l-am dat, întrebând-o:

— Nu mai ai chibrituri?

— Văd că nu mai sunt. Mi le tot ia tatăl tău să-şi aprindă ţigara.

— Mă duc până în sat, mamă. Ai nevoie să-ţi cumpăr ceva de la cooperativă (magazin sătesc)?

— Păi, aş vrea un kilogram de zahăr, un pachet de sare şi o duzină de chibrituri. Dar să te întorci până la ora mesei de seară!

— Da, mă întorc, i-am răspuns şi am ieşit în curte, iar de acolo pe uliţă.

Magazinul (de mărfuri generale), căruia sătenii îi spuneau cooperativă, era instalat în fostul sediu al morii care arsese în 1949. Alături de magazin era o încăpere

destinată pentru cârciumă, pe care o botezaseră „M.A.T”, unde se mai adunau gospodarii din sat pentru a bea câte o ţuică şi să discute despre politică, despre vreme sau ce zvonuri au mai auzit. Nu se aşezau la mese, unii îşi iroseau vremea cu câte un „ţoi” de ţuică în mână, sprijinind gardul, alături de alţii cu care-şi depănau amintiri sau îşi dădeau cu părerea în diferite probleme, inclusiv în politică, pe care nici ei n-o înţelegeau. Câte unul care voia să iasă în evidenţă, îi oprea pe ceilalţi din sporovăială şi declama: „Politica e mare curvă şi are multă demagogie, s-o ştiţi de la mine”. „Adică, vrei să spui că este tot minciună, folositoare numai celor care deţin puterea, nu celor mulţi, cum zic ăia de o deţin. Ei o deţin pentru ei, nu pentru popor”, completa altul.

Ca să intru în magazin trebuia să trec, mai întâi, prin încăperea în care era cârciuma. I-am salutat pe cei de la mese, mi-au răspuns, dar doi s-au ridicat de pe scaune şi m-au luat de mâini, zicând:

— Stai cu noi la masă şi bea un pahar de ţuică!

— Nu beau ţuică, o bere dacă are, am răspuns.

— Are bere la halbă şi la ţap, au răspuns mai multe voci.

— Aşteptaţi-mă un pic să cumpăr ceva din magazin, apoi mă întorc.

Am cumpărat ce trebuia pentru acasă, apoi am luat un ţap de bere cu care m-am aşezat la masa unde se găseau cei care mă invitaseră când am intrat.

— Hai noroc şi bine ai venit în sat! au spus ei, ridicând paharele cu ţuică, băute pe jumătate.

— Bine v-am găsit! am răspuns, ciocnind cu ei.

Cei doi angrenaţi în politică au reluat discuţia:

— Cine e la putere înseamnă că e puternic.

— Puterea e un rău necesar, Vasile! declamă Bercu.

— De ce, mă?

— Ei, de ce! Pentru că Dumnezeu a făcut oamenii diferiţi: unii deştepţi, care să conducă şi unii proşti care să fie conduşi. Tu n-ai văzut că şi animalele au câte un conducător de turmă dintre ele, acela fiind masculul cel

mai puternic şi învăţat să le apere.

— Da, dar tot în lumea animalelor este şi libertatea adevărată pentru că ele trăiesc din instinct, nu au conştiinţă ca oamenii.

— Bă, nu ştiam că tu ai şi minte! a exclamat Bercu.

— Am, mă şi nu vreau s-o las să rugineasc㠖.

— Vasile are dreptate, îi sare în ajutor Grigore Vatu. N-aţi văzut? Câinele se scarpină sau se tăvăleşte prin praf ca să scape de mâncărimea puricilor şi muştelor câineşti. Asta înseamnă instinct animalic. Dar omul care are conştiinţă se foloseşte de tehnică pentru a-şi uşura munca.

— Care tehnică, Vatule? N-avem decât un „Molotov”.

— Lasă, mă, camionul, că nu despre tehnica asta vorbesc! Nu vă amintiţi că înainte semănăm cerealele cu mâna, direct din sac, după ce terminam de arat lotul, iar acum îl semănăm cu semănătoarea mecanică trasă de tractor. Dacă înainte umblam cu opinci în picioare, azi purtăm pantofi. Nu e un progres al tehnicii?

— Zilele trecute am avut mare înmormântare în sat, zice Radu, privind suprafaţa udă a mesei.

— Cine a murit? îl întreb eu.

— Muri fata lui Ristodel.

— Care fată? Avea două, după câte îmi amintesc.

— Maria. Aia care a fost cu tine în clasă.

— Da, da, o ştiu bine. Cum a murit?

— I s-a făcut rău pe câmp când săpa la porumb. Au dus-o la spitalul din Constanţa unde au spus doctorii că are apendicită. Au operat-o iar a doua zi a murit. Răspunsul lor a fost că se infectase până a ajuns la ei s-o opereze.

— A avut peritonită şi asta este periculoasă dacă infecţia se generalizează, am explicat eu.

— Da, parcă aşa îi spune, repetă el.

— Hai, las-o acum pe Maria! S-a dus, ce să-i mai faci? Dumnezeu s-o ierte! spune Mircea Paţachia, care şedea alături de Radu. Mai ia şi tu o ţuică, nu mai sta cu paharul gol!

— Aş mai vrea un piculeţ, dar nu mai am bani la mine.

— Ia-o că o plătesc eu, l-am încurajat eu.

— Mai stau puţin şi plec acasă că am o treabă de făcut, a zis Radu, când s-a întors la masă cu paharul plin.

— Mai ia, Radule, că după ţuica asta te simţi cât doi! îl îndeamnă Ilie Saioc de la masa vecină. Nu-i aşa? îmi face mie cu ochiul. Pe ce pui mâna merge strună. Ce mai, prinzi „coraj” şi te simţi în al nouălea cer.

— Nici prea multă băutură nu e bună, mă, că aşa ajungi taman la Necuratu, răspunde Radu, sorbind ţuica din pahar.

— Aşa e! confirmă un bătrânel de la o altă masă. Cumpătarea e bună în toate. Lasă că facem ţuica noastră la toamnă şi nu mai venim o vreme pe la MAT.

— Care ţuică, nea Floreo?

— Aia de la cazan. Nu sunt eu şef acolo? răspunde Florea

Stuparu.

— Aşa este, dar am uitat de anul trecut.

— Ce bine era când aveam via noastră! Acum e a G.A. Cului.

— Dar tot noi o vom culege şi o stoarcem, facem vin, ţuică şi trăim o vreme fericiţi.

— Nu prea mai vezi vin şi ţuică după ce le va încuia magazionerul cu lacătul ăla al lui de două kilograme, zice altul care stătea lipit de pragul uşii, de parcă îi lipsea curajul să intre înăuntru.

— Intră Lisandre! îi strigă Mircea. Nu mai sta în prag că acolo te văd dublu.

— Păi tu când eşti la cârciumă, eşti mereu afumat şi e musai să vezi dublu.

— Lasă-l Lisandre, că abia s-a încălzit!

— Mă, voi auziră-ţi că Done e primar? le aduce vestea Lisandru.

— Nu. De când? întreabă Bercu.

— Păi. de când şi-a dat demisia Costică Dinu.

— Asta da veste. Cum va conduce el primăria că e troglodit rău? Aproape după fiecare frază pe care o rosteşte, adaugă cu un fel de iritare în glas: „dacă nu,

întorc cujocu pl dos”. Ce-o fi vrând să spună? se întreba Bercu.

— Am auzit că are vreo patruzeci de ani şi e găgăuz de prin Basarabia, completează Lisandru informaţia despre Done.

— O fi el primitiv şi are o comportare aşa cum spune Bercu, dar dacă a fost ales, lăsaţi-l să mănânce şi el o pâine, că poate tot din cauza sărăciei a plecat din ţara lui, o fi dus-o greu, în necazuri, îl apără Florea Stuparu din colţul lui.

— Nu ştiu ce a făcut înainte, dar se vede că este om al dracului, se poartă rău cu ceilalţi oameni.

— Ba eu cred că se poartă urât pentru că e prost, nu are ştiinţă de carte, dar nu are nici inimă, îl caracterizează, în câteva cuvinte Lisandru. Bă şi mai are acolo, la primărie, un referent agricol aşa de păcătos, e este mai rău ca un câine, în stare să muşte pe oricine, chiar şi mâna stăpânului care-l hrăneşte.

— Ce vorbeşti, mă, este aşa de rău? Mie nu mi s-a părut. L-am însoţit odată prin sat să-i arăt unde locuieşte preşedintele colectivei, dar mi-a vorbit frumos.

— Asta pentru că n-avea treabă cu tine, Radule, dar du-te la el la birou să-i ceri un certificat agricol şi să vezi ce fiară este!

Le-am plătit celor de la masă, câte un rând de ţuică şi am plecat acasă, scuzându-mă că plec la Constanţa în zorii zilei şi nu vreau să fiu obosit.

Mergeam pe drum, prin colbul gros, gândindu-mă la cei lăsaţi în MAT: „toată ziua îi arde soarele, îi bate vântul şi ploaia pe câmp, iar seara se adună la cârciumă să sembete şi să pună ţara la cale”.

Se înserase şi aerul se răcise de-a binelea. Răsărise luna plină, cu faţa ei argintată şi rece, iar razele ei se aşterneau peste feţele adormite ale caselor ţărăneşti şi peste câmpul dăruit de Dumnezeu oamenilor din Dobrogea de toate etniile pentru a se aşeza şi să poată visa în voie.

Când am ajuns acasă, ai mei tocmai se aşezau la masă. Venise şi tata acasă.

— De ce ai întârziat atât? m-a întrebat mama.

— Am stat de vorbă cu oamenii şi am băut o bere.

— Cu cine ai vorbit?

— Cu Radu Bocioagă, Vasile Toloş, era şi Mircea acolo…

— Tu trebuia să te pui la mintea lor?

— Nu puteam să-i refuz. Ar fi avut motiv să-mi scoată tot felul de vorbe: „că mă ţin mândru, că m-am ajuns” sau mai ştiu eu ce.

După cină am intrat cu Florică în camera noastră să ne culcăm şi atunci l-am întrebat:

— Cum a murit Maria lui Aristotel Toloş?

— Ai aflat din sat?

— Da. Mi s-a părut curios să se prăpădească atât de frumoasă şi de sănătoasă, cu obrajii rozi şi bucălaţi; era o fire veselă, neastâmpărată şi n-am văzut-o tristă niciodată; râdea atât de frumos şi cânta ca o ciocârlie când eram cu vitele pe islazul comunal de se auzea până-n sat. Maria avea o construcţie robustă, cu un fizic plăcut, specific fetelor de la ţară, fiind o lucrare neprefăcută a naturii.

— După câte spui, mă faci să cred că îţi plăcea fata?! mă chestionează Florică.

— Nu ştiu cum înţelegi tu părerea mea, dar frumuseţea oamenilor, ca şi toate frumuseţile naturii, nu înseamnă nimic dacă starea noastră sufletească nu le dă preţ. Eu i-am apreciat calităţile. Dar oamenii iubesc viaţa, fără a se iubi între ei.

Odată eram tocmai lângă plantaţia de la hotarul cu Straja şi şedeam mai mulţi copii la umbra salcâmilor. Am spus fiecare câte o poveste. Ce crezi că ne-a povestit ea?

— Probabil ceva cu diavoli?

— Nu, nicidecum. Ne-a povestit un vis al ei. Zicea: „Dormeam în patul meu şi mi s-a arătat Domnul Iisus Hristos, fără barbă, îmbrăcat într-un veşmânt alb-strălucitor peste care era încins cu un brâu roşu, aşa cum sunt betele pe la noi. Mi-a întins mâna şi m-a luat uşor, zicând: „Nu te teme, mireasa mea! Vino cu mine în împărăţia Cerurilor unde vei putea cânta cântările raiului”.

Deodată s-a ridicat în văzduh, iar eu L-am urmat pentru că zbura în faţa mea cu nişte aripi mari de tot. Îmi simţeam trupul uşor ca un fulg. Am căzut din pat şi m-am trezit speriată”.

— Noi n-am crezut-o, luând-o în râs. I-am zis chiar că a dat în mintea pisicilor. Am râs degeaba, neînţelegând ce taină poate ascunde un vis de copil. Abia azi pot bănui tâlcul visului ei, după ce a murit. Se spune că somnul este o moarte mică, iar visele descărcări electrice în creier, dar eu cred că ele reprezintă mult mai mult.

— Maria muncea foarte mult. Era fruntaşă la cultura mare, iar în ziua aceea i s-a făcut rău după ce a mers la căruţă şi a băut apă. Probabil era înfierbântată şi obosită, iar apa i-a produs leşinul. Au dus-o cu I.M.S.-ul la spital, a operat-o imediat, dar doctorii au spus că au venit prea târziu cu ea. Noapte a murit din cauza unei infecţii.

A fost mare jale la înmormântarea ei, a încheiat Florică relatarea în legătură cu Maria.

— Cred că a fost multă lume la cimitir?

— Da, aproape tot satul. I-au sădit pe mormânt un pom, parcă liliac, conform obiceiului ca pe mormântul fetelor nemăritate să se sădească un pom care nu face roade.

— Era nimerit un smochin care nu face flori, dar roade face. Aşa am citit eu într-o carte.

…La sfârşitul lunii iulie am hotărât să plec la Constanţa ca să-i duc Larisei cărţile pe care mi le împrumutase şi să fac plajă câteva zile. Nu citisem decât „Fraţii Karamazov”, „Demonii” şi „Iliada şi Odiseea”, iar dintre cărţile de şcoală, mai deloc. Mă gândisem că tot mai bine este să plec la Giurgiu pentru a-mi continua şcoala navală, fiind vorba de profesia pe care mi-o alesesem. Le-am spus părinţilor că plec şi voi sta vreo săptămână la tanti Tanţa, iar ei au fost de acord.

Când am ajuns acasă la Larisa, n-am găsit-o decât pe mama acesteia. I-am lăsat cărţile în bibliotecă.

— Larisa unde este? am întrebat-o.

— A plecat la plajă pe la ora nouă cu o prietenă.

Am salutat-o şi mă îndreptam spre poartă să plec, dar din spate i-am auzit din nou vocea:

— Ce să-i spun când vine?

— Să mă aştepte mâine pe la ora opt, dacă vrea.

Mi-am continuat drumul spre locuinţa mătuşii Tanţa gândindu-mă că ar trebui să întrerup orice legătură cu Larisa şi familia ei şi să ne vedem fiecare de drumul nostru.

Acasă la tanti Tanţa l-am găsit numai pe Gigi şi o tânără de vreo nouăsprezece ani care îl servea la masă. M-au invitat şi pe mine să mănânc cu ei şi am acceptat.

— Cine este domnişoara? l-am întrebat pe Gigi, când fata a plecat la bucătărie să aducă următorul fel de mâncare.

— O cheamă Lola şi este sora domnului Nelu.

— Înţeleg. Şi locuieşte la voi?

— Da. A venit săptămâna trecută de la Piteşti.

— Tanti unde este?

— La contractări pentru magazin, tocmai la Bucureşti. Ne-a dat telefon că se întoarce sâmbătă. Domnul Nelu este plecat pe mare cu vaporul, spunea ceva de o misiune militară pe la Mangalia sau nu ştiu pe unde.

După ce am mâncat, am stat de vorbă toţi trei, ne-am cunoscut; eu le-am spus de ce am venit, iar în final, am stabilit să mergem împreună la plajă în ziua următoare. Abia aşteptam să fac baie în mare şi s-o văd pe Lola cum se comportă.

Dimineaţa eu m-am trezit devreme cum mă obişnuisem acasă, odată cu ivirea zorilor, dar Gigi dormea şi nu se auzea niciun zgomot prin toată casa. Lola s-a trezit abia la ora opt, ne-a pus pe masă ouă fierte şi brânză cu roşii, apoi a intrat în baie să-şi facă toaleta, de unde a ieşit gata de plajă.

— Nu mănânci? am întrebat-o.

— Nu-mi este foame. Am ciugulit ceva când am pregătit pentru voi. Hai să mergem! La plaja „Modern”.

Plaja era plină de lume, că abia am găsit loc să ne întindem cearşaful. Odată dezbrăcat, Gigi a şi fugit în apă,

iar eu şi Lola am rămas pe loc până când s-a întors el, discutând diverse lucruri.

— Stai la haine! i-a spus ea lui Gigi. Mie mi-a frică să merg singură în apă şi vreau să mă însoţească dânsul, m-a indicat ea cu o mişcare a capului.

Am intrat în apă şi am mers în picioare aproape treizeci de metri, până ne-a ajuns apa la piept.

— Nu merg mai departe, că nu ştiu să înot! m-a avertizat Lola şi s-a oprit.

— Hai mai la apă adâncă unde poţi să înveţi! Te învăţ eu cum să faci pluta, apoi cum să-ţi foloseşti mâinile şi picioarele.

— Mie îmi e frică. Dacă mă înec?

— Cum să te îneci din moment ce sunt eu aici? Lasă-te uşor pe spate şi încearcă să faci pluta! Te ţin eu ca să nu te duci la fund şi ai să vezi cât de uşor ai să înveţi.

M-a ascultat şi s-a lăsat în apă pe braţul meu, mişcându-şi rar mâinile şi picioarele, preţ de câteva minute, apoi se ridică şi iar se lăsa să plutească, prilej cu care eu o ţineam de mijloc şi-i studiam silueta frumoasă a trupului ei tânăr care mă atrăgea ca pe orice „animal” tânăr. Constatam că Lola era chiar frumoasă, o brunetă cu ochii negri ca murele, dar pe buza de sus îi crescuse un puf maroniu.

— Hai la mal că am obosit! a spus ea.

— Da, să mergem, am încuviinţat eu, gândindu-mă că Gigi s-o fi plictisit aşteptându-ne să ne întoarcem.

După ce ni s-au zvântat chiloţii, ne-am îmbrăcat şi am plecat acasă. A doua zi, pe când ne pregăteam să plecăm din nou la plajă, a intrat pe uşă tanti Tanţa, care sosise cu trenul de ora nouă. Am mai rămas o vreme cât ne-a povestit ea ce a făcut la Bucureşti, apoi ne-a întrebat:

— Unde voiaţi să plecaţi?

— La plajă, am răspuns noi, aproape în acelaşi timp.

— Vino puţin cu mine la bucătărie! mi-a spus ea.

Am urmat-o în încăperea ce servea de bucătărie, ea a închis uşa şi m-a privit cu seriozitate, zicând:

— Te-am observat cum o studiai pe Lola. Te rog să te

ţii departe de ea ca să nu avem necazuri! Cred că ai aflat că este sora lui Nelu şi aş avea neplăceri cu el dacă află ceva. Îţi spun că ea a avut o relaţie cu un bărbat acolo, la ei, la Piteşti şi tocmai de aceea a venit la noi.

— Îmi place ca femeie, dar nu am niciun fel de gând rău cu ea. Dacă vrei renunţ să mai merg cu ea la plajă şi plec în altă parte.

— Nu renunţa, dimpotrivă, du-te cu ei! Te rog să ţii seama de cele ce ţi-am spus! Lor nu le spui nimic, iar dacă te întreabă zi că m-am interesat de sora mea, Teodora.

— Nu fi îngrijorată în privinţa mea, că am să procedez aşa cum doreşti.

Am mai făcut plajă câteva zile, apoi m-am întors în sat, cu gândul să mă odihnesc şi să plec la Giurgiu la sfârşitul lunii august. Între timp am colindat şi cinematografele din oraş unde am văzut câteva filme.

Până prin anul 1960, poate şi după aceea, cu un bilet puteai rămâne în sală la toate spectacolele, vizionând de mai multe ori filmul, dar nu o făceam decât în cazul în care filmul era prea bun sau mă aflam în compania plăcută a unei prietene de care nu doream să mă despart prea repede.

Parcă o văd şi astăzi pe tanti Tanţa în camera ei, aşezată pe pat, slăbită de boală, abătută şi resemnată în legătură cu viaţa ei, dar tremurând pentru unicul său fiu. Se forţa în faţa mea să-şi ascundă durerea fizică, precum şi decepţia care-i sfărâmase visurile ei de fată şi-i furase anii tinereţii.

A muncit mult şi niciodată nu s-a plâns de situaţia ei, continuând să zâmbească la toată lumea. Înainte de a ne părăsi, faţa ei frumoasă căpătase riduri discrete în colţurile gurii şi la coada ochilor. Avea nevoie de prezenţa cuiva în preajmă, ceea ce în ultima vreme i-a lipsit şi a plecat de pe această lume, lăsându-i pe cei dragi în suferinţă.

De Sfânta Maria s-a întors în sat şi Marioara, iar când a aflat N.T. a început să dea târcoale casei acesteia. A găsit-o într-o seară scuturând o faţă de masă pe prispa

casei, s-au întâlnit în spatele grădinii lor, departe de ochii curioşilor.

N.T. O iubea şi o respecta, motiv pentru care încerca să-şi înfrângă dorinţele faţă de acest trup tânăr şi frumos. În el se dădea o luptă surdă între acea pasiune crescândă şi stavila pe care Marioara ştia să i-o impună ca să-l domolească.

— Fii cuminte! îi spunea ea, întinzând braţele în pieptul lui pentru a-l îndepărta şi a se apăra, iar el se supunea, nedeprins să spună prea multe vorbe într-o atare situaţie, ca orice tânăr trăit în sat.

Amândoi tremurau uşor de emoţia pe care le-o producea apropierea trupurilor, simţind fiecare că îi părăseşte orice voinţă. N.T. mirosea a transpiraţie – acea transpiraţie specifică tinerilor – precum şi a piele de cal, deoarece venise călare, iar calul era legat de un par al grădinii. Fără a avea înfăţişarea de cuceritor, ea tocmai aşa îl simţea, ştiind că are lângă ea un bărbat aprins a cărui răsuflare o simţea pe lângă ureche.

Se sărutau şi iar se bâlbâiau în vorbe şi în mişcări.

— Te iubesc! îi murmura el la ureche, simţind că între ei căzuse orice barieră.

— Şi eu, dar fii cuminte! murmură Marioara la rândul ei, îndepărtându-i mâna, iar el se supunea, întărindu-i convingerea că o iubeşte. Se străduia şi ea cât putea ca să nu-l supere, rămânând cu buzele întredeschise şi genele lăsate, în faţa lui.

— Hai să mergem că este târziu şi-mi simt lipsa ai mei! a spus Marioara, deşi ar fi vrut să mai rămână lângă el, fiind pătrunsă de gândul că dragostea intrase în viaţa ei pe uşa din faţă şi era copleşită de fericire încât nu mai dorea nimic.

S-au despărţit, iar N.T. a încălecat pe cal şi nu s-au mai auzit decât copitele calului care loveau pământul colbuit în întunericul nopţii. Când zgomotul galopului s-a depărtat, a intrat şi ea în casă. N.T. la rândul lui, se îndrepta spre grajdurile G.A.C. unde urma să lase calul, socotindu-se un norocos şi un cuceritor căruia nu i se

putea împotrivi nicio fiinţă. Era încrezător în dragostea lui, deşi nu ştia ce îl aşteaptă, din moment ce soarta fiecărui om se ţese fără a-i prevesti ce se întâmplă în viitor.

Se trăgea dintr-o familie în care mama avea pântece rodnice, iar tatăl era om curajos, de la care N.T. moştenise forţa, curajul şi vrednicia.

Au urmat alte întâlniri, la horă sau în spatele grădinii Marioarei, în care au discutat despre situaţia lor, iar N.T. i-a propus să se căsătorească amândoi.

— Asta nu se poate pentru că se împotrivesc părinţii mei, mai ales tata, i-a răspuns odată Marioara.

— Ce au împotriva mea? a întrebat-o N.T.

— Nu ştiu. Poate pentru că n-ai făcut, încă, armata şi voi sunteţi înscrişi în G.A.C. Mi-au spus că eu nu sunt fată de măritat şi să mai aştept. Ar trebui să ai şi tu răbdare să-ţi faci armata şi mai vedem atunci.

— Dar atunci sunt de acord părinţii tăi?

— Nu cred, dar se pot întâmpla multe în viaţă.

— Şi dacă te găsesc măritată când mă întorc din armată? a întrebat-o el puţin speriat de acest gând.

— Să lăsăm timpul să hotărască. Mai este şi o soartă al cărei curs nu-l putem schimba noi, oamenii.

A urmat o tăcere prelungită în care N.T. s-a gândit că împotrivirea părinţilor Marioarei va face s-o piardă, mai ales că peste puţină vreme urma să se prezinte la unitate să-şi satisfacă stagiul militar. S-au despărţit cu înţelegerea să se întâlnească peste două zile, adică marţi, pe uliţa care trecea pe lângă casa bunicii Lisaveta, apoi ieşea spre izlaz după ce mai trecea prin faţa a doua case de curând construite.

…Ca un făcut, în ziua aceea am trecut pe acasă pe la unchiul Marin, cu scopul de a mai sta de vorbă cu Marioara. Am găsit-o în camera ei lucrând nişte feţe de pernă. Bucuroasă că mă vede, mi-a povestit aproape toată povestea ei de dragoste, care m-a făcut fericit deoarece şi eu umblam cu fete, având sentimente pestriţe, că până atunci nu-mi robise niciuna inima. I-am povestit şi eu ce mi s-a întâmplat cu şcoala de Marină şi că pe 1 septembrie

urmează să mă prezint la Şcoala Navală din Giurgiu, ca să-mi continui studiile.

— Am înţeles de la tanti Tanţa că ai dat diferenţele la liceul teoretic, de ce ai întrerupt?

— Am dat clasa a VIII-a, am luat examenul, dar în august nu m-am mai prezentat pentru clasa a IX-a.

— De ce? Preferi meseria de marinar?

— Liceul singur nu prea este de viitor, poate mai târziu, pe când diploma şcolii de marină îmi asigură o meserie.

La plecare mi-a spus s-o însoţesc până la locul unde avea întâlnire cu N.T., că altfel nu-i dau voie părinţii să iasă. Am acceptat pe loc, fără să mă gândesc la ceva rău, dimpotrivă, mă bucuram că îi pot fi de folos în escapada ei.

Când am ieşit amândoi din curte, mătuşa Teodora a întrebat-o:

— Tu unde te duci?

— Cu vărul meu, să-l conduc până mai încolo. Abia mai stăm de vorbă, că dacă pleacă la Giurgiu, nu-l mai văd multă vreme.

— Să te întorci repede în casă! i-a strigat din curte.

— Da, mamă.

Am continuat discuţia începută, mergând încet, unul pe lângă celălalt, până când ne-am apropiat de intersecţia uliţelor. Din întuneric a apărut N.T. care ne-a spus „Bună seara”, a dat mâna cu mine, apoi a trecut lângă Marioara. Eu ce era să fac? Cum nici mie nu-mi plăcea să am „asistenţă” când eram cu o fată, am socotit că este firesc să plec şi să-i las singuri. Nu ştiu de ce, dar mă bucuram că se iubesc. Am plecat acasă imediat, am mâncat şi m-am culcat. După miezul nopţii, am fost trezit din somn şi adus în camera părinţilor, la o adevărată judecată:

— Unde este Marioara? m-a întrebat unchiul Marin.

— Nu ştiu. Cred că ar trebui să fie acasă.

— N-ai plecat tu din curtea noastră cu ea? m-a luat la rost mătuşa Teodora.

— Întocmai. Am mers de vorbă cu ea până la colţul grădinii bunicii, iar acolo o aştepta N.T. cu care avea

întâlnire. Eu n-am stat cu ei decât mai puţin de un minut, pentru că nici mie nu-mi place să stea altul lângă mine când sunt cu o fată, aşa că am plecat acasă, unde am mâncat şi m-am culcat.

— A fiirat-o! a ţipat mătuşa Teodora. Tu trebuie să ştii unde s-a dus cu ea. Spune-ne unde s-a dus!

— Nu ştiu, tanti, te rog să mă crezi! Marioara m-a rugat doar s-o ajut să ajungă la locul de întâlnire cu el, de aceea am plecat de acasă cu ea. Vă rog să mă credeţi că eu nu am ştiut şi nu am bănuit că i se poate întâmpla ceva Marioarei.

— Cum nu ştii, mă?! a ţipat unchiul Marin. Cred că tu te-ai înţeles cu el şi ai dus-o acolo.

— Cum era să fac eu asta, vărul ei? Vă spun că nu ştiu nimic, în afară de faptul că s-au întâlnit ca toţi tinerii, băiat şi fată.

— Aţi procedat ca hoţii, ca bandiţii. Asta este huligară, huligară! striga unchiul Marin iritat, vrând să spună că fapta este huliganism.

Le înţelegeam durerea de părinţi, dar nu puteam să-i ajut cu nimic deoarece habar nu aveam ce se întâmplase după ce plecasem eu de lângă ei atunci, seara. Tata m-a înjurat şi m-a certat, ameninţându-mă că mă bate. Enervat de situaţia creată, n-a mai ţinut cont de nimic şi a spus cuvinte care m-au rănit, ceea ce m-a determinat ca a doua zi să plec de acasă. Aşa le-am făcut o vizită Paulei şi lui Gică, aflată cu familia în blocurile ce aparţineau de uzina „Ovidiu II”, unde asigurau paza, în calitate de subofiţeri de miliţie, mai mulţi oameni din sat. Am stat la ei câteva zile, dar nu le-am spus nimic despre incidentul cu Marioara, apoi cu tata. M-am întors cu două zile înainte de a pleca la Giurgiu, pentru a-mi pregăti valiza de drum.

Pe cei doi fugari i-au găsit în Comuna Cumpăna, iar pe Marioara au dus-o la Constanţa. Abia în vacanţa de iarnă, când am venit de la Giurgiu, am aflat că, într-adevăr, în acea seară N.T. venise la întâlnire cu căruţa cu caii – pe care îi ascunsese după gardul ultimei case, spre izlaz – şi cu care au plecat amândoi la Cumpăna. Adevărul îl ştiu

numai N.T. şi Marioara.

Din seara aceea blestemată am devenit un fel de „proscris” pentru familia unchiului Marin, care m-au considerat vinovat de fapta Marioarei, deşi eu ştiam că nu am nicio vină. Singura persoană care nu mi-a reproşat niciodată nimic şi nici nu m-a întrebat dacă am ştiut ceva, a fost tanti Tanţa, care a continuat să mă primească la ea, singur sau însoţit, fără să arate că este supărată pe mine. A fost şi a rămas o mare doamnă şi o mare sufletistă până când s-a stins. Ultima vizită i-am făcut-o în luna august 1981 când locuia într-un apartament din km. 4 – 5. Fusese bolnavă şi încă nu se refăcuse, iar în toamna anului 1982 a decedat, având prea puţine rude pe lângă ea. Mi-a părut rău că am lipsit în acea perioadă, fiind la Bucureşti unde participam la un curs cu durata de 45 de zile şi am aflat când m-am întors, că a murit cu semnul neîmpăcării pe faţă, la vârsta de 63 de ani. Păcat! Merita o soartă şi un sfârşit mai bun.

După dorinţa părinţilor care nu era şi dorinţa Marioarei, aceasta a fost căsătorită în aceeaşi toamnă cu Florin Doicaru, contabil la G.A.C. din sat, un băiat liniştit, blând, chiar frumos, cu care a avut trei fete. Aşa a rămas Marioara în sat, unde s-a ocupat cu biblioteca de la căminul cultural în care găzduia cinematograful şi unele şedinţe de producţie sau de partid ale G.A.C.

Cap. 4 Giurgiu – deznădejde, suferinţe şi chin.

Am intitulat astfel acest capitol, deoarece perioada la care mă refer aşa poate fi caracterizată. Nu voi detalia aici faptele, deoarece am făcut-o generos în cartea „Ora de marinărie” – partea a II-a.

…Înainte de a pleca de acasă spre Giurgiu, am mai zăbovit vreo două zile în sat, fiind martor la o scenă a deznădejdii într-o familie din vecini:

— Cotele! Cotele! striga femeia cu faţa îndreptată spre fundul curţii, unde ştia că se afla bărbatul ei.

— Lasă-i să vină, nevastă, că discut eu cu ei!

— Bună ziua! salută omul de la achiziţii, care se apropia pas cu pas de prispa casei.

— Bună ziua, tovarăşe achizitor! răspunde gospodarul.

— Nea Zaharia, dumneata ai rămas în urmă cu predarea cotelor la porumb pe anul trecut.

— Aşa este. Anul trecut a fost secetă şi s-a făcut prea puţin porumb; la fel şi anul ăsta n-a prea plouat şi s-a făcut câte puţin din toate. Poate s-o face mai mult porumb în toamnă şi-l dau, dar grâu n-am, nici nu ajunge să trecem iarna.

— Da, dar statul nu aşteaptă până la anul, lui trebuie să-i dai dările cu care eşti impus acum, că statul are cheltuieli mari.

— Da noi nu suntem tot ai statului, tovarăşe? Dacă noi murim de foame cine mai munceşte în locul nostru ca să-i dea statului cotele? Să ne aştepte şi el că le-om da la anul dacă s-or face mai multe bucate.

— Dumneata înţelege că trebuie să dai cota de cereale acum, nu la anul! se răţoieşte la el cel de la achiziţii şi impozite.

— Stai, bre! Se bucură statul la câteva coşuri de porumb ale mele? Abia reuşesc şi eu să le fac mămăligă copiilor şi să hrănesc orătăniile din ogradă.

— Hai la porumbar cu noi să ne dai porumbul!

— Of, grea viaţă! mai bine mort, că morţii nu mai ştiu nimic.

— Poate ai dreptate. Morţii nici nu simt, nici nu vorbesc, tac toţi, chiar şi aceia care au fost gălăgioşi toată viaţa.

Gospodarul i-a condus la porumbar, a scos porumbul şi l-a dat, privind cu jale la puţinul care-i mai rămăsese pentru el şi familie. La alţi gospodari au căutat prin şirele de paie şi sub glugile de coceni unde ţăranii ascundeau cerealele, făcând gropi în pământ; unde găseau luau tot.

„Cotele” atinseseră apogeul, iar cei care nu le puteau achita, erau luaţi şi deportaţi în Bărăgan; erau oameni aduşi din toată ţara şi cu ei au fost populate satele din câmpia Bărăganului unde au dus o existenţă exasperantă.

Cântecele ţăranilor încep să exprime durerile

sufletului şi inimii care cugetă, indiferent că sunt cântate pe câmp sau seara prin sate, de către flăcăi. Ele cuprind o inefabilă tristeţe, mai mult durerile decât bucuriile inimii truditorului pământului. Cel ce cântă simte uşurarea numai atât cât pot lacrimile să-i uşureze inima. Munca unora hrăneşte nemunca altora, formând astfel grupuri inegale. Numai prin moarte toţi oamenii devin egali, abia atunci dispar toate deosebirile dintre ei, săraci şi bogaţi, buni şi răi.

Îl priveam de departe pe nea Zaharia, omul care întruchipa cel mai bine tipul ţăranului înţelept, modest în vorbă şi îmbrăcăminte şi supus autorităţilor.

Vara, majoritatea ţăranilor din sat umblau încălţaţi în opinci sau tenişi, poate şi desculţi, dar nu se întâmpla niciodată ca bărbaţii să-şi uite pălăriile lor tăbăcite de ploi, praf şi îngălbenite de sudoare şi de arşiţa razelor de soare. La rândul lor, femeile în vârstă purtau basmale de culoare neagră, legate o dată sub bărbie, apoi înnodate de două ori în creştetul capului. Numai cele tinere mai purtau baticuri de diferite culori, legate sub bărbie. Abia mai târziu femeile şi fetele nemăritate au început să umble cu capul descoperit, în special la horele din sat, unde bluzele şi rochiile lor colorate viu, dădeau impresia pe care o lasă macii aprinşi în lanul de grâu.

…A venit şi ziua plecării la Giurgiu. Cu valiza pregătită de drum, m-am oprit pe scara de la prispa casei şi m-am aşezat pe ea ca să mă odihnesc înainte de a porni pe acel drum care-mi era necunoscut, încă.

Din grădina din faţă venea spre mine mireasma florilor şi, odată cu ea, urca şi amintirea anilor copilăriei mele, care fugiseră de mult, lăsând în urmă un tânăr aproape maturizat, poate prea înainte de vreme. Trotuarul de piatră care străjuia prispa şi continua până la portiţa de la stradă avea o „bordură” de stânjenei cu frunza cărnoasă, lată şi de un verde intens; când înfloreau, de Paşti, culoarea lor mov aprins împodobea faţada casei ca o ghirlandă regală. Am tras pe nări parfumul florilor, apoi m-am ridicat şi m-am îndreptat spre portiţă unde mă aştepta

mama şi fratele meu, Florică. Tata nu era acasă. Mi-am luat rămas bun de la ei, iar mama a vărsat lacrimi – ca de obicei – dar de această dată era îngrijorată pentru că plecam departe de casă. Cu Florică a fost mai uşor, l-am strâns în braţe şi l-am bătut pe spate, spunându-i: „salut, bătrâne, să-mi răspunzi la scrisori!”

Noaptea am dormit în oraş la tanti Tanţa, iar a doua zi de dimineaţă ne-am întâlnit în gară aproape toţi colegii care acceptaserăm să ne fie trimise dosarele; am luat bilete şi am plecat spre Bucureşti, iar de acolo la Giurgiu.

Anul şcolar s-a deschis în ziua următoare, prilej cu care am aflat că şcoala nu mai este cu profil mediu tehnic, ci profesional, punându-se accent pe meserie şi nu pe carte. Treptat ne-am luat adio de la matematica superioară, fizică, chimie, limbi străine, că în programa de învăţământ predominau: tehnologia materialelor, mecanica şi desenul tehnic. Repetam, în gând: „Unde eşti domnule profesor Atanasiu cu matematica superioară, când umpleai tabla cu formule matematice, care ne făceau să rămânem vrăjiţi de armonia şi exactitatea lor, fiind ca o înlănţuire muzicală de versuri, o adevărată poezie a cifrelor şi literelor care reprezentau necunoscutele?”

După câteva zile am început practica în atelierul de lăcătuşărie, dar mai înainte de plecare am fost duşi la o magazie de unde ni s-au dat salopete noi de culoare gri pentru a nu murdări hainele noastre. Când ne-am îmbrăcat cu ele, am început toţi să facem glume, un fel de „haz de necaz”:

— Măi, aşa suntem tocmai nimeriţi să plecăm la paradă, poate chiar pe B-dul. I.V. Stalin din Constanţa unde vom face paradă pentru fete.

— Ia priviţi la Traian Drăghici! ne atenţionează Nelu Liche. Parcă e un pui de cioară care tocmai a căzut din cuib când a încercat să zboare.

— Râzi de mine, parcă tu eşti mai breaz, răspunde Traian, aranjându-şi brăcinarul salopetei.

— Lasă-l, măi, că dacă ar fi fată, s-ar putea mărita cu o astfel de zestre! intervine Mircea Dragoş, apropiindu-se

de Drăghici şi mângâindu-l pe creştet. Stofa de cocotă are el, poate va ajunge o mare cocoană, dar trebuie să mai crească vreo câţiva centimetri şi să se mai îngraşe, însă cu „haleala” pe care ne-o dau ăştia aici, este slabă speranţă.

Pe lângă condiţiile proaste de masă, cazare şi şcolarizare, directorul şcolii, Ion Persoiu, a instituit teroarea în şcoală şi în internatul-cămin, astfel ca niciun elev să nu plece în oraş decât o dată pe lună, cu bilet de voie aprobat personal de el. Noi fuseserăm obişnuiţi la Şcoala Medie Tehnică de Marină din Constanţa să trăim în totală libertate, plecând în oraş când doream, după cursuri, cu condiţia să ne facem temele pentru a doua zi, să nu scadă nota la învăţătură i să nu comitem abateri. Numai în aceste condiţii i se ridica legitimaţia de acces în port celui vinovat şi nu mai avea învoire decât după ce dispăreau motivele de mai sus.

Mai târziu am aflat de ce proceda astfel cu noi directorul. El lucrase la o şcoală de reeducare minori prin Moldova (probabil la Adj ud) şi aplica acele metode disciplinare în cadrul şcolii noastre, tineri liberi, cu o oarecare cultură şi pretenţii. Aproape ne ura pentru că ne îmbrăcam şi ne comportam altfel decât ceilalţi elevi din şcoală, numindu-ne „filfizonii de la Constanţa”, împotriva noastră fiind instituite unele măsuri draconice, aşa cum am prezentat în cartea „Ora de marinărie” şi nu mai revin la ele acum.

La data de opt octombrie am primit învoire generală de patru ore (între 16°°-2000) aidoma recruţilor din armată. Era o zi frumoasă de toamnă târzie. Centrul oraşului Giurgiu se prezenta ca un fel de „farfurie”, având două trotuare concentrice, cel din exterior fiind legat de mai multe străzi orientate ca nişte raze de soare spre trotuarul cu ceas aflat în mijlocul primului cerc. Acesta era un monument arhitectonic destul de interesant, înălţat în anul 1700 din piatră de calcar, după un plan hexagonal, aşa cum am aflat mai târziu. Iniţial tumul a fost destinat serviciilor de observare, motiv pentru care a şi fost dotat cu crenele de cetate, iar în secolul 19 s-a montat un ceas.

Aşa a fost cunoscut de localnici, care l-au numit „Tumul cu ceas”, loc de întâlnire şi plimbări în răcoarea serii.

Ne plimbam pe stradă cu: Mircea Dragoş, Dinu Cristache şi Nicu Păduraru, iar în faţa cinematografului „23 august” de pe strada Portului, ne-am întâlnit cu mai multe fete de la Şcoala Pedagogică din Giurgiu.

— Să vă fac cunoştinţă cu consătencele mele! ne-a avertizat Cristy Dinu, după care am intrat toţi la filmul „Mănăstire din Parma”. Aşa am cunoscut-o eu pe Veronica şi am fost prieteni până în septembrie 1957 când am fost pedepsit de soartă să urc „golgota”, plătind scump nesăbuinţa de a mă îndrăgosti de ea.

De acasă îmi scriau ai mei că în Giurgiu se află doi tineri din sat, respectiv Grigore Faida şi Marin Voinea. I-am căutat şi i-am găsit, pe primul la o unitate militară de marină pe strada Portului, unde-şi satisfăcea stagiul militar, iar pe al doilea în şantierul de construcţii hidrotehnice, unde lucra ca tehnician la refacerea digului pe malul Dunării. M-am întâlnit de mai multe ori cu ei şi ne-am distrat împreună.

În perioada în care am făcut practica de producţie în Şantierul Naval Giurgiu am reuşit să văd aproape toate secţiile în care se lucra pentru construcţii sau reparaţii nave. M-a impresionat în mod deosebit secţia cazangerie unde muncitorii tăiau table groase până la 10 milimetri grosime şi cu suprafeţe mari de 1 – 2 metri pătraţi cu ajutorul unei maşini electrice masivă numită ghilotină. Aceasta mă ducea cu gândul la Revoluţia franceză din 1789 când li se tăiau capetele celor condamnaţi de noii conducători; la fel mi se părea şi maşinile de perforat, relicve ale Inchiziţiei, folosite împotriva „ereticilor”. Ne mişcăm printre acei giganţi metalici, ale căror forţă şi duritate ne făceau să ne simţim fragili şi primejdios de neajutoraţi. În aceeaşi hală imensă se afla şi cazangeria, unde muncitorii băteau din răsputeri cu ciocane grele de 10 – 20 kg. În tablele care trebuiau curbate după anumite schiţe, iar vacarmul produs făcea să vibreze aerul, anulând orice conversaţie, fiind nevoiţi astfel să apelăm la semne.

Mulţi oameni şi-au pierdut auzul în acea secţie, sursă de zgomote infernale.

În apropierea vacanţei de Crăciun, eu şi Veronica ne-am dondănit şi ne-am despărţit supăraţi, urmând o perioadă de relaţii „îngheţate”, care nu s-au ameliorat decât în primăvara următoare.

Întorşi de la Constanţa, imediat după anul nou, o parte dintre colegii mei de clasă ne-am hotărât să începem examenele de diferenţă la liceul teoretic din Giurgiu, pentru care am depus dosarele la acel liceu. Trebuia să mă întorc la Constanţa pentru a-mi lua adeverinţa prin care dovedeam că am luat examenul de clasa a VIII-a la liceu, dar aveam nevoie de o altă învoire şi alţi bani pentru tren şi am renunţat, mergând cu ceilalţi colegi de la capăt. Astfel că am luat clasa a VIII-a în ianuarie, a noua în mai şi în anul următor clasa a X-a şi examenul de maturitate (bacalaureat), când am terminat şi Şcoala navală, fiind repartizaţi pe navele Regionalei Navrom Giurgiu.

…Îmi aduc aminte că de câte ori veneam acasă, când ajungeam cu trenul în gara Constanţa, imediat ce coboram, fugeam la malul mării pentru a mă întâlni cu marea şi cu aerul sărat, plin de vapori de iod; iama mă mulţumeam s-o privesc de sus, de pe mal. O vedeam verzuie la culoare, nu mai era albastră ca vara când cerul era senin şi se reflecta în oglinda ei imensă; uneori, pe lângă maluri vedeam plutind gunoaie, iar pescăruşii nu se mai avântau în stoluri deasupra apei, umplând văzduhul cu ţipetele lor stridente, ci stăteau zgribuliţi pe mal. Cu toate acestea eu eram mulţumit şi-mi repetam în gând: „Sunt acasă”.

Vara, însă, aspiram din toate puterile aerul sărat împreună cu unele efluvii de iubire, emanaţii intelectuale şi amintiri din trecutul nu prea îndepărtat şi nu plecam până când nu făceam cel puţin o baie în mare.

Sunt legat de Constanţa precum pruncul este legat prin intermediul ombilicului, de mama sa. Pentru mine, Constanţa este un oraş unic din România, unde marea nemărginită, uimitor de albastră vara sub pulberea de aur

a soarelui şi cu briza ei catifelată te îmbie la viaţă. Poate de aceea marea va apărea în toate cărţile mele.

…În Giurgiu se impusese o „modă” în ţinuta vestimentară a bărbaţilor, mai ales a celor tineri: aproape toţi ieşeau pe centru oraşului (pe farfurie) îmbrăcaţi cu sacou se velur maro sau albastru, pantaloni de culoare deschisă, pantofi maro cu ramă lată cusută cu aţă albă sub forma cifrei opt şi cravată viu colorată, de obicei cele din mătase chinezească. Eram în vacanţa de vară. Mă hotărâsem să-mi cumpăr şi eu o asemenea „ţinută”, dar pentru că nu prea aveam bani – cotele agricole sărăciseră toate familiile, inclusiv pe a mea – m-am interesat la o firmă de construcţii dacă pot lucra ca salahor şi am primit răspuns afirmativ.

M-am gândit că ar fi bine să merg în sat, mai întâi, pentru a-mi vizita părinţii, să-i anunţ că sunt în vacanţă – ultima mea vacanţă şcolară – apoi să mă prezint la noua mea „slujbă” de truditor.

Când am ajuns în sat, soarele se apropia să apună. Mama robotea prin curte, iar când m-a văzut venind pe lângă prispa casei, şi-a scos batista şi-şi ştergea ochii umeziţi de lacrimi.

— Bine te-am găsit, mamă! am spus, îmbrăţişând-o.

— Bine ai venit, maică! Te aşteptam aşa cum ai scris.

— De ce plângi acum?

— Ei, aşa. Băiatul meu a plecat departe…

— Dar ce miroase aşa de frumos?

— Am făcut pâine în ţest şi o plăcintă aşa cum îţi place ţie. Îţi mai aduci aminte?

— Cum să nu-mi aduc aminte, mamă? Aroma pâinii!

Am rămas acasă o vreme în care am corespondat cu Veronica. Scrisorile ei mă făceau fericit şi abia le aşteptam. O iubeam şi consideram că era singura mea legătură cu lumea noastră: pentru mine scrisorile ei erau adevărate comori pe care le reciteam, iar în camera mea totul se umplea de conversaţiile noastre pe care le aşterneam fiecare pe hârtie. Apoi am plecat la Constanţa, unde m-am angajat la firma de construcţii de care am amintit mai sus,

unde am lucrat până la terminarea vacanţei de vară.

În echipa în care am lucrat, în afară de maistrul de lucrări, un bărbat de vreo 50 de ani, toţi erau muncitori de o totală simplitate, dar m-au primit şi m-au acceptat repede. Atunci am avut prilejul să-i cunosc mai bine şi să le pot aprecia răbdarea, onestitatea, perseverenţa şi sudoarea acestor oameni care prin truda lor făureau un miracol. Acolo am descoperit că taina de a clădi era rodul priceperii şi muncii lor, nu ca în poezia „Meşterul Manole”. Pot spune că am muncit din greu, cu lopata, cu roaba, cărând saci cu ciment, pietriş şi nisip, preparând betoane pe care apoi le turnam în spaţiile dinainte pregătite tot de noi.

Acasă părinţii au apreciat efortul meu şi le-a părut rău că în loc să mă odihnesc în vacanţă, a trebuit să muncesc. A fost ultima mea vacanţă, deoarece în anul următor am terminat şcoala şi am fost repartizaţi direct pe vapoare ca mecanici navali, pornind să înfruntăm viaţa.

La Giurgiu pot spune că m-am format ca om şi ca cetăţean, întregindu-mi şcoala vieţii, acolo am devenit om liber, stăpân pe timpul şi pe sufletul meu, dar asta după ce am plecat de la căminul şcolii, instalându-mă la gazdă la fel ca şi alţi colegi ai mei.

Păcat că perioada mai bună a durat puţin! Din primul salariu de la Navrom mi-am comandat un costum de haine, pardesiu, şapcă şi o pereche de pantofi pentru a-mi întregi uniforma de marină, la care Navrom contribuia cu 50% din preţ. Ştiam că nu o voi purta prea mult deoarece după examenele de clasa a X-a am fost recrutat de un ofiţer de la Centru Militar pentru şcoala de ofiţeri de marină, dar am vrut ca până atunci să fiu şi eu în rândul lumii, alături de ceilalţi navigatori.

…Dintotdeauna am considerat prietenia ca fiind un lucru sfânt. Însă prietenia trebuie preţuită şi întreţinută permanent deoarece pe prieteni ni-i alegem singuri, pe când cu rudele ne naştem aşa cum dă Dumnezeu. La fel şi camaraderia se naşte între colegii de şcoală, de armată sau de profesia în care omul lucrează ani în şir, trăind ca

într-o familie aidoma echipajului unei corăbii care străbate mările şi oceanele ani de-a rândul. Relaţiile dintre aceşti oameni se întrepătrund, chiar se uniformizează deoarece ei trăiesc într-un spaţiu limitat şi au preocupări comune care nu le permit să se ascundă unii de alţii, oferindu-le prilejul să se cunoască bine, uneori chiar mai bine decât se pot cunoaşte unii oameni într-o viaţă întreagă.

Sunt, din păcate, şi prietenii în care se ascund unele dedesubturi, neexplorate de cei interesaţi, ceea ce dovedeşte cât de relativă poate fi cea mai profundă dintre unele prietenii. Asta te face uneori să afirmi: „Dacă noi am şti ce gândesc despre noi prietenii intimi şi iubitele noastre rubedenii, am fi mai bucuroşi să părăsim cât mai repede această lume, ca să nu mai trăim într-o veşnică spaimă”.

În zilele noastre situaţia este şi mai tragică: azi binefacerile prieteniei arareori îşi arată forţa datorită lăcomiei omeneşti şi a firii ticăloase a unora, care, din egoism, a surghiunit-o (prietenia) pe vecie de pe meleagurile noastre.

Eu am colindat mult prin ţară cu prilejul îndeplinirii atribuţiilor în noua profesie, dar n-am avut posibilitatea să mai leg prietenii trainice, deşi unele raporturi prieteneşti am avut cu unii colegi de muncă. Aceasta, poate, şi pentru că am constatat existenţa unei nesfârşite varietăţi a oamenilor, iar minţile nu seamănă între ele mai mult decât chipurile.

În perioada şcolii şi după aceea, până la armată, eu am fost un tip vesel, mi-a plăcut să râd, să cânt, să spun glume şi să particip la unele „şotii”, dar în momentul când am pătruns în armată, apoi în profesia mea sobră, cu legătură directă cu caruselul social al vremii, mi-a cam pierit zâmbetul de pe buze; nici nu mi s-au ivit prea multe ocazii să râd, deşi nu sunt o fire posacă sau depresivă. Păcat că viaţa ne pune uneori la încercări grele din care nu poţi câştiga mereu, oricât te-ai strădui, dar asta este viaţa!

*

După ce am intrat în muncă, fiind repartizaţi pe diferite nave, relaţiile dintre foştii colegi de şcoală s-au

răcit, întâlnirile noastre fiind din ce în ce mai rare; cu unii dintre ei nu ne-am mai văzut niciodată, nici măcar la întâlnirea de 30 de ani pe care a organizat-o la Constanţa inimosul nostru coleg, Nicu Păduraru. Dar şi cu acea ocazie s-a observat că fiecare era preocupat de problemele lui personale şi nu se interesa ce fac ceilalţi.

Primele luni de serviciu le-am făcut la Călăraşi pe mai multe nave, mutat în raport de cerinţele Navrom, apoi m-am întors la Giurgiu pentru a-mi susţine examenul de maturitate (bacalaureat) la liceu şi, de atunci am rămas pe nava „Craiova” cu care am lucrat până pe data de 10 noiembrie când am fost încorporat în armată.

La Călăraşi am cunoscut-o pe Elizabeta la un bal, am fost prieteni până când m-am întors la Giurgiu, trăind clipe fericite pe care, însă, le-am regretat mult mai târziu. M-am înşelat amarnic. Dacă aş fi judecat atunci cum judec acum la adăpostul maturităţii, n-aş fi comis acea greşeală ireparabilă, care mi-a marcat aproape toată viaţa.

Prin luna septembrie mă aflam la Brăila cu vaporul. Scrisorile de la Veronica veneau din ce în ce mai rar, deşi eu mă străduiam să-i răspund imediat. M-am învoit de la Comandantul navei şi am dat o fugă să văd ce s-a întâmplat cu ea. Am ajuns în Borduşani aproape de prânz şi am avut amândoi o discuţie relativ scurtă din care am înţeles că Veronica nu mai era fata iubitoare pe care o ştiam de aproape doi ani de zile, dar nu mi-a dat nicio explicaţie, despărţindu-ne ca doi străini. Mai târziu mi-a scris, în armată fiind, că se căsătoreşte.

Întors la Giurgiu cu nava, am trecut pe la fosta mea gazdă cu intenţia să o văd şi să aflu ce mai face, prilej cu care aceasta mi-a dat o telegramă venită de la Constanţa, prin care tata mă anunţa că vine la mine la Giurgiu. „Coană Marioara, te rog să-i spui să mă aştepte aici că mă întorc spre seară, după ce vin de la vapor!” am rugat-o pe fosta noastră ocrotitoare din perioada şcolii.

Seara m-am întors şi l-am găsit pe tata stând de vorbă cu coana Marioara. Îl muşcase de picior câinele Azor din curtea proprietarului, dar îl oblojise şi spuneau

amândoi că nu este nimic grav. În după-amiaza următoare m-am întors mai devreme de la vapor şi am plecat în oraş cu tata. Ne-am oprit la restaurantul „Carpaţi” aflat la intersecţia „farfuriei” cu strada gării, unde am mâncat şi am băut câte o halbă cu bere, discutând despre cei de acasă şi despre noi:

— Cum ai făcut că ai venit până aici? l-am întrebat.

— Am vrut să văd şi eu oraşul Giurgiu.

— Nu cred că ăsta poate fi unicul motiv să faci atâta drum chiar în perioada când se recoltează de pe câmp.

Tata a oftat prelung, m-a privit puţin, apoi a spus:

— Am venit aici pentru că nu mai puteam sta în porumb, pe câmp.

— Ce faci în porumb, îl păzeşti? Nu l-ai cules, încă?

— De cules nu l-am cules, trebuie să se mai coacă. Nici nu1 păzesc în mod special, mă ascund în el.

— Ai făcut ceva rău, ca să fii nevoit să te ascunzi? Eu nu te ştiu omul certat cu legile, din fire eşti altfel.

— Ştii că în sat la noi s-a înfiinţat Gospodărie Agricolă Colectivă încă din anul 1950. Mai suntem vreo opt familii care nu ne-am înscris în G.A.C., iar de vreo lună de zile umblă prin sat o comisie de „lămurire” însoţită de miliţienii de la post. Săptămâna trecută a fost şi pe la mine, dar le-am spus de la poartă: „Nu vă pierdeţi vremea cu mine că eu ştiu la fel de bine ca şi dumneavoastră care sunt regulile că doar am fost personal la instruirea care s-a făcut la judeţ! Când voi socoti că trebuie să mă înscriu în colectivă, voi veni singur”. Au plecat fără alte discuţii.

Seara, după ce am dat la animale să mănânce, am dezlegat câinii din lanţ şi am intrat în casă să mă culc, dar nu se lipea deloc somnul de mine. Mă tot gândeam: pe Gică, soţul Paulei şi pe Chiriţă i-a dat afară din serviciu, motivând că nu au studii. Dacă te dă afară şi pe tine, când abia ai început să lucrezi, să-ţi câştigi şi tu pâinea? Am adormit târziu, răpus de oboseală. A doua zi am ieşit afară şi am scos caii să-i adap la jgheabul de lângă fântână, pe care-l ştii şi tu. Armăsarii au început să zburde prin curte cu gâturile lor arcuite de-ţi era mai mare dragul de ei.

„Cum să-i duc la G.A.C. să-şi bată joc de ei alţii?”, mi-a fulgerat prin gând. Mai târziu cerul s-a acoperit de nori, a început să tune şi să fulgere, apoi s-a pornit ploaia: „Aşa, Doamne, am spus, dă o ploaie curată, că e bună, înmoaie praful şi face bine porumbului”. Şi a plouat vreo oră, ploaie deasă şi curată. Ştii că curtea noastră e puţin înclinată spre stradă?! Apa curgea în şuvoaie pe lângă prispa casei, iar în băltoacele formate se bălăceau gâştele şi raţele noastre; numai găinile fugiseră la adăpost în coteţe sau sub porumbar împreună cu cocoşul.

Acum au început să-i cheme la primărie sau îi ia de acasă Miliţia, iar unii nu se mai întorc. Ca să nu am şi eu soarta lor, mă ascund prin porumb, iar pe timpul nopţii merg acasă să-mi iau câte ceva de mâncare şi să mă spăl, să-mi schimb hainele... ce să fac? în porumb ce crezi că fac? Stau şi privesc cerul, iar când vine noaptea încep să plâng şi să mă cert cu Dumnezeu pe care-l întreb:

de ce mi-a hărăzit o astfel de soartă? Peste câteva minute îl rog să mă ierte pentru cele spuse, că am fost slab şi, la necaz, ca orice om, mă lepăd şi de Dumnezeu care este sfânt.

...Ascultându-l, mă năpădea un noian de gânduri care mă speriau. Aşa că l-am întrebat:

— De ce nu te înscrii în colectivă, tată? Aşa poţi scăpa de tot coşmarul vieţii. Vezi bine cum merg lucrurile în ţară. Nu mai există o altă cale pentru ţăran decât colectivizarea atâta vreme cât ţara este condusă de către consilierii sovietici. Ei vor face la fel ca în URSS că au metode sigure de a acţiona împotriva ţăranului.

— Tu îmi spui să mă înscriu în colectivă, dar eu nu pot să trăiesc fără pământul pe care l-am obţinut atât de greu şi l-am frământat cu sudoarea şi cu lacrimile noastre. Poate îţi mai aminteşti că pentru pământ am renunţat la viaţa de oraş, după ce s-a terminat războiul în 1945. Cât m-a rugat ne-a Gică!

— Ştiu, tată, dar ce pot să spun? Atunci ai făcut o mare greşeală, dar nu aveai de unde să ştii că viaţa la ţară va lua o astfel de întorsătură. Acum cred că este destul de

limpede că nu mai poate fi schimbat mersul evenimentelor, colectivizarea rămânând singura cale. Omului cinstit îi mai rămâne doar cinstea pe care s-o ferească de murdărie, abuz şi altele.

— Tu nu ştii bine inima ţăranului. Ce puţin îi trebuie lui să fie fericit când are pământ. Pământul este mama noastră a tuturor. Unii ţărani, din dragoste pentru pământ ar fi în stare să-l mănânce ca pe o felie de mămăligă. Să-i vezi cum iau bulgării în palme şi-i mângâie, îi frământă, cerându-le să le înmulţească de zeci de ori sămânţa aruncată în brazdă, însoţind aceste cereri cu rugăciuni din buze ca unei mame bune.

Glia noastră nu trădează, deşi îţi ia de pe tine nouă piei într-o viaţă. Dacă munceşti bine pământul ei te răsplăteşte cu rod bogat, numai că de când au intrat ruşii în ţară ne-au stricat toată viaţa, întocmai cum strică porcii care pătrund într-o ogradă străină de unde nu-i mai poate da nimeni afară.

— La fel au făcut şi nemţii prăpăd prin ţările pe unde au trecut cu războiul, ca nişte veritabile măcelării.

— Nu-mi mai aminti de ei, că am văzut destule cu prilejul războiului dus alături de ei. Eu am avut noroc că am luptat doar până la Odessa, unde am fost rănit, apoi am fost trecut pe locomotiva unui tren care aproviziona frontul.

…A urmat o pauză mai lungă în care am mâncat cele ce ne aduseseră ospătarul, după care tata a reluat:

— Pentru ca să cumpărăm pământ am făcut economie de la toate, mai puţin de la mâncare. Se rupseseră hainele pe noi, dar nu cumpăram altele pentru a avea pământ, ca orice gospodar de frunte din sat, dar în 1947 a căzut pe capul nostru stabilizarea, care ne-a prins cu o valiză de bani. Vândusem doi juncani „nişte oi şi multe cereale, iar după câteva zile am aflat de pacostea asta. Îţi aduci şi tu aminte că am azvârlit valiza cu totul pe bătătură cu toate milioanele de lei, care au umplut curtea. Acolo era toată agoniseala noastră strânsă cu atâta trudă şi atâtea renunţări. Ziceam să cumpărăm pământ, să vă dau la

fiecare copil când aveaţi să vă întemeiaţi o familie şi să vă faceţi un rost.

— Ziceai că stai prin porumb ca hoţii? Mai ştiu şi alte persoane că vă ascundeţi?

— Mai ştiu şi alţii, care se ascund ca şi mine.

— Atunci să te aştepţi că veţi fi descoperiţi odată. Taina rămâne taină numai atunci când este cunoscută de o singură persoană. Dacă o mai ştie încă o persoană, devine pe jumătate taină, iar dacă o ştiu mai multe persoane, aceea nu mai este taină.

— După ce s-a înfiinţat colectiva am început să am necazuri, dar mai rău a fost după ce am predat carnetul de partid şi am refuzat să-l iau înapoi, a spus tata, rămânând cu privirea pironită pe faţa de masă pe care se odihneau tacâmurile cu resturi de mâncare.

— Eu te înţeleg, tată. Ai făcut tot ce ai putut ca să rămâi cinstit, însă acum evenimentele evoluează într-o direcţie care nouă ne scapă. S-ar putea să se producă şi fapte mai rele, dar viaţa trebuie trăită aşa cum este şi, dacă poţi, chiar să te bucuri de ea, că doar nu este o crimă că omul este fericit în astfel de vremuri.

— Nu mai am de ce să mă bucur, fiule, a spus el, oftând.

— Ziceai că pe Gică şi pe Chiriţa i-a dat afară de la miliţie că nu au studii?! Nu acesta este motivul; ei au şapte clase, mult mai mult decât au alţii care au rămas în serviciu. Motivul eşti dumneata contra căruia se fac toate presiunile să te înscrii în G.A.C.

În august anul acesta am absolvit clasa a X-a la liceu şi am fost recrutat pentru şcoala de ofiţeri de marină de către Centrul Militar Giurgiu. Am făcut dosarul complet şi viza medicală la care am fost declarat apt pentru acea şcoală şi mi s-a spus să vin la ei peste o lună de zile. Când m-am prezentat la ofiţerul care mă recrutase pentru a-i lăsa şi diploma de maturitate, acesta mi-a dat următorul răspuns: „Îmi pare foarte rău pentru tine, dar nu te putem lua la şcoala de ofiţeri deoarece tatăl dumitale refuză să se înscrie în gospodăria colectivă. Vei fi nevoit să pleci în

armată în luna noiembrie la o unitate tot de marină”.

— Păi, nu trebuie să pleci militar anul viitor?

— Da, dar dacă m-au recrutat, mă încorporează.

L-am văzut cum mă studia cu o mină obosită şi parcă mă compătimea. Când a ajuns acasă, i-a spus mamei: „L-am privit atent. Băiatul nostru s-a maturizat înainte de vreme. Semăna cu un ostaş trecut prin toate tranşeele, mai puţin cu tinerii din generaţia lui. Dacă el pleacă militar, înseamnă că noi am îmbătrânit deja”.

Când am terminat berea, am ieşit din restaurant, cu gândul să-l iau acasă, la gazdă.

— Hai la gară! zice tata. Am tren la ora zece (22°°) şi din Gara de Nord am legătură la ora două, aşa că, de dimineaţă ajung la Constanţa.

Nu l-am putut convinge să mai rămână, astfel că l-am condus la gară, i-am luat bilet de tren şi am rămas cu el de vorbă pe o bancă de pe peronul gării până la plecare trenului, când ne-am luat rămas bun. Tata a plecat cu un zâmbet amar, dar încerca să rămână demn. L-am urmărit de lângă un stâlp metalic de care am rămas rezemat până când trenul a pornit, iar cele două lanterne roşii de la ultimul vagon au dispărut în întuneric. Îl văzusem învins. Mă uimea faptul că îmbătrânise şi parcă se împuţinase la trup de când nu-l mai văzusem, aproape cinci luni de zile. Îl ştiam în calitatea sa de şef de clan, falnic precum stejarul neclintit în faţa vânturilor şi furtunilor, făcut, parcă, să poruncească în veci. Din toată acea prezenţă impunătoare îi mai rămăsese dominatoare numai privirea; paşii lui erau de această dată mai înceţi şi mai şovăitori, iar umerii săi falnici începuseră să se încovoaie, acei umeri de om dur ca stânca ce înfruntă permanent furtunile cu valurile lor vijelioase.

La Giurgiu, în acele împrejurări triste l-am cunoscut cel mai bine pe tatăl meu, având la dispoziţie aproape două zile în care am abordat amândoi o largă paletă de probleme despre viaţă. Am înţeles atunci că mă tratează ca pe un om cu experienţă, deşi eu mai aveam multe de învăţat pe atunci. A fost momentul când şi-a deschis larg

inima, lăsându-mă să citesc în ea ca într-o carte plină de durere şi suferinţă.

Astăzi, când scriu aceste rânduri, regret că nu l-am ascultat în ceea ce priveşte alegerea profesiei. Din această cauză cred că am şi suferit în viaţă, dar cine-mi putea prevede destinul, pe care eu l-am urmat, suportând neajunsurile vieţii.

Am ieşit din gară şi am pornit-o încet spre port, unde aveam vaporul acostat la ponton, cu capul plin de gânduri. Simţeam că cerul meu a luat foc. În mai puţin de două săptămâni primisem atâtea lovituri: la Burduşani fusesem nevoit să urc „golgota" deznădejdii, la centrul militar fusesem respins de la şcoala de ofiţeri de marină, urmând să plec cătană peste o lună de zile, iar de acasă primisem tot veşti proaste care îl îndoiau pe orice om, fie el cât de curajos.

Când eşti adolescent totul ţi se pare limpede şi nu te temi de nimic, visezi tot ce ai dori şi ce ţi-ar plăcea să faci în viaţă. Abia mai târziu afli că nu este totul chiar aşa de uşor, mai ales când afli prea devreme care este raţiunea de a trăi. Poate tocmai de aceea unii oameni renunţă la tot şi la toate atât de curând. Când toate zilele sunt egale între ele înseamnă că oamenii au încetat să mai vadă lucrurile bune care apar în viaţa lor şi nu observă zilnic decât că soarele traversează bolta cerului.

Se spune că atunci când vrei ceva cu adevărat tot Universul conspiră ca tu să obţii acel ceva. Dar pentru asta e necesar să profităm când norocul ne surâde, este de partea noastră şi să ne străduim şi noi să-l ajutăm, aşa cum ne ajută el pe noi.

Am un prieten musulman, Geavit Mauchi, cu care am făcut armata prin 1957 şi ne întâlnim periodic. Adesea discut cu el tot felul de lucruri, chiar şi religie. Musulmanii respectă strict regulile prevăzute în Coran (Biblia lor) despre care spun că profetul Mahomed le-a lăsat cinci porunci:

1Există un singur Dumnezeu

2Să se roage de cinci ori pe zi

3Să postească în luna Ramadanului;

4Să-i miluiască pe săraci (să-i ajute);

5Să facă o călătorie, măcar odată în viaţa lor să ajungă în oraşul Sfânt Meca, unde se află Piatra Sfântă, căreia trebuie să-i dea ocol de şapte ori.

L-am întrebat dacă a fost la Meca.

— N-am fost, dar la vârsta de acum şi cu sănătatea zdruncinată, nu mă încumet s-o mai fac, mai ales că trebuie să traversez tot deşertul african. Mi-a rămas singura obligaţie de îndeplinit. Aş vrea să merg acolo, apoi pot să mor. La noi se spune „Mactub", adică aşa este scris.

...Istoria omenirii şi a Universului a fost scrisă de aceeaşi Mână, iar Universul a fost creat într-o singură limbă pentru toate fiinţele şi obiectele care-l populează, dotate cu suflet: atât mineralele, vegetalele, fiinţele şi chiar gândurile au suflet. Viaţa se derulează foarte rapid, încât omul poate ajunge în câteva secunde de la Cer la infern.

...Peste câteva zile am plecat cu nava „Craiova" în zona Tr. Severin unde am lucrat până în noiembrie când am primit ordinul de încorporare. După două zile de mers cu trenul de la Giurgiu la Tulcea, cu o noapte pierdută în incinta stadionului din Ciuleşti, am ajuns la unitatea militară de puşcaşi marini.

Cap. 5 Armata şi căsătoria mea

Luam contact cu un alt fel de viaţă, o viaţă cât se poate de sobră condusă după regulamente militare. Se spulberaseră toate dorinţele mele şi constatam cu durere în suflet, că hotărârea pe care o luasem când lucram ca salahor (în vacanţa din vara anului 1956) de a-mi fi singur stăpân, fără să-mi comande altul nu mi-o puteam îndeplini, dimpotrivă, trebuie să fac ce-mi comandă alţii, bine sau rău.

Intrarea în viaţa cazonă a început imediat ce am coborât din autocamioanele cu care am fost aduşi de la gară. Câţiva sergenţi cu voci ca de trâmbiţe ne-am încolonat pe o alee pietruită şi ne-am rânduit în faţa unei frizerii situată într-o clădire pitică unde pătrundeam câte

trei. Când am văzut cum îmi curg pletele ondulate peste cârpa albă, mi-am dat seama că s-a terminat cu libertatea mea şi începe o nouă etapă.

Trei luni am dus-o greu, făcând cunoştinţă cu „Valea plângerii” şi „Dealurile Golgotei”, nu cele din Ierusalim, ci dealurile din împrejurimile oraşului de la Dunăre, deoarece Tulcea este situat pe şapte coline (ca şi Roma). Parcurgeam câte opt kilometri în fiecare dimineaţă la ora şase, îmbrăcaţi numai în pantaloni şi fără maiou, pentru călirea şi fortificarea organismului, deşi afară ploua, iar mai târziu ningea, pentru a ne înviora preţ de 40 de minute, apoi intram în programul normal – stabilit pe minute – care nu ne slăbea până la ora 22°° când se dădea stingerea.

În ianuarie 1958 am primit scrisoare de la Veronica prin care mă anunţa că se căsătoreşte. Aflasem mai înainte şi cu cine se mărită. I-am răspuns urându-i sănătate, fericire şi toate cele ce se spun în astfel de ocazii.

Desigur, vorbesc cu prea mare uşurinţă despre această iubire care s-a destrămat chiar înainte de a pleca în armată, devenindu-mi astfel interzisă. Despărţirea de Veronica a fost dureroasă, iar eu am luat cu mine în armată toate amintirile şi imaginile din perioada prieteniei noastre de aproape doi ani de zile, care mi-au defilat prin memorie ani la rând. Nu pot spune prea multe despre iubirea noastră din pudoarea care mă stăpâneşte, dar recunosc că ea mi-a produs crâncene suferinţe, care m-ar fi putut îmbolnăvi, dacă nu eram o fire robustă. Atunci am înţeles că Veronica se ascundea de mine, punând la cale planuri pentru o altă viaţă din care eu eram exclus. Acasă la Nelu Aron, fostul meu coleg de şcoală, aflasem că ea urma să se căsătorească cu Iulian Ştefan, deci, mă înşelasem în privinţa ei şi nu mai puteam schimba nimic în favoarea mea. Viaţa ne este dată şi judecată de alte puteri, iar inteligenţa noastră nu constituie cel mai subtil instrument cu care să surprindem adevărul. Când am primit scrisoarea de la Veronica, prin care mă anunţa că pe 18.01.1958 are nuntă, colegul meu de armată, Virgil Dincă

mi-a spus:

— Ce tot plângi atât? îţi faci în zadar inimă rea pentru ea care ţi-a pricinuit atâta suferinţă. Doar nu este Elena din Troia sau vreo divinitate.

— Pentru mine este… ce ştii tu, Virgile?

— Ba ştiu. Află că până termini tu armata ea are timp să îmbătrânească, să facă 2 – 3 copii şi să se urâţească.

Aşa este când pierzi în dragoste, trebuie să te resemnezi. Atunci am înţeles că trecutul şi dragostea noastră vor trebui îngropate, iar eu să privesc înainte.

Peste câteva zile s-au încheiat toate activităţile de instruire şi aproape toţi camarazii mei au fost repartizaţi pe navele militare de la mare sau de la Dunăre. Eu am ratat plecarea, fiind inclus în Compania de instructori pentru a ajuta la instruirea noilor contingente care urmau să vină în unitate. Degeaba am ieşit la raportul comandanţilor şi m-am rugat să mă lase să plec la nave, toţi mi-au pus în faţă regulamentele.

În luna aprilie, înainte de Paşti, a venit la mine la unitate, Elizabeta. Aflase adresa unităţii de la alţi colegi din marină cărora le scrisesem, iar ei i-au spus-o deoarece o cunoscuseră odată cu mine, fiind şi prietenii mei. Venise noaptea, cu trenul şi a rămas în gară, dar un camarad de-al meu care se întorcea din permisie şi care a călătorit cu ea în compartiment, a aflat că vine la mine. M-a trezit din somn şi mi-a spus să merg s-o iau din gară, ceea ce am făcut. Am adus-o la unitate, iar a doua zi am obţinut învoire 36 de ore, mergând cu ea la o gazdă în oraş, unde mi-a povestit toate prin câte a trecut cu părinţii ei de când au aflat de „păcatul” în care căzuserăm amândoi şi de care eu mă simţeam singurul vinovat. I-am spus şi ei că-mi pare rău.

— Mie nu-mi pare rău, pentru că am fost fericită cu tine – spunea Elizabeta, căreia îi simţeam răsuflarea lângă umărul meu pe pernă. Poate vom fi fericiţi şi de acum înainte pentru că eu încă mai cred în tine.

— Da, da, am răspuns eu care eram absorbit de gânduri: „Elizabeta, pe lângă fericirea de două luni de la

începutul relaţiei noastre, simţise că dragostea înseamnă şi multă durere. Obligaţia mea este să-i înlătur acea durere din suflet şi să repar greşeala”.

În ziua când am condus-o la gară i-am promis că voi face tot ce depinde de mine să merg la părinţii ei acasă şi să legalizăm legătura noastră. Când s-a pus trenul ei în mişcare, după ce mi-a fluturat batista de la fereastra vagonului, am mai rămas câteva minute pe peronul gării, gândindu-mă la ea: „Anul trecut când am cunoscut-o şi s-a întâmplat imprevizibilul, Elizabeta nu împlinise şaptesprezece ani, dar era frumoasă ca în tabloul lui Veronese, cu rochia ei de lemberg şi cu surâsul nestins pe buze, acel surâs al inocenţei”.

De atunci ne-am scris regulat, iar în august am obţinut o permisie şi am pornit pe drumul „pocăinţei”, hotărât să repar tot ce am stricat într-un moment de rătăcire, când plăcerea fizică a învins raţiunea.

Mai întâi am trecut pe la părinţii mei pentru a le cere părerea. Le-am povestit tot ce s-a întâmplat, iar ei, după ce m-au ascultat până la capăt, mi-au spus: „Tu vei trăi cu ea şi dacă-ţi place, ia-o de soţie”. Mama a adăugat: „După ce aţi greşit amândoi, nu mai poţi da înapoi. Ce-ai zice să fi fost sora ta în situaţia ei?”

Cât am stat acasă la părinţi am aflat că tata s-a înscris în Gospodăria Agricolă Colectivă imediat după ce s-a întors de la Giurgiu unde mă vizitase.

— Ne-au luat boii, maică! Ce am mai plâns când i-a scos din curte cu căruţa şi cu celelalte. Mi se rupea inima.

— Care boi, mamă? Eu ştiam că aveţi cai.

— Păi, tatăl tău a vândut caii pentru a nu-i vede alergaţi de alţii la G.A.C. şi a cumpărat o pereche de boi, tineri, frumoşi, doi plăvani care abia împliniseră patru ani. Nu i-am mai văzut de atunci.

— Cine lucrează la G.A.C?

— Tata, Florică şi Cornelia. Când vin sunt atât de obosiţi că nu au chef de vorbă, se spală, mănâncă şi se culcă, iar dimineaţă pleacă din nou. Eu rămân acasă să le fac mâncare, să spăl, să calc, să îngrijesc de gospodărie şi

de animalele care au mai rămas în curte. Deodată două lacrimi i-au coborât din ochi, prelingându-se pe obraji. A oftat şi a spus aproape în şoaptă:

— S-au dus toate rânduielile noastre, maică.

— Trebuie să vă obişnuiţi, acesta e mersul vieţii.

— Tatăl tău este nemulţumit, este stăpânit de o mânie amară. Mereu oftează şi spune: „ce soartă blestemată m-a azvârlit în această robie, de parcă sunt o vită dejug!”

...După trei zile am plecat la călăraşi pentru a discuta cu părinţii Elizabetei şi să le arăt că n-am urmărit să le întinez cinstea prin vicleşug, răpindu-i fecioria fiicei lor ca hoţii, nici n-am vrut se necinstesc ca un vrăjmaş care nu dorea să se înrudească cu familia lor, dar am tărăgănat rezolvarea problemei datorită plecării în armată. În conştiinţa mea se învârtea şi cauza principală: pentru că o iubeam pe Veronica. Acum, după ce aceasta se măritase, îmi era indiferent ce rezultate va avea fapta mea „nobilă”. Căsătoria îmi ucidea visul cu care pornisem la drum.

...Astăzi, când scriu şi privesc detaşat în urmă la toate câte mi s-au întâmplat, cred că întoarcerea mea la Elizabeta s-a produs, poate, şi din cauză că factura mea de om era să lupt cu dârzenie pentru adevăr şi dreptate, deşi n-am beneficiat de rezultate pozitive. Cred că am greşit alegerea căii spre adevăr sau el nu există în relaţiile dintre oameni care sunt din ce în ce mai trufaşi şi se bizuie pe legea celui mai puternic. Am ajuns la concluzia că degeaba m-am născut eu la zi mare (de Sf. Maria), pe plaiurile României – colţ de rai – crezând că viaţa îmi va oferi satisfacţii pe măsură, dest*inul meu est*e unul care nu iartă, fiind hotărât dinainte, iar pentru a ajunge, în final, la „ţintă”, trebuie să manevrezi printre obstacole, cu multă străduinţă pentru a le depăşi. Nu te poţi târgui cu soarta. Fericirea nu este dată tuturor, unora chiar li se refuză. În anii tineri citisem: „Invitaţie la vals” de Mihail Drumeş, „Doña Alba” şi „Zilele şi nopţile unui student întârziat” de Gib Mihăescu, alături de alte cărţi scrise de Ionel Teodoreanu şi alţii, savurând întâlnirea cu literatura

marilor pasiuni, cu universul propriu al adolescentului, acea candoare a unor poveşti simple de dragoste şi a marilor pasiuni. Atunci mi se părea că descopeream dragostea absolută, încă nu ştiam că dragostea are un gust amar, arareori desăvârşit, dar groaznic, atunci când se termină cu insuccese, cu înfrângeri. Emoţiile produse de pasajele citite în cărţile cu pricina au însemnat atunci pentru mine o experienţă de viaţă scump plătită. Acum ştiu că omul este o fiinţă înzestrată cu conştiinţă şi guvernată de valori, iar raţiunea este principalul punct de sprijin în căutarea fericirii. Prea târziu, însă!

…În trenul care mă ducea spre Călăraşi mă tot gândeam: „Poate aşa scrie în destinul meu să fiu nefericit!”. Citisem undeva, probabil în vreo carte, că cine merge să se însoare departe de satul lui, ori vrea să înşele, ori pleacă el înşelat. Dar eu n-am vrut să înşel pe nimeni, am urmărit doar să repar o nedreptate de care mă simţeam vinovat. Dar ce preţ am plătit!

Ajuns la Călăraşi, am trecut prin port, unde am revăzut câţiva foşti colegi. Ei m-au informat că Elizabeta a fost peţită de George Chirea, fiul pontonierului, tot marinar pe o navă de pe Dunăre. Iniţial m-am gândit să plec înapoi, fără să mai trec pe la familia Elizabetei, dar am vrut să mă conving personal de adevăr şi am continuat drumul spre casa lor, înaintând cu paşi rari în răcoarea nopţii.

Discuţiile cu părinţii Elizabetei au decurs normal, pot spune în armonie perfectă şi am rămas la ei cinci zile pe care le mai aveam din permisia mea. Noaptea am dormit cu Elizabeta într-o cameră şi am întrebat-o dacă este adevărată povestea cu George.

— Da, este adevărată. A venit la noi cu părinţii lui şi au discutat cu ai mei, care au fost de acord după cele ce aflaseră în legătură cu mine. Asta a fost înainte de a veni eu la tine, la Tulcea. Când au venit a doua oară după rezultat, eu am refuzat categoric să mă mărit şi totul s-a terminat.

— De ce ai făcut asta?

— Pentru că te iubeam pe tine. Prima dată eram pe punctul de a accepta deoarece nu ştiam nimic de tine şi trebuia să-mi fac un rost, dar după aceea l-am respins cu hotărâre şi te aşteptam să vii. Mă bucur mult că ai venit şi că părinţii mei te-au acceptat atât de repede, parcă eşti la noi de când e lumea.

Când s-a terminat permisia mea, înainte de plecare, am stabilit să vin în concediul din anul următor şi atunci să facem cununia civilă.

M-am întors la unitate şi am continuat pregătirea specială pentru parada la care urma să participăm în Bucureşti la parada de defilare de la 23 august, iar peste câteva zile am plecat la Bucureşti cu un tren de marfă, fiind încartiruiţi în nişte clădiri ale armatei, de lângă cimitirul Ghencea.

Parada militară a fost extraordinară. Nu insist asupra ei deoarece am descris-o în cartea „Ora de marinărie” – partea a III-a. Vreau numai să menţionez că de atunci, de câte ori aud fanfara militară sau vizionez la televizor parada militară, încerc o puternică emoţie. Am, însă, şi amintirea care mi-a lăsat un gust amar privindu-l pe camaradul meu de grupă, sergentul Radu Netejaru, care a fost arestat pentru că a pus o întrebare „incomodă” la lecţiile politice ce se ţineau săptămânal oriunde ne aflam. (Era o lecţie despre suveranitatea de stat şi neamestecul în treburile altor state. Radu se referise 1 intervenţia armatelor URSS în Ungaria, în octombrie 1956).

La sfârşitul lunii martie din anul următor, am primit concediul de odină şi am mers direct la Călăraşi. După o săptămână de zile am depus acele la primăria oraşului şi am plecat la părinţii mei împreună cu Elizabeta. Ai mei au plăcut-o din prima clipă, iar tata mi-a spus în particular: „Văd că roşeşte uşor, înseamnă că e soi bun pe lângă că este frumoasă”. Mama era veselă nevoie mare că îi adusesem în casă o noră. Când i-am spus că am fost la primărie doar noi amândoi, fără martori, flori, etc., mama a încercat să mă liniştească: „Nu trebuie să fii mâhnit pentru asta, că aşa se căsătoresc tinerii mai săraci!”

Când se apropia de sfârşit concediul meu, am dus-o înapoi pe Elizabeta la Călăraşi, apoi am trecut pe la primărie şi am scos actele de căsătorie, liniştindu-i astfel pe toţi. De acum nu mai aşteptam decât să se termine stagiul militar şi să mă întorc acasă unde să iau viaţa în piept ca şef de familie.

După lungi aşteptări a venit şi ziua lăsării la vatră şi m-am întors printre civili. La început totul mi se părea altfel, trecusem brusc de la viaţa cazonă la libertatea totală. Călăraşi rămăsese acelaşi oraş patriarhal cu două cinematografe, activităţi portuare şi restaurantul „Parc”. Sângele fierbea în mine, dar punga era goală. Ne-am plimbat peste tot, am făcut plajă şi baie în Borcea, iar la sfârşitul lunii iunie am plecat la Constanţa să-i vizităm pe ai mei şi apoi să-mi caut loc de muncă. Am găsit oraşul Constanţa aproape la fel cum îl ştiam, cu cartierele: Coiciu, Anadolchioi, Tăbăcărie, Medeea, km. 5 şi Viile Noi; încă nu începuse nebunia construcţiilor care aproape că a „explodat” după anul 1965 şi care a desfiinţat multe case la sol, cu grădini cu tot.

În sat totul era aproape la fel: zilele erau senine, cerul albastru pe care se plimba un soare blând, scoţând în evidenţă toată frumuseţea locului şi a câmpiei plină de rod, ce se întindea sub această misterioasă armonie de lumini şi umbre. Mă simţeam bine, atmosfera mă chema la viaţă, purtându-mă pe culmile înalte ale universului, acolo unde adia briza de zefir a mării şi ciocârlia rămasă în văzduh în nemişcare mă încânta cu trilul ei nesfârşit. După colinele mărginaşe se deschideau orizonturile vaste care îmi îndemnau spiritul la visare şi mă ademeneau să inhalez lacom aerul proaspăt şi tonic.

Într-una din zile l-am rugat pe Florică să mă ia cu el la câmp. Mergea împreună cu Cornelia, să prăşească porumbul pe care îl primiseră în cadrul „acordului global”.

— Ce să cauţi tu acolo? E muncă de ocnaş.

— Merg cu voi, orice ar fi! am insistat eu.

Lotul se afla în marginea satului, pe colina dinspre satul Bărăganu, dar era lung de aproape un kilometru, iar

din cauza porumbului înalt care forma o masă verde şi compactă, nu i se vedea capătul. Am pornit toţi trei deodată, dar peste vreo jumătate de oră ei s-au îndepărtat încât nu-i mai zăream. La prânz m-am întâlnit cu ei venind din sens opus, prăşind fiecare pe câte două rânduri, dar şi pe cele două cu care plecasem eu. Eram obosit şi pierdusem speranţa de a ajunge cu ele la capăt.

— Hai să mâncăm ceva! au spus ei.

— Bine ziceţi, că îmi era şi foame şi sete, le-am răspuns.

După ce am mâncat, am mai săpat puţin pe unul din rândurile lor, apoi am spus că am obosit şi vreau să plec acasă; mă dureau toţi muşchii şi capul, din cauza soarelui.

— Du-te acasă să nu faci insolaţie. Noi suntem obişnuiţi şi cu munca brută şi cu arşiţa, dar tu încă nu.

Am plecat. Când au venit şi ei spre seară, n-au mai încetat cu glumele la adresa mea:

— Mamă, ne-a mâncat mâncarea şi a plecat după ce abia a săpat două rânduri de porumb până la jumătatea lotului, ziceau ei.

— Păi, voi munciţi de la început şi sunteţi învăţaţi, dar el pune mâna pe sapă după atâta vreme. Nu vă puteţi compara cu el. Nu trebuia să meargă la câmp.

Când am terminat armata şi am fost trecut în rezervă, o vreme am şovăit să mă înscriu la facultate datorită faptului că eram căsătorit şi dezorientat, încotro s-o apuc.

În zilele următoare am plecat la Constanţa să-mi încerc norocul pentru un loc de muncă. Mai întâi am mers în port la Navrom unde am dat peste un şef de cadre care mi-a spus că cele două diplome ale mele sunt bune, dar deocamdată nu sunt vapoare şi, până se vor mai construi, să mă întorc la Dunăre. Nu m-am oprit aici, am trecut pe la mai multe întreprinderi deoarece doream să-mi câştig existenţa pentru mine şi soţie şi să rămân în Constanţa. Degeaba am bătut eu la uşi, croind aerul cu sabia dreptăţii, împotriva inepţiei unor oameni şi a legilor de la acea dată; toţi îmi apreciau pregătirea, dar se împiedicau

de „lipsa” locurilor de muncă sau de necesitatea mutaţiei în oraş, încât m-am întors acasă obosit şi dezamăgit.

Când le-am povestit părinţilor cum au decurs discuţiile cu directorii şi cu şefii de cadre la care fusesem, tata a fost foarte dezamăgit că fiul lui să nu-şi poată găsi un loc de muncă deşi poseda două diplome.

Respingerea lor m-a afectat destul de mult şi pe mine, dar am suportat-o cu stoicism şi m-am hotărât să trimit o scrisoare la Ministerul Transporturilor, după care am luat-o pe Elizabeta şi am plecat la Călăraşi, nu înainte de a face câteva zile de plajă la mare.

Ne-am despărţit greu de părinţii mei, de fraţii şi de satul meu, peste care soarele torid de vară domina văzduhul, pârjolind zidurile albe ale caselor şi ţiglele de pe acoperişuri. Mie îmi plăcea mai mult seara, în crepusculul de portret ecvestru, în aroma de ierburi, când întregul sat parcă se legăna în miresme vrăjite, odată cu trecerea soarelui dincolo de orizontul apusului.

Ne-am întors la Călăraşi şi locuiam la socrii mei. Continuam să-mi caut de lucru, deşi aşteptam răspunsul Ministerului Transporturilor, care a sosit, dar a declanşat un conflict acut între mine şi Elizabeta. În răspuns se menţiona să mă prezint la Regionala Navrom Giurgiu, de unde plecasem în armată, pentru a-mi reînnoi contractul de muncă. Elizabeta plângea şi insista să nu plec şi s-o las din nou singură, ci să caut un loc de muncă în Călăraşi care să mă ţin pe lângă casă şi să dorm în patul meu.

Am ascultat-o şi am renunţat la Navrom pentru liniştea familiei, deşi eram profund mâhnit în sufletul meu că nu-mi pot practica meseria în care m-am pregătit atâţia ani. De aici toate se vor schimba în viaţa mea. Mai întâi am lucrat la Oficiul Raional al forţelor de muncă, apoi, după două luni, am fost recrutat la Miliţie, prilej cu care voi aborda o profesie cu totul nouă, grea, care mă va pune în situaţia să lucrez în locuri sensibile, ancorate solid în angrenajul caruselului social şi unde nu prea voi avea prilejul să dorm mereu „în patul meu”.

Toată această perioadă, destul de frământată, am

prezentat-o pe larg în cartea, *J) estin nemeritat*”, dar aici voi face referire la câteva aspecte care au constituit „borne” în existenţa mea. În viaţa mea începea o nouă etapă. La început am fost angajat pe o navă de inspecţie şi control pe care am lucrat doi ani. În luna decembrie 1960 am fost trimis cu nava în reparaţie la Şantierul Naval Giurgiu unde urma să-i înlocuiască motorul. Abia mă întorsesem dintr-o misiune de patru luni la Turnu Severin.

Am hotărât cu un coleg să asigurăm, cu schimbul, lucrările la navă şi mie mi-a venit rândul de două ori câte o lună de zile. Eram îngrijorat pentru că Elizabeta era însărcinată, urmând să nască în februarie-martie. La sfârşitul lunii decembrie am trecut pe la unitatea militară de grăniceri să-l văd pe fratele meu, Florică, care-şi satisfăcea stagiul militar în Giurgiu. Primisem scrisoare de la părinţi care mă înştiinţaseră despre asta. De aproape zece ani de zile noi doi fuseserăm despărţiţi, întâlnindu-ne sporadic în vacanţele mele şi-mi era dor de el. M-am prezentat la comandamentul unităţii şi am obţinut să fie învoit opt ore. Acesta îl cunoştea personal şi-l lăuda: „un ostaş destoinic, receptiv, îndemânatic şi silitor”, pentru care a fost selecţionat pentru centrul de instructori.

L-am luat şi am mers cu el la nava mea unde aveam mâncare gătită de mine din belşug, apoi, după ce ne-am ospătat am plecat în oraş să ne plimbăm şi să bem o bere. Era încântat de nava „mea”. Îl priveam cu drag pe acest flăcău de care am stat departe atâţia ani, având un sentiment straniu ca de o familie destrămată. Am intrat în restaurantul „Carpaţi”, mai select decât altele pe atunci, unde am mâncat mici, am băut bere şi i-am cumpărat ţigări. Eram în perioada când eu mă lăsasem de fumat, dar m-am apucat din nou în 1968.

Seara l-am condus la unitate şi de atunci ne-am mai întâlnit în vară, când îl avansase la gradul de sergent şi urma să fie trimis pe linia de frontieră. Între timp eu am fost înlocuit de colegul meu şi m-am întors la Călăraşi, unde am locuit până când a trebuit să plec din nou la Giurgiu, de această dată cu trenul. (Când am ajuns în

staţia „Pasărea” mi-am amintit de hoţul din tren din primăvara anului 1957 când îl buzunărea pe un ţăran care aţipise pe culoar; trezit din somn, ţăranul l-a bătut pe hoţ şi l-a aruncat din tren din mers).

Afară era ceaţă, dar eu mă bucuram că mă întorc la Giurgiu, gândindu-mă să-mi fac timp şi să vizitez locurile pe unde mi-au călcat tălpile în timpul celor aproape doi ani cât am urmat Şcoala Navală. Am schimbat trenul în gara Filaret, iar spre seară am ajuns în gara Giurgiu, de unde am pornit-o pe jos spre centru – un fel de „farfurie” formată din două trotuare concentrice, în care străzile laterale se unesc în acest loc precum razele de soare; în mijlocul farfuriei se află un turn cu ceas.

Trecând pe lângă restaurantul „Carpaţi” am simţit mirosul de carne friptă. Mi se făcuse foame şi am intrat, orientându-mă să găsesc o masă; era liberă numai una lângă orchestră, dar am căutat alta, deoarece nu suport vacarmul pe care-l produce aceasta când eşti prea aproape de ea. Am reuşit să găsesc alta, de pe care un ospătar tocmai strângea vesela şi întorcea faţa de masă.

— Poftiţi! mă invită acesta. Cu ce să vă servesc?

— O friptură şi o bere! comand eu scurt.

Priveam în sală, când văd că se apropie de masa mea un domn şi o doamnă, care mă întreabă:

— Ne permiteţi şi nouă să stăm aici cu dumneavoastră?

— Vă rog! am răspuns. E liber.

…Doamna mi s-a părut cunoscută şi nu m-am înşelat. Era fosta prietenă a lui Cristy Dinu, colegul nostru, fata brunetă cu părul lung, care a iscat discuţii în cercul nostru, când colegii îl sfătuiau să renunţe deoarece nu e potrivită pentru el. Mi-am amintit frânturi din discuţie:

— Aia vrea bani, măi, ca să fie întreţinută! zicea Silvestru.

— Ce te bagi tu? întreba Cristy. Ceea ce însufleţeşte frumuseţea şi-i dă viaţă este totul atmosferă, aură, strălucire, căldură.

— Încetează, măi, salcie plângătoare! îl apostrofa

Romică Stăncioiu, cu tonul lui ironic.

— Nu-l lăsa Romică, dă-i cu pantoful în cap! îl incita (tot în glumă) Manole Zamatrache.

…După ce cei doi s-au aşezat pe scaune, am privit-o discret pe doamnă şi am observat că purta verighetă. Probabil cel ce o însoţea îi era soţ. Acum era o doamnă bine făcută, puţin împlinită la trup, înaltă şi cu nişte mâini fine, lungi şi înguste. Nu mi-am permis s-o întreb nimic nici după ce bărbatul care o însoţea a plecat să-l caute pe ospătar, pentru că nu ştiam cum se numeşte. Mi-am îndreptat privirile spre masa din diagonală cu noi, unde erau patru fete gureşe, fiicele plăcerii, după aspectul exterior; pe două dintre ele le cunoşteam din vedere. Cât timp am stat cu nava în reparaţie am reuşit să aflu că toate erau „culegătoare din via

Domnului”, „soldaţi fideli amorului şi infailibile cunoscătoare ale sufletului omenesc”. Dorinţa lor tainică era patul conjugal, dar aleseseră viciul, nu din temperament – ziceau unii – ci pentru că ar fi eşuat la marginea existenţei sociale.

Femeile de pe stradă obişnuite cu viciul acesta ajung uneori să fie fiinţele cele mai dure, dar şi mai sentimentale, în acelaşi timp. Trăsăturile săpate pe chipul lor confirmă că violenţa, trivialitatea, alcoolul, le aduc o uzură a organismului.

Am plătit, am salutat comesenii mei şi pe chelner şi am plecat. După ce am traversat „farfuria” care era goală, deoarece începuse să plouă mărunt, am trecut pe lângă cinematograful „Olga Bancic”, apoi pe lângă fosta şcoală pedagogică, mergând în parcul de lângă tribunal, unde am căutat banca pe care am stat de atâtea ori cu Veronica. Totul era cenuşiu, pustiu, lipsit de viaţă. Giurgiu nu mai era oraşul părăsit de noi în 1957. N-am mai găsit în el acea tihnă aromitoare pe care o lăsasem odată cu tinereţea, candoarea şi dragostea noastră. „Fericirea este rară, repetabilă este numai durerea. Ca să fii fericit trebuie să conştientizezi că fericirea este o plantă pe care trebuie s-o uzi mereu pentru a nu se ofili şi usca”, mi-am zis,

ridicându-mă de pe bancă şi pornind cu paşii grei spre port, ducând cu mine amintiri care mi-au ocupat o vreme gândurile.

PARTEA A IV-a ASCENSIUNE ŞI DECLIN

Cap. 1 Bucureşti – Constanţa – Tulcea – Buzău

Acasă discutam adesea cu Elizabeta despre situaţia noastră.

— Mi-e teamă de această sarcină, spunea ea.

— De ce?

— Nu ştiu, dar îmi este frică atunci când voi naşte.

— Nu trebuie să te temi! o încurajam eu. Să ştii că eu mă bucur că vom avea un copil. Şi tu ar trebui să te bucuri.

— Da, mă bucur, dar tot mă tem puţin, în februarie 1961, Elizabeta l-a născut pe Petruş, iar eu am fost în al nouălea cer. Oricine îşi dă seama ce reprezintă un copil într-o familie tânără, dar pentru mine bucuria era dublă pentru că aveam un cavaler, aşa cum îşi doresc toţi taţii.

M-am învoit câteva ore de la serviciu şi am mers la maternitate, imediat ce am primit telefon de la moaşa care ajutase să-l aducă pe lume. N-am putut pătrunde în maternitate, dar m-am informat că le merge bine. A doua zi am mers din nou şi am vorbit cu Elizabeta de la fereastra salonului, prilej cu care mi l-a arătat pe fiul nostru, mic şi roşu la faţă. Peste câteva zile i-am luat acasă.

În pofida maternităţii, ea era dureros de tânără, abia împlinise 20 de ani. Era, încă, o fetişcană care nu ştia mare lucru despre viaţă, cu faţa nebrăzdată de necazuri şi griji, din nou frumoasă ca o şcolăriţă zburdalnică, dar cu preocupări de mamă şi mai puţin de soţie deoarece menajul îl făcea mama ei.

După naştere, comportarea ei s-a schimbat faţă de mine, a intervenit un soi de indiferenţă care m-a determinat să-mi închipui că nu mă mai iubeşte, dar abia mai târziu am înţeles că dragostea ei era îndreptată asupra copilului pe care nu aveam dreptul să fiu gelos; era un sentiment născut ca efect al maternităţii, care slăbea interesul faţă de persoana mea. Mă bucuram văzând-o că

mănâncă cu poftă şi se transformă în mamă pe zi ce trecea

După o vreme, fiul nostru a început să plângă tot mai des, ziua şi noaptea, pentru care l-am internat în spital, împreună cu mama lui, de mai multe ori. Abia la spitalul „Grigore Alexandrescu" din Bucureşti doctoriţa Sanielevici i-a descoperit o hernie inghinală pe care a tratat-o, aproape fără rezultat, până în 1964 când a fost internat din nou şi operat.

...În 1962 am susţinut examenul de admitere la Facultatea de Drept din Bucureşti, am fost admis, iar în septembrie ne-am mutat toţi trei în capitală, locuind cu chirie la proprietar, la început pe Str. Luica, apoi pe Str. Caporal Nichita Vasile, în apropierea Pieţei „Piscului". Pe atunci era mare criză de locuinţe în Bucureşti şi trebuia să te mulţumeşti cu ce se găsea.

La început, Elizabeta s-a adaptat cu mare efort. I-a fost greu să facă saltul din oraşul patriarhal Călăraşi în vânzoleala care exista în Bucureşti. Îmi spunea de fiecare dată când se întorcea de la magazine sau de la piaţă: „Este mare balamuc în Bucureştiul acesta. Nu ştiu cum pot trăi aceşti oameni în zgomotul şi în această vânzoleală continuă".

În aprilie 1964 l-am internat în spital pe Petruş şi a fost operat, de această dată fără mama sa. Când m-am întors într-o zi de la cursuri, l-am găsit cocoţat pe gardul înalt de doi metri, deşi nu trecuseră decât câteva zile de la operaţie.

— Ce cauţi pe gard, l-am întrebat.

— Te aşteptam pe tine şi voiam să te văd. L-am dat jos cu grijă şi l-am dus în casă.

— Cum a fost la spital? insistam eu să-l fac să povestească ce i s-a făcut. Te-a durut operaţia?

— Nu m-a durut, dar era un băiat mai mare ca noi, care era şef de salon şi ne bătea. Îl chema nenea Botică şi cred că tot el mi-a furat şoşonii de sub pat.

Tinereţea, împletită cu pasiunea, fac minuni deoarece favorizează acea concentrare faimoasă de forţe sufleteşti care mătură din cale orice piedică şi face posibil şi plăcut

orice lucru care pare neplăcut. Deşi am dus o viaţă încorsetată în disciplină strictă, în perioada în care am locuit în Bucureşti am avut prilejul să-i duc peste tot la teatre, filme, în excursii, etc., ceea ce nu s-a mai repetat după ce munca mi-a ocupat tot timpul în anii care au urmat.

Casa în care locuiam era sub calificativul „modest", dar nu reuşeam să găsim alta; peste două străzi de noi se construiau blocuri de locuinţe şi la balcoanele lor apăreau rufe la uscat zi după zi. Duminica şedeam acasă şi ieşeam la soare în faţa casei, lângă fântână, de unde priveam blocurile.

— Ce mult mi-aş dori să avem şi noi un apartament la bloc! Ai văzut cât de frumos este apartamentul mătuşii Iana şi are tot cei trebuie în el. Dintre toate, cel mai mult mi-au plăcut bucătăria şi baia, spunea Elizabeta în timp ce privea blocurile noi de vis-à-vis.

— Să avem răbdare! Poate se vor construi mai multe şi vom avea şi noi parte, i-am răspuns.

Gheorghe Gheorghiu-Dej fusese ales preşedinte al Consiliului de Stat. În această calitate a dat două decrete: unul pentru anularea cotelor agricole obligatorii la cereale şi altul pentru instituirea alocaţiei de stat pentru copiii persoanelor angajate în producţie. De asemenea, desfiinţarea Institutului „Maxim Gorki", Editura „Cântarea Rusă" şi a eliminat din şcoli limba rusă ca obiect de studiu obligatoriu.

Începând cu anul 1962 şi până în trim. I /64, a dispus eliberarea din închisori a celor 4660 de deţinuţi politici. În luna aprilie 1964 a dat „Declaraţia de Independenţă a partidelor comuniste şi muncitoreşti", care a supărat grav Kremlinul, întrucât acestea nu mai puteau fi conduse prin forţă şi dictat. De acum URSS nu mai era un centru conducător al comunismului mondial.

Între Rusia şi China au avut loc certuri pentru hegemonie şi în legătură cu energia nucleară, aceştia separându-se. Mai târziu România a mediat între cele două partide comuniste, fără prea mari rezultate.

De la Moscova Gh.

— Dej a plecat spre ţară cu avionul, survolând teritoriul Chinei, fără să fi cerut drept de survol. Această măsură a fost hotărâtă de N.S. Hruşciov pentru ca China să doboare avionul, iar el să arate lumii cine sunt chinezii. Avionul a trecut fără a fi lovit şi a ajuns în ţară. Dar Gh.

— Dej tot a murit în martie 1965, fiind ales Nicolae Ceauşescu conducător al P.M.R.

Astfel a luat sfârşit dictatura proletariatului şi s-a instituit dictatura personală a lui Ceauşescu.

...În august 1964 am plecat în concediu, la început la socrii, la Călăraşi, apoi la Constanţa. Ajunşi în sat la părinţii mei am luat informaţii despre toţi fraţii: Ionica şi Andrei îşi cumpăraseră casă în Cumpăna şi s-au mutat de când se angajase Andrei la „Chimpex" în oraş şi lucrau amândoi la un depozit de materiale; Gică era şofer pe un autobuz la I.T.C., Paula lucra la Aeroportul din „Mihail Kogălniceanu" şi locuia în oraş; Florică se căsătorise cu fata lui Ion Cozma şi se mutaseră în casa pe care o cumpărase de la Sapciu Pârvan, iar Dorel este în ultimul an (anul III) la Şcoala Profesională de mecanici Agricoli din Topraisar.

Acasă, cu părinţii, rămăsese numai Cornelia, care era în relaţii de prietenie cu un tânăr din comuna Valu' Traian. În duminica ce a urmat, acesta a venit în vizită la părinţii mei, iar după ce a plecat, am fost întrebat de mama:

— Ce părere ai de băiat?

— Nu-mi place. Mi se pare că e cam licheluţă, după cum se comportă, dar nu sunt sigur. Mi se pare cam superficial, îndrăzneţ şi alunecos. Ar fi fost bine dacă aveam mai mult timp pentru a-l verifica la el acasă şi pe unde munceşte, dar eu trebuie să plec poimâine de dimineaţă. Tu ce ştii despre el? am întrebat-o pe Cornelia.

— Mai nimic. Zice că lucrează în port şi să nu-mi fac griji că are cu ce să mă întreţină.

— Noi i-am zis Corneliei să nu se grăbească, dar...

— Mie îmi place de el, a răspuns Cornelia.

— E treaba ta, numai să nu greşeşti! i-am răspuns.

A doua zi de dimineaţă, până când ne-am pregătit noi de drum, am pierdut autobuzul de Constanţa. Altul mai era abia în dimineaţa următoare. De la G.A.C. pleca la oraş un autocamion care transporta brânză şi nişte păsări pentru a fi vândute în piaţa „Griviţa” unde fiecare G.A.C. din regiune avea câte un chioşc. Când am coborât în piaţă, am ascultat o discuţie între doi consăteni, care-l criticau pe Mircea Mon (zis Şote), vânzătorul:

— De unde are acesta geantă de piele şi bani ca să bea în fiecare zi? întreabă Z. Înainte era sărac ca vai de el şi acum

— Are, mă, că i-a dat G.A.C-ul, răspunde R. Are şi un caiet unde scrie vânzările şi banii.

— Da băutura o trece? N-o trece.

— Păi, ce e prost s-o treacă. Ar afla Ribiata şi-l beleşte (Ribiata e preşedintele G.A.C. Aristotel).

— Cine, mă, Ribiata? Habar n-are de socoteli. Da’ ce crezi că ţine Şote în geantă? revine Z.

— Caietul acela şi vreun colţ de pâine.

— Fugi, bă, d-aici! Pâine? Păi nu e destulă în oraş? Brânză are de la G.A.C. Eu cred că se fuduleşte şi el cu geanta aia, să arate că e domn, de fandoseală.

— Poate ai dreptate. Lasă-l să trăiască şi el!

…În luna octombrie Cornelia a făcut nunta, la care noi nu am putut merge, fiind la cursuri, dar le-am trimis un cadou şi urările cuvenite. Cornelia s-a bucurat. După vreo două luni de zile am primit scrisoare de la părinţi în care ne spuneau că faimosul ginere, Ion Bojan, este o mare lichea, nu lucrează nicăieri, ci se ocupă cu bişniţa prin oraş, în anturajul unor tineri dubioşi, uneori lipseşte şi noaptea. Cornelia venise într-o zi acasă la părinţi plânsă şi amărâtă şi nu ridica privirea spre mama, încercând cu greu să-şi frâneze lacrimile.

— Cred că n-am dreptul să mă plâng şi să spun ceva, mamă, a zis ea încet. Toţi din casă m-au avertizat să nu mă mărit cu el, dar n-am ascultat, parcă am fost oarbă, numai pe el îl vedeam.

— Văd că eşti nefericită, maică, i-a spus mama,

netezindu-i uşor părul pe creştetul capului, vrând parcă să-i aline durerea ce o apăsa. Noi am vrut să te ferim de necazuri, dar te-ai grăbit.

— Sunt distrusă, mamă, a spus Cornelia, ştergându-şi lacrimile care-i curgeau pe obraji. N-am crezut că este aşa, am fost tânără, credulă şi proastă.

Mama o privea cu milă. I se rupea inima când o vedea nefericită, stoarsă de vlagă, slabă, iar înstrăinarea ei i se părea inutilă.

— Întoarce-te acasă, fata mea!

— Dar bagajul meu? Mobila, hainele şi celelalte?

— Le va lua tatăl tău de acolo. Trebuie să-i spunem şi lui când se va întoarce, că este dus la moară să macine nişte grâu. Tu n-ai discutat cu el? N-a spus de ce se comportă aşa? a mai vrut mama să afle.

— Cu cine să discut dacă el nu stă acasă? Vine doar să ca să se schimbe, mirosind puternic a alcool, apoi pleacă din nou şi vine când vrea el.

Tata a mers cu un autocamion de la G.A.C. şi a luat bagajele Corneliei pe care le-a adus acasă, acceptând noua situaţie şi urmând apoi procesul pentru desfacerea căsătoriei.

Iarna a trecut greu pentru Cornelia, dar în primăvară a lucrat în colectivă alături de tata. Într-o zi a participat şi ea la o nuntă din sat, prilej cu care şi-a dat seama că anii trec şi ea este tot singură. Ce putea face? Primea soarta, dar nu o putea accepta. Se gândea că poate aşa a vrut Dumnezeu să fie singură la 21 de ani.

…După terminarea studiilor în Bucureşti ne-am mutat la Constanţa cu serviciul. Peste puţină vreme am primit şi apartamentul pe care şi-l dorise atât de mult Elizabeta şi pe care l-am mobilat aproape cu totul nou.

În iarnă a venit Cornelia la noi, însoţită de prietenul ei Aurel, un tânăr din Năvodari care avusese parte de o parteneră asemănătoare cu fostul soţ al Corneliei şi de care divorţase.

Am discutat cu ei amândoi toate aspectele pe care le îmbracă o căsnicie şi amândoi au dat garanţii că unirea lor

va fi definitivă. Sunt şi astăzi împreună şi au doi băieţi căsătoriţi, sunt bunici, amândoi sunt pensionari.

În iarnă tata a răcit şi a căpătat o pareză pe partea stângă (braţul şi faţa). L-am internat în spitalul din port la Dr. Chiriac şi în aproape trei săptămâni s-a vindecat. Mai greu a fost să renunţe la fumat, dar a reuşit, în final şi n-a mai fumat niciodată de atunci.

În 1967 s-a născut al doilea băiat al nostru, Adrian, un nou prilej de bucurie în familie. Aveam impresia că toate grijile mele au luat sfârşit, toate merg bine. Dar în februarie 1968 s-a dat noua lege administrativ-teritorială prin care se înfiinţau judeţele şi care a produs masive deplasări de instituţii de la centrul fostelor „regiuni" la noile judeţe înfiinţate. Printre cei mutaţi m-am numărat şi eu. Am cerut să nu fiu mutat, dar dispoziţiile au fost ferme, motivându-se că este nevoie să mergem toţi „să punem umărul" la ridicarea noilor judeţe. Mi s-a fluturat şi ideea că am fost promovat în noua funcţie, fiind obligat să mă supun ordinelor superiorilor, care erau inflexibile.

Înainte de plecare am trecut pe la părinţi.

— Cum mai merge treaba la G.A.C? l-am întrebat pe tata, care se întorsese acasă la masa de prânz.

— Merge bine, mai ales de când ne-am mecanizat. Avem mai multe tractoare, semănători, combine, nu mai lucrăm cu animalele la transport.

— Păi, nici nu mai aveţi animale de tracţiune, intervine mama. Nu le-a dus la abator pe toate?

— Da, zice tata, le-a dus. Până şi caii i-a dus.

— Păi, ce face cu caii la abator? l-am întrebat.

— Salam. O parte îi taie şi-i dă la porci să-i mănânce.

La plecare mi s-au plâns că au rămas singuri în toată casa. Cornelia s-a măritat, iar Dorel a fost încorporat la o unitate militară de marină de la Babadag. „Dacă mergi la Tulcea, treci şi pe la el să vezi dacă are nevoie de ceva!" a intervenit, din nou, mama cu glasul ei rugător.

La sfârşitul lunii am plecat la Tulcea. Era al treilea oraş în care lucram de când intrasem în noua profesie şi continuam să fiu mutat dintr-un loc în altul, ca ţiganul cu

cortul sau precum chiriaşul din poezia maestrului G. Topârceanu, îndeplinind astfel dorinţa unor şefi cărora nu le păsa decât de ei.

La Tulcea ni s-a născut Ionela, căreia Elizabeta i-a adăugat şi prenumele Luminiţa, socotind-o întocmai ca pe o luminiţă venită în casa noastră alături de cei doi cavaleri; i se împlinise dorinţa de a avea o fetiţă. I-am cumpărat un cărucior nou cu care o plimbam prin parc şi pe malul Dunării în zilele libere şi ne socoteam o familie împlinită şi chiar fericită. Despre această fericire Elizabeta discuta adesea cu prietenele şi cunoştinţele ei, faţă de care nu obosea să-mi scoată în evidenţă calităţile de soţ şi tată de familie; la fel şi când ajungeam pe la rudele ei.

În februarie 1971, după exact trei ani de muncă în judeţul Tulcea, am solicitat şefilor mei să-mi aprobe revenirea la Constanţa, dar rezultatul a fost altul: am fost promovat într-o nouă funcţie, dar la Buzău. Astfel că mi-am luat „cortul” şi am plecat la Buzău unde am lucrat până în iunie 1979.

La Buzău a început declinul familiei noastre, deoarece Elizabeta refuza să mai stea acasă, dorea neapărat să-şi ia serviciu, începuse să caute ceva nou, nu mai era mulţumită de viaţa ei liniştită din familie. N-am înţeles la început de ce o făcea, abia mai târziu am început să bănuiesc că zbuciumul ei nu era decât răzvrătirea unei minţi şi a unei inimi care ajunsese străină de afecţiunea pentru mine. Am încercat să discut cu ea pentru a lămuri situaţia:

— Ce este cu tine? Eşti nefericită?

— Vreau să merg la serviciu! a fost răspunsul ei sec şi fără echivoc.

— Asta era? Nu-ţi sunt suficiente activităţile casnice? Eu credeam că deja te copleşesc. Sau poate că eşti bolnavă?!

— Viaţa mea este lipsită de ceva şi… eu vreau să-mi iau serviciu şi gata! adaugă ea cu hotărâre.

Am rămas cu capul în piept, nedumerit de hotărârea ei neaşteptată pentru mine.

— Deci eşti hotărâtă? Şi ce vrei să fac eu? Probabil să-ţi fac rost de serviciu?

— Da.

— Dacă îmi aduc bine aminte până acum cincisprezece ani, totul pentru noi era luminos şi limpede şi deodată peste viaţa ta se aşterne o umbră ameninţătoare, de care nu este chip să scapi. Poate fi o nălucă.

— Eu vreau serviciu! Nu e nicio nălucă.

— Cred că eşti mulţumită, că te simţi bine alături de mine şi de copii, mai ales că nu ne lipseşte nimic ca să fim fericiţi. Te-aş sfătui să te fereşti ca destinul să-ţi audă murmurul de revoltă, deoarece lui nu-i place să-i nesocoteşti darurile.

Nu mi-a răspuns. A urmat o tăcere de câteva minute în care eu m-am gândit: „Este odihnită, are timp să se gândească toată ziua şi astfel se avântă în căutarea dorurilor ei dincolo de hotarele vieţii de familie, iar când nu găseşte răspunsul o apucă tristeţea.

Probabil este acel gen de tristeţe a sufletului care vrea să-i smulgă vieţii tainele „I-am căutat privirea şi am spus:

— Îţi voi găsi serviciu. Atunci vei avea parte de trudă, de dureri şi vei avea timp să regreţi fapta care va arunca în umbră familia noastră.

O priveam fără s-o văd, cufundat în gânduri amare: „Cum am putut fi atât de orb şi de prost? Mă pricep atât de bine să-mi rezolv problemele de serviciu, mă pricep să cumpăr o maşină, dar am fost complet orb când m-am însurat cu ea şi de atunci a trebuit să accept „brazda” pe care ea o trăsese în viaţa mea”. Realizam cu acel prilej că vechiul meu ideal de femeie şi de soţie era neatins. Nu mă aşteptam la noua ei atitudine, mai sperasem, cu naivitate, că-mi va fi recunoscătoare pentru gestul meu din trecut. E drept că o vreme m-a respectat şi-i păsa de situaţia mea, fiindu-i drag tot ce era în legătură cu mine şi n-ar fi putut îndura ca înaltele mele însuşiri, pe care ea mi le recunoştea, să-mi fie micşorate în vreun fel. Acum însemna

că se prăbuşea acea credinţă.

Atunci a fost începutul declinului nostru, întâi în familie, apoi am început să primesc lovituri nemeritate şi la serviciu, toate conducând la pierderea înflăcărării mele faţă de toate ajungând mai târziu să fiu obosit şi de viaţă. Norocul meu a fost că în toată această perioadă nu mi-am pierdut cinstea şi năzuinţa pentru adevăr. Nimic nu m-a putut ademeni pe o cale greşită.

N-am reuşit s-o împiedic să-şi caute serviciu, cu toate insistenţele mele. Îi explicam că ne putem descurca cu salariul meu şi nu cer de la ea decât să stea acasă, să îngrijească de gospodărie şi de copii, să fie o soţie şi o mamă bună. Totul a fost în zadar; la 1 iulie 1974 s-a angajat la fabrica de textile din oraş şi de aici a început calvarul: Petruş a plecat la Liceul Militar din Breaza – judeţul Prahova, iar Adrian şi Luminiţa rămâneau acasă, umblând cu cheile legate la gât în timp ce noi eram la serviciu şi n-au lipsit necazurile, peripeţiile şi chiar certurile în familia noastră care fusese atât de liniştită până atunci.

Mă gândeam că se mai pot isca şi certuri care fac parte din „geometria” vieţii de familie, precum liniile curbe, frânte sau paralele, că dacă toate ar ţine permanent linia dreaptă poate ar duce la plictiseală, dar de aici şi până a nu da în caşa niciun leu din salariu şi a nu se mai ocupa de gospodărie pe motiv de oboseală, începe să te pună pe gânduri. Şi cu toate neînţelegerile dintre noi, eu continuam să mă îngrijesc de familie, atât cât îmi permiteau orele libere de la serviciu.

Pasiunea noastră din 1957 era uitată, iar în pat, când făceam dragoste, între noi intervenise o răceală, o reţinere, un regret şi o amărăciune pe care o simţeam amândoi. Dacă la începuturile căsniciei noastre aveam loc amândoi pe o canapea lată de numai 80 de centimetri, pretenţiile crescuseră atât de mult că nu ne mai ajungea studioul, iar cu timpul am dormit în camere separate, apoi prin 1980 Elizabeta refuza să mai meargă cu mine în concediu, încât eram obligat să iau copii şi să plec cu ei

sau chiar singur, adesea căutând liniştea în casa părintească.

Când ne-am căsătorit aveam alte speranţe de la această uniune, nu mă gândeam să alerg atât de uşor spre despărţire. De la părinţi învăţasem că oamenii se unesc pe viaţă şi duc împreună Jugul" căsniciei indiferent prin ce greutăţi sunt nevoiţi să treacă, dar Elizabeta crease între noi o prăpastie adâncă, fără nicio punte de legătură. N-o mai interesau decât banii, în rest aplica zicala „Câinii latră, caravana trece". Atunci şi-a dat măsura. Sub aparenţele adorabilei sale candori, am descoperit la ea un calcul disimulat (îşi punea la CEC toţi banii câştigaţi), o răceală, o duritate şi o ambiţie dublate de o uscăciune evidentă a sufletului; i-am înţeles repede vanităţile pline de ferocitate şi egoism.

Copiii rămâneau tot mai des singuri, fiind lipsiţi adesea de dialogul atât de necesar cu părinţii lor de la care vor să afle cât mai multe lucruri. Se ştie că copilul are o psihologie versatilă, iar cei lăsaţi acasă, singuri, cu cheia de gât, sunt atraşi să facă rele, fie de anturaj, fie de împrejurările ivite în calea lor; răul este foarte atractiv, iar el nu poate discerne uşor ca să-l evite.

În luna ianuarie 1976 m-a anunţat că este însărcinată şi că intenţionează să păstreze copilul. Am încercat s-o conving să renunţe, amintindu-i ce vârstă avem şi ce „condiţii" de creştere ar avea acel copil, de vreme ce ea nu renunţă la serviciu. Zadarnic. Pentru bani, singurii care mai aveau drum spre inima ei, a lucrat până în ziua în care a născut, încât mă aşteptam ca într-o zi să aud că a născut pe stradă. Iată cu cine mă căsătorisem eu în 1959! Pentru cine mă întorsesem din armată cu conştiinţa curată să repar o greşeală pe care o făcusem! îmi schimbasem şi profesia pentru ea.

Mă hotărâsem să mă despart de ea, dar nu puteam să mă despart de copiii mei pe care i-aş fi expus unei situaţii groaznice. După plecarea mea ar fi fost scoşi din apartament, aceasta fiind anexă la contractul meu de muncă. Cum să-i las şi să plec? Ce vină aveau ei?

Am plecat în concediu de câteva zile acasă la părinţii mei, dar nu le-am spus nimic. Timpul l-am folosit pentru a mă odihni, a medita la ceea ce am de făcut în continuare. În final am renunţat, acceptând noua situaţie creată. Mă gândeam că şi greutăţile intervin în viaţa omului pentru a-i da putere să lupte în continuare.

Privind în urmă îmi reproşam că prea uşor am acceptat să mă „descotorosesc” de primăvara vieţii mele, iar acum veneau regretele pentru prostia pe care o făcusem. Greşelile se plătesc. Lipsise acel nectar al vieţii care se numeşte iubire, iar eu mă amăgisem la gândul că afecţiunea ei era suficientă pentru a nu mai lăsa loc minciunii şi înşelătoriei dintre noi.

Recunoşteam, pentru a doua oară, că inteligenţa mea dăduse greş şi trebuia să suport consecinţele. Îmi aduc aminte că atunci când am intrat pe drumul viilor, pe unde se intră în sat (care se asfaltase), mi se părea că maşina mea înaintează prea încet. Eram nerăbdător să-mi întâlnesc părinţii, ca o nevoie imperioasă de a-mi apropia inima de inimile lor cinstite, ale căror fapte, gânduri şi dorinţe fuseseră mereu drepte. Pe măsură ce mă apropiam de casă, îmi repetam în gând versurile lui Eminescu: „Unde eşti copilărie cu pădurea ta cu tot?”, când contemplam natura plină de viaţă şi nu aveam nicio grijă. Toate dispăruseră, de parcă peste tot pământul era acoperit de un imens covor de frunze moarte; cerul plin de viaţă în perioada copilăriei mele, mi se părea acum prea cenuşiu de parcă pluteau pe el frunzele galbene ale unei toamne târzii, într-un suspin dureros şi jalnic de agonie. Priveam cerul care mi se părea că este tăvălit prin noroi. Nu ştiam ce să fac, nu găseam nicio soluţie problemelor mele. Îmi simţeam inima grea în piept. Sunt convins că inima are taine pe care raţiunea nu le poate pătrunde, poate tocmai de aceea mi se părea că aş putea muri foarte uşor. Sunt clipe în care ni se pare că moartea este atât de aproape de noi, încât răsuflarea ei ne îngheaţă inima.

Cap. 2 Un concediu plin de amintiri şi melancolie

Pe părinţi i-am găsit acasă. Mama făcea mâncare

într-o bucătărie de vară, iar tata scotea din pământ ceapa şi usturoiul din grădină.

M-au primit cu bucurie, iar la masă, pe lângă obişnuita „ciorbă a moşilor” – cum o numea mama, a făcut un pui fript cu mujdei de usturoi, cu mămăligă caldă, făcându-mă să-mi amintesc de zilele bune din perioada copilăriei. Când ne-am ridicat de la masă, mama şi-a făcut semnul crucii şi i-a mulţumit lui Dumnezeu pentru bucatele de pe masă, dar tata n-a spus nimic, dar s-a închinat şi el.

— Să ţi-l spun pe tatăl tău! zice mama. Nu vrea să meargă deloc la biserică. Zice că se închină acasă, fără să-l mai vadă pe preotul Georgescu, care este beţiv şi curvar şi nu respectă regulile bisericii.

— Păi, nu este adevărat? Toată ziua bea pe la pomeni şi el şi dascălul, apoi se bat amândoi. Popa a răbdat să facă şcoala de popi, dar nu poate sta doar lângă preoteasa lui şi-i fug ochii după toate femeile tinere şi frumoase. Cred că nu prea suportă nici fumul de tămâie. I-ar fi stat mai bine haiduc de codru, că tare îi place băutura. Un popă trebuie să fie sfânt!

— Ar trebui să mergi la biserică, să vezi ce spune Evanghelia. Ce ai tu cu ce face preotul? Să faci numai ce zice el când citeşte din Sfânta Carte! nu se lasă mama.

— Ştiu eu că zice multe în Carte, dar tu crezi că te ajută să trăieşti mai bine n zilele noastre? Tot pensie de 180 – 200 lei ai cu care să-ţi duci zilele.

— Nu zic că îţi dă mai mult la pensie, dar poţi să trăieşti mai în curăţenie sufletească, nu în întuneric.

— Eu nu trăiesc în întuneric şi te-aş ruga să te opreşti cu predica ta!

Deodată s-a auzit bătând clopotul de la biserică.

— A mai murit cineva, a spus tata.

— Da, confirmă mama. Baba Crăciuna lui Corciu.

— Vezi? Unii mor, alţii trăiesc, după cum are zile fiecare. Asta este viaţa cu mersul ei firesc, concluzionează tata. Iar mamăta mă trimite la popa Georgescu, un beţiv care vine pe lângă derea de la Straja, bătându-se cu Radu Doicaru, care-i este dascăl.

Mama a fost o femeie credincioasă şi neclintită lângă bărbatul ei, din cuvântul căruia n-a ieşit niciodată, amândoi constituind un cuplu binecuvântat în rod, o familie monolitică şi de la care n-a lipsit vrednicia şi truda zilnică pentru casa şi copiii lor.

În privinţa preotului, cred că tata avea dreptate în parte. Un preot care se comportă astfel şi nu mai este respectat în sat este ca şi când el nu mai există. Pe preotul Georgescu îl cunoşteam încă din anii copilăriei mele pe care-i petrecusem în sat, iar după ce plecasem pe la şcoli îl mai întâlnisem de câteva ori.

Constituţia lui robustă, aproape atletică, dar şi nervoasă, dezvăluia antagonismul dintre omul născut pentru munca fizică şi lupta aspră cu viaţa, la care primează simţurile şi cel ce se naşte cu acea simţire şi intuiţie spirituală, pentru lupta sublimă a sufletului care învinge materia şine arată Cerul şi pe Dumnezeu.

Despre el, însă, lumea slobodă la gură din sat nu prea pronunţa vorbe care spun ceva despre lucruri sfinte, comentând adesea faptele lui legate de băutură şi de ademenirea femeilor din sat în confesional, unde negocia cu cele sfinte, dar încercând să sanctifice sublimul, deşi acolo tronul sublimelor era profanat de om.

Din aceste motive, unii oameni îl caracterizau ca desfrânat, gata să acţioneze la cel mai mic zgomot produs de o voce de femeie aflată prin preajmă. Alţii îl numeau „mercenar” al bisericii, căruia, în faţa unei femei îi sticlesc ochii, i se aprind simţurile şi atunci le zâmbesc machiavelic, aşteptând momentul prielnic să treacă la fapte. Alţii, în special bărbaţii, susţineau că preotul ar ascunde în fiinţa sa un abis întunecat precum crima sau chiar o durere, o boală grea, poate insondabile. Toate aceste ipoteze le crea îndoiala dacă preotul a îmbrăţişat cariera eclesiastică numai din calcul material, fără a simţi vreo chemare spre acele exaltări ale spiritului care-l îndeamnă şi îl conduc pe om spre altarul divinului. Sau e doar un preot viclean, care varsă venin în cupa fericirii altora?

În discuţiile lor, sătenii spuneau că există preoţi adevăraţi care îi caută şi îi ajută pe oamenii aflaţi în nevoie, iar ei se menţin puri în faţa altarului de sacrificiu, chiar îşi dau pâinea săracilor, privându-se pe ei de hrană, în timp ce îi mulţumesc lui Dumnezeu pentru graţia cu care i-a investit.

„Eu ştiam că toţi preoţii trebuie să fie căsătoriţi, pentru a nu cădea în păcat” îşi spune părerea un sătean. „Dar preotul nostru este căsătorit, doar o ştii pe preoteasa Frusina”, îi răspunde altul. Numai că el este aprig şi acţionează ca un taur, uitând de obligaţiile preoţeşti. „Năravul din fire n-are lecuire”. „Asta e sămânţă rea, nu trebuia să se facă preot, îi stătea mai bine haiduc”, îşi dă altul cu părerea. „Vicioşii nu mai pot avea sfinţenie morală, cu toate că se spune că se mai pot îndrepta dacă merg pe calea Domnului, mai spre bătrâneţe”, se arată altul mai îngăduitor. „Domnule, intervine un bărbat mai tânăr, eu nu pot să înţeleg un lucru: o femeie merge la el să se spovedească, îngenunchează cu lacrimi în ochi şi-şi spune toate păcatele, aşteptând iertare de la el, în numele Domnului, iar el le ia în braţe şi „Nu-l putem judeca după spusele a două-trei femei, cu toate că ceva adevăr există”, spune altul mai împăciuitorist, mai iertător.

Citisem undeva despre ritualul folosit când sunt hirotoniţi preoţii. Încerc să redau o parte din acel moment solemn: clopotele sacre pornesc să cânte gloria divină, preotului i se ung mâinile cu mirul preoţesc, iar peste trupul său se revarsă trandafirii scuturaţi de credincioşi, după care o ploaie de flori de magnolii şi de lămâi îi împodobesc odăjdiile, ca simbol al virtuţii şi al sanctităţii adevăratului sacerdot...” Eu n-am văzut un asemenea moment solemn, dar dacă aşa stau lucrurile, mă întreb: cum se potriveşte el cu „scena” din confesional în care pofta aţâţată se revarsă peste femeia care a venit încrezătoare să-şi descarce sufletul în faţa celui care are toate avantajele, dispunând de taina confesiunii, ca şi de puterea asupra conştiinţei enoriaşei?

Să sperăm că nu este vină fără pedeapsă.

De-ar fi trăit tata acum să vadă cum unii preoţi au intrat în politică, în parlament, au firme particulare şi se judecă cu enoriaşii prin tribunale. Dar nu avem noi dreptul să-i judecăm. Ar fi un mare păcat.

…După amiază, tata a mers în camera lor să se odihnească, mama a rămas să strângă de pe masă şi să spele vasele, iar eu am plecat să dau o raită prin grădină, de unde m-am întors cu câteva piersici dulci, parfumate şi zemoase, care mi-au adus aminte de anii copilăriei, când furam caise de la naşul lui Florică, împreună cu el şi sub cais ne aştepta câinele acestuia.

Am intrat şi eu în camera de la stradă să mă culc, dar acolo m-au năpădit alte amintiri. M-am apropiat de oglinda din perete şi în ea am văzut imaginea unui om care arăta nemulţumit de câte văzuse în viaţă. Din oglindă mă privea un bărbat de 38 de ani, cu ochii negri şi o dungă care-şi făcea loc pe frunte.

Pe o noptieră de lângă fereastră ca şi pe masă, se aflau mai multe fotografii de-ale noastre – copiii lor – din perioada când eram prin şcoli şi după aceea, fixate în nişte suporţi de sticlă prinşi cu cleme de sârmă. Le-am luat în mână, pe rând şi le-am privit. Fusese de ajuns să trec pragul camerei mele cu ecourile ei misterioase, cu izul ei propriu, pentru a mă simţi răscolit de nostalgie. Priveam prin cameră fără a înregistra ce se petrece, întoarcerea acasă nu este o revenire obişnuită, aşa, pur şi simplu, pe locurile copilărie, ci mai degrabă o întâlnire cu sufletul tuturor lucrurilor în mijlocul cărora ai trăit o vreme, după care le-ai lăsat în urmă, plecând departe. La întoarcere constaţi cu uimire că dai de acele lucruri şi întâmplări care te-au aşteptat atâta vreme ca să le retrăieşti, iar pe unele chiar să le duci la capăt – de unde le-ai lăsat – dacă mai ai putere s-o faci.

Mama a bătut la uşă şi a intrat, iar când m-a văzut cu fotografiile în mână a zâmbit:

— La fel fac şi eu uneori. Le şterg de praf şi le privesc. Aşa îmi mai trece dorul de voi toţi. Când primim câte o scrisoare de la vreunul dintre voi, nici nu ştii cât ne

bucurăm, aflând despre fiecare; de cele bune ne bucurăm, de cele rele ne întristăm, după cum este cazul.

După plecarea ei din cameră am rămas singur în acea tăcere ca de mormânt. Simţeam o apăsare stânjenitoare ca atunci când m-aş fi aflat într-o casă străină. Nereuşind să-mi risipesc indispoziţia care mă cuprinsese, am ieşit pe sală unde am găsit scara pusă la gura podului, parcă înadins mă aştepta. Am urcat în pod unde am dat de lada în care erau puse mai de mult cărţi, caiete, fotografii şi altele, pe care le-am scormonit cu febrilitate, Dintr-un pachet au căzut pe jos câteva fotografii în care eram eu şi unii colegi de şcoală, printre care şi două fotografii de la Veronica. „Cum vor fi scăpat?”, m-am întrebat în gând. Pe celelalte le aruncase pe foc Elizabeta, împreună cu un caiet de cântece scris frumos, tot de la Vera, odată, când fuseserăm în concediu la părinţi (gelozie, prostie?). Le-am privit pe rând, rememorând locurile şi perioadele când au fost făcute. Am dat şi peste unele „diplome de merit” primite în anii de şcoală, precum şi cărţile primite ca premii la învăţătură. În ladă am dat peste însemnările mele când am discutat cu fostul Comandant al navei „Neptun” – domnul Mărăcineanu, apoi scrisori şi un ierbar din perioada gimnaziului, în care se găseau presate frunze de ferigă, frunze de zarzavaturi, flori decolorate (pansele, ghiocei, lăcrămioare) şi altele cerute pe atunci la şcoală. În prezenţa lor încă mai trăiam anii de şcoală. Am închis capacul şi, când să cobor, am lovit cu piciorul o lădiţă în care era ţinut zahărul cubic. Am zâmbit involuntar la gândul că atunci când eram copil şi mă trimitea Paula în pod să iau orz pentru cai, în vasele cu orz puneam şi câteva cuburi de zahăr pe care-l luam din lădiţe pentru „sufletul nostru”. Am coborât scara, mi-am scuturat hainele de praf şi am intrat în camera mea cu cele ce luasem din pod. Mă pregăteam să intru în cameră când a apărut mama.

— Ce vrei să mănânci cât vei sta la noi? m-a întrebat râzând, dornică să mă răsfeţe şi ea cu ceva.

— Pâine coaptă în ţest, am răspuns imediat.

— O frământ de dimineaţă şi până te scoli tu este gata coaptă.

În cameră era răcoare. Am deschis fereastra care dădea înspre prispa casei, umbrită de bolta viţei de vie care o acoperea în întregime, ţinând şi adăpost împotriva vântului şi ploii. M-am aşezat pe scaunul de lângă masă şi am deschis cele două scrisori de la Veronica pe care mama le scăpase se atacul violent al Elizabetei, când aruncase în foc toată copilăria şi adolescenţa mea, însoţindu-şi gestul cu acele blesteme atavice. Am surâs amarnic acelor triste şi îndepărtate amintiri. Uneori omul îşi plânge iluziile cu aceeaşi tristeţe cu care îşi plânge morţii, poate doar intensitatea diferă. În ele era o parte din începutul vieţii mele, visele şi năzuinţele mele, când întinsesem braţele spre depărtări pentru a zbura în lume. Cât de greu este să deschizi şi să citeşti scrisorile de dragoste primite cu ani în urmă! Ce sfâşietoare tristeţe simţi atunci când te opreşti asupra acelor impetuoase mărturisiri ale unei iubiri apuse, mai ales când ştii că ele s-au dovedit false! Nişte mincinoase epitafuri pe cadavrul afecţiunii unei inimi tinere. Aşa erau scrisorile pe care le ţineam în mână. Le-am luat şi am mers cu ele la bucătărie ca să le ard. Mama pregătea ceva la aragaz şi atunci am introdus hârtiile într-o plită de pe vatră, apoi le-am dat foc.

— Ce faci? De ce le arzi? m-a întrebat ea.

— Mă despart de o amintire pe care se cuvine să n-o mai păstrez.

— Îmi pare rău să te văd îndurerat. Ştiu că amintirile dor, dar tu eşti bărbat şi nu trebuie să suferi.

— Dragostea este cea care, adesea, îţi taie drumul în viaţă şi se aşază de-a curmezişul, iar atunci, dacă şi când îl părăseşte, îl lasă surpat, iar omul vlăguit şi cu suferinţe în suflet.

— Acum ai familia ta, încearcă să uiţi!

— Aşa este, dar este greu să construieşti şi mai ales să menţii o familie pe terenul nesigur al recunoştinţei unei femei care mai poate şi să uite faptele.

— Tu eşti nefericit, maică. Ia spune-mi ce se întâmplă

cu voi!? Ţine minte! Dragostea n-a umilit pe nimeni niciodată.

— Cu noi, nimic. Poate eu sunt vinovat că mă despart greu de trecut, am încercat eu să ocolesc răspunsul corect pentru a nu-i amărî şi ei sufletul. Ştiam ce am acasă: o femeie robustă, înarmată cu nervi de oţel, cu un orgoliu nemăsurat şi cu aptitudinea de a aştepta, de a ascunde ce simte şi cu dispreţul faţă de toţi.

Îmi amintesc anii copilăriei, dar nu pot uita uimirea mamei mele când m-a văzut bărbierit pentru prima dată, apoi când m-am întors în vacanţa de vară de la Şcoala Navală din Constanţa. Îmi cumpărasem din oraş un costum nou de haine şi lenjerie completă, iar seara urma să merg la un bal împreună cu colegii mei. Mama intrase în camera mea, le studiase şi în minte îi încolţise ideea: „Nu cumva fiul meu este îndrăgostit? Numai aşa se explică acest nou obicei de a-şi cumpăra singur hainele, fără să mă consulte ca altă dată”. Se înşela în privinţa iubirii mele, acel fenomen s-a năpustit asupra mea abia la 8 oct. 1955, când am cunoscut-o pe Veronica la Giurgiu. Mai târziu, când îmbătrânise, de câte ori o vizitam mă privea cu atenţie, dornică să afle ce mă frământa; numai ea ştia când eram tulburat sau amărât, fără ca eu să-i mărturisesc ceva. Cu toate acestea ea nu mă ispitea niciodată să-i povestesc, dacă n-o făceam eu de bunăvoie. O auzeam uneori spunând cu blândeţe: „Tu suferi, maică, dar nu vrei să-mi spui. Am observat că de câţiva ani de zile vii la noi singur. Nu cumva soţia ta ne-a uitat? Poate tot ea îi opreşte pe copiii voştri să ne viziteze?”

Nu puteam să-i spun că sufăr, că îmi este greu, pentru a nu dramatiza situaţia mea care i-ar fi produs insatisfacţii, dar în gând îmi repetam: „Uneori sufăr întocmai ca pasărea care se opreşte din cântat atunci când simte deasupra ei aripa morţii”. Zâmbeam fals şi răspundeam:

— Nu e aşa, mamă. Suntem ocupaţi toţi cu serviciul, cu şcoala. Eu abia reuşesc să găsesc câte o oră liberă şi atunci urc în maşină şi dau o fugă la dumneata ca să văd

ce mai faci.

— V-aţi îndepărtat de noi, maică! Am început să regret anii în care eraţi copii şi trăiaţi aici, alături de noi.

— Ce să facem, mamă? Am crescut şi ne-am luat în primire viaţa, munca, grijile, familia.

A urmat o pauză în care mama a intrat în bucătărie să mestece în mâncarea care fierbea pe aragaz, iar eu am rămas pe scaun gândindu-mă la anii copilăriei, când nu aveam griji.

De când a murit mama sufăr că nu mă mai pot refugia în braţele ei pentru a-mi câştiga liniştea pierdută.

…Peste o oră am hotărât să plec puţin în sat, în ideea de a-mi întâlni foştii colegi din copilărie.

— Ai nevoie de ceva de la magazin? o întreb eu pe mama.

— Păi, ce cauţi tu la magazin?

— Vreau să trec pe la cârciumă să-i caut pe foştii colegi ai mei.

— Cumpără un kilogram de zahăr şi pentru tatăl tău ia o sticlă de ţuică, dar nu din cea care miroase tare! Ai grijă să te întorci până la prânz ca să mâncăm!

— Bine, mamă, aşa voi face, am asigurat-o eu.

La capătul uliţei m-am întâlnit cu Ilie Negru, de parcă aş fi vorbit dinainte cu el să ne vedem.

— Unde ai plecat? mă întreabă el, după ce l-am salutat şi ne-am strâns mâinile, prilej cu care el a spus „să trăiţi!”

Ilie îmi zâmbea larg şi blând. Zâmbetul lui era frumos şi pentru că şi ochii lui zâmbeau, nu numai buzele, iar în timp ce zâmbea, obrajii i se îmbujorau. Îmi părea rău că eu n-am ştiut să zâmbesc astfel niciodată. Mi se părea că zâmbetul lui era o amintire plăcută a copilăriei. Privindu-l, nu mi-am putut reţine şi eu un surâs, după care am simţit că îmi trece un curent cald prin şira spinării.

— Până la magazin, i-am răspuns. Dar tu de ce îmi spui „să trăiţi!”? Noi am fost colegi, doar.

— Mie îmi place să respect oamenii învăţaţi. Dacă eu n-am avut cap să învăţ şi noroc, de ce să nu-i respect pe

cei care au avut şi s-au folosit de el?

— Cap ai avut, măi Ilie, dar altele au fost cauzele, poate şi condiţiile care au mai influenţat şi ele. Despre noroc se mai poate discuta.

Am continuat drumul amândoi, în tăcere. Mărturisesc că cele spuse de ei au avut darul de a mă surprinde, deoarece îmi aducea în faţă omul modest, conştient de poziţia lui. Asemenea oameni se mai găsesc prin sate, dar sunt pe cale de dispariţie, odată cu ei va pleca în mormânt şi modestia şi cinstea, perle morale ale ţăranului. Tinerii care s-au ridicat nu acceptă astfel de perle, le consideră neatrăgătoare şi se tem că dacă ies în lume cu ele vor avea sentimentul că au trecut pe „roşu” ca la semafor.

Mie îmi plac oamenii modeşti, deşi, poate n-am arătat-o întotdeauna. Am trăit, totuşi, ca un om modest, urmărind să am echilibru interior, cinste, dreptate, iar lângă mine să am o persoană care să-mi aprecieze calităţile sufletului: sensibilitate, romantism, simplitate, dar…

Când am ajuns la cârciumă şi am intrat, am dat peste mai mulţi bărbaţi care ocupau mesele, unii dintre ei foarte tineri pe care nu-i cunoşteam. Trecuseră mulţi ani de când plecasem eu din sat. Mi-a ieşit în întâmpinare Mitică Mocanu, alt coleg din clasele primare, care era deja ameţit.

— Vino la masă la noi! zice el, trăgându-mă de mână. Dacă mă refuzi, să ştii că mă supăr foc.

Am dat mâna cu toţi, apoi m-am aşezat la masa lor.

— Ce bei? m-a întrebat Mitică cu vorbe împletite.

— Hai să ne lămurim! Stau puţin cu voi la masă, dar nu pot să beau nimic pentru că fac un tratament pentru un păcătos de ulcer – i-am minţit eu.

Îi priveam pe rând, pe fiecare şi mă gândeam: „Vin la cârciumă, beau ca înecaţii care abia pot da de aer când scot capul din nou în chinurile lor”. Ei mă întrebau diverse lucruri, iar eu le răspundeam şi mă însufleţeam vorbind; mi se părea că întineresc în tovărăşia lor plăcută, doar ei doi erau prietenii mei din copilărie care-mi aduceau în

memorie trecutul, devenind pentru mine, în acele clipe, un fel de accesorii ale copilăriei noastre dispărute în negura vremilor cu tot ce fusese frumos atunci. Împreună cu ei trecusem prin toate necazurile pricinuite de război, foametea ce i-a urmat, seceta, apoi colectivizarea şi perioada lipsurilor datorate restricţiilor pentru ca România să-şi plătească datoriile de război către URSS, cartelele de tot felul, etc. Într-un cuvânt aş putea spune că începuserăm să îmbătrânim împreună.

Continuam să-i observ şi constatam, cu părere de rău, că arată destul de îmbătrâniţi, cu feţele tăbăcite de ploi, vânturi şi geruri, arşi de soarele dogoritor din timpul verii, cu tâmplele brumate, strigând parcă spre mine că acei copii s-au transformat în bărbaţi, încovoiaţi de munca grea a pământului.

„Aşa arăt şi eu?”, mă întrebam în gând, în timp ce parcurgeam etapele vieţii şi locurile pe unde m-au dus picioarele, cărându-mi „cortul” prin ţară şi pe unde am avut mulţi colegi, chiar şi prieteni, care, spre deosebire de cei cu care discutam la acea masă, unii deveniseră personaje importante, cu un însemnat spor de cultură, luciditate gravă spre zonele conştiinţei şi existenţei, precum şi o distincţie căutată la care se adaugă o intelectualitate severă.

Privirea mi-a stăruit pe Mitică Mocanu al cărui piept descărnat ieşise din cămaşa descheiată, destul de uzată, vânătă şi sleită de atâtea sudori care au năpădit-o şi i s-au uscat pe trup. Capul lui se clătina pe vrejul subţire al gâtului pe care „mărul lui Adam” glisa în sus şi în jos. Părea un om care a trăit ani de zile privind viaţa dintr-un subsol imund, fără lumină, iar timpul s-a scurs inexorabil, lăsând urme pe fizicul său îmbătrânit înainte de vreme.

Mi-am privit ceasul şi m-am ridicat în picioare.

— Gata, pleci? Mai stai că cine ştie când mai vii în sat! a insistat Ilie.

— Trebuie să mă întorc acasă că le-am promis părinţilor să mănânc cu ei la prânz.

Am trecut în magazin de unde am cumpărat ce

stabilisem cu mama, apoi am revenit la ei şi mi-am luat rămas bun, plecând acasă.

— Te-ai întâlnit cu cine ziceai? m-a chestionat mama.

— Da, cu Ilie Negru şi Mitică Mocanu. Acolo erau mai mulţi, unii tineri, dar nu i-am cunoscut.

— S-au „ridicat” mulţi copii de când eşti tu plecat.

— Cam mulţi la cârciumă în zi de lucru, constat eu.

— Se duc acolo aproape toţi bărbaţii, până şi Stana Stănia, că e femeie bătrână, se duce să bea. Într-o zi a venit beată de acolo, însoţită de tatăl tău.

— Dar n-am aflat de la Ilie şi Mitică dacă au familii, am spus eu.

— Ilie nu e însurat. Lucrează la colectivă şi locuieşte singur în casa părintească. Mitică este însurat cu Cornelia lui Marin Teleagă, locuiesc tot în casa lui Lisandru Doicaru, de pe colţul uliţei. Se ceartă cu Cornelia toată ziua.

— De ce se ceartă? Alcoolul e un adevărat scalpel moral.

— Ea duce în spate toată gospodăria şi munceşte şi în colectivă, iar el stă acasă toată ziua şi bea la cârciumă. Nu ştiu de unde are bani.

Mama a ieşit în curte, de unde s-a întors cu o pâine mare, rumenită bine şi care mirosea aromat şi din ea ieşeau aburi.

— Am fript pe grătar un pui şi am făcut mujdei de usturoi. Cred că o să-ţi placă.

— Nu era mai bun puiul cu mămăligă?

— Azi avem şi o ciorbă de boboc şi am zis să o mâncăm cu pâine, dar mâine tăiem alt pui şi fac mămăligă; am şi unt de casă şi brânză de capră ca să facem un amestec cu ou.

Tata a deschis sticla de ţuică şi a turnat în pahare, spunând:

— De ce ai luat „Vodcă”? Era mai uşoară caisata aia galbenă.

— Tot alcool este, am susţinut eu.

— Tu tot nu bei?

— Nu. M-am obişnuit să nu beau de atâţia ani şi nu simt nevoia să beau.

— Maică, tu suferi de vreo boală şi nu vrei să ne spui! a insistat mama.

— Fiţi liniştiţi că nu am nicio boală, dar nu mă mai interesează alcoolul. Colegii mei de muncă au făcut tot felul de discuţii pe seama faptului că nu beau: au zis că ori sunt bolnav de ceva grav, ori sunt adventist, ori nu beau ca să-i pot pârî pe ei la şefi. Nu dau socoteală nimănui, dar bolnav nu sunt.

— Păi, aşa e dacă nu bei deloc îi bagi la idei.

După masă tata a plecat pe izlaz să aducă de la păscut capra; nu mai aveau vacă, iar cele şase oi care le mai rămăseseră erau la cioban.

Am ieşit în curte, apoi am intrat în magazie unde am dat peste putinica pe care o făceam „buhai” de anul nou când plecam cu pluguşorul; deasupra ei, într-un cui bătut în perete era agăţat clopotul (acioaia) şi peste el spânzura biciul din aţă de manila cu care pocneam de răsuna satul şi speriam toţi câinii. Toate erau prăfuite, rămase în părăsire. Le-am mângâiat încet cu mâna tremurată, amintindu-mi cum colindam pe la casele gospodarilor cu obrajii roşii de ger, cu mâinile îngheţate pe sfoara saniei pe care era fixată putinica cu pielea şi şnurul din păr de cal, apărându-mă de câini cu băţul care nu-mi lipsea, în timp ce spuneam pluguşorul şi sunam din clopot, iar Floricã pocnea din bici la fiecare „Hăi! Hăi!”

Ce frumoase erau iernile în sat la noi! Afară ningea frumos, iar cei care veneau şi intrau pe sala dintre camere se scuturau de zăpadă, bătându-şi, cu tropote, încălţările de podea, aducând cu ei aerul rece şi proaspăt.

Am continuat să dau o raită şi prin camerele din casă pe care am găsit-o tristă; odăile pustii, nelocuite de ani de zile, decât sporadic, când copiii le fac vizite, au acelaşi mobile vechi, neclintite din locurile lor de altă dată care mai stăruiau în memoria mea. Obiectele din casă şi chiar aurul îmbătrânesc şi mor odată cu omul. Acum erau lipsite de orice umbră de culoare. Nu-mi venea să cred că mai

există şi că de aici am pornit eu în lume luat de mână de o forţă nevăzută şi purtat prin viaţă, părăsind copilăria pentru a păşi pe un făgaş împovărat de griji şi necazuri.

Din curtea găinilor s-a auzit cântecul cocoşului, ca o trâmbiţă care anunţă sosirea comandantului. Cocoşul era ceasornicul nostru conştiincios, care nu greşea niciodată. Când eram copil mă supăram pe el că mă scula prea de dimineaţă ca să plecăm la câmp, deşi aş fi vrut să dorm mai mult, fiind în vacanţă.

Îmi amintesc că mă sculam din pat cu ochii „cârpiţi” de somn şi fugeam la jgheabul plin cu apă unde mă spălam şi mă răcoream. În curte, în aerul umed pluteau miresme amărui de iarbă crudă, de pământ reavăn şi rouă proaspătă. În grădină frunzele pomilor tremurau uşor, mângâiate de un vânt noptatic, iar în sat era linişte deplină, nu începuse forfota zilei; abia când se trezesc toţi sătenii şi încep pregătirile pentru a pleca la câmp, se aud glasuri, zgomot de metale, etc. În timp ce eu visam cu ochii deschişi, pe sală a apărut mama care terminase roboteala prin bucătărie.

— Nu te-ai culcat puţin? m-a întrebat ea.

— Nu-mi este somn.

— Atunci hai afară că a venit şi tata! în curte tata legase capra lângă porumbar şi îi adusese un braţ de porumb verde pe care-l tăiase din grădină.

— Trebuie s-o hrănim bine că şi ea ne dă lapte. Luăm 2 – 3 kg. de lapte pe zi de la ea, e bun, gras, îşi justifică el osteneala. O vacă se ţine greu în zilele astea.

În timp ce discutam cu tata lângă ulmul de la fântână, poarta de la stradă s-a deschis şi pe trotuarul din faţa casei a apărut un băieţel în vârstă de 9 – 10 ani, care se apropia încet, privind la mine cu sfială.

— Ce-i cu tine, Mariane? l-a întrebat tata.

— V-am adus gâştele, a răspuns el, continuând să mă cerceteze cu ochii lui ca murele. Erau pe izlaz cu ale noastre şi rămăseseră singure.

În urma lui intrau şase gâşte având în frunte un gâscan care păşea semeţ, în pas de paradă, sâsâind la noi

ca un fel de atenţionare să-i lăsăm calea liberă; au traversat bătătura, intrând în curea păsărilor.

— Ce face mamă-ta, Mariane? l-a întrebat mama, care venise lângă noi între timp.

— Bine. Scoate cartofii din grădină, a răspuns el, apoi a tăcut, rămânând în poziţie respectuoasă cu capul într-o parte, cum fac toţi copiii de ţărani, care vorbesc puţin, nu-i întrerup pe cei mari, iar atunci o fac după o îndelungată cugetare.

— Numai atâtea gâşte mai ai, mamă? o întreb.

— Da. În acest an n-am putut scoate decât 16 boboci de gâscă, 8 raţe şi 35 de pui. Nu mai sunt vremurile când aveam 100200 pui, raţe, gâşte, curci, bibilici, scoşi în fiecare primăvară; atunci tăiam 2 – 3 pui la masă, că aveam curtea plină de păsări. Acum e sărăcie în toate gospodăriile din sat, nu mai sunt nici păsări, nici vaci cu viţei, cum erau altă dată. Nu-ţi aduci aminte că era ciopor de animale pe uliţe care erau duse la cireada de la cişmea şi se auzeau mugete şi sunet de tălăngi în tot satul? Au apus acele vremuri.

…Am rămas numai cu tata la umbra deasă a ulmului de lângă fântână, care m-a privit puţin ciudat, apoi m-a întrebat:

— Tu ai necazuri pe la serviciu?

— De ce mă întrebi? Dacă aveam, îţi spuneam eu.

— Te văd abătut, nu te comporţi ca altă dată.

— Nu am nimic. Toate merg bine. Poate am obosit. A dat uşor din cap, semn că nu l-am satisfăcut răspunsul meu, apoi a început să-mi povestească:

— Aşa am început toţi în tinereţe. Eu am dus o viaţă aspră, cu multe lipsuri, apoi a venit războiul cu toate necazurile lui, iar la urmă şi colectivizarea. Am muncit de la o vârstă fragedă, fără să-mi fie ruşine de muncă, păcat că n-am putut să mă bucur de roadele muncii aşa cum trebuia. Mă bucur că voi, toţi, aţi reuşit să vă faceţi un rost în viaţă. Să vă străduiţi în fiecare clipă să munciţi în cinste şi în dreptate, că atunci nu poate nimeni să vă facă rău!

Îi primeam sfaturile în linişte, cu credinţa că fiecare

fiu este crescut şi sfătuit de părintele său până în clipa când acesta din urmă pleacă de pe această lume. Nici tata, nici mama nu ştiau că supărările mele veneau de la Elizabeta, pentru că nu voiam să-i supăr şi pe ei, lăsând să se vadă durerea şi înfrângerea pe care le sufeream, precum şi tristeţea şi ruşinea care mă copleşeau, sentimentele care mă frământau. Cum era să le spun că nerecunoscătoarea Elizabeta ajunsese aproape să-mi sfărâme cariera şi că eu eram pe punctul de a divorţa de ea, dar că nu mă înduram să mă despart de copii, pe care îi iubeam şi care-i socoteam inocenţi şi fără vină?

— E curtea aproape goală, am observat eu.

— Este, tată. Lipsesc caii, căruţa, uneltele agricole, şirele de paie, glugile de coceni şi câte altele. Înainte aveam vaci, porci mulţi, oi, miei, dar acum mai avem capra, un porc şi câinele.

Mai târziu ne-a chemat mama la masă şi am pus capăt discuţiei noastre, iar apoi am mers la culcare. Dimineaţa m-a trezit cocoşul, care cânta de mama focului şi am ieşit în curte, unde m-a întâmpinat răcoarea şi lumina uni răsărit de soare peste care suflarea curată a pământului lăsa să se înalţe un abur uşor deasupra ierburilor pline de rouă. Simţeam că această dimineaţă era prietenoasă şi mă încânta ca un dar nepreţuit trimis din cer pentru a-mi linişti inima. Aveam un sentiment de linişte, doar mă aflam în casa părintească, în cuibul amintirilor mele pline de candoarea copilăriei. Am tras adânc în piept aerul proaspăt, lăsându-mă ameţit de mireasma florilor, ierbii şi pomilor şi cea care venea de la toată abundenţa vegetaţiei din grădină. Am privit spre răsărit, iar dulcele somn şi-a clătit ochii în apele de rouă ale zorilor, înviorându-mă. Privirea mi-a poposit mai departe pe acoperişurile caselor din apropiere, cândva case frumoase, trainice, de oameni gospodari, acum începuseră să stea goale, deoarece bătrânii muriseră, iar copiii lor îşi găsiseră serviciu prin oraş; unele case începuseră să fie ocupate de familii venite de pe alte meleaguri, din alte zone ale ţării. Viaţa este ca un ciur,

mereu cerne, triază, mulţi mor, alţii pleacă, dând naştere la tristeţi, încurcături şi dezamăgiri.

Am intrat în grădina din spatele casei unde erau câţiva pomi fructiferi. Razele soarelui care se ridica la orizont mângâiau merele, gutuile şi piersicile pe care frunzişul verde le ascundea până la jumătate. Sub pomii de pe lângă gard, roşiile coapte îndoiau vrejurile; pe ele le vedea soarele numai până la ora prânzului, după care erau ascunse de coroanele salcâmilor înalţi de la stradă.

Am luat o piersică, am şters-o pe batistă şi am mâncat-o pe loc; era rece şi zemoasă, dulce-acrişoară.

De acolo am intrat în curtea păsărilor unde câteva raţe se bălăceau cu zgomot în trocul improvizat de tata dintr-o anvelopă mare de tractor; la grămada de gunoi menajer, câteva găini tacticoase scurmau în praful de cenuşă după viermişori sau insecte.

Am grăbit pasul să intru în casă, trecând pe lângă cuşca câinelui în faţa căreia şedea în picioare Haiduc. Acesta m-a întâmpinat cu un lătrat vesel, apoi cu un fluturat din coadă, însoţit de un căscat complet care-i descoperea cerul gurii şi nişte colţi mari, puternici; l-am mângâiat pe cap şi am trecut mai departe. În şopron erau stivuite cu grijă lemnele aduse de la depozit, sparte la dimensiunile potrivite.

Tata nu-şi dezminţea calităţile de gospodar, iar grădina era plină de zarzavaturi şi via (peste 500 butaşi) era curată, legată pe araci şi plină de rod bogat.

Părinţii mei se înţelegeau bine şi se străduiau să-şi organizeze viaţa după puterile lor, cu câte le mai rămăseseră pe lângă casă. Aceste gânduri îmi umpleau inima de duioşie şi recunoştinţă faţă de ei.

În timp ce mâneam s-a auzit bătând clopotul de la biserică. Dangătul clopotului care chema la slujbă enoriaşii acoperea celelalte zgomote din ogradă. Nici chiar cântecul cocoşului nu se mai auzea clar, deşi bătea din aripi cât putea şi cânta pe acoperişul coteţului lui. Mama ne pusese mâncarea pe masă, dar ea plecase să se îmbrace pentru a merge la biserică.

— Când terminaţi de mâncat acoperiţi masa cu faţa asta de masă şi o lăsaţi aşa până mă întorc eu! ne-a spus în timp ce ieşea pe uşă. Mama postea, ca toate femeile mai în vârstă care încep să se desprindă, încetul cu încetul, de această lume şi să se gândească din ce în ce mai mult la cealaltă lume, iar duminica mergea la biserică. Avusese grijă să pregătească toate cele necesare pentru înmormântare – în afară de sicriu – pentru amândoi şi le pusese în fosta ei ladă de zestre.

Pe la prânz s-a întors şi s-a apucat din nou de treabă prin casă, unde sunt atâtea de făcut. Mama era plină de înţelepciune şi de experienţă, care au învăţat-o necesităţile triste şi aspre ale vieţii; firea ei inocentă în alte privinţe o făcea să-şi urmeze calea cu simplitate, întocmai ca umbra unui cadran solar; avea suflet bun, mare şi nobil, răspândind lumină în jurul ei, iar când vorbea era plină de afecţiune. Mama se născuse să fie o soacră ideală. Nu se amesteca niciodată în treburile nurorilor sau ginerilor, socotind că asta nu e bine şi ţinea să fie pace şi înţelegere în casele lor. În cel mai rău caz asculta şi dădea câte un sfat părintesc, din inimă, dacă i se cerea. Era o femeie blândă şi bună, cu multe merite casnice, o mamă duioasă şi plină de adoraţie pentru copiii ei, care n-au fost puţini, dar pe toţi i-a iubit la fel.

Tata a iubit-o şi a respectat-o, n-a subestimat-o, dimpotrivă, a preţuit-o sincer, chiar dacă a mai nedreptăţit-o uneori. Mama ştia să folosească acea armă a femeilor faţă de bărbat – supunerea – ştiind că cuvântul bărbatului are greutate şi trebuie respectat. Merita toate acestea pentru că ea nu venise pe lume degeaba şi trăise frumos, în cinste şi demnitate, îşi respectase şi îşi iubise bărbatul şi copiii.

Parcă o văd aievea cu faţa ei de om bun, bun pentru toată lumea, cu o inimă caldă şi dulce ca pâinea caldă din prima recoltă de grâu pe care numai ea ştia s-o frământe în genunchi şi s-o coacă în ţest.

Pe faţa ei înflorea un zâmbet de fericire, aşa cum se întâmplă cu cineva care după o trudă îndelungată îşi vede

visul cu ochii. N-o pot uita atunci când mă întâmpina când veneam în vacanţele şcolare: „Ai venit, maică? Cât de mult te-am aşteptat, crezând că nu mai vii! Am ieşit de câteva ori la poartă ca să mă uit de tine”.

Ochii ei negri ca murele i se închideau pe jumătate când râdea, acoperiţi de nişte gene dese, sprâncene suple, arcuite pe pielea albă ca magnolia pe care o proteja împotriva razelor soarelui torid cu basmaua, o bluză cu picăţele şi fustă de culori închise.

Mi se părea că mama era mereu tânără, că nu îmbătrânea la fel ca celelalte femei din sat, dar odată cu trecerea anilor părul ei a început să încărunţească şi ea şi-l ascundea sub basmaua neagră.

După ce am mâncat de prânz, tata a mers în camera lui să se odihnească, iar eu am rămas la bucătărie să-i ţin companie mamei care spăla vasele.

— Cum a fost la biserică? am întrebat-o.

— Bine. Azi m-am spovedit. După ce i-am spus ce aveam pe suflet, i-am zis preotului: „Părinte, am destule păcate, ca orice om, dar nu vreau să merg în iad, că toată viaţa am suferit mai rău decât în iad”. Preotul m-a oprit şi mi-a spus: „Vezi dumneata, sfânta Scriptură ne invită să fim înţelepţi ca Solomon şi tăcuţi ca Sfinxul. Trebuie să răbdăm ce ne dă Bunul Dumnezeu. Viaţa este ca o trecere pe pământ, ca o vizită, dar dacă facem fapte bune aici, pe pământ, putem câştiga viaţa veşnică după moarte şi atunci suntem înţelepţi. Să ştii că pe pământ omul de nimic nu este mai sigur ca de moarte, iar cel care uită uşor de moarte, cade în mreaja ei, moare cu sufletul şi se duce în iad. Moartea nu alege dacă omul este tânăr sau bătrân, dacă ai rang mare sau dacă eşti pregătit de moarte sau nu, vine pe neaşteptate, te ia şi gata. Când moare, omul este cel mai sărac pentru că nu ia nimic cu el”.

— Are dreptate preotul, dar cât trăim pe pământ trebuie să ne luptăm cu munca şi cu viaţa asta plină de greutăţi şi de necazuri, am completat eu.

Am ieşit în curte. Totul în preajmă zăcea sub cerul fierbinte, încremenit la rândul său. Nu adia pic de vânt,

încât, toată curtea, grădina, casă, păreau că se află încremenite în repaus. Peste vreo două ceasuri s-a pornit o furtună care îndoia pomii din curte, iar vântul mâna ploaia înaintea lui ca pe un fum; s-au pornit, apoi, tunete lungi, solemne, însoţite de fulgere şi picături mari de ploaie.

Priveam pe fereastra din odaia mea şi mă gândeam cu veneraţie la înspăimântătoarele forţe ale naturii ce ne înconjoară pe noi, oamenii, nişte fiinţe firave. Florile din grădină care plecaseră capul din cauza zăpuşelii de mai înainte, după această furie temporară care parcă reînnoieşte creaţia, s-au înviorat scăldate de apa binefăcătoare.

Treptat torentul de ploaie a slăbit simţitor, fulgerele au încetat, tunetele se îndepărtaseră dincolo de coline şi se auzeau din ce în ce mai slab, cerul s-a limpezit, iar soarele a început să scânteieze din nou, făcând să lucească mărgelele de apă formate de picăturile care mai cădeau pe frunzele vegetaţiei. Dintre ramurile pomilor s-au auzit iar păsărelele care s-au pus pe un ciripit vesel, după ce amuţiseră în timpul furtunii.

Ploaia transformase praful gros de pe uliţă într-o pastă neagră, iar făgaşele făcute de trecerea tractoarelor se umpluseră cu apă.

Spre seară tata a ieşit să închidă coteţele, să dea mâncare la porc şi câinelui. L-am însoţit şi eu, tot nu aveam ce să fac în casă. Porcul a ieşit din coteţ imediat ce a auzit că i se deschide poarta ţarcului şi s-a repezit la trocul cu mâncare.

— Văd că este destul de curat aici la el, am observat eu.

— Da, pot spune că porcul este „bine crescut”, mai bine decât unii oameni cu pretenţii. Nici nu este aşa de murdar precum se obişnuieşte să se spună despre el. Dacă îl hrăneşti cu porumb, grâu, pâine sau alte resturi fierte şi date cu lături, deci totul curat, iar locul unde trăieşte el curăţat, pentru necesităţile lui îşi alege un colţ din ţarc, iar restul rămâne curat.

…Toată lumea consideră că ţelurile pe care şi le-a

propus fiecare sunt bune. Se poate. Dar eu apreciez ţelurile părinţilor mei care ne-au crescut pe toţi copiii în cultul muncii, al cinstei, dreptăţii şi respectului faţă de ceilalţi semeni ai noştri. Ei ne-au pus la munci grele încă din fragedă copilărie pentru a ne obişnui cu ele, pentru a căpăta experienţă în trudă şi respect faţă de muncă. Uneori truda m-a făcut să sufăr, dar m-a ajutat enorm în căpătarea deprinderilor şi m-a ferit să rămân un ignorant. Tot de la ei am învăţat rolul de părinte şi cred că l-am îndeplinit corespunzător. Pentru toate acestea le mulţumesc.

Îi privesc atent când stau de vorbă cu ei şi văd de aproape acele calităţi care înainte mi se păreau nişte mari abstracţiuni: liniştea sufletească, frumuseţea şi dragostea lor. În inimă se revarsă o căldură, ca un regret că am trăit atâţia ani departe de ei, dus cu şcoala, armata şi serviciul, care nu mi-au permis să-i ajut atât cât aveau ei nevoie.

…Într-una din zile am coborât la derea s-o mai văd o dată. Era locul în care, pe vremea copilăriei, ne bălăceam în gropile în care se strângea apa care curgea de la cişmeaua satului, trecea pe lângă casele sătenilor din vale, separându-i într-un fel de restul satului, după care îşi urma drumul spre Nord-Vest până în satul Straja. Pârâiaşul susura molcom printre malurile tivite cu iarbă grasă, mărăcini şi cucută, dar primăvara, când se topeau zăpezile sau ploua mult, se umfla peste maluri, ameninţând unele case cu inundaţia.

Când am ajuns la gropi am găsit în jurul lor mai multe corturi de ţigani. Am trecut mai departe pe lângă ele – nu mă mai interesau – continuându-mi drumul. Spre surprinderea mea, la plantaţie fusese construit un dig care nu mai lăsa apa să meargă mai departe spre Straja şi se formase un iaz destul de larg, plin de stuf, broaşte şi păsări de baltă; G.A.C.-ul adusese puiet de peşte care crescuse şi îl valorifica.

Mai sus de lac, tot pe izlaz, se afla o crescătorie de porci şi alta de păsări, de unde se auzeau câini lătrând. Când am ajuns pe malul lacului şi m-am aşezat pe iarba

grasă de pe o ridicătură învecinată, discul roşu-aprins al soarelui încă se mai găsea deasupra orizontului. Treptat, amurgul a încetat să mai coloreze zările, iar liniştea şi mângâierea au coborât ca o rugăciune peste tot pământul şi peste oglinda lacului mărginit de stuful încă verde în care orăcăiau broaştele la concurenţă cu ţârâitul greierilor şi cosaşilor din ierburile din jur. Pământul de pe panta dealului era proaspăt arat şi mirosea a brazdă nouă care adormea şi ea sub mantia înserării.

Privind pe suprafaţa neclintită a lacului, mi-am amintit de poezia lui M. Eminescu, numită chiar „Lacul”:

Jacul codrilor albastru Nuferi galbeni îl încarcă;
Tresărind în cercuri albe El cutremură o barcă.
Şi eu trec de-a lung de maluri.
Parascult şi parc-aştept Ea din trestii să răsară şi să-mi cadă lin la piept.
Să sărim în luntrea mică îngânaţi de glas de ape şi să scap din mână cârma şi lopeţile să-mi scape.
Să plutim cuprinşi de farmec Sub lumina blândei lune.
Vântu-n trestii lin foşnească.
Unduioasa apă sune.
Dar nu vine... Singuratic în zadar suspin şi sufăr lângă lacul cel albastru încărcat cu flori de nufăr”.

Din lucerna de lângă lac venea un parfum pătrunzător, semn că îi priise ploaia din zilele din urmă. Toate îmi vorbeau de Veronica pe care aş fi aşteptat-o să apară dintre trestiile lacului lângă care meditam.

M-am ridicat să plec acasă, păşind pe lângă mai, când un iepure a ţâşnit de lângă o tufă, făcându-mă să tresar. Mai încolo, din lac a sărit un peşte mare care, după ce a făcut o tumbă prin aer, a căzut cu zgomot înapoi în apă, pe suprafaţa acestuia lăsând cercuri mari şi dese care i-au tulburat oglinda.

Răcoarea coborâse şi pe lac, din care se ridica un abur care acoperea verdeaţa ca o ceaţă. Liniştea se răspândea încet, cuprinzând toată valea; broaştele făcuseră o pauză în concertul lor, iar greierii se auzeau tot

mai vătuit. „Ce frumos este aici! „mi-am zis în gând, în timp ce mai priveam o dată peste lac pentru a-mi întipări în memorie tabloul lui nocturn. „Iar eu locuiesc în oraş unde este atâta zgomot şi poluare cu noxe”, am gândit în timp ce mă îndepărtam.

Dar oriunde voi fi, cred că întotdeauna voi simţi chemarea satului meu natal şi al casei în care m-am născut şi unde mă întâmpina mama cu braţele larg deschise. Când am băut apă din fântâna de acasă, de la părinţi, i-am simţit gustul specific pe care l-am recunoscut îndată, aşa cum pruncul recunoaşte sânul mamei. Singura deosebire este că eu îl recunoşteam cu mintea bărbatului care împlinise 38 de ani şi trecuse prin atâtea încercări ale vieţii. Lângă lac aveam impresia că sufletul meu curge ca un pârâiaş limpede care-mi duce cu el la vale toate grijile şi tot zbuciumul vieţii. Mă întrebam: „Ce va rămâne după mine?”. Nimic. Totul se va cufunda în negura trecutului. După moartea mea toate gradele, ordinele, medaliile şi toate titlurile se vor transforma în praf şi pulbere. Singurele care ar rămâne ar putea fi nişte cărţi, pe care trebuie să le scriu. Recunosc că am fost legat toată viaţa de serviciul meu, aidoma ocnaşului de roaba lui. Şi pentru ce toate acestea?

Întors acasă, mă opresc în grădiniţa din faţa clădirii pentru a mai asculta şi a privi natura în amurgul minunat. În aer se simţea briza încărcată de miresme, iar lumina gingaşă răspândită peste sat invita la plăcerea tihnită a căminului. Acolo, observând cu atenţie, am constatat că privighetoarea se întorsese la cuibul din ulm şi, după ce şi-a scuturat aripioarele sale uşoare, a început să cânte despărţirea de ziua care tocmai trecea, după care a adormit liniştită. La fel proceda şi dimineaţa când saluta o nouă zi cu imnul ei de slavă care, parcă, te îndemna să trăieşti viaţa. Dar timpul trece şi viaţa odată cu el, spulberând speranţe, rupând flori, neputând fi oprit în loc până în clipa odihnei veşnice. Există câte un om care se crede nemuritor, etern, precum Creatorul Universului, dar totul este fals.

Sunt conştient de faptul că a trăi înseamnă a lupta. Din faţa vieţii nu trebuie fugit aşa cum face soldatul laş care îşi abandonează armele şi o ia la goană din faţa inamicului.

Îmi întrerup meditaţiile şi intru în casă prin uşa care duce din bucătărie spre interiorul curţii. Când am ajuns în casă, părinţii nu mâncaseră de cină, mă aşteptau pe mine.

— Unde ai fost? m-a întâmpinat mama.

— La derea. Am văzut şi lacul sau iazul de la plantaţie.

— Tocmai acolo ai fost?

— Nu este aşa departe, dar a meritat să merg acolo.

— Ce ai văzut?

— Un tablou demn de un pictor celebru. Am ajuns când soarele era aproape de asfinţit şi razele lui roşii colorau norii, formând nişte trepte pe cer, pe care te aşteptai să coboare îngerii pe pământ pentru a lua în pază satul sau chiar Maica Domnului venită să aline durerea unei bătrâne credincioase care se roagă în faţa icoanei, cerând ajutor în neputinţa ei. Pe măsură ce soarele cobora dincolo de deal, odată cu răcoarea serii, cerul se întuneca treptat, parcă era un cer străveziu, ancestral, aparţinând altor ere prin care a trecut lumea de la apariţia ei.

Am ascultat concertul broaştelor, ţârâitul greierilor, lătratul câinilor de la crescătoriile de porci şi păsări; în lac este peşte, a sărit în sus unul mare de tot.

— Este peşte, tată, dar îl mănâncă şefii de la Colectivă împreună cu alţii care tot vin de pe la judeţ, confirmă tata.

— Ar putea să ne vândă şi nouă câte un kilogram, intervine mama.

— Îl ţin pentru ei, nu-l vând.

A urmat o tăcere de câteva minute, după care mama m-a privit în ochi şi mi-a zis:

— Ce frumos ai povestit tu ce ai văzut la lac. Ar fi trebuit să te faci scriitor. Sunt atât de mândră de tine!

— Nu e timpul trecut, poate mă voi face, am spus eu râzând ca de o glumă bună. E greu să fii scriitor – am

adăugat.

— Dar nu te ştiam că citeşti cărţi bisericeşti. Vezi să nu te afle cei care se ocupă de asta, să nu-ţi pierzi serviciul! Fereşte-te să vorbeşti aşa şi pe acolo!

— Nu vă faceţi griji! Ce citesc eu e lectură, că doar nu merg la biserică.

După ce am mâncat, tata a rămas cu mine de vorbă în timp ce mama spăla vasele.

— Ceilalţi ce mai fac? l-am întrebat.

— Sunt toţi bine, acolo cu serviciul lor. Până în 1971 mai era în sat Florică cu familia lui; ultima dată a lucrat la sistemul de irigaţii, pe sectorul dinspre şoseaua Cumpăna, dar s-a angajat în Constanţa la o întreprindere de prefabricate din beton, a primit apartament în oraş unde s-a mutat cu toată familia şi vine rar pe la noi. Mă gândeam că rămâne în sat, să avem şi noi un sprijin, dar a plecat şi el. Recunosc că l-am cam oropsit, l-am certat, l-am mai şi bătut când era mai mic pentru că m-a necăjit. Îl învăţasem de toate în legătură cu agricultura şi cu gospodăria şi era bine să fi rămas aici, lângă noi.

— Dorel ca mai face?

— S-a stabilit în Năvodari cu casă, cu serviciul, are o fetiţă. Cred că o ştii pe soţia lui, este şefa magazinului alimentar din Năvodari.

— Da, o ştiu pe Nu-ţi. Tot în blocul din centru locuiesc?

— Tot acolo. Mi se pare că au început să se cam certe.

— Of! Ce am mai tras şi cu Dorel când era copil acasă, intervine mama care terminase treaba şi ni se alăturase la discuţii, îi ziceam dimineaţa: „Scoală-te, măi, copile, că te apucă începutul şcolii dormind!”. „De abia suntem în luna iulie, mamă”. „Aşa este, dar dacă te las dormind, tu nu te trezeşti nici în septembrie. Nu ştiu ce vei face tu în viaţă”. „Nu-ţi face griji pentru mine, că mă descurc eu”. „Ei, şi păianjenul ţese pânză, dar nu face şi haine”.

După ce a terminat gimnaziul, tatăl tău l-a înscris la

Şcoala profesională de mecanici agricoli din Topraisar, tot ca să rămână lângă noi în sat, dar după ce a făcut armata, s-a angajat la o uzină mecanică de lângă Năvodari şi ne-a părăsit şi el.

— Odată, când lucra cu tractorul – spune tata – s-a dus cu el la o fântână din curtea G.A.C.-ului să pună apa la motor, dar când a coborât de pe tractor, nu l-a asigurat cu frâna şi a ajuns în cadrul fântânii, gata să-l scoată de pe soclu.

— Altă dată, îşi aminteşte mama, a plecat cu alţi băieţi din sat, cu şareta cu calul luate de la colectivă, la un bal din Bărăganu; la întoarcerea spre casă au luat-o peste câmp ca să ajungă mai repede şi au nimerit peste o fântână părăsită în care a căzut calul. Abia l-au scos cu ajutorul unui tractor, dar peste vreo săptămână a murit, că nu i-a fost uşor cât l-au întins cu tractorul ca să-l tragă afară.

— A pornit bine Dorel, apreciază tata. Este membru al Comitetului orăşenesc U.T.C. din Năvodari, iar cu vreo doi ani în urmă a vizitat Germania unde a fost cu o delegaţie de tineri la o consfătuire.

— Poimâine plec spre casă şi am de gând să-i vizitez pe toţi, dacă pot.

Am pus capăt discuţiei şi am ieşit în curte. Cerul era senin şi plin de stele, iar noaptea era liniştită şi caldă. Spre nord-vest o stea căzătoare a trasat pe cer o linie curbă, iar în traiectoria ei a lăsat în urmă o dâră luminoasă, ca o coadă de cal, subţiată la urmă.

Privind cerul, mi-am adus aminte de vremurile de început ale colectivizării în sat. Arăturile pe câmp începuseră să se facă cu pluguri trase de tractoare, dar lipseau oamenii calificaţi, motiv pentru care s-a recurs la folosirea ţăranilor din sat, cărora li s-a făcut o instruire superficială, în timp scurt, când abia au putut învăţa cum se stă la volan, cum se schimbă vitezele şi pe unde se pune apă în radiator. Din această cauză mulţi dintre ei au plătit din salariul primit neştiinţa care a făcut să se gripeze motoarele din lipsă de ulei sau să le crape blocul motor

lăsat în ger cu apă în el, etc., etc.

Circulaţia tractoarelor pe uliţele satului, după ce ploua straşnic şi transforma colbul gros în noroi, făcea mereu adevărate „răni” drumurilor prin făgaşele pe care le croiau prin trecerea lor.

…A doua zi am continuat discuţiile cu părinţii despre oamenii din sat pe care-i mai ştiam şi eu.

— Au plecat mulţi din sat, spune mama cu părere de rău. Majoritatea tinerilor s-au mutat la oraş cu serviciul, lăsându-i acasă pe cei mai în vârstă; mulţi dintre ei fac naveta zilnic, alţii săptămânal.

— De când a început industrializarea asta forţată, s-au înfiinţat o serie de întreprinderi în oraş, iar portul Constanţa parcă fierbe de atâţia oameni, intervine tata. Mulţi oameni locuiesc în barăci făcute pentru muncitori, dar unii au primit apartamente la bloc unde s-au mutat cu familiile, s-au făcut orăşeni.

— Pleacă ei, dar n-au carte şi au lefuri mici, iar cu bani puţini tot sărac eşti. Ne împuţinăm pe zi ce trece, maică, în sat nu mai avem nunţi cu tineri, mai mult înmormântări, de s-a mutat aproape tot satul în cimitir, iar alţii nu mai vin în locul nostru.

Ascultându-i, prin minte îmi apăreau cele pe care le văzusem peste tot în ţară: multe cartiere semănau cu adevărate colonii muncitoreşti, cu locatari pestriţi, majoritatea provenind din mediul rural; majoritatea nu se cunosc aproape deloc între ei, se inundă unii pe alţii din neglijenţă şi neştiinţă, copiii lor se ceartă şi se bat la şcoli sau în locurile de joacă, pierd cheile de la uşile apartamentelor, etc. O privelişte dezolantă o reprezintă bătrânii care stau pe la ferestre sau pe la balcoane, jinduind după curtea şi grădina din care au plecat.

Pe drumuri întâlneşti autocamioane încărcate cu muncitori sau tractoare cu remorcă, aducându-i la locurile de muncă pe navetişti sau cărându-i spre casele lor; gările şi autogările sunt pline de navetişti care aşteaptă trenul sau autobuzul pe diferite direcţii; unii îşi aşază şerveţele pe care întind masa cu pâine, roşii, brânză sau câte o

bucată de salam pe care au cumpărat-o din oraş, ştiind că mai au mult până ajung din nou acasă.

Treptat, ţăranii au fost dezrădăcinaţi din satele lor, unde erau obişnuiţi să muncească toate cele trei anotimpuri prielnice câmpului, iar pe timpul iernii se retrăgeau în interiorul caselor unde hibernau. Mulţi dintre cei care lucrau în construcţii veneau în sate, pe la casele lor, pe perioada iernilor grele când îngheţa şi cimentul din cauza gerului. Atunci macaralele rămâneau în nemişcare, cu braţele spre cer ca nişte monştri uriaşi, înconjuraţi de „păienjenii" de sârme formate de armăturile de oţel din zidurile viitoarelor construcţii.

Mama a ieşit în curte şi a zărit-o pe Stana Stănia, o vecină dinspre izlaz, care se întorcea spre casă, venind din sat.

— Priviţi-o pe Stana! Iar e beată şi merge adusă de spate şi cu capul plecat spre pământ. Vine de la cârciumă. Noi n-am pomenit înainte ca femeile să meargă la cârciumă, maică. Femeia îşi vedea de casă, de copii, de lucrul ei. Acum femeile se duc la MAT şi beau cot la cot cu bărbaţii şi se îmbată la fel sau mai rău ca ei. Cât de urât îi şade unei femei când e beată, nici nu poţi s-o numeşti altfel decât „fleoarţă beată", a adăugat mama indignată.

O ştiam pe Stana de când eram în sat, era o femeie bărbătoasă, cu un schelet vânjos, cu o faţă prelungă şi cam închisă la culoare; fiul ei cel mare fusese de aceeaşi vârstă cu mine. Soţul îi murise în război şi rămăsese cu cei doi fii. Mai târziu s-a recăsătorit cu Ştefan Bumbac, un bărbat venit din Basarabia, de dincolo de Prut. Au mai avut împreună un alt băiat pe care l-a „moşit" mama.

— Ce s-a întâmplat cu ea de a ajuns aşa? am întrebat.

— Ei, de când i-a murit şi al doilea soţ, Ştefan, apoi i-au murit şi băieţii de la primul bărbat (Marin şi Gheorghe) s-a apucat de băutură. Am auzit că bea şi spirt medicinal, completează mama tabloul. Uneori îi ţine de urât şi tată-tău la o ţuică.

L-am privit întrebător pe tata.

— Merg câteodată să cumpăr câte ceva pentru casă

de la magazinul din sat. Acolo beau câte un ţoi de ţuică şi mă întorc acasă. Se întâmplă să fie şi ea acolo şi pleacă odată cu mine. Nu pot să-i spun să nu vină cu mine din moment ce drumul ei trece pe lângă casa noastră, se explică tata.

— Bine îţi stă ţie, om serios, să umbli pe uliţă cu Stana? nu se lasă mama. Ce caută ea la cârciumă cu bărbaţii?

— De ce mă întrebi pe mine? Este treaba ei ce face.

— Cum ar fi să merg şi eu cu tine acolo când te duci să bei o ţuică? N-ar râde lumea de mine şi de tine?

— Sigur că ar râde. Dar tu nu te compari cu Stana. Şi să ştii că acolo se duc oameni care beau mai mult decât Stana. Unii vin chiar de la judeţ şi beau cam cât bea un bou apă, vara, pe arşiţă, când trage la plug.

— Deci, oamenii părăsesc satul, din ce în ce mai mulţi? întreb eu pentru a schimba cursul discuţiei.

— Da, răspunde tata cu o voce gravă. Înainte era obiceiul ca nimeni să nu părăsească satul, obicei respectat de toţi locuitorii, dar de când cu legile astea noi, nu se mai respectă nimic. Mai întâi au plecat tinerii la şcolile din oraş, apoi, cu industrializarea au plecat şi alţii, fără prea mare durere faţă de cei pe care-i lăsau în urma lor; de frica colectivei fetele au fugit la oraş să se mărite, pentru a deveni cocoane de oraş, iar satul a rămas aproape pustiu. S-a pierdut cultul pentru pământ de când s-a prăbuşit mitul proprietăţii, odată cu formarea gospodăriilor colective, care au făcut să dispară şi conflictele dintre oameni. Cândva se spunea că „dacă nu ai pământ, nu merită să trăieşti”, iar acum toţi au lăsat pământul şi au plecat la oraş.

…Dimineaţa m-am trezit în zori, când cocoşul a „trâmbiţat” a treia oară. Credeam că sunt primul, dar când am ieşit în curte, m-am întâlnit cu mama care se întorcea din grădină cu un coş în care avea roşii, castraveţi şi ardei gras.

— I-am cules să-i iei acasă la tine, mi-a zis ea.

— Ce să fac cu ei, că noi avem destule?

— Nu mă refuza! Sunt de la mama ta. Să-ţi culeg pentru copii şi câteva mere, câteva piersici…

Am încălzit motorul la maşină şi am scos-o din curte.

— Ce faci, pleci? Am pregătit ceva să mănânci.

— Nu pot mânca aşa de dimineaţă, m-am justificat.

— Aşteaptă, măcar, să-ţi dau sacoşele cu zarzavat!

Între timp s-a sculat şi tata, ne-am luat rămas bun cu tot ceremonialul obişnuit şi am pornit spre Constanţa. N-am mai luat-o pe şoseaua asfaltată care trece pe fostul „drum al viilor”, ci am pornit pe drumul de pământ care era mai scurt, că mă ducea direct la Cumpăna şi trecea pe lângă loturile de pământ care ne aparţinuseră înainte de a se înscrie tata la G.A.C. Pe atunci Canalul Dunăre-Marea Neagră nu tăiase şoseaua N. Vodă – Constanţa. Se circula, încă.

Cu câteva zile în urmă plouase şi drumul era lin şi fără praf, iar câmpul era verde, alternând cu unele haturi arate, înmiresmat de un miros îmbătător, în aerul străveziu al dimineţii abia străpuns de săgeţile soarelui. Toate îmi aduceau aminte de trecerile mele din copilărie prin aceste locuri, când călăream pe cai, iar pământul suna limpede sub potcoavele lor, întocmai ca o simfonie; pe câmp, atunci, era iarbă bogată şi grasă, iar grâul unduia ca valurile mării sub palele unui vânticel îmbietor care făcea să-şi schimbe culoarea arămie în aur curat.

Drumul pe care îl străbăteam de această dată era ca un pelerinaj de-a lungul propriului meu trecut şi el îmi dădea sentimentul că fac cale-ntoarsă, străbătând în sens invers viaţa mea trecută pentru a ajunge din nou în locurile pe care le părăsisem cu mulţi ani în urmă, când am plecat din casa părintească pentru a pătrunde în vâltoarea unei vieţi total diferită de prima şi plină de răutăţi şi neprevăzut.

Am vrut să mă opresc acasă la Ionica, însă am renunţat, gândindu-mă că sunt la serviciu. M-am hotărât să merg la Constanţa, apoi la Năvodari, iar la ei să mă întorc seara, aşa că mi-am continuat drumul.

Ajuns în strada Mircea cel Bătrân, am lăsat maşina

într-o parcare şi am privit marea un sfert de oră, poate chiar mai mult. Dimineaţa marea era de un albastru opac şi neted, doar pe lângă mal suprafaţa ei era uşor încreţită la mângâierea brizei care aducea din larg miros de alge şi iod. Întinderea de ape ajungea hăt-departe, acolo unde se unea cu cerul, la linia orizontului; pe cer îşi făcuseră apariţia săgeţile de lumină purpurie care-mi desfătau privirea şi parcă îmi luminau sufletul. Trăgeam, cu nesaţ, în piept aerul de mare şi îmi doream să mă pot mişca cu uşurinţa rândunelelor care plonjau prin văzduh, sau a peştilor din apa mării. Era o linişte deplină în care se distingeau murmurul depărtat al vânturilor şi şoapta discretă a pământului într-o dimineaţă care se anunţa luminoasă şi călduroasă. Nu mă înduram să plec. De o asemenea privelişte nu te saturi niciodată, iar eu am dus-o cu mine prin toate locurile pe unde am umblat, cărând-o cu mine în „lada amintirilor”. Am plecat, pe jos, pe străzi, iar mai târziu m-am întors. Când soarele a început să dogorească, am coborât treptele la plaja „Modern” unde numărul cearşafurilor întinse pe nisip era destul de mare. L-am aşezat şi eu pe al meu şi m-am întins la soare, iar când am simţit că mi se încinge pielea, am intrat în mare unde m-am răcorit, înotând printre alte persoane necunoscute. Aceasta a fost singura mea baie în mare în acel an.

M-am întors la maşină şi am plecat la Năvodari, unde i-am vizitat acasă pe Dorel, apoi pe Cornelia, după care, spre seară, m-am întors în Cumpăna, acasă la Ionica, unde am rămas peste noapte.

Toţi erau curioşi să afle ce face Elizabeta, copiii. Le-am răspuns evaziv că toţi o duc bine, fără să amintesc ceva despre supărările mele. Le-am povestit mai multe despre părinţii noştri, sfătuindu-i să-i viziteze şi ei.

A doua zi de dimineaţă am plecat împreună cu Andrei şi Ionica, pe care i-am lăsat la serviciu, iar eu mi-am continuat drumul spre Buzău, însoţit de gândurile mele.

În luna septembrie 1976 am fost trimis într-o misiune de câteva zile la Călăraşi. Când m-am întors i-am găsit în

casă numai pe Adrian şi Luminiţa.

— Mama nu s-a întors de la serviciu? i-am întrebat.

— Mama e la spital, a spus Adrian. Aşa ne-a anunţat vecina de la etajul III care e asistentă medicală acolo.

— A plecat la serviciu de dimineaţă şi n-a mai venit acasă, completează Luminiţa.

— Voi aţi mâncat ceva?

— Da. Mâncare de cartofi şi salam.

Mi-am dat seama că Elizabeta se află la maternitate, dar am lăsat vizita pentru a doua zi. M-am trezit de dimineaţă şi am plecat la magazinul alimentar din apropiere de unde am luat brânză, salam, lapte şi pâine, le-am pregătit copiilor un lapte şi câte un ou fiert, apoi i-am trezit şi i-am aşezat la masă.

În drum spre serviciu am trecut pe la maternitate şi am discutat cu Elizabeta. Fusese adusă de la serviciu cu maşina întreprinderii de dimineaţă şi născuse imediat un băiat de aproape patru kilograme.

— Ia certificatul şi să-l declari la primărie cu numele Mihai-Laurenţiu!

— De ce trebuie să-i dăm două prenume?

— Lasă aşa cum am spus eu! mai târziu să-mi aduci de acasă un capot, ceva lenjerie intimă (ştii tu) şi nişte prosoape. Cumpără şi două prosoape noi şi nişte săpunuri, că-mi trebuie aici! Pe la ora 10.30 m-am întors cu tot ce-mi ceruse ea.

— Când să vin să te iau de aici?

— Nu ştiu, dar îţi dau eu telefon la serviciu sau acasă.

După alte patru zile am mers cu maşina şi i-am adus acasă. Mihai era un copil cuminte care mânca şi dormea bine şi nu scâncea decât atunci când se uda. Elizabeta a rămas în concediu până în aprilie 1977. La data de 04 martie 1977 am suportat şi noi cutremurul ca toată lumea, dar fără consecinţe mari în Buzău.

— De joi trebuie să merg la serviciu pentru că nu mai am concediu, mă anunţă Elizabeta într-o zi.

— Şi cu Mihai ce faci? îmi venea greu să mă despart

de el.

— M-am gândit să-l duc la mama, la Călăraşi.

— De unde ştii că este dispusă să-l primească?

— Să mergem până la ei şi vom afla.

— Mergem mâine că e duminică. Aş fi vrut să stai acasă.

Nu mai fusesem la părinţii ei din toamna anului 1975, iar când ne-am văzut s-au bucurat. Până pe la ora 14°° totul fusese aranjat, Elizabeta şi mama ei se înţeleseseră, iar Mihai a rămas la Călăraşi. Ne-am întors numai cu Adrian şi Luminiţa, care nu înţelegeau de ce a trebuit să-l lăsăm acolo. Îi duceam lunar schimburi, lapte praf şi le satisfăceam copiilor dorinţa de a se revedea cu el. Îl îndrăgisem şi abia aşteptam să merg să-l văd, cu toate că la început…

Cap. 3 Constanţa – o nouă încercare.

Prin luna iunie din anul următor, 1978, am primit de la părinţi o scrisoare în care mă anunţau că tata a fost bolnav şi a făcut un set de injecţii, dar se simte mai „bine în prezent”. Mai departe ne spunea că Dorel este în proces de divorţ cu Nu-ţi, dar nu ştiu motivele pentru care se despart. În finalul scrisorii ne cerea să le scriem, că nu ştie nimic de noi de la ultima mea vizită. Mă întrebau de ce nu cer şefilor mei să mă mute cu serviciul în Constanţa, pentru a fi mai aproape de ei acum, când au nevoie de sprijin pentru că sunt bătrâni şi bolnavi.

În aprilie anul următor, ne-au vizitat Ionica, Andrei, însoţiţi de fiica lor, Gina şi Paul, soţul acesteia din urmă, iar după două luni a venit la noi fratele meu, Dorel. Toţi mi-au confirmat că părinţii noştri sunt bolnavi şi au nevoie de ajutor, dar ei sunt ocupaţi cu serviciul, din care cauză nu-i pot vizita prea des.

În luna august am luat concediu de odihnă şi am determinat-o şi pe Elizabeta să solicite câteva zile de concediu pentru a merge la Constanţa. Nu puteam să justific de ce merg mereu fără ea. Am trecut pe la Călăraşi unde am rămas câteva zile, iar de acolo am plecat la mare, luându-l cu noi şi pe Mihai. În acele zile i-am vizitat pe toţi

– fraţi, părinţi – şi am făcut plajă şi baie în mare aproape 12 zile, după care l-am dus pe Mihai la Călăraşi.

Întrucât părinţii mei mi s-au plâns din nou de singurătate, de boală şi de lipsa de ajutor, m-am gândit să solicit şefilor mei să-mi aprobe revenirea la Constanţa, pe lângă problemele părinţilor motivând şi faptul că copiii mei nu suportă clima la Buzău. De această dată am fost înţeles şi mi s-a aprobat mutarea cu serviciul la Constanţa. Cu locuinţa a fost chiar mai uşor întrucât am făcut schimb de apartamente cu un coleg care se mutase la Buzău, lăsând apartament în Constanţa.

Încercasem pe această cale să rezolv mai multe probleme: apropierea de mare, întoarcerea în oraşul iubit, apropierea de părinţi şi posibilitatea de a-mi recupera, cât de cât, liniştea în familie. Mă întorceam la mare, prima mea iubire, având sentimentul că marea mă aştepta pe mine de ani de zile, deşi în fiinţa mea trăiam cu dorul şi aşteptarea ei.

În drum spre Constanţa m-am abătut pe la Călăraşi de unde l-am luat pe Mihai pe care l-am adus în sânul familiei. Îl ţinusem prea multă vreme departe de fraţii şi de părinţii lui, se apropia de vârsta de trei ani. De atunci a început apropierea dintre mine şi el care s-a desăvârşit în câţiva ani de zile cu accente de iubire şi înţelegere reciprocă.

Noi, înstrăinaţii, reuşisem să ne întoarcem acasă, la Constanţa, după atâţia ani de peregrinări prin ţară cu „cortul” şi cu trupul, deşi, în tot acest timp sufletul meu rămăsese tot aici; după unsprezece ani şi patru luni de exil mă întorsesem acasă, cu senzaţia că n-am plecat din acel apartament. Cărasem peste tot cu mine o ladă de amintiri şi sentimente. Hotărâsem să punem capăt înstrăinării, să ne aşezăm definitiv şi să ne înţelegem, dar n-a mers, oricât mi-am dorit-o eu. Elizabeta, ca o prinţesă mofturoasă căreia i s-a oferit totul, a dat cu piciorul, răsturnând din nou ordinea lucrurilor, făcându-mă să simt ce gust amar are viaţa şi cât este de bizară. N-am reuşit să comunicăm spiritual deoarece ea a continuat să fie interesată de

serviciu şi de bani, ţinând închise porţile sufletului – din egoism, prostie sau răutate, nu ştiu – în loc să se străduiască să aducă fericirea în familie. Începuse să mă bănuiască de relaţii cu alte femei, în mod nejustificat, dar nici nu acţiona în vreun fel pentru a îndulci atmosfera. Ignora faptul că un bărbat poate deveni nestatornic atunci când constată că soţia lui nu mai ţine la el (sau poate n-a ţinut niciodată) ori este interesată de un alt bărbat, dându-i motive să fie gelos sau să se îndepărteze de ea; dacă femeia ascunde sufletul faţă de bărbatul ei, joacă un joc foarte periculos.

Privind în urmă constatam, cu părere de rău, că tinereţea noastră cam trecuse, eram de vârstă mijlocie, deşi nu arătam rău ca bărbat, încât aş fi putut să-mi găsesc fericirea în altă parte, iar pe Elizabeta s-o trec la „pensie”. Pierdusem tot ce-mi dorisem mai mult. Ea devenise pentru mine aproape o străină şi era straniu că mai stăteam împreună în acelaşi apartament. Chiar mă gândeam dacă ea nu se simte incomodată ca atunci când ar fi prinsă într-o capcană.

Ce îi puteam spune unei femei care mă evita de aproape zece ani de zile? „Unde ai fost plecată în ultimul deceniu?”. Puneam la îndoială şi faptul dacă ea m-a iubit vreodată sau numai trupurile noastre s-au apropiat din instinct animalic şi atunci s-a simţit bine.

Viaţa mea devenise un iad, mi se părea că trăiesc zilnic un coşmar. Munca pe care eu o desfăşuram cu program de 14 – 16 ore nu mă ajuta decât să-mi uit pentru o vreme necazurile, dar nu-mi putea încălzi inima în acea „noapte geroasă” în care se derula viaţa noastră de familie din 1974 şi mai departe.

Aş fi plecat de acasă, dar mă reţineau copiii de care nu mă puteam despărţi; fără ei simţeam că am pierdut tot. În acelaşi timp mă temeam şi de măsurile care puteau fi luate împotriva mea pe linie de partid şi profesională, aşa că m-am resemnat pentru o vreme, cufundându-mă în muncă pentru a scăpa de pustietatea căsniciei mele, continuând să sufăr pentru neghiobia care mă împinsese în

1958 s-o iau de nevastă pe Elizabeta.

În vara anului 1980 am hotărât să-mi sărbătoresc ziua de naştere. N-o mai făcusem de mulţi ani. A fost şi ea de acord să chemăm toate rudele mele apropiate, adică părinţii şi fraţii cu soţiile lor. A fost frumos, iar părinţii au rămas câteva zile la noi. În timpul petrecerii am stabilit toţi ca în primăvara următoare, de Sf. Constantin şi Elena, să ne adunăm la sat şi să-i sărbătorim cum se cuvine pe cei doi părinţi, fiind ziua numelor lor.

Încercam pe cât îmi stătea în putere, să ameliorez situaţia din familia mea, convins fiind că între soţi trebuie să existe întotdeauna o legătură tacită şi calmă şi o înţelepciune cu care să reuşească să depăşească greutăţile ivite: stresul, teama, singurătatea şi ura. Numai dragostea îi poate ţine uniţi, unul lângă celălalt, împotriva valurilor vieţii. Omul nu poate trăi dacă nu este preţuit şi tocmai asta vrei să vezi în ochii celuilalt, iar dacă nu vezi este greu de trăit împreună.

Într-o căsnicie şi în orice relaţie de cuplu, cei doi parteneri trebuie să-şi pună sufletul unul în palma celuilalt. Aveam aproape tot ce ne trebuia şi fuseserăm binecuvântaţi cu patru copii buni, frumoşi, inteligenţi şi cuminţi, încât ar fi trebuit să nu ne mai dorim nimic în afară de sănătate şi înţelegere, dar…

Cel mai mult m-au durut suferinţele copiilor mei care au observat, până la urmă, că nu reuşim să ne înţelegem, uneori chiar ne certăm, iar mama lor mă urăşte, aspecte pe care nu le-am mai putut ascunde faţă de ei. Ultima moare în noi copilăria. De aceea un copil nu trebuie să fie deposedat de copilăria lui. Încercam să fiu tare, gândindu-mă că eu trebuie să fiu mai puternic decât darurile cu care m-a înzestrat Dumnezeu.

Căsnicia noastră se destrăma încet. Dacă aş fi avut o soţie care să mă iubească şi să mă sprijine în carieră, pe ce culmi aş fi ajuns! O femeie ar fi trebuit să ţină la gloria mea, dar ea era indiferentă faţă de succesele mele atunci când îi povesteam despre reuşitele profesionale sau examene luate, nu se arăta deloc mulţumită. Or, când eşti

singuratic şi necăjit, nu-ţi poţi păstra încrederea deplină în forţele tale.

Gândul m-a dus în anii din urmă când lucram la Buzău. Fusese arestat un cetăţean pentru că accidentase cu maşina patru persoane care muriseră pe loc. Soţia lui s-a prezentat la Miliţie şi a încercat toate posibilităţile pentru a-l scăpa de pedeapsă. „Fac orice, numai să-l scap pentru că este soţul meu şi tatăl copilului meu”, spunea ea. Iar eu, care-i oferisem atâtea Elizabetei, nu mă puteam bucura de niciun sprijin. De când urma la serviciu devenise o fire întunecată, dezvăluindu-şi adevăratul caracter plin de ură, ambiţie, răutate şi cruzime – o adevărată „Lady Macbeth”. Multă vreme a oscilat între doi poli: victimă şi leoaică.

Descopeream la ea tendinţa spre minciună şi un fel de agresiune faţă de mine, comportări în totală contradicţie cu firea ei caldă pe care o ştiam în anii de început ai căsniciei noastre.

Este mare lucru ca destinul vieţii să-ţi scoată în cale „femeia potrivită”, acea femeie care să te înţeleagă în toate problemele şi să nu fie roasă de sentimentul invidiei. O asemenea căsnicie dăruită cu o trainică preţuire poate fi numită, fără a greşi, „dar al zeilor”, însă acesta e un caz foarte rar în viaţa oamenilor.

Mă luasem serios de gânduri. Prin minte mi-a fluturat şi ideea că mariajul meu cu Elizabeta s-ar putea să fi fost rezultatul unei vrăjitorii, la care să fi contribuit şi eu, având pe frunte „vălul mântuitor al îndobitocirii”.

Făcând o paralelă şi cu evoluţia mea pe scena vieţii, în serviciu, am sentimentul că soarta, destinul meu, m-a pregătit pas cu pas pentru ceea ce avea să urmeze, ca şi cum aş fi fost silit să urc pe o scară treaptă cu treaptă, având parte şi de unele poticneli determinate de răutatea şi invidia altora, care s-au întrecut între ei să mă nedreptăţească. Degeaba am tot căutat rosturile acestei vieţi că tot n-am reuşit să dau de ele, dar să mă mai şi folosesc de ele! Fiecare om are „Everestul” lui, dar la acesta este necesar să adaugi mereu şi mereu munca, ceea

ce eu am făcut.

Odată, un bun amic m-a întrebat:

— L-ai atins? (Everestul)

— Nu. Nu l-am atins, cu toate că am muncit foarte mult, pot spune că am depus o muncă extenuantă, dar au avut grijă alţii să-mi stopeze avântul.

— Iar tu te-ai resemnat. Sper să nu adopţi aceeaşi atitudine şi în cele ce scrii.

— Ei, de scris, scriu cu dorinţa de a spune totul cât mai simplu, dar constat că este din ce în ce mai greu să atingi simplitatea când doreşti valoare şi adevăr.

…21 mai 1981, Sfinţii Constantin şi Elena, ziua când înfloresc salcâmii. Până la ora unsprezece ne-am adunat toţi fraţii în curtea părintească împreună cu soţii şi copiii noştri. Pe unii dintre fraţi i-am adus eu cu maşina mea. Satu îmbrăcase şi el haine de sărbătoare, arătând ca o ilustrată care abia aştepta să fie expediată. Prin toate curţile şi grădinile înfloriseră salcâmii, iar parfumul lor îmbiba aerul, făcându-l mai dulce. În verdeaţa ramurilor dese atârnă ghirlandele formate de ciorchinii de flori albe şi dese, terminate cu rozul cupelor îmbătătoare, legănându-se în lumina soarelui sub adierea uşoară a brizei de dimineaţă, ca nişte veritabile mirese în dansul din saloane.

Mireasma lor îmi aduce aminte de anii copilăriei mele, al inocenţei care vine de undeva de departe. Mă apropii de un salcâm şi rup, cu grijă, o ramură plină de flori. Exploziile lor florale de auriu, roz şi alb constituie un simbol al reînnoirii, al renaşterii şi speranţei omeneşti, semn al marilor împliniri, pe care ultima lună din anotimpul primăverii le declanşează în noi.

Fiecare le-am adus câte un cadou părinţilor şi i-am felicitat de ziua numelui, dar marea lor bucurie a fost prezenţa noastră acasă, împreună cu ei după atâţia ani. Până la ora mesei, fetele au ajutat-o pe mama să pregătească prânzul, iar bărbaţii au stat de vorbă la umbra falnicului ulm de lângă fântână unde a fost aşezată şi masa care să ne încapă pe toţi.

Mama alerga peste tot ca o suveică, ca în anii tinereţii ei, când făcea de toate cât ai bate din palme şi nu se plângea niciodată că toate cad în spinarea ei, dimpotrivă, pe atunci părea bucuroasă mereu că are de făcut cât mai multe şi poate fi de ajutor celorlalţi.

De multe ori m-am întrebat ce puteri tainice are ea de poate face atâtea? Cred că marea ei putere, pe lângă dorinţa de a face, vine din bunătatea, dar şi din slăbiciunea ei, pentru că se căia că nu are destule braţe pentru a mângâia, a îmbrăţişa şi dărui.

Când ne-am aşezat toţi la masă, mama a rămas în picioare, servind pe fiecare cu o ciorbă gustoasă de găină; ajunsă în dreptul meu mi-a zâmbit, apoi a plonjat cu polonicul în fundul oalei de ciorbă pentru a-mi căuta o bucată de carne mai mare.

Mai târziu s-a aşezat şi ea lângă tata, de unde ne privea pe toţi cu dragoste, iar mai apoi a început să-şi numere nepoţii şi a exclamat bucuroasă:

— Sunt doisprezece şi toţi sunt frumoşi! Să dea Dumnezeu să fie sănătoşi, să crească mari şi să ajungă oameni deştepţi şi buni! se ruga ea, însoţindu-şi ruga cu semnul crucii. Am trăit s-o văd şi pe asta, să vă văd din nou veniţi acasă lângă noi. Tare bucuroşi am fi să veniţi mai des. Veniţi, maică! Veniţi, măcar, voi fetele!

— N-avem timp, mamă! se văicăreau ele. Când venim de la serviciu nu ştim pe ce să punem mâna mai întâi prin casă, apoi facem piaţa, că trebuie să mai şi mâncăm, atât noi, cât şi copiii. Nu ne mai rămâne timp să plecăm de acasă. Apoi mai e şi greutatea la transport, cu autobuzele astea care merg pe pofte de când a tăiat şoseaua spre oraş cu canalul spre Marea Neagră.

— Veniţi, maică! Veniţi cât mai suntem în viaţă, că într-o zi ne găsiţi morţi şi nu veţi mai avea la cine să veniţi! Ştiţi bine că nu mai avem pe nimeni să ne ajute, că voi aţi plecat toţi, n-aţi vrut niciunul să rămâneţi aici cu noi, ca să ne fie mai uşor.

— Ce să facem aici, mamă? continuau ele să se justifice. Să lucrăm în colectivă pe brânci şi la sfârşit să

luăm o pensie de 100 de lei ca dumneata? Şi apoi avem copiii la şcoală în oraş, că fără şcoală toţi te consideră prost şi nu poţi ocupa un serviciu mai bun.

...În perioada 1964 – 1980 se dezvoltase industria, iar producţia agricolă crescuse în I.A.S.-uri şi G.A.C.-uri, piaţa era îndestulată şi viaţa oamenilor de la sate cunoscuse belşugul. Dar asta n-a durat decât până în anul 1980, când N. Ceauşescu a hotărât brusc să restituie banii împrumutaţi de la Banca Mondială cât mai repede. Din anul 1977 Nicolae Ceauşescu nu mai poate suporta declinul economic şi în ţară se înrăutăţeşte nivelul de trai al populaţiei. Creşterea economică de 6% care fusese prognozată nu mai poate fi realizată, se reduc importurile, care conduc la scăderea nivelului de trai al populaţiei şi creează implicaţii serioase pentru stabilitatea politică. România continuă relaţiile economice cu S.U.A., cu ţările vest-europene, dar şi cu cele din Lumea a III-a, dar faţă de URSS îşi menţine aceiaşi poziţie rebelă.

Pe măsură ce se apropia termenul limită de scadenţă (restituirea împrumutului), bancherii occidentali refuză refinanţarea datoriilor şi astfel România începe negocierile pentru reeşalonarea acestora. Pierderea creditelor va duce la declinul producţiei agricole şi industriale şi la scăderea volumului de bunuri materiale. Din totalul de 10700 miliarde de dolari, România rămâne cu o datorie de 2, 5 miliarde de dolari. O greşeală s-a produs după 1981, când au fost reintroduse importurile, deoarece nu au mai existat suficiente preocupări pentru reglementarea, fără probleme şi fără pagube, a economiei interne, accentul punându-se pe eforturile pentru restituirea datoriei externe. În acelaşi an balanţa comercială scade, înregistrând primul deficit.

De iau măsuri drastice de reducere a consumului casnic de electricitate şi gaze, apoi şi la alţi utilizatori care nu sunt implicaţi în producţie, în şcoli şi în instituţii, unde se introduce o pronunţată austeritate, dar tot nu se rezolvă problema. De atunci economia a ajuns în declin, mărfurile din magazine au fost tot mai puţine până s-au terminat, totul pleca la export. Magazinele alimentare erau goale şi

au apărut cozile permanente în faţa lor.

La sate s-a simţit brusc sărăcia, deoarece statul lua 80% din producţie, ţăranilor dându-le doar 280 kg. porumb şi 170 kg. grâu de familie, fiind nevoiţi să cumpere de la oraş pâine, brânză şi alte alimente pe care ei le produceau. Mulţi ţărani plecau pe şantiere şi, cu timpul se stabileau prin oraşe.

Fuseseră numiţi directori în multe întreprinderi pe principiul de partid şi nu cu pregătirea profesională corespunzătoare, dar care ştiau să ţipe în şedinţe. Mulţi se vicleniseră şi îşi angajau rudele în funcţii de conducere pentru a nu putea fi descoperite faptele negative.

— Aveţi şi voi dreptate, maică, dar gând iţi-vă şi la noi!

Tata ne privea pe fiecare fără să spună nimic, dar se vedea pe figura lui că este mulţumit de prezenţa noastră, care făceam parte din lumea clădită de el şi mama şi de faptul că noi păşiserăm singuri în existenţele pe care ni le alesesem fiecare, eram oameni cinstiţi şi muncitori, suficiente motive ca să ne iubească pe toţi. Ştia destul de bine că fiecare copil creşte, iar la maturitate placă precum păsările care zboară, părăsindu-şi cuibul.

Poezia lui Nicolae Labiş este edificatoare:

„Copiii cresc şi unii se despart De cei ce le-au dat viaţă din iubire.

Plecările din tine-n alte lumi

Să nu le iei nicicând drept despărţire.

Când eu greşesc ori mă stropesc noroaie.

Mă chemi şi eu la tine vin tiptil şi-n foşnetul luminii din frunzişuri Mă faci din nou nevinovat copil”.

Între timp, între bărbaţi au început discuţii în legătură cu canalul, apoi cu sărăcia care începuse să se vadă prin magazinele alimentare. Pentru că se cam încălziseră din cauza alcoolului şi a căldurii de afară, vorbeau tare, iar mama, care se întorcea de la bucătărie cu un alt fel de mâncare, a avut impresia că se ceartă.

— Nu vă mai certaţi, maică! Fiţi buni că toţi suntem trecători prin viaţă! Nu rămâne nimeni cu mai mult decât

cu ceea ce şi-a îmbogăţit mintea şi sufletul, restul e tăcere şi necunoscut. Poate va fi mai bine în viaţa „cealaltă”.

— Nu ne certăm, vorbeam de ce se întâmplă în oraş.

— Nu îndreptaţi voi lumea. Iubiţi-vă între voi!

Avea dreptate mama, al cărei sacrificiu a fost mare pentru copiii ei pe care i-a născut, i-a alăptat şi i-a îngrijit până s-au făcut mari. Pe ea trebuie s-o iubim, dar să iubeşti pe cineva nu este suficient oricât ne-am grăbi.

Citisem undeva despre vaporul „Titanic”. Înainte de a se scufunda (în 1912) la bord se afla şi soţia magnatului american Rackfeller. Aceasta purta la gât un colier de perle care valora milioane de dolari, motiv pentru care avea cu ea un detectiv ca s-o păzească. Când au fost anunţaţi de catastrofa se aflau în sala de bal. Panica iscată de faptul că vaporul se ducea la fund a dus la îmbulzeală spre ieşire, moment în care colierul a căzut pe jos şi toţi călcau peste el fără să-i mai intereseze de valoarea bijuteriei, în acel moment viaţa lor care trebuia salvată de la naufragiu preţuia mai mult decât toate valorile din lume. Le-am spus această scurtă poveste.

— Viaţa trebuie preţuită în toate împrejurările, nu numai în caz de pericol! spune tata. Aşa am văzut şi în război. Ostaşii nemţi, chiar şi români, îi buzunăreau pe cei care muriseră, nu se gândeau că pot fi şi ei ucişi. Uneori se întâmpla să-i lovească câte o schijă sau vreun glonţ rătăcit şi mureau cu captura în buzunar.

— E bine să te foloseşti de ceea ce ai cât trăieşti aici, pe pământ, că în mormânt nu mai iei nimic cu tine, în afară de cele patru scânduri în care trebuie să te odihneşti până când te transformi iar în ţărână, adaugă mama.

Spre seară când au văzut că plecăm, nu mai erau la fel de bucuroşi ca la sosirea noastră. Le dădeam dreptate. Rămâneau iar singuri, cu puţinele lor puteri, aşteptând veşti de la noi. Eu aveam maşină şi-i vizitam mai des.

…În vara următoare, prin iunie, am trecut pe la ei să le duc ceva. Eram necăjit. Avusesem discuţii cu unii dintre şefii mei profesionali care încercau să-mi calce în picioare demnitatea şi mă hotărâsem să plec să-mi caut alt loc de

muncă. Nimeni nu putea pune situaţia mea pe seama incompetenţei, a necinstei sau a lenei. Am o mare uşurinţă de a-mi însuşi lucrurile noi în egală măsură cu curiozitatea de a afla. Citesc şi memorez repede şi mult, am o perseverenţă de fier pentru lucruri minuţioase şi de lungă durată şi pătrund uşor în esenţa problemei. Cu toate acestea am senzaţia că nu mi-am ales tocmai bine profesia, luând-o pe un drum care, poate, nu era al meu şi degeaba mă încăpăţânez să duc la bun sfârşit ceea ce am început cu ani în urmă.

Discutând cu tata, i-am destăinuit şi lui gândurile mele.

— Dacă înţeleg bine, vrei să dezertezi?! Cred că nu ai ales cea mai bună soluţie. Între două căi, din care una este mai grea şi alta mai uşoară, o zicală spune că este bine s-o alegi pe cea mai grea şi să continui să lupţi. Eu am crezut că tu îţi vei face renume acolo.

— Aşa am crezut şi eu la început şi din acest motiv am perseverat şi am dus greul atâţia ani, dar am ajuns să nu-i mai suport deoarece îmi impun condiţii prea grele şi, în plus, se poartă ca nişte dictatori, jignind la fiecare pas.

— Ştiu că e greu, mai ales dacă vrei să rămâi cinstit, dar nicăieri nu este uşor astăzi. Mai lasă de la tine! La fel am făcut şi eu când am refuzat să iau înapoi carnetul de partid. Am făcut-o tot din mândrie, iar acum recunosc că m-am grăbit şi am greşit. Puteam să accept şi să-mi continuu activitatea că şefii şi condiţiile se mai schimbă, aşa cum s-a şi întâmplat. Familia noastră este compusă din oameni care ţin prea mult la mândrie şi orice afront li se pare orgoliu rănit.

— Capul plecat sabia nu-l taie! zice mama care se apropiase de noi şi auzise ce-am spus.

— Ştiu mamă. Şi mielul blând suge la două oi. Din cauza acestor proverbe încă mai umblăm şi azi cocoşaţi, smerindu-ne mereu în faţa altora.

Lucrurile s-a înrăutăţit peste tot, reia tata. Mă uit aici, în satul nostru care nu mai reprezintă nimic. Toţi pleacă, îl părăsesc de parcă ar fi bântuit de ciumă. De ce

crezi? Pentru că cine vrea să facă ceva cu viaţa lui trebuie să plece în oraş. Cei care rămân, fie se istovesc cu munca, fie se izolează în case, complăcându-se în singurătate.

— Bine, plec! am spus şi mi-am luat rămas bun de la ei, făcând câţiva paşi spre maşină.

— Mergi sănătos, maică, sănătate familiei!

— Ai grijă ce faci, mai gândeşte-te! mi-a spus tata.

— Da, voi vedea eu ce fac.

— Dacă nu te-ncurcă, să iei cu tine şi amintirea satului, poate cine ştie, te ajută să găseşti soluţia!

Această discuţie cu tata m-a trezit la realitate. Uitasem că sunt un biet muritor, vulnerabil la multe răutăţi, mai ceva decât alte persoane neînsemnate. Am hotărât să-mi păstrez, în continuare, demnitatea cu o aleasă nobleţe, pentru că ea vine dinlăuntrul meu, de acolo de unde veghează de veacuri multe generaţii de ţărani mândri de la care cred că şi eu am moştenit acele calităţi şi defecte care mă ajutaseră să trec prin viaţă. M-am rugat în gând: „Doamne, mi-ai trasat un destin, un drum al meu pe care am păşit fără să şovăi, deşi nu ştiam unde voi ajunge. Mi-a fost destul de greu să-l parcurg, dar până acum am reuşit să-l străbat pentru că mi-ai dat puterea să înfrunt necazurile ivite, temerile, greutăţile şi chiar pe unii dintre potrivnicii mei. Mi-ai dat o nesfârşită răbdare şi voinţă, puterea de a birui orice ispită nevrednică, reuşind să rămân curat şi neclintit în faţa tuturor nenorocirilor prin care am trecut”.

Tata nu ştia atmosfera de la mine de la serviciu, iar eu nu voiam să-i detaliez faptele pentru a nu mă crede că sunt slab. Nu ştia că eu trăiesc şi muncesc printre nişte rechini, acolo unde eram în pericol să-mi pierd până şi cel mai preţios atribut, posibilitatea de a gândi liber. Adesea îi invidiam pe grecii antici care puteau să se plimbe prin grădinile publice şi să filosofeze nestingheriţi. Şefii mei, ca peste tot în ţară, foloseau din plin principiul distructiv „divide şi stăpâneşte”, încât, cel care dovedea că are ceva minte îi incomoda şi încercau să-l stopeze, cu toate că şi ei erau convinşi de faptul că oamenii deştepţi sunt buni

organizatori şi conducători, pe când proştii strică totul şi ar fi o greşeală să li se încredinţeze munci importante.

Se ştie că omul are creier ca să gândească aşa cum păsările au aripi ca să zboare, dar pentru că nu toate păsările pot zbura, se mulţumesc să trăiască pe pământ. La oameni, situaţia se compensează, proştii se aciuează pe lângă cei cu minţi strălucite, încercând să profite, hrănindu-se pe seama calităţilor de excepţie ale primilor. Cu timpul ei reuşesc să-şi croiască drum spre culmi, profitând de faptul că ceilalţi sunt prea preocupaţi de munca adevărată, neatenţi la manevrele lor. Dacă îi suporţi pe proşti sau mediocri lângă tine, să te aştepţi că într-o zi vei fi înlocuit de ei. Şi cu toate acestea, unii conducători mediocrii îşi aleg ajutoarele dintre cei pe care îi consideră mai proşti decât ei.

Se spune că proştii sunt bine educaţi şi se pricep să fie politicoşi, chiar linguşitori, în general sunt liniştiţi şi primitivi, folosind cuvintele, spunând altceva decât gândesc în realitate. Uneori solicită singuri funcţii de care nu sunt capabili, dar când ai constatat greşeala, e greu să te mai descotoroseşti de ei, deoarece se strecoară peste tot şi se sprijină reciproc; uneori se unesc între ei formând adevărate „cristale de mediocritate”, care ulterior se înmulţesc destul de periculos, precum coralii. Dacă ai „noroc” să le fii subordonat, îţi dau atâtea sarcini de executat, ca să nu mai ai timp să-ţi judeci situaţia în care te afli şi să ripostezi. Metoda a fost bine verificată şi dă roade pentru ei.

Aşa ajungi să-ţi vezi libertatea ameninţată, să simţi că ea nu-ţi mai aparţine, că a trecut în proprietatea şefilor. Am trăit pe viu aceste anomalii, iar pe atunci se alegeau, cu predilecţie, drept victime tocmai cei care meritau cea mai mare admiraţie şi sprijin. Poate şi pentru că ei stârneau invidia oamenilor mediocri. Mediocritatea a fost cea care a căutat întotdeauna să distrugă ce este mai bun. Dar prostia rămâne pe veci prostie, iar mărginirea rămâne mărginire, la fel cum o piatră preţioasă falsă nu va deveni niciodată veritabilă, chiar dacă va fi montată într-o

montură preţioasă. Asemenea oameni au în cap numai intrigi, ipocrizie şi falsă amabilitate. Pentru minţile limitate nimic nu este sfânt.

Dar tot aşa de bine se ştie că pentru oamenii adevăraţi nenorocirile constituie gresiile care şlefiiiesc în timp caracterele mari. Cu aceste gânduri m-am despărţit de părinţi.

Am plecat gândindu-mă la ultimele lor cuvinte. Satul, împreună cu oamenii care locuiau acolo îl simţeam aproape deoarece ei nu se pot ascunde decât în sufletul meu, poate tocmai de aceea nu mă pot despărţi eu de locul natal. Dacă aş face-o, abia atunci mi s-ar arăta semnul că nu mai sunt cel ce am fost şi că linia mea dreaptă s-a frânt.

Pe măsură ce parcurgeam distanţa spre casa mea din oraş, înaintau şi gândurile mele şi recunoşteam că uneori, răpus în lupta pentru adevăr şi dreptate, m-am retras în cochilia letargici şi asta n-a fost bine.

Cu trecerea timpului m-am resemnat în legătură cu serviciul şi cu situaţia mea familială, aşteptând să ies la pensie şi să rezolv atunci toate problemele.

…În luna septembrie 1983 am primit telefon la serviciu, că tata nu se simte bine. La terminarea programului normal de muncă am urcat în maşină şi am dat o fugă la ei. L-am găsit întins pe pat.

— Ce s-a întâmplat?

— Mă înţeapă inima şi respir greu. Dacă stau în picioare îmi ameţeşte capul.

— Hai să te duc la Spitalul Militar, să vedem ce este!

L-am ajutat, împreună cu mama să se îmbrace şi l-am urcat în maşină şi l-am dus la spital unde l-am găsit pe col. dr. Fleschi, care l-a consultat şi l-a internat, dar mi-a spus că starea lui este gravă şi nu crede că se mai poate face ceva, sfătuindu-mă să-l iau acasă.

— Chiar nu se mai poate face nimic? am insistat eu.

— Ceva aş putea încerca eu, dar este destul de periculos… reuşeşte numai 5% din cazuri. E foarte riscant.

— Vă rog să încercaţi, domnule doctor! Pe răspunderea mea.

— Eu încerc, dar dacă inima nu rezistă, „dă în primire”. Este vorba de o injecţie pe care trebuie să i-o fac pentru a-i dizolva cheagurile de sânge şi a drena toate corpurile străine care-i obturează căile de circulaţie a sângelui. De aici vine şi tensiunea scăzută pe care o are în prezent.

— Vă rog foarte mult să-l ajutaţi! Faceţi-i injecţia!

— Şi dacă moare? spune el în şoaptă.

— Îl iau pe conştiinţa mea. Vreau să fiu împăcat cu ideea că s-a încercat totul, i-am răspuns în şoaptă.

Doctorul Fleschi m-a măsurat cu privirea, apoi s-a aplecat asupra tatălui meu care se afla întins pe patul de consultaţie şi i-a făcut injecţia. A fost într-un ceas bun, deoarece peste câteva ceasuri şi-a revenit aproape complet. După patru zile l-am externat şi l-am dus acasă. Îi revenise pofta de mâncare şi nu mai avea ameţeli.

Până la sfârşitul lunii noiembrie nu l-am mai putut vizita, fiind foarte ocupat la serviciu, dar când am făcut-o, l-am găsit din nou în pat. Prin perdeaua de la fereastră se filtra moale o rază de soare, care-i lumina faţa şi pieptul şi se oprea pe mâinile lui obosite care se odihneau pe pledul cu care era învelit, „aprinzând” inelarul mâinii stângi pe care stăteau cele două verighete unite (aur + argint), marcând cei peste cincizeci de ani de căsnicie împreună cu mama. Trunchiul îi era ridicat pe două perne rezemate de tăblia de la capul patului, care-i dădeau aerul unui sultan obosit de prea multe bătălii la care a luat parte în fruntea oştilor; fularul care-i înfăşură capul îl proteja de frig.

— Cum te simţi, tată? l-am întrebat.

— Mai bine. Cred că trec eu şi iama asta.

— Cum să n-o treci? intervine mama. Doar nu ai de gând să mă laşi singură.

— Nu te las, nu te teme! mai ales că acum m-am învăţat şi cu răceala. Doar dacă n-or fi nişte microbi noi, necunoscuţi, că cu ăştia vechi reuşesc să mă împac.

— Lasă, tată, că nu mori, eşti doar puţin slăbit.

— Dacă am să mor, nu-mi pare rău decât de faptul că nu sunt în stare să vă las nimic. Tot ce am avut: pământ,

căruţă, unelte agricole, animale, le-am dus la colectivă, aşa cum bine ştiţi.

Pe faţa i s-au prelins două lacrimi pe care şi le-a şters imediat cu mâneca pijamalei.

— Fă-te bine, tată, nu te mai gândi la moarte! am încercat eu să-l îmbărbătez. Iar în privinţa averii pe care n-o mai ai, gândeşte-te că toată lumea a ajuns în această situaţie. Noi avem serviciu şi ne descurcăm cu viaţa, nu-ţi mai face griji, că nu avem nevoie să ne dai nici pământ, nici utilaje agricole!

Tata se simţea umilit de soartă, dar ştia că şi boala şi suferinţa sunt umilitoare. El fusese un om mândru în tinereţe, căruia niciodată nu i-a curs o lacrimă, dar de când îmbătrânise, nu se mai putea abţine şi de câte ori ne vedea intrând pe poartă i se umezeau ochii.

— Era bine să fi rămas cu noi în sat cel puţin unul dintre voi, ne-ar fi fost mai uşor.

— Unde să rămână, măi omule? îl întreabă mama. Vezi şi tu cum merge treaba la colectivă. Nu este destul că ne-am rupt noi oasele până la bătrâneţe?

— Desigur, dar dacă nu ni le rupeam noi ajungeau ei acolo unde am ajuns?

— Bine că au ajuns să-şi câştige şi ei pâinea, că lumea nu se mai uită la oasele noastre rupte. Dacă au ce le trebuie şi mai pot trece, din când în când, să ne vadă, ar trebui să fim bucuroşi. Ai dreptate, ar fi fost bine dacă stătea cu noi unul dintre ei, dar vezi bine că trebuie să muncească unde le este pâinea, nu pot s-o părăsească şi să vină în sat să robească la colectivă pe 280 de kg. de porumb.

— Toţi fug la oraş şi lasă satul pustiu, continuă tata după o pauză. O ţară fără sate este la fel ca o mamă fără copii, căreia încep să-i sece toate izvoarele.

— Muncesc şi copiii ăştia destul la oraş, mai ales cei din fabrici, care asudă greu. Şi plugarul asudă, dar lui i se usucă sudoarea de vânt, că lucrează în aerul liber de pe câmp, dar în fabrici e mare acreală, acolo sudoarea se amestecă cu aerul închis, plin de fum, acizi, adaugă mama

rămasă cu privirea pironită în desenul covorului de pe podea.

— Ştiu că toţi muncesc, dar în timpul liber să mai dea şi ei o fugă să ne vadă, insistă tata.

— Dar ce timp liber mai au ei? N-ai văzut când am fost pe la ei ce fac? Imediat ce ajung acasă de la serviciu îşi iau sacoşele şi fug la piaţă şi pe la magazine să caute de mâncare şi stau ore întregi pe la diferite cozi.

Spre seară am plecat acasă, promiţându-le să trec pe la ei peste câteva zile şi să le aduc nişte medicamente, ceea ce am făcut. Tata se simţea bine după aceea, a şi făcut treabă prin curte şi toate mergeau bine.

Cap. 4 Moartea părinţilor

La 10 februarie anul următor, un telefon primit la mine la serviciu care mă anunţa că tata este iar bolnav, dar mult mai grav, m-a pus pe jar. Mama făcuse menţiunea: „Să veniţi toţi!” I-am căutat la telefon pe toţi, dar nu i-am găsit decât pe Ionica şi pe Florică. Am trecut pe la ei cu maşina şi i-am luat, după care am pornit la drum.

— Bine că va adus Dumnezeu, maică! ne-a întâmpinat mama la intrarea în casă. De dimineaţă tot spune că vă aşteptă, iar voi nu mai veniţi odată.

— Stai puţin să ne tragem sufletul! a spus Florică.

— Unde este? am întrebat-o eu.

— În odăiţă, că acolo e mai cald.

— Doarme?

— Nu doarme, stă cu ochii peroniţi în tavan.

Când am intrat, faţa lui s-a luminat pentru o clipă.

— Aici este zăpuşeală mare. De ce nu-l duci într-o cameră spaţioasă şi cu mai multă lumină?

— Nu vrea să stea în altă cameră.

— De ce nu vrei, tată? Cu atâta casă care stă goală, vă înghesuiţi aici, în bucătărie?

— În casa mea stau unde vreau. Lăsaţi-mă în pace! a răspuns el iritat mai mult din cauza bolii.

L-am privit cum zăcea acoperit cu nişte pături călduroase sub care abia se distingea un trup. Carnea de pe faţă i se topise, iar ochii i se înfundaseră în cap; părea

mai bătrân cu cel puţin zece ani, cu părul lui care se rărise, albise de tot, barba nerasă de o săptămână, faţa suptă şi colorată în cenuşiu, unghiile lui deşi erau îngrijite nu mai aveau culoarea roz cu care eram obişnuiţi altă dată. Pijamaua şedea pe el strâmbă, scoţându-i în evidenţă gâtul subţiat de suferinţă.

Îmi venea greu să privesc tristeţea letargică din ochii lui. Îi vedeam buzele uscate de arşiţa trupului, din care fiecare bucăţică se năruise şi se vlăguise. Pe faţă i se citea oboseala şi o spaimă evidentă de nerecunoscut. Ne privea din ungherul lui, neputincios, deznădăjduit şi doborât de suferinţă, cu acea uitătură pierdută, absentă, obosită, aceea a unui om istovit şi mai puţin preocupat de lumea exterioară, parcă privea în interiorul său plin de tulburările şi lehamitea care s-au strâns de-a lungul anilor într-un trup ajuns bătrân şi bolnav, ce se apropia de sfârşit.

N-am să-i pot uita privirea aceea a omului care se desparte de lume şi în acel moment este dispus să-i ierte şi să-i binecuvânteze pe toţi, dar nu se resemnează. Mi-l amintesc cum era prin anul 1950, când tăia brazda cu coasa în grâul în care urma să intrăm cu secerătoarea. Lanul era înalt, des, greu de rodul de un galben-arămiu şi de legăna lin în soare sub adierea vântului cald care trecea peste el ca pe coardele unei harpe, făcându-l să foşnească asemenea unei blânde simfonii.

Tata a iubit nespus de mult pământul, încât a preferat munca de agricultor celei de mecanic de locomotivă care-i oferea o viaţă la oraş.

Îl vedeam cum se muncea sub păturі, parcă încerca să-şi ia rămas bun de la trecutul care îi promisese atâtea, dar, în final, îi luase şi bruma ce-i mai rămăsese. Va părăsi acest pământ căruia nu-i va mai putea asculta răsuflarea caldă de primăvară când se întoarce brazdă nouă, nici simfonia plăcută a grâului copt care-şi freacă spicele sub adierea lină a vântului.

Bătrâneţea înnobilează, iar în pragul morţii raporturile dintre oameni se schimbă, desfiinţându-se cauzele care i-au învrăjbit.

Între timp veniseră să-l vadă şi unchiul Marin, fratele său, cu soţia, la fel de îngrijoraţi ca şi noi. Nimeni nu mai punea la îndoială că urmează „sfârşitul”. În ochii tuturor se citeau mâhnirea, mila, părerea de rău, spaima, înduioşarea şi, pe deasupra, amintiri din scene din viaţa comună. Unchiul Marin, mătuşa Teodora, la fel ca şi mama, îşi plângeau bătrâneţile, privind la trupul gârbovit al tatii.

— Hai să te duc la spital, tată! i-am spus eu.

— Nu mai merg nicăieri, mi-a răspuns încet, dar hotărât.

Seara am plecat toţi acasă cu gândul că poate tata îşi va reveni, cum s-a întâmplat şi altă dată. La plecare i-am spus mamei să mă anunţe pe mine, printr-un telefon, dacă se întâmplă ceva. Noaptea, însă, i-a fost şi mai rău, perioadele de linişte alternând cu altele de răbufniri dureroase. Respiraţia lui a devenit mai rapidă şi mai superficială şi se văieta că nu mai are aer.

— Unde eşti? o întreba pe mama.

— Linişteşte-te, că sunt aici, lângă tine! a şoptit ea.

— Roagă-te pentru mine!

— Asta fac mereu, mă rog în fiecare minut la Dumnezeu să ne ajute să trecem şi peste asta şi să te faci bine.

— Nu mă părăsi, stai lângă mine! a spus cu vorba împleticită.

Privindu-l, mama a văzut viaţa goală, despuiată de tot ce nu era esenţial, alături de moartea cu care el se lupta şi care aproape îl doborâse, deşi el nu voia să se predea. Accesele se îndesiseră, buzele i se mişcau, dar n-a mai scos niciun cuvânt inteligibil; din murmurarea lui întreruptă mama a înţeles că a devenit inconştient şi a intrat în agonie, tărâm de la care sufletul placă tăcut. S-a speriat când a simţit în mâna ei, mâna tatălui care nu se mai mişca şi începuse să se răcească; doar câte un fior îi mai zguduia trupul; ochii îi erau închişi şi nu mai respira deloc. „Preotul!” a strigat ea. Dar de unde să-l iei la ora aceea? Atunci a psalmodiat şi ea ce şi-a adus aminte din cele ce spunea preotul când se afla lângă un mort în

agonie: „Părăseşte această lume suflet creştin, în numele lui Dumnezeu cel Atotputernic care te-a creat, în numele Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus, care a suferit pentru tine, în numele Sfântului Duh de la care ai primit suflarea vieţii. Doamne iartă-mă ce fac! Ştiu că nu am eu acest drept, dar te rog fierbinte să-l primeşti pe robul tău Constantin, în împărăţia ta!”. Toate acestea le-a însoţit cu semnul crucii, suspine şi lacrimi.

În cameră s-a aşternut o linişte deplină, doar sfârâitul vreunei lumânări se mai auzea. Gândurile mamei încercau să străbată zăbranicul tăcerii. Nu mai ştia dacă vremea trece ori s-a oprit în loc. A ridicat lumânarea pe care o ţinea în mână deasupra feţei lui şi a strigat: Costică! Costică! dar n-a primit niciun răspuns. „A murit!” a spus cu voce tare, apoi a deschis larg uşa ca să iasă sufletul mortului, însoţindu-şi gestul cu semnul crucii.

…Pe la ora nouă, a doua zi, m-a sunat Marioara şi mi-a comunicat vestea. I-am spus că mă voi ocupa eu de toate, iar după ce îi anunţ şi pe ceilalţi fraţi, vom veni acasă la părinţi… Ştiam că mama avea în ladă tot ce-i trebuie pentru mort, mai puţin sicriul, astfel că m-am învoit de la serviciu, am pus portbagajul pe maşină şi am trecut pe la serviciul funerar de lângă Cimitirul Central de unde am cumpărat sicriul, crucea şi nişte jerbe de flori. Veştile proaste au aripi largi. Toată lumea aflase că mi-a murit tatăl şi s-au grăbit să mă compătimească, atât la serviciu, cât şi în blocul unde locuiam. Colegii de serviciu mi-au dat o coroană de flori din partea lor. După ce am târguit şi câteva alimente de la magazin, am pornit spre sat.

Când am ajuns la ei acasă, l-am găsit pe tata întins pe un pat, cu faţa în sus, bărbierit, îmbrăcat cu totul nou. Am aşezat o masă în mijlocul casei pe care am pus sicriul, după care camera a fost golită de toate obiectele, inclusiv cele de pe pereţi, rămânând numai icoana pe peretele dinspre răsărit. Era un obicei, nu ştiu de unde, să se scoată toate carpetele care împodobeau pereţii şi toate celelalte obiecte, lăsând doar câteva scaune şi o canapea, rânduite pe lângă pereţi.

Au fost aprinse lumânări la cap şi picioarele mortului, pe lângă multe altele care ardeau în sfeşnicul pus într-un colţ al camerei, încât se făcuse fum mult în cameră, amestecat cu miros de tămâie ca în anticamerele mortuare.

— Lăsaţi deschise ferestrele, până iese fumul! am spus eu. Mama mi-a făcut semn să fac linişte, iar în încăpere tăcerea s-a lăţit peste tot întocmai ca suprafaţa unei ape negre, după ce au fost aruncaţi bolovani care au produs cercuri concentrice şi care apoi au dispărut.

Am rămas singur o vreme lângă sicriu, privindu-l pe tata, pe faţa căruia apăruse un semn de mirare, deşi părea destul de liniştit, ca omul care şi-a încheiat drumul ce i-a fost sortit în această „vale a plângerii" pe care acum o părăseşte cu inima uşoară, mulţumit că a făcut în viaţă tot ce i-a hărăzit soarta. Pe fruntea lui albă şi lucioasă, ridurile pe care i le ştiam parcă se nivelaseră în locurile unde fuseseră săpate an de an de o daltă nevăzută. În locul lor apăruse o cută a voinţei încordate, a intransigenţei şi asprelor datorii.

Mă întrebam: ce taină dezlegată de el în clipa de pe urmă închidea această frunte răcită, purtând semnul împăcării? Se ştie că toţi morţii iau cu ei în mormânt câte un secret numai al lor, gânduri, dureri, speranţe, care n-au fost rostite niciodată, ele făcând parte din viaţa obscură a omului, la care n-a avut acces nimeni.

După cum îl cunosc eu, tata avea bine dezvoltat domeniul raţiunii, al datoriei, toate le făcea la lumina zilei, eliminând total penumbrele. El nu suporta minciuna şi falsul. În sicriu era drept aşa cum şi-a dus şi viaţa, un model de existenţă rectilină.

M-am aplecat asupra lui şi l-am sărutat smerit pe fruntea îngheţată şi pe mâinile încrucişate pe piept, care aveau între degetele mare şi arătător o monedă din metal alb. Am observat atunci că cicatricea de la tâmpla dreaptă, de deasupra urechii, se albise. Era rana căpătată în luptele de la Odessa în 1942. Cu greu m-am abţinut să nu plâng, fiindu-mi ruşine să mă vadă cineva că îmi curg lacrimile,

dar am ieşit din casă şi m-am furişat undeva în spatele magaziei, unde am plâns în voie până când m-am liniştit.

Când m-am întors în casă, lângă sicriu am găsit-o pe mama care murmura vorbe neînţelese şi plângea continuu, cu glasul răguşit de atâta bocet; avea ochii înroşiţi şi umflaţi, iar când lacrimile îi picurau din ei parcă se topeau.

Pe măsură ce soseau fraţii şi surorile, în casă se amplificau ţipetele, transformându-se în vacarm, din care răzbăteau, din când în când şi unele versuri inventate pe loc pe măsură ce se jeleau alături de mama, care nu contenea să-l întrebe: „Unde te duci? Pe mine cui mă laşi? Ia-mă cu tine că nu mai am ce face aici, pe pământ!”, etc. Tata nu-i răspundea. Stătea nemişcat, cu ochii închişi, faţa îngălbenită şi buzele întredeschise şi învineţite de parcă ar fi vrut să spună ceva; mâinile ţepene i se odihneau pe piept luminate de flăcările pâlpâitoare ale lumânărilor, care scădeau şi creşteau odată cu mişcarea aerului din cameră.

Moartea tatii ne-a îndurerat pe toţi. Era prima dată din aprilie 1981, când ne mai adunam toţi fraţii, fiecare aducându-şi cu el soţii şi copiii. După amiază am dat o fugă în oraş pentru a-mi aduce copiii şi pe Elizabeta. Când s-a apropiat de sicriu, Mihai a fost surprins să-l vadă pe tata mort. El nu văzuse până atunci un om mort, şi îl privea cu o oarecare teamă şi nedumirire, fără să scoată vreo vorbă. Pentru el moartea avea o reprezentare vagă, era o noţiune abstractă. Nu ştia că moartea este o luptă pe care fiecare trebuie s-o dea odată şi odată şi pe care trebuie s-o piardă. Cei care rămân, trebuie să înveţe şi ei să moară, devenind astfel mai înţelepţi.

La un moment dat în jurul sicriului au rămas numai bărbaţii, formând, parcăm un cerc de oţel.

Afară, pe prispa casei, legat de unul dintre stâlpi, un prapure cu figura costelivă a unui sfânt se legăna în bătaia vântului. În toată casa era un du-te – vino, forfota obişnuită în astfel de cazuri, însoţită de peisajul în care predomina îmbrăcămintea cernită. Aerul era rece, iar la căderea întunericului s-a lăsat un ger năprasnic. Era a doua noapte de la moartea tatălui şi toţi se pregăteau s-o treacă după

obicei. La priveghi au rămas, până la urmă, câteva dintre femei, iar o parte au mers la bucătărie unde au ajutat la prepararea bucatelor ce urmau a fi puse pe masă celor ce se vor întoarce de la cimitir. Mirosea peste tot a sarmale şi came friptă.

Bărbaţii s-au adunat, unii în şopron unde era o masă cu ceva de mâncare şi câte un pahar de băutură, iar alţii în magazie. Toţi vorbeau, fumau, povesteau de pe la serviciu, întâmplări din viaţa lor sau banalităţi, ca să treacă timpul. Pe la ora două din noapte, o femeie ne-a anunţat că în camera de priveghi a ieşit mult fum. Am verificat soba, dar n-am găsit motivul pentru care fumul se întorcea în încăpere, dar pentru că afară bătea puternic vântul, am considerat că el ar fi cauza şi am oprit să se mai facă focul. Abia în dimineaţa următoare, cercetând hornul de pe casă, am constatat că cimentul împreună cu cărămida crăpaseră pe toată lungimea încât avea loc pumnul în acea despicătură; celălalt horn care deservea alte două camere, era intact şi tocmai acolo era mai tare focul pentru pregătirea mâncărurilor.

Ziua a debutat cu un cer aproape senin, dar abia spre prânz s-a mai domolit gerul, când şi-au făcut apariţia spre răsărit un grup de nori răzleţi şi albi ca nişte caiere de lână, mânaţi încet spre sud de un vânt slab, lăsând pe cer goluri prin care un soare palid reuşea să-şi trimită razele pe pământ.

În jurul prânzului a început să ningă uşor, fulgii mărunţei pe care vântul îi împingea pe fereastră direct în cameră, aducând un val de frig şi o pulbere albă de omăt; aerul era tare, curat şi înviorător. Cineva a închis fereastra şi liniştea s-a înstăpânit din nou în toată casa.

La ora 13°° a sosit preotul care şi-a început slujba ce se obişnuieşte în astfel de ocazii. Sfârşindu-şi litania, a făcut semn celor patru tineri aflaţi lângă sicriu, iar aceştia l-au ridicat pe umeri şi au pornit cu el spre poartă pentru a-l depune pe platforma remorcii unui tractor rutier. Din curtea interioară s-a auzit un geamăt prelung, apoi alte urlete jalnice. Era câinele din curte care-şi lua rămas bun

de la stăpânul lui, într-un vaier nesfârşit şi exasperant, cu botul întins spre cer, care te înfiora ca un freamăt lugubru.

Când au trecut pragul cu sicriul, afară s-a pornit o ninsoare densă, nemaivăzută. Fulgii mari ca florile de nufăr pluteau în aer, apoi cădeau lin şi se aşezau pe pământ în straturi. Dar liniştea n-a ţinut mult, că în momentul în care s-a pus în mişcare procesiunea pentru a se îndrepta spre biserică, ca din senin s-a pornit un viscol năprasnic, care spulbera ninsoarea şi făcea să nu se vadă nimic la doi paşi în faţă, învârtind cu furie zăpada şi sporind acele gerului care ne lovea feţele. Din aceste motive preotul a fost nevoit să renunţe aproape total la opririle şi pomenirile de la răscrucea uliţelor, grăbind cortegiul spre biserică.

Ajunşi la poarta bisericii, imediat ce a fost luat sicriul şi dus înăuntru, în biserică, viscolul a încetat, ca să înceapă şi mai tare când acesta a fost readus şi aşezat în remorcă şi a durat până în momentul în care sicriul a fost aşezat deasupra gropii, încetând brusc odată cu începutul psalmodierii preotului.

În biserică a fost multă lume care a ţinut să-l conducă pe tata pe ultimul drum, cu toată vitregia vremii. Un sătean a citit de pe o hârtie câteva motive de aducere aminte, scoţând în evidenţă că a fost un om bun, cu un suflet mare şi deschis, om cinstit şi drept, care a luptat pentru binele satului, dar nu a fost întotdeauna apreciat cum merita. Acesta încheia astfel: „a fost un soţ şi un tată iubitor, sever şi cu judecată dreaptă şi a luptat toată viaţa să aibă pământ, pe care l-a iubit ca nimeni altul, dar n-a avut parte de el. Acum va avea de toate, mai ales odihnă. Să-i fie ţărâna uşoară!”

Preotul a mai rostit, înainte de a fi scos din biserică, alte câteva fraze, încheind cu rugămintea către Dumnezeu să-l primească pe cel care pleacă dintre noi în locul cu verdeaţă, unde nu există decât linişte şi bucurii, acolo unde nu există durere şi întristare. Dar, oare, cine a adus pe pământ această durere? La asta este greu de răspuns.

Groapa fusese săpată de Radu Băcioagă şi Ilie Negru,

despre care am mai amintit în prezenta carte. Când preotul a terminat ce avea de spus, a luat o sticlă cu vin şi a stropit în sicriu, sub forma crucii, urmând a i se pune capacul pentru a fi bătut în cuie. Înainte de aceasta s-a auzit un ţipăt şi am văzut-o pe mama că se aruncase peste sicriu, spunând: „Ia-mă şi pe mine!”. De acolo a fost ridicată de doi nepoţi care aduseseră sicriul pe umeri şi dusă la o maşină, după care sicriul a fost lăsat pe fundul gropii, peste care au fost aruncaţi bulgării îngheţaţi.

Am rămas lângă groapă până când s-a acoperit complet şi i s-a înfipt la cap crucea de lemn, apoi am pornit pe jos spre casă, unde se aşezaseră mese pentru toţi cei care au vrut să mănânce. Cu acest prilej au comentat fenomenele produse de la scoaterea din casă a sicriului şi până la cimitir, dându-se tot felul de interpretări, una dintre ele referindu-se la firea decedatului şi dorinţa lui de viaţă. Odată cu moartea, tata scăpase de chinul care-l torturase toată viaţa, acela de a fi ţăran fără pământ. Dacă ar mai fi trăit şase ani, ar fi avut posibilitatea să-şi primească înapoi pământul, dar cred că ar fi fost şi mai necăjit pentru că nu mai avea cu ce să-l muncească.

De atunci au trecut mulţi ani şi oamenii l-au uitat. Numai când mai trec pe lângă crucea lui din cimitir îşi mai aduc aminte unii că acolo, sub crucea grea de piatră, la doi metri sub pământ, odihnesc oasele celui care a fost cândva viu ca şi ei. El şi-a urmat calea destinului până la capăt.

Mama a mers în fiecare zi la el, la cimitir, iar cu ajutorul nostru, a făcut pentru el toate obiceiurile creştineşti, fără să pregete vreo clipă. Nu şi-a revenit multă vreme. De când a rămas singură îşi ducea zilele pe lângă casă, tăcută şi cu privirea fixată undeva, într-un punct nedefinit, întocmai cum arată unii bătrâni expulzaţi din încăperi vara şi stau pe lângă casă, încălzindu-se la soare, arătându-se preocupaţi de ceva ce numai ei ştiu, poate trecutul lor, poate altceva… Cine ştie? Pentru că nu se vede pe dinafară la ce gândesc ei.

De la moartea tatii, mama vorbea cu o voce stinsă şi nu mai privea obiectele din casă cu interes, trecea peste

ele. Multă vreme n-a mai părăsit-o această expresie. Numai când mă vedea pe mine părea că se trezeşte din nou la viaţă pentru o vreme, momente în care trăsăturile feţei i se înviorau, apoi iar ochii ei se umpleau de lacrimile amintirilor.

Înţelesese că pierduse totul, că soarele ei s-a stins aproape complet, dar încă avea credinţa că n-a trăit degeaba şi acest gând reuşea s-o mai liniştească puţin. La plecare, lângă gard am văzut o capră cu blana maronie însoţită de un iezişor de aceeaşi culoare, care păşteau iarba de pe şanţ. Când am pornit motorul, s-au speriat de zgomot şi au fugit pe uliţă, oprindu-se la umbra unui salcâm.

Într-o zi am vizitat-o şi i-am mai dus câte ceva. Când m-a văzut intrând pe poartă şi-a ţuguiat buzele, forţându-se să nu plângă, dar ochii ei, încă frumoşi, străluceau în lacrimi şi nu i-a putut ascunde. O exasperantă îngrijorare îi brăzda obrajii palizi. Ştia că nu-mi place s-o văd plângând, dar nu se putea abţine. Am înţeles-o şi n-am mai certat-o, dar mi-a căzut în braţe şi a izbucnit într-un plâns care-i zguduia tot trupul, jelind marea pierdere. M-a înduioşat tare, dar n-am găsit, pe moment, cuvintele potrivite care s-o aline.

— Nu mai pot! a exclamat ea.

— Liniştеşte-te, mamă! Numai are rost. S-a dus şi nu faci altceva decât să te chinuieşti, să-ţi faci mai rău.

În concepţia copiilor adevăraţi, părinţii lor sunt nemuritori, sunt atotputernici, a toate cunoscători, sunt eterni. Fac excepţie copiii ajunşi rebuturi umane şi cei care au avut parte de părinţi care s-au purtat cu ei ca nişte fiare şi nu le-au oferit decât suferinţe.

De ce încercam s-o liniştesc pe mama? O făceam, mai ales, în interesul ei pentru a-i proteja inima de suferinţă. În acelaşi timp eu ştiam bine că tata, ca orice fiinţă, este supus vieţii şi morţii, iar când i-a venit vremea pleacă pe alte tărâmuri pe care noi, oamenii, nu le cunoaştem.

Când l-am văzut în sicriu m-am abţinut să nu vărs lacrimi, în parte de ruşine, dar şi pentru că inima mea

învăţase în cei aproape 30 de ani de muncă dură în profesia ce o desfăşuram să nu se mai strângă de emoţie sau de teamă în faţa evenimentelor. Văzusem sute de morţi în accidente de circulaţie, accidente de muncă sau crime oribile cu care mă obişnuisem şi nu mă mai impresionau încât să mă dezechilibreze.

Consider că este omenesc să verşi lacrimi de durere când îţi mor persoanele dragi, dar dacă eşti suficient de puternic le poţi frâna, gândind că cel care a plecat înaintea noastră, ne aşteaptă acolo unde vom merge şi noi. Acesta este destinul naturii noastre, de a părăsi viaţa la primul semnal al celui care ne cheamă la El. Nu cred că este bine, nici de dorit, ca cineva să trăiască până când se satură de viaţă, pentru că atunci viaţa ar fi resimţită ca un chin.

După moarte, toţi mergem în pământ cu trupul, numai calea spre cer a sufletului este diferită pentru fiecare, aşa cum a fost stabilit de la naştere; important este ca pe acest drum presărat cu multe „vămi” să avem o bună călăuză. Amintirea celor care au plecat se păstrează în inimă şi în gând. Se spune că morţilor nu le ajută lacrimile noastre, dimpotrivă, le fac rău. Ziua de naştere ne aruncă în durerile vieţii, iar cea a morţii ne eliberează de ele. Tocmai de aceea, datinile popoarelor antice cereau ca oamenii să plângă când se năştea cineva, să se bucure când acela murea, deoarece scăpa de griji, boli, chinuri, etc.

De moarte nu scapă nimeni. Indiferent cu ce ne-am hrănit şi oriunde ne-am ascunde, moartea tot ne va găsi şi ne va cere nemiloasă tributul. De aceea viaţa trebuie trăită, deşi cel mai greu lucru este să reuşeşti să o trăieşti, ferindu-te de primejdii, de duşmani şi de ceasul rău. Moartea pe care, în majoritatea cazurilor, ne străduim s-o împingem cât mai departe, este de neînlăturat, de aceea la sfârşit, când toate posibilităţile de a o evita au fost epuizate, suntem gata s-o primim cu supunerea calmă care ne-a mai rămas.

Moartea este un fenomen ipotetic pentru noi, deşi suntem conştienţi de ea. Acest fenomen este real numai

pentru cei din jurul nostru. Toţi sau aproape toţi oamenii se pregătesc de moarte, îngrijindu-se să-şi procure haine, pânza, sicriul chiar, dar niciunul nu-şi dă un termen; unii îşi fac şi testamentul, gândind că moartea îi poate surprinde oricând.

Adesea noi, oamenii, suntem tentaţi să-i socotim norocoşi pe semenii noştri care mor repede, fără să se chinuie în zbaterile din ghearele morţii; fie că li se opreşte inima brusc, îi calcă trenul sau alt mijloc de transport sau mor aşa, pur şi simplu, fără să ştie de ce. Se poate ca ei să aibă preţ de o clipă viziunea morţii sau să n-o aibă deloc. Cei care mor în somn – şi nu sunt puţini – poate tocmai visează ceva frumos (se întâmplă adesea celor ce mor îngheţaţi); alţii îşi trec în revistă toată viaţa în câteva clipe, toată viaţa pe care au trăit-o, cum se întâmplă în caz de înec. Cine ştie ce se petrece cu omul în acel moment?! Ar fi bine să aşteptăm fiecare acea clipă ca să ne convingem. Dar atunci mai putem spune şi altora?

Viaţa şi moartea sunt două momente principale pe care omul este dator să le întâmpine, plătind preţul cuvenit pentru fiecare. Între acestea două există o graniţă foarte subţire pe care filosofii şi, mai ales, poeţii au numit-o „fir" sau „aţă", pentru care omul, fie la bucurie, fie la necaz, cântă:

„Fir-ar să fie de viaţă!
Că-i subţire ca o aţă.
Tragi de ea şi zici că ţine.
Se rupe când ţi-e mai bine".

Mai există şi expresia: „fiecare om e dator cu o viaţă", şi, deşi nu precizează cui, se ştie sau se subînţelege că el trebuie să plătească un „tribut" pe tot parcursul vieţii, murind puţin câte puţin, până când îi vine rândul să se stingă definitiv, după ce a trăit bucuriile şi suferinţele care i-au fost date şi după ce şi-a dat reprezentaţia pe scena vieţii.

Te întrebi: De ce se naşte omul? Dar de ce mai trebuie să moară el? Oricât de lungă şi de bogată ar fi viaţa în fapte, în faţa morţii ea se scurtează atât de mult,

încât ţi se pare o clipă. Poate tocmai de aceea suntem îndemnaţi: „Bucuraţi-vă de zilele fericite, pentru că viaţa nu durează decât o clipă!” Sau, unii oameni spun adesea la necaz: „o viaţă ai şi nici pe aceea nu eşti stăpân, o pierzi când îţi este lumea mai dragă”.

N-am văzut şi n-am auzit pe cineva care să se fi întors de pe cealaltă lume unde l-a dus moartea şi să ne poată spune ce este şi cum este „acolo”. Se fac speculaţii cu viziunile celor care trec prin „moartea clinică”, dar nu este suficient, de aceea se recurge la presupuneri.

De ce mor oamenii? Un răspuns destul de simplu a încercat să-l dea scriitorul rus Tolstoi, care spune: „Poate pentru că li se usucă izvorul vieţii”. Se spune că la o anumită vârstă, creierul omului moare datorită nefericirilor din viaţa sa. Cu toate acestea suferinţa este singurul fel de viaţă de care oamenii sunt siguri, iar dacă încearcă să o azvârle şi pe aceasta se tem că nu le mai rămâne nimic altceva.

Toate vietăţile sfârşesc cu moartea. Moartea nu este ţinta vieţii, dar este o stare normală. Morţii trebuie toţi să fie iertaţi, chiar şi cei care au fost foarte răi în viaţă, pentru că ei nu ne mai pot face nimic rău. Morţii nu mor numai o singură dată. Mor o dată prin ei înşişi şi a doua oară prin urmaşii lor, care ajung în mormânt şi nu mai are cine să-i pomenească.

...În viaţă, oamenii vorbesc mai rar despre tată, dar se întorc des cu gândurile la mamă şi la afecţiunea lor filială faţă de ea.

Despre tata am vorbit destul sau suficient pentru o carte. Voi vorbi în continuare despre viaţă şi despre mama care a rămas singură.

Până în august 1986 s-a descurcat binişor singură acasă, având lemne de foc, ceva zarzavaturi prin grădină, via pe care eu şi fratele meu, Florică, am tăiat-o şi am săpat-o, am legat-o pe araci, apoi toamna am cules-o. După accidentul nuclear de la centrala din Cernobîl produs la 26 aprilie 1986, m-am gândit să n-o mai lăsăm singură acolo. Într-o noapte, indivizi necunoscuţi i-au furat o parte din

gardul de scândură de la stradă (7 – 8 m. de gard), iar peste câteva zile doi tineri din sat au pătruns noaptea în casa unei vecine, bătrână, Vlada Vieru, pe care au bătut-o, au violat-o şi au prădat-o. Erau suficiente motive cu care s-o conving să-şi părăsească casa.

Astfel că o perioadă de aproape trei luni a trecut pe la Cornelia, Dorel, Paula şi la mine, dar nu se putea obişnui cu viaţa la bloc unde nu putea să se mişte în voie şi să facă treabă.

Când venea la mine şedea pe locul pe care o invitam de parcă i-ar fi fost teamă să nu strice covoarele peste care călca. Se aşeza într-o poziţie smerită, cu picioarele strânse şi mâinile în poală, iar dacă avea ceva de lucru era atentă la ce făcea, ascultând calmă discuţiile purtate de cei aflaţi în încăpere, până când venea ora de masă sau de culcare. Obişnuia să poarte permanent un ilic (vestă) pe care nu-l dezbrăca decât în cazul în care era prea cald în casă.

O priveam discret şi constatam cum i se adânceau cutele de pe lângă gură şi cele din jurul ochilor. Mama a fost o femeie frumoasă, dar vârsta, grijile şi necazurile n-au ocolit-o, transformându-i fizionomia, fără s-o urâţească. Purta pe cap o basma neagră – le abandonase de mult pe cele colorate – pe care o lega sub bărbie, apoi în creştetul capului, ca majoritatea femeilor bătrâne din sat şi nu se descoperea decât atunci când se pregătea de culcare. Avea reţinere să fie văzută cu capul descoperit, mai ales de bărbaţi, deşi părul ei negru presărat cu fire albe, era strâns într-un coc care o făcea să arate destul de bine, iar reflexele argintii o înnobilau şi o umpleau de înţelepciune.

Iarna purta o rochie de lână de culoare închisă, dar de când murise tata, aceasta îi devenise prea largă. Cu toate acestea, niciodată n-am auzit-o să se vaite de boală sau să-şi mărturisească oboseala, deşi ea muncise totdeauna de dimineaţa din zori şi până noapte.

O găseam câteodată la ora şase în bucătărie, după ce pleca Elizabeta la serviciu.

— Ce faci, mamă, aici? De ce nu dormi?

— Îţi pregătesc ceva de mâncare. Neţi (Elizabeta) a

plecat la lucru şi nu mai pot sta în pat degeaba. Când nu fac nimic obosesc mai rău ca atunci când muncesc. Omul leneş, maică, este mai obosit când se trezeşte din somn decât atunci când se culcă.

— De ce? o întreb.

— Păi, dacă toată ziua a stat degeaba, nu poate dormi, iar dimineaţa este ostenit şi-l dor toate.

Altă dată, când mă vedea indispus, mă întreba:

— Ce ai? Ce supărare îţi otrăveşte sufletul?

— Probleme de serviciu, mamă.

— Serviciul tău e greu, dar să fii mai atent că pe oameni nu-i poţi schimba oricât ai căuta. Trebuie să te obişnuieşti cu ei aşa cum sunt, buni sau răi, precum i-a lăsat bunul Dumnezeu. Nu-ţi mai face sânge rău cu ei! Văd că au început să-ţi apară firele albe în păr.

Ea mă socotea tot copilul ei şi încerca să mă povăţuiască şi să mă hrănească, deşi eram om matur, aveam copii mari, iar fiul cel mare, Petruş, era căsătorit, la rândul lui, având copil, deci eram bunic.

Într-o zi când m-am întors de la serviciu, m-a rugat s-o duc acasă la ea.

— De ce te grăbeşti?

— Se apropie iarna şi trebuie să vorbesc cu Marioara sau cu altcineva care să aibă grijă de casă şi de găini, de câine. Nu pot să stau aşa, nepăsătoare.

Am urcat-o în maşină şi am plecat, iar în drum spre sat am întrebat-o când să vin s-o iau la noi?

— Nu vin la voi.

— De ce? Avem patru camere şi de mâncare nu se pune problema.

— Nevastă-ta nu prea se sinchiseşte de mine. Văd eu că nu mă suferă, deşi pe ea am iubit-o de la început, de când ai adus-o la noi, mai mult decât pe fetele mele. Nu mă are ea la inimă sau poate aşa o fi felul ei, cine ştie?

Mama era o soacră ideală, niciodată nu intervenea în problemele de familie ale copiilor ei, lăsându-i să-şi conducă fiecare cum crede de cuviinţă casa şi viaţa.

— Ce să aibă cu dumneata? Ţi se pare, mamă. Poate

este şi ea obosită de la serviciu, că nu-i este uşor să muncească acolo, apoi să se ocupe şi de gospodărie, iar asta o face mai tăcută şi pare mai urâcioasă. Apoi mai este şi vârsta, că a trecut de 47 de ani, nu mai e tânără, încercam eu s-o scuz pe Elizabeta, deşi mama percepuse altfel adevărul.

— Nu vin şi gata! Eu simt când cineva nu mă vrea.

— De ce nu te duci la Paula?

— Am stat şi la ea vreo trei săptămâni, dar nu mai stau.

— De ce? Locuiesc doar ei doi în trei camere.

— Nu vreau să zică Gică sau copiii lor că le mănânc mâncarea sau mai ştiu eu ce. În plus şi ei locuiesc tot la bloc ca tine şi nu mă pot obişnui să stau închisă la etajul 3 ca la puşcărie, când am fost obişnuită toată viaţa să calc pe pământ. La Ionica aş vrea eu să merg că are casă mare şi curte, grădină, dar…

— Dar ce? Te temi că refuză să te primească?

— S-ar putea întâmpla şi aşa.

— Voi încerca eu să vorbesc cu ei, dar ar fi bine să mai avem răbdare vreun an ca să iasă la pensie.

— Aoleu! Până atunci s-ar putea să mor. Of! Of! că dacă mai trăia tată-tău ne descurcam noi amândoi cum da Dumnezeu, dar singură e greu!

Din ochi au început să-i picure lacrimi care treceau de pe faţă pe piept, ceea ce m-a durut mult. Mi-am adus aminte de versurile dintr-o poezie populară:

„A crescut rânduri de pui şi-acum e a nimănui.
De când a ajuns bătrână.
N-are de la nimeni milă”… etc.

Am lăsat-o acasă, apoi, la întoarcere, am trecut pe la Ionica pe acasă. Era acasă şi Andrei. Le-am expus toată situaţia, iar în final, au fost de acord s-o aduc la ei, ceea ce am făcut peste două săptămâni. Când am ajuns la ea acasă am găsit-o la poartă, stând de vorbă cu o vecină. Se bucura că mă vede şi a întrerupt discuţia, urmându-mă în casă.

— Fă-ţi bagajul ca să te duc la Ionica! i-am spus.

— Ai vorbit tu cu ei?

— Da şi au acceptat să locuieşti la ei.

Am instalat-o acolo şi o vizitam din când în când, atât eu, cât şi ceilalţi fraţi.

Dar, prin mijlocul lunii aprilie, deci după 6 luni, trecând dinspre Mangalia, m-am abătut pe la Cumpăna s-o văd pe mama. Am găsit-o rezemată cu coatele pe gard şi privirea pierdută în lungul şoselei.

— Ce faci, mamă aici? Nu-ţi este frig?

— Vă aşteptam să veniţi. Hai să intrăm în casă! Bine că te-a adus Dumnezeu. Du-mă acasă la mine!

— De ce? Ce s-a întâmplat?

— Du-mă acasă! îţi spun când ajungem acolo.

— Nu pot acum, că trebuie să mă prezint la serviciu cu cele ce am făcut pe unde am fost de azi dimineaţă, dar vin aici mâine pe la ora zece să te iau. Spune-mi ce s-a întâmplat!

— Andrei şi Ionica se ceartă din cauza mea, iar dacă i-am întrebat de ce se ceartă, m-au drăcuit. Nu mai suport să trăiesc în casa asta aşa. Vii să mă iei?

— Vin, aşa cum ţi-am spus, mâine la ora zece. Să fii cu valiza pregătită!

— Voi fi. Să ştii că îi vede Dumnezeu. Mi s-a părut că icoana Maicii Domnului se mişca în perete de vorbele lor.

— Ce să-i faci? N-ai avut noroc nici de data aceasta. Hai, mamă la noi acasă!

— Nu merg la voi, la bloc. Du-mă în casa mea!

Îmi părea tare rău de ea acum când se apropia de sfârşitul previzibil al vieţii. O mamă adevărată cum a fost ea este atât de scumpă că nimeni n-o poate preţui atât cât merită.

A doua zi, la ora stabilită, am mers acolo. Am găsit-o la poartă aşezată pe geamantan. Mă aştepta. Am încercat s-o fac să se răzgândească, dar n-am reuşit, astfel că am pornit cu ea spre sat. Când am ajuns să intrăm pe şoseaua „din dealul viilor”, am încetinit viteza maşinii şi priveam câmpul înverzit unde grâul şi orzul de toamnă crescuseră bine şi se legăna sub adierea brizei ce venea dinspre mare. Mirosea puternic a lucernă proaspăt cosită şi parcă toată

natura cânta sub soarele strălucitor care încălzea cu generozitate câmpia. Era cald, iar mama îşi ştergea fruntea cu batista.

Deodată s-a auzit un tunet, deşi pe cer norii erau rari. Mama s-a închinat, spunând:

— Era zăpuşeală şi mă aşteptam să plouă. Dar tu după ce te uiţi? mă întreabă când am ajuns pe creasta dealului.

— Mă uitam la satul nostru.

— Satul nostru se pustieşte, maică! Au mai rămas o mână de oameni, majoritatea bătrâni, care se „sting" rând pe rând ca lumânările, unii datorită vârstei, alţii de boli, dar şi de multele necazuri pe care le-au petrecut în viaţă. Au mai rămas să ducă greul la colectivă un număr de femei, că multe dintre ele au îmbătrânit, altele sunt bolnave, rămase în singurătate.

În sat aproape că nu mai sunt bărbaţi, în afară de tinerii care lucrează în oraş şi fac naveta la două zile sau la o săptămână. Mulţi s-au mutat în oraş, au primit casă la bloc şi s-au dus fără să se mai uite în urmă; o parte dintre ei şi-au luat şi părinţii la bloc, iar cei care au rămas, îşi plâng singurătatea care este foarte grea.

S-a auzit un alt tunet prelung şi mama şi-a făcut iar semnul crucii, spunând:

— Plouă, Doamne! Dă-o curată să folosească câmpului şi grădinilor! n-a plouat de mult.

Când am intrat în curte, trecând pe lângă prispa casei, am căutat cuiburile de rândunele pe care le ştiam în unghiul format de tavan şi perete.

— Erau aici câteva cuiburi de rândunele. Cine le-a stricat?

— Nu le-a stricat nimeni, au căzut singure. Familiile de rândunele care veneau aici în fiecare an să cuibărească, de câţiva ani n-au mai venit. Or fi îmbătrânit şi ele ca şi noi. Sau, poate, vreun vânător le-a întrerupt zborul. Cauza mai poate fi şi alta: au văzut şi ele că aici totul este îmbătrânit şi părăsit şi atunci au plecat în altă parte unde au găsit vreo casă în care e viaţă şi veselie.

— Câte mai iartă şi pământul acesta! am spus eu.

— Niciun pământ nu este iertător decât cel pe care te-ai născut, să ştii asta! a întărit mama.

A descuiat uşa de la intrare şi am pătruns în casă unde era linişte totală, ca în mormânt. Nimic nu era mişcat de la locul lui. Ne-am aşezat pe pat şi mama mi-a povestit, cu lux de amănunte, cum au construit, ea şi tata, casa noastră, încheind aşa: „Am făcuto cu drag, era cuibul nostru, dar ne-a costat o groază de muncă şi bani, că vreo doi ani de zile nu am fost în stare să cumpărăm o haină pe noi. Când am strâns ceva bani ca să cumpărăm pământ, veni stabilizarea, făcând să nu mai aibă banii nicio valoare. Parcă nu era de ajuns şi asta, că apoi au venit cotele de cereale care ne-au pus în genunchi, după aceea colectivizarea cu toate necazurile care au urmat”.

Am plecat de la ea, promiţându-i s-o vizitez curând, dar în săptămâna următoare am fost internat în spital la Bucureşti pentru tratarea unui ulcer cu care mă „pricopsisem” după moartea tatii.

După două săptămâni am părăsit spitalul ameliorat. Plecasem de acasă cu autoturismul meu şi la întoarcere am făcut o vizită la muzeul din comuna Topalu judeţul Constanţa, care îmi era în drum. Muzeul a fost înfiinţat în anul 1970 şi cuprinde 228 de piese de pictură, sculptură şi grafică. Este donat de doctorul Dinu Vintilă care l-a primit de la părinţii săi, ambii părinţi funcţionând ca învăţători în această localitate mulţi ani de zile. Totul este de o rară frumuseţe şi bogăţie artistică:

— În pictură sunt renumite lucrări de la Nicolae Grigorescu până la maestrul Piliuţă;

— În sculptură – lucrări de la Ion Jalea, Cornel Medrea, Dumitru Paciurea, etc.

— În grafică – lucrări de la Th. Aman la Nicolae Vermont. M-a impresionat să văd asemenea frumuseţe lucrată de mâna omului, într-un sat. Oricare dintre aceste lucrări văzute acolo ar putea face cinste multor muzee mai puţin norocoase unde strădania de a supravieţui se agaţă cu disperare de diferite producţii copiate ale unor şarlatani

artistici. Atunci m-a durut gândul că n-am fost în stare să las şi eu ceva pentru satul în care m-am născut şi am trăit anii copilăriei. Mi-a venit în minte zicala: „Nimeni nu este profet în ţara lui”.

La ieşirea din muzeu eram, încă, sub influenţa celor ce văzusem şi pe faţa mea se mai putea citi emoţia. În stradă l-am întâlnit pe Nicolae Gaidagiu, preşedintele C.A.P. din localitate, pe care îl cunoşteam de mai mulţi ani, cu diferite prilejuri. Era curios să mă vadă acolo.

— De ce ai venit tocmai în văgăuna asta? m-a întrebat el.

— Am avut treabă pe la Hârşova şi, în drum spre Constanţa, am trecut să vizitez şi muzeul de aici. Citisem ceva despre el, dar nu reuşisem să-l văd până astăzi.

— Hai cu mine în sediul C.A.P. să mai stăm de vorbă! mă invită preşedintele, dornic să mă ajute să mă simt bine.

Am intrat în biroul lui şi ne-am aşezat pe scaune.

— Ce-ai vrea să bei? O ţuică, un coniac?

— Îmi pare rău, dar nu beau nimic.

— Poate un pahar de vin? E prima dată când vii în „parohia” mea şi mă refuzi? Sau te temi de cei de la Miliţie pentru că eşti cu maşina? a adăugat râzând.

— Nu pot să beau, scuză-mă! Am ulcer duodenal şi abia astăzi la ora nouă am fost externat din spital, de la Bucureşti. E într-o stare avansată şi mă protejez.

— Atunci se schimbă socoteala, a spus el, în timp ce mă privea cu o mină care sugera compătimire.

— Te tot laudă toţi că obţii producţii mari în C.A.P. Cum faci? l-am întrebat.

— Pământul e totul. Grija faţă de pământ, numai asta. Dacă nu te ocupi de el şi-l neglijezi, nici el nu te mai ajută. Până acum am reuşit, încă, să-l mai fertilizăm cu îngrăşăminte naturale – avem o fermă de vaci, alta de oi, de unde luăm gunoi de grajd – iar în fiecare an aplicăm asolamentele, apoi îl irigăm la timpul optim, aplicăm praşila la timp, iar el ne dă roade bune când îl culegem. Am avut noroc şi de oameni valoroşi, care iubesc pământul şi muncesc bine. Câţiva ani ne-am ferit să aplicăm

îngrăşăminte chimice deoarece, dacă pământul devine prea sărături os, este scos din circuitul agricol, fără să vrei. În ultimii ani ne-au cam plecat tinerii la oraş, dar asta se întâmplă prin toate satele; facem treabă mai mult cu cei în vârstă şi cei care nu mai pot pleca, dar sunt oameni buni, muncitori, care ştiu că acest pământ este plin de oasele şi sângele străbunilor noştri. Sunt conştienţi că şi ei vor merge tot în pământ să se odihnească.

— Da. E firea lumii pe care noi n-o putem schimba, am adăugat eu.

Mi-am luat rămas bun de la preşedinte şi mi-am continuat drumul spre casă. A doua zi are duminică şi am plecat să-i fac o vizită mamei. Când am ajuns în sat şi am intrat pe uliţa care ducea spre casa mamei, la o poartă era o grămadă mare de porumb nedepănuşat, care ocupa toată uliţa. Abia m-am strecurat pe lângă celălalt gard cu maşina.

Ajuns în faţa casei am lăsat maşina la poartă şi am intrat în curte. M-a întâmpinat o linişte totală, parcă era o curte părăsită, iar mama nu se vedea nicăieri. Am dat o raită prin grădină, dar n-am dat de ea. Totul era în paragină, invadat de bălării mari, chiar şi în via care era legată pe araci. Zarzavaturile nu mai erau ca altă dată, doar într-un colţ de grădină erau câteva tufe de cartofi, roşii şi două răzoare de ceapă şi pătrunjel. Am trecut pe lângă coteţele păsărilor şi ale porcilor pe care le-am găsit goale şi cu uşile căzute din balamale, care odihneau pe jos. Porumbarul era şi el gol, dar adăpostea şase găini slabe, aproape numai fulgi care stăteau zgribulite. M-am îndreptat spre casă, trecând pe lângă cuşca câinelui aflată în faţa uşii de la magazie, unde era legată o căţeluşă pitică al cărei lătrat abia se auzea, parcă ar fi fost un clopoţel de sanie. M-am oprit şi am rostit, în gând: „Unde sunteţi voi ani ai belşugului acestei gospodării? Anii în care grădina era plină cu toate zarzavaturile, porumbarul gemea sub greutatea ştiuleţilor aurii, magaziile pline de grâu, orz, ovăz; şirele de paie şi nutreţuri, precum şi glugile de coceni, erau aliniate ca soldaţii, căruţe, cai şi utilaje în

bătătură şi vacile rumegând sub pomi. Coteţele sunt goale, din ele lipsesc porcii, iar păsările cu sutele, făcând larmă când îşi disputau întâietatea la mâncare, încât mama arunca grăunţele pe spatele lor, neavând loc să mai cadă pe sol – acum totul se limita la cele şase găini lipsite de vlagă; gâscanul îşi păzea cârdul ca un jandarm, sâsâind pentru a nu ne apropia de bobocii de gâscă, iar curcanul cu coada rotată şi mărgelele umflate de sânge, zgâria pământul cu aripile, rotindu-se cu demnitate pe lângă grupul de curci pe care le păstorea, gata oricând să sară pe cel ce purta culori aprinse, mai ales roşie”.

Am intrat în casă prin uşa care dădea în curte, dar n-am găsit-o pe mama nici în bucătărie, fiind nevoit să cercetez, pe rând, toate camerele. Abia în camera dinspre stradă am găsit-o mângâind fotografiile care se aflau pe masă şi ne reprezentau pe noi, copiii ei, în diferite perioade ale vieţii. În faţa lor mama retrăia momentele în care fuseserăm lângă ea, apoi şcoala, plecarea fiecăruia dintre noi pentru a ne croi drumul în viaţă, aşteptându-ne cu răsuflarea tăiată, copleşită de amintiri.

— Ce faci aici, mamă?

— Visez şi eu, ce să fac, mi-a răspuns încet.

Şi-a şters lacrimile şi s-a ridicat de pe scaun. Era dornică să ne vadă atât pe noi, cât şi pe nepoţii ei.

— Ai venit singur?

— Da.

— De ce nu i-ai adus şi pe copii să-i mai văd?

— Am fost întâi la serviciu şi, înainte de a pleca de acasă, am zis să dau o fugă până la dumneata.

— Am auzit că ai fost la spital. Ce ţi-au găsit?

— Mai nimic. A fost vorba de un control periodic, i-am spus, deşi eu fusesem internat în spital pentru ulcer. Nu voiam să ştie că să nu-i adaug o grijă în plus. Îmi dădea întotdeauna un sentiment de pace când mă aflam în preajma ei, motiv ca s-o vizitez mai des, dar o făceam şi pentru ca ea să simtă că este iubită şi ne este, încă, folositoare. Am ieşit amândoi în curte unde soarele strălucea şi încălzea pământul.

— Scoate din fântână o căldare de apă! îmi cere mama, venind spre mine cu o găleată goală.

Am scos apă, am dus găleata în şopron, am luat o cană şi am băut pe nerăsuflate.

— Bea încet, mamă, să nu faci aprindere la plămâni, că apa e rece!

— Am venit cu maşina şi n-am transpirat. Dar, ia spune-mi: Cine mai locuieşte în casa familiei Dogaru?

— Fiul cel mic al Dogăriţei, Săndină. Îl cheamă Alexandru Cocef după tată-său. De ce mă întrebi?

— Am văzut că are la poartă o grămadă mare de porumb ştiuleţi, de parcă a cules zece hectare. De unde-l are?

— Păi, nu e cumnatu-său, Gheorghe, preşedinte de C A P? De acolo îl are şi nu-i mai întreabă nimeni. Ei taie şi spânzură în sat, se aude în spatele meu vocea unei vecine care se apropie, venind pe trotuarul de lângă prispa casei.

— Da, maică, acum ăştia sunt chiaburii făcuţi din pricina comuniştilor de la judeţ, care îi lasă pe unii să fure şi să se îmbogăţească, iar pe alţii să moară de foame.

— Săndină are vreo 300 de oi, intervine vecina supărată. Şi-a cumpărat maşină ARO, iar când trece cu ea pe uliţă stârneşte praful care te-neacă. Toţi proştii au maşini acum, nu le mai trebuie carte.

— Sunt buni şi proştii – spun eu – că ei ne ţin de urât pe pământ, apoi mor şi ei şi îngraşă pământul la fel ca noi, ceilalţi. Săndină nu pare a fi prost dacă a făcut atâtea.

— Îngraşă pământul numai oamenii care sunt buni, continuă mama cu filosofia despre semeni, că oamenii răi mai rău îl otrăvesc de nu mai produce nimic; acolo nici pirul nu mai creşte unde sunt ei îngropaţi.

— Proşti nu mai sunt ca altă dată, încerc eu să-i apăr, pentru că au posibilitatea să citească destule cărţi.

— Să ştii tu de la mine că măgarul care duce samarul plin cu cărţi în spinare, nu înseamnă că este şi învăţat, mă atenţionează mama, servindu-se de proverbe.

În minte mi-a venit imaginea unui măgar care trăgea o cotigă plină cu porumb într-o pantă şi se oprea pentru că

povara era grea, peste puterile lui, iar stăpânul îl bătea cu un ciomag, încât avea pielea jerpelită întocmai ca haina unui cerşetor. Spre seară mi-am luat rămas bun şi am plecat, promiţându-i că voi reveni curând. Când am ajuns în dealul viilor m-am oprit şi am privit spre pajură. Amurgea şi aerul se umplea de răcoare. Odată cu înserarea în aer se simţea un fel de melancolie ce cuprindea satul şi câmpia. Când soarele se apropia de linia orizontului pregătit să apună, cerul parcă a început să ardă; după ce soarele a pierit după deal şi zarea a devenit roşie ca jăraticul, gata să se stingă, deasupra mării şi-a făcut apariţia luna aproape plină, dar palidă, devenind tot mai luminoasă pe măsură ce urca deasupra pământului acoperit de întuneric.

Soarele, dispărut parcă, aruncase peste lume un suspin de uşurare. Toate îmi aminteau de copilărie. Mă simţeam bine şi chiar mă gândeam: „Oare să fie atât de simplu? Se poate vindeca sufletul numai cu un pic de amintire plăcută, la care adaugi şi lumină?”. Poate era şi faptul că o văzusem pe mama? în acelaşi timp recunoşteam că eu nu mai eram cel de altă dată. Trecusem prin multe greutăţi care lucraseră la prefacerea mea ca om.

Viaţa nu m-a menajat deloc, dimpotrivă, m-a năpustit din două părţi. Cel puţin dacă în familia mea toate s-ar fi derulat normal, dar se vedea limpede că n-o nimerisem deloc. Devenisem de mult, prea repede, bărbat şi trebuia să-mi duc crucea întrucât întoarcerea în copilărie nu mai era posibilă oricât mi-aş fi dorit-o.

...Încă din anul 1984 atât eu cât şi Elizabeta ajunseserăm la concluzia că dragostea dintre noi a dispărut, murise şi nu mai era nimic de făcut. Aş fi vrut să divorţez de ea, dar mă temeam de măsurile care s-ar fi luat împotriva mea la serviciu şi nu mai eram dispus să pierd pensia la care aveam dreptul legal, după ce mă sacrificasem atâţia ani. În acelaşi timp trebuia să ne creştem şi copiii la care nu puteam renunţa.

M-am tot gândit ce să fac în această situaţie. Atunci am hotărât să mă internez în spital până când voi aduna

numărul necesar de zile de spitalizare care să mă ajute să ies la pensie pe cale medicală cu aproape trei ani înainte de îndeplinirea vârstei cerute, deoarece vechime în muncă aveam peste 30 de ani.

În anul 1987 toate punţile dintre noi erau distruse, iar Elizabeta era la fel de conştientă de această situaţie ca şi mine. Într-o zi m-am întors de la serviciu şi am găsit-o în bucătărie. M-a abordat brusc şi foarte direct:

— Mă urăşti, nu-i aşa?

— Nu te urăsc, ar fi prea mult, i-am răspuns.

— Dar recunoaşte că nu mai dai doi bani pe mine!

— Poate. Cândva am ţinut mult la tine, nu-mi poţi nega faptele, numai că de vreo 10 – 12 ani te-ai luptat cu ghearele şi cu dinţii să ajungi în această situaţie, iar acum se pare că ai reuşit. Pentru copiii noştri ar trebui să ne mulţumim în continuare cu statutul de soţi, formal, dar nu te pot sili să simţi ceea ce de mult nu mai simţi, nici măcar să te opresc de a intra în patul altor bărbaţi. Între noi totul s-a sfârşit aşa cum ai dorit. Nu te părăsesc, încă, pentru că nu a venit timpul, dar o voi face într-o zi, ca să scap de tine şi nu pentru a merge după o altă femeie.

S-a ridicat de pe scaun, s-a încruntat, descoperindu-şi ura care răzbătea din toţi porii, m-a ocolit şi a plecat în camera ei. Mariajul nostru avea un gust amar şi aveam impresia că locuiam într-un vid, întrebându-mă mereu „cât voi mai rezista?”. Trebuia să rezist pentru copii. Ei îmi aduseseră bucurii de când se născuseră, de la primul gângurit, prima silabă rostită când au început să vorbească, prima zi de şcoală, coroniţele lor, examenele, apoi serviciul lor, etc.

În perioada în care am fost internat în spitalul militar din Constanţa, Elizabeta n-a venit niciodată să vadă cum stau cu sănătatea. Nici copiii mei nu m-au onorat prea mult cu prezenţa, venind câte odată Petruş şi respectiv Adrian. Când mă întorceam acasă, nici atunci nu era curioasă să ştie ce se întâmplă cu mine, de unde am tras concluzia că ea se roagă mai uşor pentru „odihna sufletului meu”.

În vara anului 1988, am fugit s-o văd pe mama, aşa cum procedam de fiecare dată când aveam o oră-două libere. N-am găsit-o acasă, iar uşa de la intrare era încuiată. Am aşteptat-o în curte, observând ce mai exista la acea dată şi am constatat că, în afară de căţeluşa cu glas de clopoţel nu se mai afla nicio vietate în toată curtea. Ţigla de pe casă era acoperită de un strat de alge verzi, pe trotuarul din piatră de pe lângă prispă crescuse troscotul, pirul şi alte buruieni, în grădină lipseau cu desăvârşire zarzavaturile, iar via era căzută pe jos, nu mai era legată pe araci. Tata, când trăia, ţinea totul în perfectă ordine, iar ceea ce vedeam în curte mă intriga. Eu lipsisem o vreme, fiind internat de mai multe ori şi n-o mai vizitasem.

Am trecut pe lângă cuptorul de pâine care arăta jalnic: ploaia îl cojise de căptuşeala de pe exterior şi se vedeau cărămizile, iar urloiul (capacul de la hornul lui) căzuse în interior pe o gaură mărită de intemperii. Ţestul aflat la o oarecare distanţă fusese şi el degradat. La ferestrele din faţă nu se mai vedeau rânduite gutui sau mere ca altă dată, care umpleau camerele cu parfumul lor. Totul era trist de parcă mă aflam în faţa unei case părăsite, sortită paraginei.

Mai târziu a venit şi mama. Am întrebat-o unde a fost.

— Am mers până la mătuşa-ta Teodora să mai stau de vorbă cu ea că mă plictisesc să stau toată ziua aici, între patru pereţi. La ea este altfel, mai are nepoţii care fac gălăgie, râd, vorbesc, dar aici e linişte că te crezi în mormânt.

— Unde este gardul care separa casa de curtea păsărilor?

— L-am pus pe foc astă iarnă şi gardul şi ţarcul de la coteţe, uşile de la coteţe, nişte pari, că am terminat lemnele de foc şi trebuia să fac căldură şi mâncare. Şi aşa erau putrezite toate.

— Văd că sufli greu. De ce nu te odihneşti?

— O să mă odihnesc destul când voi pleca de pe acest pământ, că mi s-a cam dus viaţa, a spus ea resemnată. De-

ar veni mai repede ceasul să mă duc acolo, „în deal la cimitir”, că ştiu ce mă aşteptă. N-am fost mai bună sau mai rea decât alţii cât am trăit. M-aş bucura să plec, poate ajung mai repede lângă tată-tău, că aici, pe pământ, nu mai am ce face, am trăit destul. A fost şi bine şi rău, dar acum s-a dus…

— Ce-ai mai făcut de când nu te-am văzut?

— Ce să fac? M-am chinuit şi eu aici. Am auzit că iar ai fost în spital. Ce boală ai?

— Am ulcer, dar nu e aşa grav. Cine ţi-a spus de spital?

— A fost Cornelia aici de a văruit prin casă. A mai trecut o dată şi Florică de a săpat şi a tăiat via, dar n-a mai legat-o pe araci că n-am mai avut, i-am ars la foc în iarna trecută. Mi-a furat şi butelia pe care mi-ai adus-o tu, aia de voiaj.

— Cine ţi-a furat-o?

— Cred că numai chiriaşii mei mi-au furat-o.

— Dar de când ţii dumneata chiriaşi?

— De aproape o lună de zile. Este fratele lui Nicolae Curelaru pe care, poate, îl mai ţii şi tu minte. Mi i-a adus într-o zi şi i-am primit, ca să nu mai fiu aici singură. Amândoi lucrează la brigada zootehnică a C A P

— Sunt aici?

— Cred că sunt în casă.

— Cheamă-i afară să vorbesc cu ei!

Când au apărut amândoi arătau ca nişte veritabili infractori, încât m-am stăpânit greu să nu am o reacţie negativă. Au negat furtul după cum mă aşteptam, dar după răspunsurile lor am fost sigur că ei au luat butelia, având grijă s-o ducă din casă. N-am mai insistat să fac cercetări, că o găseam până la urmă, însă n-am vrut să dau amploare întâmplării, ca să afle tot satul.

„Luaţi-vă tot ce este al vostru şi părăsiţi imediat casă, ca să nu iau cu voi altă măsură!” le-am spus şi i-am expediat. Au plecat destul de repede că nu aveau bagaje multe.

— Şi eu ce fac fără butelie? a întrebat mama.

— Las-o, mamă, că nu stă bogăţia noastră într-o butelie! Ţi-am adus altă butelie mare, încărcată şi îţi ajunge mai multă vreme. Să nu mai primeşti chiriaşi!

Când am plecat din sat, la ieşire mi-a făcut semn o doamnă s-o iau în maşină. Am oprit.

— Vă rog să mă luaţi şi pe mine până la oraş, că autobuzul vine tocmai deseară la ora cinci!

— Urcaţi! am invitat-o eu.

Mi-a spus că este tehniciană de la ferma zootehnică a C.A.P. din sat, că o duc foarte greu din lipsă de îngrijitori la vaci; acestea sunt prost hrănite, iar producţia de lapte a scăzut foarte mult.

— De ce nu aveţi îngrijitori?

— Fug de la noi după 3 – 4 luni de zile.

— Probabil este salariul prost?

— Dacă este producţie bună câştigă şi ei bine, dar aproape toţi sunt străini de localitate şi nu-i doare inima de cooperativa noastră. Sunt păsări călătoare care lucrează numai în sezonul de vară, apoi pleacă şi nu se mai întorc.

Nu i-am spus nimic despre chiriaşii mamei.

— De ce nu angajaţi localnici?

— Tinerii din sat au plecat şi au rămas numai nişte bătrâni neputincioşi, care nu pot face faţă în zootehnie.

Altă dată când am vizitat-o pe mama am urcat şi la mormântul tatii să-i aprind o lumânare şi să văd cum se prezintă crucea şi gardul metalic. Am privit satul de acolo, de sus şi m-am mirat de numărul de case părăsite sau deteriorate, înclinate într-o parte, unele fără garduri, fără porţi, cu uşi scorojite de ploi, vânturi, zăpezi şi ne revopsite.

M-a impresionat atâta ruină, făcând inima mea să se întristeze. Din asemenea casete aşteptai ca la adăpostul întunericului să iasă stafii care să cutreiere curţile pline de bălării. I-am povestit mamei când am ajuns acasă la ea.

— Satul se destramă, maică.

— Am observat şi eu. Numai este vremea când toţi gospodarii munceau pe câmp şi se bucurau de belşug. Este o lume de care a rămas numai decorul, fiind din ce în ce

mai greu să vorbeşti de ea în literatură, aşa cum scria Lucian Blaga: „Eternitatea s-a născut la sat”.

Mi-am privit mama cu milă şi ea a observat imediat.

— Am ajuns de milă, aşa e?

— Hai la oraş, mamă! Poţi să stai la mine, că am destul spaţiu, iar o farfurie de mâncare se găseşte!

— Ce să fac la tine? Soţia ta nu mă are la inimă, iar eu nu vreau să fiu în preajma ei ca să mă considere ca pe un ghimpe în suflet. Am cunoscut destul răutatea oamenilor. Lasă-mă aici unde sunt rădăcinile mele, în pământul satului în care mi-am trăit toată viaţa şi unde odihnesc şi oasele tatălui vostru! Aici fiecare cărare este bătătorită de tălpile mele; tot pe aici au cutreierat şi picioarele voastre până când aţi plecat şi v-aţi risipit în lume. Lasă-mă să-mi aştept aici, liniştită, clipa când va trebui să mă duc „în deal” lângă tată-tău care mă aşteaptă!

— Trebuie să plec că se face târziu, am spus eu încet.

— Mai stai, maică, cu mine că mi s-a urât singură!

— Abia am putut să fug de la serviciu, mamă, şi mă tem să nu fie nevoie de mine acolo şi să nu mă găsească.

— Lasă astăzi serviciul şi mai stai lângă mine, că nu mai am mult până vă părăsesc de tot!

— Iartă-mă, mamă! Bine, mai rămân o oră-două. Îmi pare rău că suferi atât de singurătate, tocmai de aceea am zis să mergi la mine, să te ştiu mereu acolo şi să nu-ţi mai duc grija, în felul acesta ne mai fiind nevoit să fiu mereu pe drum.

— Nu merg nicăieri. Vreau să mor în casa mea. Până atunci vino când poţi ca să mă vezi!

— Bine, mamă, am să vin.

Ne-am luat rămas bun şi am simţit-o suspinând la pieptul meu. M-am îndepărtat repede, să nu mă vadă că şi eu sunt puternic afectat. Am pornit motorul şi am plecat, dar pe drum m-am tot gândit: „A existat dintotdeauna obiceiul ca părinţii bătrâni să fie ţinuţi în familiile copiilor până în clipa morţii lor, apoi să fie înmormântaţi cum se cuvine. Ei erau de mare ajutor în gospodării mai ales pe timpul când cei tineri executau lucrările agricole în câmp

de dimineaţa şi până seara. Bătrânii rămâneau acasă şi aveau grijă de toate orătăniile din curte şi de copii, pregăteau mâncarea pentru cei ce se întorceau obosiţi de pe câmp, aveau grijă ca vitele să fie duse la păscut pe izlaz şi supravegheau joaca celor mici.

După plecarea tinerilor la oraş, unii bătrâni au rămas singuri, aşteptând veşti de la copiii lor sau câte o sacoşă cu câteva pâini şi alte câteva obiecte cumpărate pe care o dădeau pe şoferul autobuzului care venea în sat. Pe unii i-am întâlnit şi eu, oameni obosiţi de ani şi de muncă, aduşi de spate, cu mâinile bătucite de atâta trudă şi feţele zbârcite de asprimea vremii. La fel ca mine şi ei au sperat să aibă o viaţă mai bună, dar nimeni n-a ştiut că viaţa nu se derulează după dorinţa şi gândirea noastră, ci în raport cu destinul hărăzit fiecăruia, pe care trebuie să-l accepte şi să-l urmeze”.

Gândul meu s-a îndreptat spre mama pe care tocmai o lăsasem singură acolo pentru că refuzase să mă însoţească, iar eu n-o puteam forţa. Ea rămăsese activă până la acea vârstă, dar socoteam că este destul de greu să trăiască acolo izolată, unde nu putea să fie fericită. Fericirea este rară (unii spun că ea nici nu există), încât nu toţi oamenii pot beneficia de ea. Numai durerea este repetabilă şi dai mai des peste ea.

Când m-am apropiat de Constanţa, acolo ploua. Am pătruns în oraş unde am văzut câtă lipsă de judecată există la unii oameni: afară ploua intens, iar cei de la „Spaţii verzi” continuau să ude florile cu furtunul dintr-o cisternă, deşi erau aproape acoperite de apa de ploaie. M-am oprit lângă ei şi i-am întrebat:

— De ce continuaţi să udaţi dacă vedeţi că plouă?

— Pentru că am fost trimişi să udăm. Pentru asta ne plăteşte primăria.

— Spuneţi şefilor dumneavoastră să folosească combustibilul pe care îl consumaţi acum degeaba pentru autospecialele care ar trebui să ia gunoiul de la blocuri, că acolo stă grămadă şi constituie focar de infecţie!

S-au uitat unul la celălalt, apoi au strâns furtunul şi

au plecat. N-au îndrăznit să riposteze niciunul.

...În luna octombrie octombrie, mama a trecut pe acasă, pe la Marioara şi au stat de vorbă, prilej cu care i-a povestit un vis: „Astă noapte l-am visat pe unchiul tău. L-am mai visat şi altă dată, dar în noaptea care a trecut se uita la mine, parcă ar fi vrut să-mi spună ceva, dar nu putea. Cred că mă cheamă la el, maică”. „Vezi-ţi, bre, de treabă! Astea sunt vise de noapte”. „Nu sunt vise, sunt semne, Marioară. El mă aşteaptă, iar eu trebuie să mă duc, că şi aşa nu mai am ce face aici, pe pământ. Îmi ajunge cât am trăit, am trecut de 81 de ani şi cred că e destul pentru un om care n-a ştiut altceva decât munca. Acum nu fac decât să mă chinui şi îi mai chinui şi pe alţii. Nu vreau să mai duc o astfel de viaţă, pentru că fac umbră pe pământ degeaba. Datoria pe pământ mi-am făcut-o. Acum trebuie să mă odihnesc şi eu că îmi ajunge câte am făcut”.

După câteva zile Marioara şi soţul ei, Florin, s-au dus acasă la mama ca să ia presa; culeseseră via din grădină şi aveau nevoie de presă pentru a stoarce strugurii. Mama şedea pe un scăunel în şopron. Le-a spus că le-o dă, dar a rugat-o pe Marioara s-o ajute să ajungă în camera ei, că se simte obosită. I-a spus că n-a mâncat nimic pentru că nu are poftă de mâncare. Aceasta a condus-o în cameră, a ajutat-o să se urce în pat şi a învelit-o cu un pled.

— Marioară, eu mor! Dă telefon la copii să vină! îmi simt trupul străin şi greu, mă împiedică să mă eliberez de aici, de pe pământ, nu mai pot. Cheamă-i repede!

— Nu înţeleg ce vrei să spui. Te doare ceva?

— Nu mă doare. Nu e durere, nici frică, dar nu pot să scap.

— De cine să scapi? Bine. Eu mă duc cu Florin să cărăm presa acasă şi mă întorc iar, a mai spus Marioara şi, după ce i-a aprins o lumânare pe care a pus-o într-un pahar, a ieşit pe uşă.

— Mi-e teamă că moare, i-a spus ea lui Florin. Ce să fac? Să le dau telefon la băieţi, în oraş?

— Mai aşteaptă, poate îşi revine! A fost de părere acesta.

Peste o jumătate de oră, când s-a întors Marioara, mama nu mai era conştientă, murmură ceva neinteligibil. A stat cu ea, iar pe seară s-a întins odată, a respirat lacom şi cu un horcăit, apoi s-a stins.

Marioara îmi povestea a doua zi: „Nici nu mai ştiam ce să fac. Eram speriată tare. Trebuia să merg acasă la mine, dar n-o puteam lăsa singură. Am ieşit afară şi am strigat o vecină să stea cu ea până când merg eu s-o aduc pe mama ca să facă ce trebuie”.

...De atunci m-am tot întrebat: Să fi ştiut mama când este ultima ei zi de viaţă? Ştia ea, oare, ce scrie în destinul său? Se zice că unii oameni îşi simt sfârşitul. De asemenea, că gândurile dinaintea morţii ajung direct la Dumnezeu şi după ele te judecă, deoarece gândurile de pe urmă sunt cele mai curate şi cât se poate de sincere; în ele se află numai adevăr şi nu mai este loc pentru viclenie.

La 01.11.1988 mama a murit împăcată, pentru că toată viaţa ei a trăit în demnitate, muncă, iubire dezinteresată şi dăruire de sine. A considerat că a trăit destul, iar bătrâneţea este o boală prin ea însăşi care produce chin şi durere. Omul care trăieşte în singurătate se poate sălbătici, poate uita să vorbească şi chiar poate muri de boală, de singurătate şi de dor, în special persoanele în vârstă care-şi pierd perechea. Când am primit telefonul de la Marioara, ştiam ce am de făcut: am cumpărat sicriul, crucea şi alimente de la „Casa de comenzi” din oraş, deoarece în magazinele alimentare şi în măcelării „bătea vântul”, nu mai găseai nimic. După ce i-am anunţat pe toţi fraţii despre eveniment, am pornit-o spre sat unde am repetat tot ceremonialul pe care îl făcusem şi cu prilejul decesului tatii.

Pe mama n-o ştiam să fi suferit de vreo boală. O mai supăra reumatismul care i se cuibărise pe la genunchi şi la încheieturile braţelor, dar putea să se deplaseze pe distanţe scurte. Am găsit-o cu toate pregătite, întinsă pe un pat în camera de la stradă, unde am aşezat apoi şi sicriul în care a fost pusă. Figura ei era destinsă, senină, părea întinerită şi împăcată; tot ce avusese negativ în

spirit pierise de pe chipul ei care se înveselise. Regretam că nu fusesem lângă ea în ultimele clipe, aşa cum îi promisesem la ultima vizită pe care i-o făcusem, dar fiind tracasat cu problemele de la serviciu, n-am putut veni zilnic s-o văd şi să-i ţin de urât. Mama se sfârşise fără dureri şi fără chinuri, întocmai ca un ceasornic pe care nu l-a mai întors nimeni. Părea că asupra ei se aplecase însuşi îngerul care îi veghea somnul de veci. Ea fusese ani de zile ceasornicul viu al casei pe care o însufleţea cu vorba şi cu fapta.

O priveam cu vinovăţie şi regret că în timpul vieţii ei nu i-am spus suficient de des cât de mult am iubit-o şi cât de bună mamă a fost pentru noi toţi. Acum suportam durerea de a şti că din mama noastră dragă nu mai rămăsese decât trupul neînsufleţit pe care urma să-l încredinţăm pământului. Măicuţa mea dragă s-a stins discret, fără vaier sau suspin, aşa cum trăise toată viaţa ei. Am pierdut-o şi nimeni n-o mai poate înlocui.

Pe uşa a intrat un bărbat care a spus că este medic, lucrează în Constanţa şi îi cunoştea situaţia mamei de câteva zile când o consultase. Domnia sa fusese adus în sat pentru o pacientă, mama unei prietene a lui, acolo a găsit-o pe mama şi a consultat-o. „Mama dumneavoastră n-a avut nimic patologic, domnule – mi-a spus acesta – mai avea zile de trăit, dar a murit de tristeţe. Reumatismul care o mai supăra la vreme rece nu a constituit cauza decesului. Tristeţea şi singurătatea sunt mai rele chiar decât cancerul”.

L-am privit cu înţelegere, i-am mulţumit pentru cele constatate de el, apoi am rămas mai departe lângă sicriu, privind trupul neînsufleţit al mamei: mâinile ei atât de delicate din tinereţe se odihneau pe piept punând în evidenţă o piele bătătorită de muncă, brăzdată de nişte vene închise la culoare în care sângele se oprise; faţa ei fină, de culoare rozie şi netedă încât o puteai tăia cu firul de păr, devenise acum galbenă-maronie. M-am aplecat şi i-am sărutat fruntea îngheţată, apoi mi-am aşezat capul pe pieptul ei unde am vărsat o lacrimă fierbinte, ferindu-mă

să nu mă vadă ceilalţi oameni care intrau în încăpere putând să mă considere slab.

Regret şi acum că n-am fost lângă ea niciunul dintre fraţi în ultimele sale clipe de viaţă. Merita cu prisosinţă să aibă lângă ea un copil care să-i stea la căpătâi şi să-i aline suferinţele cu cuvinte dătătoare de speranţe, să-i aşeze mai bine pernele, să-i ude buzele cu apă, aşa cum exprima şi dorea inima ei.

La 1 noiembrie 1988 au intrat în camera ei, pentru ultima dată, medicul, apoi preotul care a şi condus-o până la mormânt. Pe prispă se instalaseră prapurii aduşi de la biserică, iar deasupra uşii de la intrare a fost pusă pânza cu sfânta cruce în mijloc şi iniţialele mamei, semn că în casă trupul acesteia zace neînsufleţit, pregătit pentru a fi încredinţat ţărânii.

După patru ani de zile de la moartea tatii, se stinsese şi mama. Sufletul ei se întoarce alături de tata şi de Ziditor, după o viaţă de 81 de ani şi 56 de ani în care fuseseră împreună. Ea acel suflet care se evaporase din trupul încremenit şi îngheţat, ca parfumul unei flori uscate, pentru a rătăci prin spaţiul nesfârşit ca o pasăre scăpată dintr-o colivie, până în ziua hotărâtă când va fi chemat la Dumnezeu.

O privesc şi nu-mi vine să cred că este moartă. Parcă îi aud glasul moale, cu inflexiunile plăcute care te cheamă. Dar evenimentele nu se derulează după cum susţin fizicienii moderni. Ele există dintotdeauna aici, pe pământ, iar într-o zi noi le întâlnim pe linia propriului univers, care este destinul. Există şi unele persoane înzestrate cu clarviziune (printre ele şi ţigani nomazi), care au predispoziţia naturală de a citi viitorul (aşa-zisul ghicit).

Oamenii de specialitate susţin că trecutul şi viitorul există în mod simultan în subconştientul omului, care cuprinde ambele dimensiuni.

Omul care a ajuns „dincolo” este ferit de toate. Lui nu-i mai sunt de trebuinţă averile, nu-şi mai au rostul nici pizma, răutatea sau minciuna. Acolo nu mai poate obţine nimic în plus faţă de alţii şi nici n-ar mai avea ce. Dispar

violenţa, duşmănia, precum şi teama de ziua de mâine.

Mai erau puţine ore până când trebuia să ne despărţim de mama pentru totdeauna, să nu-i mai vedem chipul ei drag pe care deschiseserăm ochii, fiecare dintre fraţii noştri, la sânul ei şi asupra cărora ea îşi revărsase, cu dărnicie, dragostea de mamă în mod nediferenţiat. Această fiinţă atât de dragă urma să plece dintre noi, lăsând în urmă suferinţă şi durere.

Mi-a venit în minte poezia „Măicuţa mea dragă” pe care o învăţasem încă din anul 1957, dar spre ruşinea mea nici astăzi n-am reuşit să aflu numele poetului care a scris-o. Am legat-o de acest dureros eveniment, dar şi de unele amintiri din viaţa mea, presărată cu clipe amare, suferinţe, dezamăgiri şi umilinţe.

Măicuţa mea dragă

Stau câte odată şi-n vis retrăiesc Copilăria mea.

Ca printr-o prismă aievea o zăresc Pe mama cum lucra.

Ziua şi noaptea n-avea răgaz.

Nu contenea muncind.

Vremea-i punea zbârcituri în obraz şi o vedeam albind.

Albind şi-mbătrânind.

Măicuţa mea dragă.

Cu ochii blânzi şi păr de nea.

Măicuţa mea dragă.

Care zâmbea chiar când plângea.

Şi cu surâsul ei cald Ne-aducea în suflet liniştea.

Nu ne temeam de nimeni când ştiam că ne păzeşte ea.

Măicuţa mea dragă.

Ce greu e de când a plecat!

Nimic nu mai umple Golul pe care l-ai lăsat.

Cât e de fericit cel ce poate avea Darul ce nimeni nu i-l poate lua:

O măicuţă bătrână şi bună la a mea!

Am ascultat-o de multe ori la staţia de radioamplificare a unităţii militare în care-mi satisfăceam

stagiul militar, cântată de o voce feminină fără cusur, interpreta simţind ceea ce cânta. N-am mai putut rezista presiunii interioare şi atunci am ieşit în grădina din spatele casei unde am dat drum liber lacrimilor.

Biserica din sat s-a cam şubrezit. Chiar şi gardul de piatră a fost înlocuit pe o porţiune bună cu plasă de sârmă. Intrăm pe poartă. În partea stângă se află vechea clopotniţă sub al cărei acoperiş înnegrit de vreme bronzul clopotului râde pentru cei ce se nasc şi plânge pentru cei ce mor. Pe brâul din apropierea acoperişului, deasupra uşii de la intrarea în biserică, un guguştiuc cu ochii de mărgele ne priveşte curios; de pe acoperiş se aude, din când în când, gânguritul sobru al masculului, căruia încearcă să-i răspundă perechea sa.

Când am dus-o în biserică şi a început slujba de pomenire, în timp ce preotul cânta şi zornăia cădelniţa din care se degaja un fum de tămâie frumos mirositoare, pe o fereastră de sus rămasă deschisă mai devreme, a intrat un porumbel alb, care a fâlfâit uşor apoi s-a aşezat pe o bară metalică şi a rămas nemişcat acolo până când s-a terminat slujba. „E semn bun” a spus o bătrână.

Groapa era gata şi se afla alături de mormântul tatii; o săpaseră tot Radu Bocioagă şi Ilie Negru, care avuseseră de lucru mulţi ani, încât gropile săpate de ei făcuseră să crească numărul de cruci, de parcă tot satul se mutase în cimitir.

Înainte de a ieşi din biserică am simţit mirosul acru de ceară topită amestecat cu mirosul fumului de tămâie degajat de cădelniţa cu care preotul umbla în jurul sicriului şi care începuse a ne sufoca. În cele două sfeşnice lumânările care arseseră pe jumătate scoteau şi ele fum. Procesiunea s-a pornit spre cimitir într-o linişte totală. Acolo sicriul s-a aşezat pe scândurile puse de-a curmezişul gropii şi preotul a început să citească din cartea lui; a urmat stropitul cu vin peste pânza albă, cuiele au fost bătute în capac şi trupul neînsufleţit a fost lăsat pe fundul gropii, fiind predat pământului pentru totdeauna. Mama ajunsese „în deal la cimitir”, alături de tata, de care o

despărţea o jumătate de metru.

Am rămas lângă groapă până când pământul a luat forma mormântului şi a fost înfiptă crucea, apoi au fost aşezate toate coroanele şi jerbele de flori care alcătuiau un mozaic de culori, după care am dat o raită prin cimitir, pe la mormântul bunicii Lisaveta, care murise din 1964 şi era uitat de toţi; era acoperit în întregime de ierburi de câmp şi bălării, iar la picioare un liliac cam pricăjit îşi legăna crengile strâmbe pline de frunze verzi-intens. Morţii nu mai au nevoie de flori, dar cei rămaşi în urmă le mai sădesc, fie din dragoste pentru cel dispărut, fie pentru a veseli peisajul. În cazul pomilor sădiţi pe mormânt este posibil ca rădăcina lor să ajungă până jos, în groapă şi să se hrănească cu „mustul” şi umezeala de acolo, dar asta e altă poveste.

M-am întors lângă crucile părinţilor mei şi am îngenuncheat, ţinând mâinile pe amândouă deodată şi cerându-le iertare pentru că nu i-am ajutat suficient cât au fost în viaţă, deşi nevoile lor de ajutor sporiseră în ultima parte a vieţii. Am făcut şi eu ce-am putut.

Crucea înaltă din piatră a tatălui meu stătea acolo de strajă din 12 febr. 1984 şi primise patima vremii, iar cea a mamei era din lemn de stejar de culoare galbenămaronie; ambele te invitau la pioşenie şi căinţă.

M-am întors de la cimitir copleşit de tristeţe şi o durere îmi strângea inima. Casa noastră părintească părea o citadelă pustie, părăsită de orice suflare de viaţă. Fusese servită ultima masă, oamenii plecaseră, iar perdelele fuseseră trase la ferestrele în care toamna bătea cu degetele ei îngheţate, pe o lumină slabă, însoţită de un vânt care prevestea că va ploua peste puţină vreme. Toate îmi aminteau că vine iama, iar vara e departe.

Ne-am sfătuit toţi fraţii să dăm casa unor tineri din sat proaspăt căsătoriţi, cu o sumă modică, pentru a o ţine în picioare, să nu aibă soarta altora care, fiind părăsite, ajunseseră în paragină, devenind adăpost pentru şobolani, după care, ne-am luat rămas bun de la „cuibul” care a reprezentat trecutul nostru şi al părinţilor noştri, în care a

pulsat viaţa, munca şi râsetele zglobii ale copilăriei. Cu „predarea” casei a fost desemnat Dorel, apoi fiecare dintre noi am pornit spre Constanţa. „Dă-o cât mai repede, Dorele!” i-am spus fratelui meu. Îmi venea greu să mai rămân. Fusesem obişnuit s-o văd mereu pe mama, blândă şi prevăzătoare, mereu activă, umblând neîncetat prin curte şi prin camere, răspândind peste tot ceva din viaţa ei senină, din lumea liniştitoare a sufletului său, în care ascundea atâta curaj şi atâta bunătate.

După plecarea ei, toate încremeniseră, lipsite de viaţă. Pe buze simţeam răceala de marmură a frunţii ei materne şi în minte îmi rămăsese „icoana” ei, aşa cum stătea în sicriu, care va dăinui multe zile.

Am ieşit în stradă de unde am mai privit o dată spre casa pe care nu o voi mai vedea, poate, niciodată.

„Of! casa mea părintească, ce mult este de pe vremea când eram copil şi de oriunde mă întorceam tu mă primeai tăcută, cu braţele deschise, făcându-mă să vărs lacrimi, alinându-mi dorul greu de tine când eram departe”, m-am auzit pronunţând înainte de a urca în maşină. Mă grăbeam să plec şi să mă îndepărtez cât mai repede pentru a nu fi tentat să mă întorc iar printre amintiri. Amintirile mele acolo sunt multe, iar unele dintre ele mă emoţionează şi acum până la lacrimi. Nu mă ruşinez că uneori mai vărs lacrimi, fără voie, deşi mă consider un bărbat tare, dar poate cititorul mă crede deoarece acolo am văzut lumina zilei şi tot acolo m-m descoperit pe mine, am descoperit natura cu tot ce cuprinde ea, colindând pe câmpie şi pe islazurile cu iarbă grasă şi covor de flori şi tot acolo mi-am lăsat toate visurile copilăriei mele.

Acasă, în anii copilăriei mele, am ascultat cel mai frumos cântec de leagăn care era şoapta grâului din câmpie şi briza de dimineaţă care mângâia coroanele pomilor, făcând frunzele lor să foşnească. Oamenii din satul meu din acea perioadă şi, mai ales, părinţii mei, mi-au creat acea lume de poveste şi mi-au dat din sufletul lor curat acea fărâmă de lumină pentru ca eu să fiu ceea ce

sunt astăzi. Cu aceste daruri am ajuns un om responsabil faţă de societate, reuşind în acelaşi timp să-mi îndeplinesc visul copilăriei fără a-i dezamăgi. Îmi aduc aminte cât de mândri erau părinţii când luau cunoştinţă de succesele mele, considerându-le ca fiind recompensa pe care ei şi-o doriseră. Recunosc că am suportat foarte greu constrângerile, dorind toată viaţa mea să fiu liber şi să iau deciziile după mintea mea. N-a fost să fie. Am avut parte să lucrez la o instituţie în care a trebuit să mă supun necondiţionat ordinelor unor superiori cu calităţi îndoielnice. Poate tocmai de aceea am dorit atât de mult acea libertate de a fi eu însumi, cu calităţile şi defectele mele, socotindu-l ca fiind cel mai important drept, după dreptul la viaţă cu care ne naştem toţi. Dacă mor astăzi, nu mi-am asigurat nici măcar un loc de veci.

Când am ajuns în „dealul viilor” am oprit maşina, am coborât şi am mai privit o dată satul, apoi pajura de pe movilă care mi-a oferit atâtea bucurii şi unde am descoperit frumuseţea naturii şi unele fenomene pe care nu ştiam atunci să mi le explic.

„Rămas bun sat al copilăriei mele! Te salut, pajură, leagăn al înălţimii şi observator darnic al tainelor din natură! Rămas bun case adunate ca oile la stână, după ce au păşunat pe pajişte! Cât de tristă este despărţirea de voi a omului – odinioară copil – care a trăit aici, printre voi, de care mă despart, poate, pentru totdeauna, pentru că nu mai am la cine să mă întorc aici!”

Acum degeaba aş mai căuta în bătătură, nu-mi mai găsesc părinţii care să mă îmbrăţişeze cu dragoste şi cu ochii lor umeziţi de lacrimile revederii, acei părinţi truditori neobosiţi, care au darul de a şti numai ei să-şi iubească cu patimă odraslele plecate la oraş. Acum nu mai este mama acolo ca să ne putem pune capul în poala ei şi să-i spunem durerile şi păţaniile noastre. În casa noastră, de astăzi, nu se vor mai celebra nunţi, botezuri sau naşteri ale rudelor noastre de sânge la care să mai iau parte. Toţi ne-am împrăştiat, iar casa ne va fi străină, în ea vor locui alţi oameni. Încercam să-mi amintesc curtea cu tot ce era

în ea, făcându-mă să regret frumuseţea vieţii de altă dată în satul meu, apoi şcolile prin care am umblat, armata, până când viaţa s-a năpustit asupra mea, obligându-mă să trudesc 35 de ani, timp în care am fost vitregit de mica mea lume interioară.

Odată cu părinţii dispăruse însăşi temelia copilăriei mele şi se rupseseră lanţurile care mă mai legau de casă. Nimic nu mai avea însemnătate pentru mine. Viaţa parcă-mi ajunsese o ruină, în timp ce sufletul fusese cuprins de un vânt îngheţat asemenea crivăţului care suflă iarna dinspre nord. Mă doare tare şi pierderea părinţilor.

Am pornit motorul şi am accelerat, gândindu-mă: „Pe părinţii noştri i-am însoţit pe ultimul drum noi, toţi copiii lor. Pe mine cine mă va conduce la locul de odihnă? Voi vedea atunci. Sau vor vedea alţii, că eu…”

Când se înserа intram şi eu în oraş pe şoseaua Mangaliei, întâmpinat de aerul apăsător şi de larma obişnuită a unei urbe cu aproape 400.000 de locuitori, în care predomină blocurile de locuinţe, unele peste altele. Eu rămăsesem tot cu gândul la casa copilăriei lăsată în părăsire, fără viaţă şi la satul cu oamenii lui simpli, dar oneşti. Multă vreme după aceea am fost bântuit de amintiri care se ţineau lanţ, cu trăiri şi păreri de rău.

Cap. 5 Viaţa oamenilor din sat

Discutasem cu mulţi săteni şi cunoşteam multe dintre trăirile, zbaterile şi necazurile lor, dar când s-au adunat la moartea mamei, am reluat cu ei o parte din discuţii, de care s-au dovedit interesaţi aproape toţi.

— Cum vă mai descurcaţi cu viaţa? i-am întrebat.

— Vai de noi, a răspuns unul.

De ce?

— Pentru că muncim de pomană şi nu primim decât 170 kg. de grâu şi 280 kg. de porumb pentru tot anul.

— De persoană? am întrebat eu din nou.

— Da, de persoană, dar în C.A.P. nu mai lucrează mulţi dintr-o familie, ca altă dată, majoritatea familiilor au la muncă câte o persoană sau niciuna.

— După plecarea din ţară a ruşilor, pe la începutul

anului 1960, am dus-o mai bine, a spus un bătrân. Atunci nu ne lua statul aproape toată producţia cum face acum şi când se încheia anul agricol, cei care aveau multe zile lucrate în C.A.P. duceau acasă 56.000 kg. grâu, 7 – 8.000 kg. de porumb, încât puteam trăi omeneşte, mai ţineam oi, porci, păsări.

— Da, intervine altul, când s-a înfiinţat colectiva, statul nu lua nimic de la noi. Atunci au fost cumpărate autocamioanele, un autoturism I.M.S., vaci de rasă pentru ferma de vaci care s-a înfiinţat, aveam fermă de ovine şi de păsări, încât devenise o gospodărie bogată care putea să-şi vândă la oraş produsele, unde aveam magazinul nostru în piaţa Griviţei din Constanţa. Treptat, statul a început să ne ia o parte din producţie, la început 30%, apoi 50 % şi s-a ajuns acum să ne ia peste 80%. Ce ne mai rămâne, se împarte la numărul zilelor de muncă şi ni se dă ce am spus mai înainte. Cum să trăieşti cu 280 kg. de porumb, când ni s-a redus şi curtea la 150 de m^2? Dacă unii au curtea mai mare, ce trece peste

150 de m^2 i se repartizează altei familii care nu are şi aşa intră altul în curtea ta. Asta este, spune omul apăsat şi plin de năduf.

— Cei care nu pot munci cum se descurcă?

— Greu. De obicei sunt bătrâni şi bolnavi, care ajung să moară de foame, unii mai au şi copii pe la oraş şi le trimit pâine, alimente de care mai fac şi ei rost. Când vine autobuzul în sat se duc la şofer şi-l întreabă dacă le-a adus ceva de la copii. Unii dintre ei au luat o pensie de 100 lei, 150 lei sau maxim 200 lei, dar poţi să trăieşti cu atât? Şi când mor abia li se poate încropi câte o pomană sărăcăcioasă, că nici la oraş nu se mai găsesc alimente. Mai nou, în sat nu mai avem nici preot, vine câteodată unul de la Moviliţa, pe care eşti obligat să-l aduci cu maşina mică, altfel nu vine.

— Mai ţine omul câte o capră pe care o hrăneşte cu troscot sau cu frunze de salcâmi, că pe unde a fost izlazul comunal s-a arat şi s-a semănat porumb, zice altul din grup.

— Am ajuns rău de tot! intervine altul în discuţie. Toamna culegem porumbul de pe câmp destul de târziu, aproape când dă zăpada. Vin să ne ajute orăşenii şi elevii de prin şcoli, dar nu vin cei de la stat cu maşinile să-l ridice de pe câmp, din care cauză trec peste el tractoriştii cu plugul şi-l bagă sub brazdă. Odată s-a nimerit să vadă asta nişte ardeleni care veniseră în sat să participe la cules, iar plata să fie porumbul. Când au văzut ei că porumbul rămâne pe câmp şi-l mănâncă oile sau alte animale sălbatice, au fluierat a pagubă şi au spus: „Păcat! La noi, în Ardeal, nu este cucuruz, iar aici în Dobrogea, unde pământul este ca brânza şi produce atât de bine, porumbul e băgat în pământ. Asta nu-i treabă oablă. Să fi avut noi atâta cucuruz în Ardeal, îl căram acasă cu sacul şi nu-l lăsam în câmp”.

— Nu poţi să-l cari, că dacă iei câţiva ştiuleţi, te arestează şi faci puşcărie, sare altul cu vorba. Din proprietari de pământ cum am fost înainte, am ajuns şi noi proprietate a statului. Poate tocmai de aceea nu mai munceşte ţăranul cu tragere de inimă ca înainte. A

Început să lucreze opt ore ca la oraş, îl vezi pe la ora patru, când soarele abia a început să coboare pe bolta cerului, că se întoarce acasă cu sapa pe umăr.

— Multe s-au schimbat în viaţa oamenilor, intervine, din nou, bătrânul. Colectivizarea a dus la desprinderea ţăranilor de cultura lor ţărănească, de fiinţa şi de identitatea lor spirituală. Zestrea spirituală a lor s-a pierdut pentru totdeauna. Înainte vuia satul pe înserat de cântecele flăcăilor, iar azi au pierit cântecele din sate, dar şi din sufletele oamenilor. Dacă vreunul mai cântă astăzi, tot amar exprimă:

„De amărât ce sunt pe lume Aş face o casă-n pădure, învelită cu pământ să intru-n ea şi să plâng.

De amărât şi de pribeag Nu ştiu noaptea un să trag.

Aş trage lângă un gard.

Dar şi-ace l-ai fărâmat „… etc.

— Cine mai este preşedinte la C.A.P?

— Gheorghe al lui Anghel Toloş. Îl cunoşti, că este

cam de vârsta matale. N-a terminat patru clase dar are o părere bună despre el.

— Şi de ce nu discutaţi toate aceste probleme cu el şi cu lumea în Adunarea Generală? am insistat eu.

— Ce să mai discutăm, că nu ne ascultă nimeni!? Când vin cei de la judeţ şi participă la şedinţele noastre, nu ne lasă să vorbim. Şedinţele sunt scurte, iar după aceea pleacă cu Preşedintele la Cramă, de unde pleacă cu maşinile pline cu de toate. Nu lipsesc niciodată damigenele. Unii le numesc „cădelniţe cu toarte de aur în care arde smirnă şi care rezolvă orice problemă”; e deschizător de uşi oriunde ajunge.

— Eu ştiam că cei de la partid vin să îndrume munca.

— Înseamnă că nu-i ştii bine. Sunt unii dintre ei care nu pleacă din cramă până nu beau cât bea un bou vara, când trage la plug pe arşiţa de foc.

— Are dreptate, aşa fac ăştia. Nu le-ar strica şi lor să pună mâna pe sapă şi să prăşească măcar un rând dintr-o tarla de un kilometru ca să le mai spele şi lor fruntea sfintele sudori ale muncii, a spus altul.

— Şi, totuşi, puteţi discuta necazurile voastre fără să fie de faţă cei de la judeţ, reiau eu ideea.

— Când ne adunăm, ne adunăm greu, iar când se discută probleme de producţie, majoritatea sunt obosiţi şi abia aşteaptă să se termine şedinţa ca să plece. Alţii dorm şi nu rămân cu nimic. Dacă te scoli şi vorbeşti, o faci degeaba, că nu se ia nicio măsură, aşa că mai bine îţi vezi de treabă.

— La fel e şi la şedinţele de partid? am întrebat eu.

— Eu nu sunt membru de partid, răspunde bătrânul, dar discut de cei care sunt. Te apucă râsul dacă afli ce înţeleg unii de la şedinţele de partid. Odată m-am nimerit la o discuţie între Radu Grosu şi Ioana lui Gh. Stuparu. Ea este membru în biroul de partid, iar Radu, care lipsise pe motiv că fusese la baza de recepţie cu grâul, o întreba: „Ce s-a discutat în şedinţa de partid, Ioană?”. „Ce să se discute? De colo până colo, c-o fi, c-o păţi, că albă, că neagră, că ăla n-a făcut. Cam asta. Tu nu ştii cum e?” „M-

ai lămurit buştean!” a răspuns Radu şi s-a lăsat păgubaş.

— Îl cunoşti pe Gogu Tractor? mă întreabă unul.

— Pe Gogu Croitorul? Sigur, locuieşte pe uliţa din spatele casei noastre. El ne-a făcut nouă toate hainele.

— Ei, Gogu, înainte de a muri, a fost întrebat de moş Lisandru Doicaru: „Unde e Lisandra, nevastă-ta, că de mult n-am mai văzut-o? Tot aşa vrednică este, cum o ştiam eu?”

„Lisandra mea zace sub pământ de vreo doi ani, săraca. Am dus-o sus, în deal la cimitir. Se vede că n-am avut destulă dragoste pentru ea ca să mai rămână şi atunci s-a dus”. „Era tânără, ce s-a întâmplat?”, îl iscodeşte el, privindu-l ţintă.

Atunci Gogu îşi aprinde o ţigară, se aşază pe o piatră de la colţul gardului şi povesteşte: „Ce să se întâmple? Într-o seară a apucat-o o durere de cap, pe urmă fierbinţeli, transpiraţii, dureri de burtă, că nu i le-am mai putut alina în niciun fel. Aşa că, în câteva zile s-a dus de parcă nici n-a fost. Asta e viaţa! Ce să-i faci!”. „E greu. Păcat de ea că era o femeie bună”, zice moş Lisandru. „Era. Noi ne-am iubit precum pirul şi volbura (două plante perene. Unde cresc ele, nu mai poate creşte altă plantă), de aceea niciunul dintre noi n-a avut ochi pentru o altă iubire. De când a murit ea, inima mea a rămas în întuneric. Acum îmi aştept şi eu sfârşitul”.

— Şi s-a dus? întreb eu.

— Da, s-a dus de mult şi el.

…Constatam, cu amărăciune, cât de mult se schimbase viaţa ţăranilor din satul meu, afectându-i pe cei mai simpli dintre ei. Îmi era atât de ciudă că nu-i puteam ajuta cu nimic pentru a-şi îmbunătăţi traiul, deşi ei îmi spuneau păsurile lor mai mult pentru a-şi uşura sufletul, probabil unde văzuseră că îi ascult cu atenţie.

Eu plecasem din sat de când aveam vârsta de 12 ani, dar sufletul îmi rămăsese alături de ei pentru că acolo fusese locul unde am văzut lumina zilei, mi-am trăit copilăria şi am fost fericit, în inocenţa mea, lângă părinţii şi fraţii mei.

De atunci am lăsat în urmă casa părintească cu grădina plină de flori şi de pomi fructiferi împodobiţi primăvara cu flori, iar vara ramurile lor se rupeau de roadele grele. Am lăsat satul meu cu uliţe largi aşezat între coline, în care natura binefăcătoare era la tot pasul, unde totul era liber, aerian, diafan şi plutea sub cerul albastru, străveziu.

Singura avere pe care am luat-o cu mine la plecare au fost amintirile. Viaţa m-a luat atunci de mână şi m-a purtat prin lume, adăugând la zestrea mea spirituală destule noi cunoştinţe, pe lângă care m-a potopit şi cu suferinţe şi necazuri. Drumul meu în viaţă a fost greu şi l-am urcat pieptiş, ca pe un canon primit pentru ispăşirea unor mari păcate. De ce a fost aşa? Nici astăzi nu-mi pot da seama dacă şi când oi fi greşit pe undeva, deoarece nu-mi amintesc să fi comis vreun păcat. Am greşit calea, cred. Am locuit, fără întrerupere, numai în oraşe şi n-am putut împlini cerinţele proverbului din bătrâni care spune că un bărbat adevărat trebuie să facă copii, să construiască o casă, să sădească un pom şi să sape o fântână. Pomi am sădit, cu zecile, copii am făcut patru, dar casă şi fântână n-am mai avut prilejul să fac întrucât am primit de la stat apartament şi apă de la robinet şi nu pentru că aş fi fost leneş sau nepriceput.

Plecând, am părăsit natura cu verdeaţa şi aerul ei curat, locuind în cetatea asfaltată şi case dense, populaţie multă şi pestriţă, poluare care-ţi dă senzaţia de sufocare. Rămăseseră în urmă câmpiile, grădinile, uliţele largi şi poveştile cu zâne şi comori, mâncărurile ţărăneşti sfinţite de mâinile mamei, a cărei icoană blândă şi bună îmi stăruie în minte mereu. Unde vor fi zburat toate câte ne umpleau inima de bucurie? S-au dus toate şi nu se mai întorc, numai în sufletul meu mai dăinuie amintirea lor de parcă s-au petrecut ieri. Dacă aş putea da timpul înapoi şi să pot crea toate condiţiile de atunci, cred că m-aş întoarce iar în satul meu ca să trăiesc în mijlocul naturii şi al acelor oameni simpli, dar buni şi cinstiţi. Dacă cineva poate renunţa la titluri academice şi la bogăţii, în schimb cred că

nimeni nu poate şi nu trebuie să-şi renege vreodată sângele şi rădăcinile.

Când citesc amintirile din copilărie ale unor scriitori celebri şi văd că pentru unii paradisul copilăriei constă în bogăţia materială, parcă lipseşte ceva. Eu am numit şi am simţit paradisul în mijlocul familiei şi al naturii unde mi-am manifestat candoarea copilăriei mele şi după acel paradis tânjesc şi astăzi. Când am timp, visez. Atunci revăd, cu ochii plini de lacrimi, pajiştea pe care am înălţat cu destulă stângăcie, primul meu zmeu, apoi dereaua îngheţată în care am căzut când mă dădeam pe gheaţă cu ghetele mele noi, ţintate pe talpă şi cu costumul nou-nouţ făcut de Gogu Croitorul. Sau când venea în sat şatra de ţigani condusă de bulibaşa Giorak şi se stabilea pe islazul de lângă derea iar eu mă bucuram de compania lui Maru şi Bito, prietenii mei tuciurii.

În anii ’80, familia şi apoi serviciul îmi transformaseră mintea şi sufletul în zdrenţe. Acasă soţia îmi producea necazuri, iar la serviciu munceam câte 16 – 18 ore pe zi, sub o presiune nemaiîntâlnită, care viza direct subminarea pe faţă a statutului meu de către nişte şefi mediocri, aroganţi şi duşmănoşi. Nimeni nu poate aprecia cât de dureroasă şi de adâncă poate fi rana provocată de le. Ritmul stabilit de Dumnezeu este imperturbabil lent, dar cu o perfectă organizare, însă noi eram departe de acest adevăr. Când ne copleşeşte durerea este firesc să plângem amărăciunea. Acesta este un mecanism de eliberare pe care ni-l oferă trupul nostru şi Dumnezeu cel Atotputernic şi trebuie folosit la maximum pentru a elibera presiunea durerii. Însă acest mecanism nu trebuie să devină o obişnuinţă, că se poate transforma în psihoză. Pe atunci eu nu puteam să plâng şi sufeream.

Amintirile se încurcă una pe alta, se suprapun şi cu greu o pot alege pe cea care-mi mângâie sufletul cel mai mult, în afar celor care mi-o aduc în prim-plan pe mama, cu surâsul ei plăcut care exprima bunătate şi îi rotunjea trăsăturile feţei. Avea o privire sinceră, golită de orice ascunziş, iar când mă aflam în faţa ei, mă cerceta cu

atenţie şi blândeţe, vrând să afle ce greutate purtam în suflet. Avea obiceiul să mă sfătuiască de fiecare dată: „Fii bun cu lumea, maică! în viaţă este bine să nu stai degeaba, ba să te străduieşti să adaugi ceva la faptele tale; dacă stai, pierzi timpul pe care nu mai ai cum să-l dai înapoi. Să nu judeci oamenii după îmbrăcăminte sau după vorbă, ci după fapte! Să ştii că niciunul dintre noi nu suntem mai presus decât alţii, iar la urmă toţi sfârşim la fel”. a în tinereţe mama avea mişcări sprintene şi toată ziua făcea treabă de-ţi era mai mare dragul s-o urmăreşti cum spăla rufe; călca, frământa şi cocea pâine, fără să se plângă de oboseală, deşi robotea toată ziua. Seara, în momentele în care pregătea cina, noi ne aşezam pe scăunele pe lângă vatră şi urmăream dansul flăcărilor de la plită, care proiectau pe pereţii încăperii tot felul de imagini ce se luptau între ele. De obosiţi ce eram de la joacă sau de la izlaz unde păscusem vaca, picoteam pe lângă ea, aşteptând mâncarea. În timp ce mâneam, de obicei cu uşa dinspre curte deschisă vara, câinii sloboziţi din lanţuri veneau în prag unde-şi aşteptau oasele şi resturile de mâncare, iar ochii lor fosforescenţi străluceau la lumina lămpilor din casă.

Odată s-a întâmplat să fie pe prag şi pisica, dar câinii au alergat-o, oblingând-o să se caţere într-un pom, de unde îi scuipa caraghios, ţinându-şi coada zburlită în sus ca la veveriţe. N-au mai lăsat-o să coboare de acolo decât dimineaţa următoare, când au fost iar legaţi.

Mama avea nişte ochi melancolici, care sugerau inocenţa, mai ales când râdea, închizându-i pe jumătate şi dând la iveală lacrimi de bucurie, pentru noi şi pentru viaţa simplă pe care o ducea ea.

Visez cu ochii deschişi la amintirea ei, dar îmi revin din visare şi constat, cu părere de rău, că mama nu mai este printre noi şi atunci mă cuprinde tristeţea. Eu nu pot spune ca Faust: „Clipă opreşte-te!” deoarece sunt conştient că fericirea nu poate veni decât din scurgerea continuă a clipelor liniştite şi senine. Oprirea acestor clipe înseamnă, de fapt, suferinţă, marea inerţie care apasă tot

ce există cu forţa care macină şi doare.

Acum, când mama nu mai este, îmi fac reproşuri că uneori am avut şi zile în care, obosit de la serviciu, am pregetat să merg la ea când trăia, s-o văd, s-o ajut, să-i fiu aproape. Mi-o amintesc cu o limpezime ieşită din comun şi sufăr. O preţuiam pentru simplitatea şi integritatea ei. Avusese o viaţă legată de pământ care-i permitea la acea vârstă înaintată să cunoască mersul lumii şi al firii. Trăise cinstit şi nutrea încrederea că, după moartea sa nu-i va putea reproşa cineva ceva rău. Liniştea ei sufletească se datora şi faptului că mintea îi era mereu ocupată de gânduri şi de lucruri mărunte, iar mâinile ei găseau mereu ceva de făcut. Cunoştea munca de când era copilă aşa că ştia foarte bine ce mângâiere îţi poate aduce ea, mai ales atunci când o faci din convingere, cu folos şi pricepere. În viaţa ei nu prea avusese timp să se gândească la propria-i persoană şi la suferinţele ei sufleteşti, câte va fi avut. Tot timpul şi l-a ocupat cu munca, cu creşterea şi îngrijirea copiilor. Nu se simţea bine decât la ea acasă unde se ştia înconjurată de oameni cunoscuţi, cărora le spunea pe nume şi unde îşi făcea singură menajul, până într-o zi când s-a săturat să mai rămână pe acest pământ, socotind că nu mai are ce să facă aici. Poate că avea dreptate. Simţise că se apropia o nouă epocă, guvernată de noi principii de viaţă, care presupuneau alţi oameni ce nu i se potriveau.

Peste un an de zile s-a produs revoluţia care a schimbat viaţa tuturor. Despre asta voi aminti mai târziu.

Merg uneori la mormântul părinţilor mei pentru a-mi culca tâmpla pe ţărâna şi pe crucile ce le străjuiesc oasele din adâncimile gropilor lor pustii din cimitir şi de fiecare dată părinţii îmi transmit un fior de gheaţă în suflet.

Cap. 6 Viaţa aşa cum este ea.

Peste România în perioada 1980 – 1989 s-a abătut sărăcia. Magazinele deveniseră din ce în ce mai goale, în special cele alimentare, încât peste rafturile goale sufla vântul; populaţia României suferea de foame, de frig, fără curent electric în case pe diferite perioade de timp.

Datorită condiţiilor vitrege în care trăiam, oamenii se

înrăiseră încât se recurgea adesea la disimulări, la duplicitate şi ipocrizie. Nu-ţi mai puteai permite să fii sincer cu rivalii, dimpotrivă, era mai prudent să taci pentru a evita să fii tras la răspundere pentru vreo vorbă spusă în diferite împrejurări. N-au lipsit ocaziile când unii semeni ai noştri au acţionat cu viclenie, fapt ce a dus la alterarea relaţiilor dintre oameni.

În acelaşi timp, fiecare era obligat să trăiască, să muncească şi să „cânte" aceeaşi melodie pentru a nu se interpreta că se împotriveşte regimului. Zilnic se formau în faţa magazinelor nelipsitele cozi interminabile, iar unii oameni ajungeau să se certe şi să se îmbrâncească pentru o pungă de mălai sau pentru o pungă în care se aflau dai pui costelivi, numiţi în glumă „Fraţii Petrăuşi".

Date fiind diferenţierile sociale, activiştii de partid nu erau văzuţi la asemenea cozi, deoarece ei se aprovizionau de la sediile Comitetelor Judeţene de partid cu alimentele venite de la propriile gospodării existente în fiecare judeţ. Aşa s-a produs îndepărtarea lor de mase.

Necăjiţi de starea lor, oamenii adunaţi în faţa magazinelor începeau să se revolte şi să strige: „Câinii familiei Ceauşescu mănâncă mai bine decât noi. Lor li se dă carne, iar nouă oasele".

Deoarece toată producţia de electrocasnice, îmbrăcăminte, încălţăminte, etc. se exporta, pe piaţă erau scoase foarte puţine, care erau cumpărate, prin diferite magazine, cu aprobări speciale, tot de activiştii de partid şi apropiaţii lor.

Astfel Partidul Comunist Român a fost perceput că s-a îndepărtat de masele largi ale populaţiei, aşezându-se deasupra societăţii ca un satrap. După ce reuşise să înlăture critica, apoi abandonând şi autocritica, nu se mai temea de nimeni.

Odată cu industrializarea forţată, clasa ţărănească a fost decimată, ţăranii apţi de muncă fiind duşi în oraşe pentru a munci în fabrici, pe şantiere, în port, etc., în timp ce în agricultură a rămas să lucreze o mână de oameni, majoritatea bătrâni; aşa se explică de ce la lucrările

agricole erau aduşi elevii, studenţii, militarii şi funcţionarii din oraşe, în zilele de sâmbătă şi duminică.

Atât în instituţii, întreprinderi, ca şi la sate, şedinţele de partid deveniseră formale, nu mai interesau pe nimeni, fiind presărate cu discuţii sterile. Desfăşurarea lor avea loc tot în timpul liber – atât cât rămânea el – după orele de muncă. Astfel, în Cooperativele Agricole de Producţie, ţăranii se întorceau de pe câmp obosiţi sau din sectorul zootehnic şi când dădeau de căldura din sală, amestecată cu aerul închis şi zăpuşeală, moţăiau şi chiar adormeau, încât nu luau cunoştinţă de cele prezentate. Unii dintre ei făceau doar figuraţie, fără să fi luat vreodată parte la dezbaterea problemelor obştii, preocupaţi să-şi povestească unele fapte din deplasările lor la oraş. (Ex. un grup de tineri povestea într-un colţ că au fost la un restaurant să bea o bere, iar la bar au fost nevoiţi să se urce pe nişte scaune foarte înalte. „Bă, ne-am suit pe nişte scaune înalte de parcă erau nişte prăjini pe care dorm găinile noaptea”, ziceau ei).

P.C.R. a iniţiat şi lansat economicul, dar a sufocat mersul economiei prin dominaţia sa excesivă, încât aceasta a dat, treptat, semne de oboseală, datorită managerialului dictatorial, care a dus la acel periculos arbitrar în decizii, iar, mai apoi, metodele folosite au înţepenit însăşi dezvoltarea. De aici înainte economia n-a mai putut face faţă unor conjuncturi neaşteptate apărute pe parcurs, iar procedurile s-au formalizat progresiv. Un lucru negativ care a intervenit a fost suprimarea stimulentelor materiale şi înlocuirea lor cu ameninţări de tot felul (Se ştie ce făcea în ţară Dincă, supranumit „Teleagă”). Tot mai des se făcea apel la prevederile Legii 25/76, care obligau pe fiecare cetăţean al ţării să muncească, iar întreprinderile erau obligate să le asigure loc de muncă. Cu toate intervenţiile statului, leneşii tot nu munceau.

Pe seama sărăciei şi nemulţumirilor, în ţară au apărut tot felul de bancuri, al căror erou principal era „Bulă”, cel care putea spune ce nu puteau ceilalţi. În aceeaşi perioadă grea 1981 – 1989, pe versurile regretatului Maximilian

Mihai a fost lansat cântecul „Strada Speranţei” interpretat de cântăreaţa de muzică uşoară, Corina Chiriac. Cântecul se referea la fericire:

„Vă rog frumos s-o invitaţi la masa mea.
Când vă întâlniţi cu fericirea! „Îi dădea şi adresa:
„Casa cu plopi, strada speranţei, la parter.
O mai aştept şi mai sper”.
De ce o poftea la masa ei?
jăă-mi toarne doar o picătură de nectar în cupa plină de amar”.

În România s-a generalizat sărăcia după ce Nicolae Ceauşescu a hotărât să restiuie Băncii Mondiale împrumutul de unsprezece miliarde de dolari în câţiva ani de zile, în loc să respecte termenele în care suma fusese eşalonată în tranşe. A fost o ambiţie care a costat destul de scump populaţia ţării deoarece fuseseră începute aproape concomitent marile lucrări: Canalul Dunăre-Marea Neagră, Metroul, Casa Poporului, care au secătuit bugetul ţării, aducând în colaps economia şi aşa aflată în declin de mai mulţi ani, datorită inflaţiei care mocnea.

Conducerea politică încerca să reprime inflaţia prin metode politice: instituirea mercurialelor, stabilind preţurile prin directive de partid, reducerea mărfurilor din magazine şi destinarea lor exportului în vederea obţinerii valutei necesare restituirii datoriei externe.

Şi, paradoxal, cu toată sărăcia care bântuia ţara, populaţia participa la toate manifestările în care era elogiat N. Ceauşescu. Mitul superiorităţii şi infailibilităţii acestuia în raport cu ceilalţi contemporani fusese născocit de propagandiştii săi, lăudători de profesie, colaboratori carierişti care îl prezentau ca pe un mare „meşter cârmaci”, obligându-i pe toţi cetăţenii ţării să-i elogieze „marile merite şi strădanii”. Tot ascultând asemenea laude, N. Ceauşescu a crezut chiar că dispune de asemenea calităţi deosebite care se cereau a fi omagiate.

Cu timpul s-a instituit practica promovării în diferite funcţii a „aleşilor lui Dumnezeu”, adesea nişte oameni fără merite, prea puţin dotaţi intelectual dar care îndeplineau

principala condiţie de a fi rudele, apropiaţii sau loialii celor mari, verificaţi la dosarul de cadre, de la Comitetul Central al P.C.R., la instituţii centrale şi locale, ajungând până la şeful de asociaţie de bloc.

Manifestările grandioase precum Congresele P.C.R., „Cântarea României", cuvântările prilejuite de diferite vizite „de lucru, dădeau şefului statului posibilitatea să ne încredinţeze că „socialismul a învins deplin şi definitiv la oraşe şi sate", ceea ce presupunea că populaţia trăieşte bine. Cât de bine a fost se ştie.

De multe rele suntem vinovaţi noi toţi, deoarece prin tăcere şi încuviinţare ne-am ajutat stăpânii, găsind chiar şi unele justificări pentru pasivitatea noastră. Cel puţin spre sfârşitul anilor '80 mulţi oameni vedeau cum mergea viaţa noastră, dar ascundeau faptul că deveniseră văzători de teamă să nu păţească ceva. Unii îşi făceau, în tăcere, un proces de conştiinţă de genul: „Dacă noi vom tăcea până la sfârşit, ce vor spune copiii şi nepoţii noştri după ce nu vom mai fi?". Alţii se întrebau: „Oare adevărurile stabilite de clasicii marxismului vor fi veşnice, iar victoria proletariatului va dăinui şi ea veşnic?"

Majoritatea oamenilor nu avea capacitatea de a conştientiza faptul că destinul lor şi al nostru era înscris în propria lor structură spirituală, aşa cum sunt şi fluturii aflaţi în faza de crisalidă.

Librăriile şi bibliotecile ţineau la loc de frunte „operele" lui N. Ceauşescu – 14 volume sub titlul generic „România pe drumul socialismului". El îşi închipuia că dacă toţi oamenii, în special intelectualii, vor citi aceste cărţi, vor renunţa la propriile prejudecăţi, deoarece se vor convinge de logica irezistibilă cuprinsă în ele. De aceea ele erau vândute adesea prin instituţii şi întreprinderi salariaţilor care nu aveau alternativă.

Se ştie că un director este puternic numai atunci când dispune de executanţi care cred orbeşte în el, iar atunci când începe declinul, o vreme mai funcţionează inerţia, după care se produce catastrofa. În perioada socialismului, cu cât centralizarea era mai puternică, cu

atât miracolul era mai spectaculos. De sus se apăsa pe buton, iar aparatul birocratic dădea dovadă de o uimitoare mobilitate, caz în care dreptul de a folosi puterea era motivat că aceasta se face pentru popor şi pentru liniştea generală din ţară.

Totodată opinia publică se transformase şi ea, nu mai era de partea celui slab care să se opună celui puternic, adică răului, ci funcţiona pe sintagma „ai noştri”, considerându-i străini pe cei slabi şi lăsându-i să se rostogolească la vale. Aşa se explică faptul că, pe măsură ce lipsurile s-au adunat, a crescut şi ura majorităţii faţă de cei privilegiaţi, în special faţă de cei care trăiau în lux, având chiar şi servitori mascaţi şi beneficiau de toate facilităţile vremii: staţiuni, case de odihnă, etc.

Teama de represiune exista. Astfel, în anii premergători Revoluţiei din dec. 1989 oamenii nu mai schimbau între ei cuvinte articulate, iar de păreri şi opinii nici vorbă. În acea atmosferă de neîncredere totală care se crease, fiecare se controla pentru a nu greşi, ca apoi să suporte unele consecinţe. Aşa se explică de ce toţi oamenii au dat dovadă de o fantastică supusenie, ucigând în ei mândria şi demnitatea, de parcă le fusese inoculată conştiinţa propriei neputinţe care acţiona ca un veritabil paralizant al voinţei şi puterii, punând stăpânire aproape pe toţi, fără excepţie. Sistemul la care fiecare dintre noi pusesem umărul, într-un fel sau altul, reuşise să ne strivească şi ajunsesem să constatăm, cu surprindere, că nu mai eram în stare nici să opunem o rezistenţă pasivă. Cine încerca să se opună, sfârşea rău. Această slăbiciune generală a majorităţii permitea celor de la putere să acţioneze în voie şi să-şi facă mendrele.

*

Prin anul 1986 discutam cu socrul meu, care fusese prizonier în U.R.S.S. până la 1 sept. 1948, când s-a întors „de pe cealaltă lume”, cum spunea el. Cei care au fost acolo pot fi consideraţi mesageri demni de încredere, veritabili depozitari necruţători ai adevărului văzut şi trăit de ei.

Deşi s-a întors bolnav şi cu inima zdrobită, psihicul i-a rămas întreg, astfel că mi-a putut relata cele văzute, cu lux de amănunte: „În URSS – spunea el – Stalin era considerat salvatorul naţiunii ruse, dar şi al omenirii, deşi în realitate conducea ţara după principiul „Divide et Impera!” (Divide şi stăpâneşte!), ordonând uciderea a mii de oameni pe care îi considera obstacole în calea lui. Scopul principal era lichidarea proprietăţii private şi a adversarilor politici (care s-a aplicat şi în România după acel model), lichidarea claselor avute, instalarea unităţii de idei în vederea pregătirii şi instaurării pe glob a „împărăţiei de o mie de ani a comunismului”.

La sfârşitul povestirii, socrul mi-a atras atenţia să reţin cele relatate doar pentru mine. Memoria se pierde odată cu omul. Poate tocmai de aceea stabilirea adevărului de către istorici este atât de dificilă, deoarece în timp, peste acel adevăr au fost aşezaţi, în mod premeditat, munţi de minciuni pentru a-l ascunde sau deforma în mod conştient.

*

În memorie mi-a rămas o discuţie pe care am avut-o cu un preot veritabil, în comuna Băneasa jud. Constanţa, prin anul 1967. Mă aflam pe atunci într-o misiune în Băneasa şi am mers să mănânc la bufetul din comună. În timp ce mâneam, de masa mea s-a apropiat acel preot care mi-a cerut permisiunea să se aşeze şi el, fapt cu care am fost de acord. Terminând amândoi de mâncat, preotul m-a provocat la o discuţie, care, treptat a ajuns o confruntare de idei paşnică:

— Din foame se naşte fantezia şi creaţia, a zis el. Tocmai de aceea cei sătui nu pot crea, ei sunt în stare doar să consume. Observ că comuniştii de astăzi încearcă să-i sature pe toţi oamenii de rând, dar să ştiţi că nu vor reuşi.

— De ce? l-am întrebat eu, surprins de tema abordată.

— Pentru că dacă se consumă tot ceea ce se produce, ce va mai rămâne pentru generaţiile următoare? După ce se va sfârşi progresul, va urma stagnarea, apoi sărăcia şi

moartea.

— Să înţeleg că dumneavoastră nu sunteţi dintre cei sătui?

— Nu sunt, în niciun caz, dar nici nu pot spune că nu mănânc atât cât îmi trebuie.

— Consider că oamenii vor fi suficient de pragmatici ca să nu consume tot, să lase o parte şi generaţiilor care ne vor urma.

— Asta numai dacă vor putea, apune preotul.

— La ce vă referiţi?

— Câţiva oameni nu vor putea hotărî ce este bine de făcut. Iar despre cinste ce să spun? Astăzi ea a ajuns să fie un fel de lanţ legat la picioarele omului, care îl roade şi îl împiedică să se deplaseze.

— Probabil vă referiţi la conducerea ţării noastre? Dar, după câte am citit eu, biserica susţine că orice cârmuire este de la Dumnezeu.

— Adevărat numai în parte, adică numai atunci când cârmuitorii sunt buni, în rest…

— Părinte, vă rog să-mi explicaţi o enigmă! Bisericile au multe bogăţii şi ardoare, care au provocat unele discuţii cu instituţiile statului, iar mai apoi au fost dezaprobate de public. De ce e aşa?

— Statul a procedat greşit când a dat legea secularizării averilor mănăstireşti, despuind bisericile de pământuri şi altele.

— Dar Iisus Hristos spune: „Nu vă adunaţi comori pe pământ, ci adunaţi-vă comori în cer… căci unde este comoara ta, acolo va fi şi inima ta”. Pentru a-l sluji pe Dumnezeu, are biserica nevoie de atâtea comori?

— Când s-a referit la comori, Mântuitorul s-a referit la oameni, nu la lăcaşurile sfinte. Acele bogăţii din biserici nu sunt stăpânite de slujitorii vremelnici ai bisericii, ci de biserica însăşi.

— Desigur, nu-mi pot asuma eu îndrăzneala de a interpreta Sfânta Scriptură, dar din câte ştiu, mulţi dintre slujitorii bisericii nu consideră absolut necesar fastul ornamentaţiei. Atunci de ce hainele preoţilor din ierarhia

bisericii sunt atât de fastuoase, chiar împopoţonate? La catolici am văzut mai multă simplitate.

Îi urmăream frământarea, dar nu-i simţeam ostilitatea. Răspunsurile lui îmi spuneau că gândeşte cumpănit, că are o minte de filosof, iar astfel de oameni, rar se întâmplă să ajungă fanatici.

— Tinere, omul ştie foarte puţine despre filosofia vieţii şi a lumii. Ştie numai atât cât îi este dat să afle. Poate tocmai în aceasta constă fericirea lui. Se ştie că cel care a reuşit să capete mai multe cunoştinţe, acumulează pe măsură şi multă durere şi întristări, aşa cum se specifică în „Ecleziast". Mi-am dat seama, din discuţii, că dumneata ai studiat filosofia în facultate. Eu, se înţelege, am urmat teologia şi pot spune că la preoţi filosofia este o teorie răsturnată, deşi pare a fi destul de asemănătoare şi din care fiecare poate lua ceea ce îi convine şi, mai ales, ce îi serveşte interesele.

— Să ne fii de bine! am spus eu, referindu-mă la mâncare, apoi m-am ridicat să plec.

— Mulţumesc! Mă voi ruga pentru dumneata.

— Mulţumesc pentru grija dumneavoastră! Dar consider că n-ar trebui să-L deranjaţi pe Dumnezeu cu cereri mărunte, având şi aşa destule griji pentru bunul mers al întregului univers. Aş prefera ca discuţia noastră s-o păstraţi numai pentru dumneavoastră.

— Fii fără grijă, tinere! Aşa voi face, dar de rugat tot mă voi ruga. Cât priveşte discuţia, mie mi-a făcut o adevărată plăcere.

— Cum doriţi – am adăugat eu, după care l-am salutat şi am ieşit din local.

*

Revoluţia din 22 dec. 1989 a bulversat întreaga viaţă economică şi socială, România intrând în haos pentru o vreme. Nimeni nu mai muncea, toată lumea stătea în faţa televizorului pentru a afla cum se va organiza viaţa în viitor.

Noua democraţie instaurată după dec. 1989 a trezit la viaţă multe talente, dar, mai ales pe cei fără talent;

aceştia din urmă luptându-se, pe orice cale să ocupe poziţiile cheie în societate, iar mai apoi, să-i poată înlătura pe cei talentaţi şi, dacă pot, să-i şi distrugă.

Evoluţia evenimentelor care au urmat mă convingeau pas cu pas că noul viitor al ţării se plămădea greu, refuzând să se lipească de trecut. Mă înşelasem crezând că tot ce a fost până în 1989 va pieri undeva şi va deveni o vagă amintire. Noua schimbare s-a exprimat, mai întâi, printr-o indiferenţă generală şi deplină faţă de tot ce a fost, lăsând-o în urmă teoretic, dar a manifestat o teamă profundă faţă de viitor. Aceasta a făcut ca oamenii să nu se mai încreadă decât în propria lor experienţă; primul semn al pierderii reciproce a încrederii a fost scindarea societăţii amplificată de apariţia bruscă a celor peste două sute de partide politice.

Treptat au ieşit din uz cuvintele: cinste, conştiinţă, respect, bunătate, încât omul bun şi moral a devenit mai rar decât animalele preistorice.

Noul guvern condus de Petre Roman a declarat liberalizarea preţurilor în economia românească, deşi aceasta nu era pregătită să preia şi să aplice acest principiu, întrucât funcţionase peste 40 de ani în cadrul unei planificări stricte. Inflaţia, care în perioada comunistă fusese reprimată prin diferite metode, la începutul toamnei anului 1991 a explodat, crescând de 2500 de ori, cum precizează statisticile oficiale. Guvernul se grăbise să satisfacă cererea de produse din partea unei populaţii care răbdase de frig şi de foame ultimii zece ani, importând din Occident alimente, electronică şi alte bunuri de larg consum, ceea ce a dus la cheltuirea aproape în totalitate a economiilor pe care populaţia le deţinea la C E.C. Concomitent au fost majorate taxele şi impozitele pentru a alimenta bugetul de stat care secătuise. Populaţia a constatat că este săracă abia când pe piaţă au apărut noile monede naţionale ale perioadei de tranziţie şi când leul românesc a ajuns un biet „şoricel” jegărit cu care nu se putea trăi.

Lipsa legilor pentru dirijarea economiei a facilitat

hoţilor să devalizeze băncile – Bancorex, Banca Agricolă, Banepost, Banca Religiilor – iar cu banii şi-au creat firme (unii au făurit adevărate „imperii” pe seama statului), fără a-i mai restitui; la fel s-a procedat şi cu conturile Clanului Ceauşescu, precum şi cele ale întreprinderilor de Comerţ exterior despre care nimeni nu se interesează. Concomitent cu acesta a continuat jaful în întreprinderile de stat şi în fostele întreprinderi agricole, Iar Cooperativele Agricole de Producţie din sate au fost distruse la propriu, fără să se ţină seama că acolo era toată agoniseala ţăranilor care fuseseră deposedaţi de pământ şi utilaje, animale şi munca lor de 40 de ani, materializată în sepţeluri de ovine, porcine, vaci, păsări, clădiri şi utilaje agricole.

Lipsiţi de locurile lor de muncă, mulţi ţărani au mers în oraşe să-şi încerce norocul, dar fără succes deoarece „molima şomajului” cuprinsese, în câţiva ani, o mare parte a lumii citadine. Dezamăgiţi, s-au întors în sat şi, din lipsă de ocupaţie şi-au înecat amarul în băutură la cârciumile apărute ca ciupercile după ploaie. Dacă priveai prin gospodăriile din sat, mai puteai vedea, ici-colo, câte o bătrânică robotind prin curtea ei pentru că aşa a fost învăţată, să nu stea degeaba. Mulţi ţărani, majoritatea tineri, dezamăgiţi şi fără speranţă, pluteau între două lumi, fiind total dezorientaţi.

Criza de sistem a fost însoţită de criza morală. Dispăruseră destul de repede trăsături ca: egalitatea şanselor, integritatea, spiritul de dreptate şi de întrajutorare, locul lor fiind luat de o palidă imprecaţie a Europei Occidentale.

Oamenii nu mai erau preţuiţi ca altă dată pentru cultura lor, pentru inteligenţa, originalitatea şi calităţile lor personale, ci pentru banii lor şi metodele folosite pentru a jefui avutul ţării, făcut cu sudoarea tuturor românilor: asta şi pentru că lor nu le era ruşine că sunt necinstiţi.

Ca proaspăt pensionar care lucrasem 35 de ani într-o instituţie pentru care dădusem totul din mine, mă bucurasem şi eu că a avut loc schimbarea mult aşteptată,

dar bucuria mea n-a durat mult, deoarece au apărut dezamăgirile, aşa cum am arătat mai sus şi voi prezenta şi în continuare.

Astfel eu, un idealist singuratic cum ajunsesem, m-am trezit brusc în sărăcia şi în mijlocul haosului şi abuzurilor prezente la tot pasul, devenind prea repede scârbit de ipocrizia, lăcomia şi josnicia acelor viitori „miliardari de carton" pe care presa zilei îi va menţiona mereu fără rezultat, dar toate guvernele care s-au perindat la putere nu i-au deranjat şi n-au luat nicio măsură pentru a recupera de la ei ceea ce au jefuit.

Prin legea nr. 18/1991 urma să fie retrocedat pământul foştilor proprietari sau moştenitorilor acestora. Dar pământul s-a întors prea târziu la proprietarii lor legali – acei ţărani care l-au iubit dintotdeauna, pentru ei au luptat în războaie şi l-au considerat ca făcând parte din existenţa şi viaţa lor – iar operaţiunea propriu-zisă de retrocedare s-a transformat într-o adevărată dramă.

Mulţi dintre ei muriseră, alţii erau prea bătrâni să-l mai poată lucra, fiind şi aşa lipsiţi de utilajele necesare şi banii pentru a le însămânţa. A fost momentul prielnic pentru afaceriştii veroşi care s-au constituit în asociaţii, care, împreună cu silozurile şi fabricile de panificaţie i-au estorcat an de an, până când i-au sărăcit de tot. În acelaşi timp statul i-a abandonat pe ţărani, nu le acordă subvenţii pentru lucrul pământului, pentru irigaţii şi alte cheltuieli absolut necesare, din care cauză mii de hectare de teren arabil au fost lăsate în nelucrare, năpădite de buruieni. Ne mai mirăm că agricultura românească a ajuns în „sapă de lemn", iar România a pierdut vechea faimă de grânar al Europei. O cauză mai puţin analizată de cei chemaţi să revigoreze agricultura este: lucrează efectiv pământul cei care sunt proprietari în acte? Nu! Hotărât, nu! Majoritatea celor cărora li s-a retrocedat pământul sunt moştenitorii proprietarilor care l-au introdus în C A P.-uri, dar ei locuiesc în oraş – mulţi sunt pensionari de stat – care au predat terenurile lor agricole acelor asociaţii care le dau dividende modice după recoltare, fără să participe în vreun

fel la lucrul pământului.

...În toată ţara se derulează o viaţă cel puţin ciudată, întunecată şi chinuită; cei virtuoşi se folosesc de o mască bine aşezată pe figură pentru a-şi ascunde viciile tainice. În acelaşi timp caracterele care se pretindeau tari, se prăbuşesc zi de zi în propria lor slăbiciune, iar fetele frumoase au ajuns prostituate, bâţâindu-se pe stradă într-o ţinută sumară, cu mişcări lascive şi indecente.

Societatea românească nu mai este apărată de cele trei principii: morala, legea şi conştiinţa, iar credinţa religioasă a scăzut, cu toate construcţiile moderne de biserici şi catedrale care s-au înmulţit. Slăbirea Bisericii Ortodoxe Române se datorează şi agresiunii tot mai mari, nemaiîntâlnite, la care este supusă din partea unor secte religioase care au reuşit să ocupe poziţii prea în faţă în unele emisiuni televizate, ca „Viaţa spirituală”, în care reprezentanţii acestora sunt incisivi şi atacă totul.

După revoluţia din 1989, în România au pătruns sumedenie de secte religioase formate dintr-o şleahtă de aventurieri şi de impostori, care predică cuvântul biblic fără să-l înţeleagă. Aceştia îl au ca şef pe Führerul Geher din Zürich – Elveţia pentru biserica nou-apostolică, iar alţii au şefi prin America. Toate sunt secte periculoase venite din Occident, care, sub masca turismului prin diferite zone ale ţării cu scopul de a atrage prozeliţi, nişte oameni slabi din punct de vedere cultural şi religios, cărora le oferă bani, haine şi alimente. Această activitate este dubioasă, mascând uşor spionajul, dar cei care sunt plătiţi să apere societatea de astfel de pericole, încă mai privesc indiferenţi.

Viaţa este foarte grea, iar oamenii sunt dezorientaţi şi au devenit sceptici la promisiunile celor care le solicită votul din patru în patru ani, iar odată ajunşi la putere, uită de ei. Înainte vreme oamenii, când dădeau de un necaz mare, îşi ridicau privirile spre cer, gata să se ia de piept cu Dumnezeu pentru toate nedreptăţile suferite. Despre suflet ei nu ştiau decât că e un abur care se ridică la cer după cele 40 de zile de la moarte.

Dacă la începutul secolului 20 au apărut: filmul, avioanele, fotbalul şi arta decadentă care înnebunise lumea, secolul 21 a debutat cu violenţă explozivă, în special războaiele din Afghanistan, Iugoslavia, apoi cel din Irak şi nesfârşitul război dintre Israel şi Palestina; toate au condus la creşterea violenţei şi exacerbarea terorismului pe glob şi, în final, la insecuritate, moarte şi foamete.

Şefii de state au ajuns să se teamă unii de alţii şi îşi pun „beţe în roate" pentru a nu ajunge vreunul dintre ei la fericitul bilet de liberă trecere spre „nemurire". Poate şi aceasta este o cauză pentru care omul nu se împacă cu ideea morţii, deşi fiecare ar trebui să ştie că are un destin pe care nimeni nu-l poate păcăli, el fiind inexorabil. După noi nu rămâne decât leşul care se va descompune în conformitate cu procesele chimice despre care toţi am învăţat la trecerea noastră prin diferite şcoli. Există, totuşi speranţa în fiecare din noi că viaţa ni se va schimba în bine. Când? Cum? E greu de spus. Cert este că speranţa nu poate fi dezrădăcinată din om, în el va rămâne mereu ceva din această „buruiană perenă".

Consider greşită concepţia unor politicieni care susţin că România a trăit 42 – 45 de ani de comunism, fără să amintim că principalii vinovaţi de soarta poporului român sunt Marile Puteri care, în 1944 ne-au predat ruşilor fără să ne întrebe, iar ruşii ne-au stăpânit efectiv până în 1964, exploatându-ne fără milă bogăţiile solului şi subsolului, stabilind ordinea în România, cu sprijinul autohtonilor care ocupau unele funcţii în sfera puterii. A urmat apoi perioada 1965 – 1980 când populaţia a răsuflat mai uşurată, regimul de democraţie populară permiţând o dezvoltare economică, apoi 1981 – 1989 – dictatura clanului Ceauşescu – acceptată de cei care îl înconjurau deoarece lor le era bine şi nu doreau schimbarea.

În anii dinaintea Revoluţiei din 1989 toţi românii aveau senzaţia că România îşi începuse alunecarea pe o pantă invizibilă şi aşteptau producerea catastrofei, cu speranţa că şi oamenii se vor schimba în bine, odată cu obiceiurile şi relaţiile noi ce urmau să se înfiripe. Asta

rezulta şi din faptul că toate ţările socialiste fuseseră lovite de un fel de molimă care vorbea despre subdezvoltare şi dorinţa de libertate. Rezultatele, din păcate, n-au fost cele aşteptate, iar oamenii încă mai aşteaptă acele transformări care să conducă la prosperitate şi la mai bine.

Constanţa 20.07.2000

Încheiere

Am început să scriu această carte cu zece ani în urmă în încercarea de a reconstitui, pe cât e posibil, într-un roman, viaţa satului şi a familiei mele, truditori ai acelei comunităţi. De fiecare dată eram nevoit să întrerup scrisul deoarece în jurul meu simţeam că se întâmplă ceva nedefinit care mă tortura. Încercam să-mi justific neputinţa din pricina amintirilor dureroase prilejuite de dispariţia părinţilor mei, care-mi făceau ochii să lăcrimeze. Mă opream din scris şi aşteptam o perioadă mai fastă în care să mă pot concentra ca să aştern pe hârtie faptele povestite de părinţii şi bunicii mei, alături de cele trăite de mine în acel mediu.

Mi-a fost foarte greu s-o scriu, dar am perseverat deoarece am socotit-o o datorie de suflet şi hotărâsem ca atunci când voi reuşi s-o termin, să mă eliberez de tot trecutul pe care să-l dau uitării pentru totdeauna.

În fiecare dintre noi există un spirit de conservare şi rareori avem curajul să ne expunem viaţa personală pe tavă pentru a fi privită de semenii noştri, temându-ne de sarcasmul şi de clevetirile unor binevoitori. Cu toate acestea eu am scris-o cu toată sinceritatea, ca pe o spovedanie cu care m-am simţit dator faţă de cei care vor citi cărţile mele, deşi încă nu ştiu dacă vor fi tipărite şi apoi citite. Am scris-o ca şi când aş fi crescut o floare, cu destulă trudă, ajutat de amintirile mele, astre blânde ale memoriei, care străluceau mai intens alimentate de vechile mele dureri şi de visurile spulberate. Nu pretind că existenţa mea a fost exemplară, nici nu doresc s-o transform într-o oglindă în care să se recunoască alţii deoarece în acest caz ar fi induşi în eroare, fapt pe care îl evit în orice împrejurare.

M-am aşezat adesea la masa de scris şi m-am confesat colii albe de hârtie, înşirându-mi gândurile şi amintirile – care n-au fost puţine – printre ele fiind vorba de viaţa trăită, cariera profesională, familia, bucurii, împliniri şi regrete, iubirile mele din anii tinereţii, prilej cu care mi-am deschis sufletul fără rezerve. Mi-a fost ceva mai greu la început, dar după ce am citit şi operele altor scriitori, totul a mers aproape liniar.

Recunosc că la început am citit foarte mult, din toate domeniile literare, ştiinţifice, medicale, ca unul care se străduie să adune un bagaj de cunoştinţe pentru minte şi suflet, dar şi pentru viaţa care îl aşteaptă. Abia atunci m-am convins că a scrie o carte nu e o joacă, nu înseamnă doar să înşiri anumite fapte şi împrejurări, ci să-i poţi transmite cititorului potenţial, pe înţelesul lui, cele aflate şi trăite de tine, cu termeni care să-l bucure, să-l emoţioneze, chiar să-i aminteşti unele lucruri care păreau uitate. Aşa se face că în această carte m-am ferit de faptele „şoc”, care au fost excepţii pe care nu le-am putut evita, încercând să selectez unele fapte care pot atinge şi mângâia sufletul. Pe cât posibil am încercat să le amintesc oamenilor de bunătate, de iubire, generozitate, iertare, credinţa într-un ideal, dar am prezentat şi unele aspecte dureroase din viaţă pentru ca oamenii să le judece şi să le ocolească.

Citisem într-o carte mai veche că Dumnezeu, în procesul grandios al Creaţiei Sale, are grijă să ne pună la treabă şi pe noi, oamenii, cerându-ne ca fiecare dintre noi să acţionăm după puteri.

Ştim că nu este bine să te hrăneşti cu vise şi să alergi după piatra filosofală, urmărind să obţii viaţa fără de moarte, dar nici nu trebuie să uiţi că omului i s-a dat o viaţă care trebuie trăită.

În ceea ce mă priveşte, personal, declar că dacă aş mai avea douăzeci de ani şi posibilitatea de a recrea condiţiile din satul meu de altă dată, aş fi dispus să mă întorc acolo, în mijlocul naturii vii, depunând toate diligenţele pentru a trăi frumos, să fiu util semenilor mei, indiferent de cât de sclipitoare mi-ar mai fi gândirea. De

mult doresc s-o pot lua de la capăt într-un viitor mai bun, în anii care mi-au mai rămas de trăit. Îmi pare rău să-mi recunosc gândul că acest viitor pare incert, iar condiţiile nu mai pot satisface minimele dorinţe. Adesea m-am întors în sat când trăiau părinţii mei, unde mi-am tămăduit rănile căpătate în încleştarea cu viaţa. Poate pentru că acolo mi-am regăsit, de fiecare dată, rădăcinile şi am avut prilejul să regret pierduta puritate a lumii de miracol pe care am cunoscut-o eu alături de acei oameni harnici, cinstiţi, simpli, dar destul de înţelepţi în gândurile şi în faptele lor. Pentru că aşa cum le era vorba, le era şi sufletul, de aceea m-am simţit mereu aproape de ei, marcându-mi decisiv felul de a fi. Memoria mea îi revendică uneori cu sfioşenie pe aceşti ţărani simpli, buni şi răbdători, iar alteori cu o oarecare brutalitate, amestecată cu părerea de rău că viaţa lor s-a degradat atât de mult.

Pot spune că am reuşit să cunosc bine viaţa oamenilor din satul meu, dar din raţiuni de ordin personal m-am autocenzurat în relatările mele, pe care le-am selectat pentru a nu supăra pe cineva.

Totodată, din lipsă de spaţiu, am pus stavilă multor amintiri, unele plăcute, altele mai puţin plăcute, din respect pentru acei ţărani bătrâni, blânzi, cu mersul lor şovăielnic şi cu lacrimi în ochii înceţoşaţi, acei truditori săraci ai ogoarelor, care şi-au pierdut încrederea în viaţă. Am scris pentru ei, care continuă să rămână şi azi talpa ţării, singurii care mai lăcrimează sincer când ascultă *Imnul de Stat al României* şi văd desfăşurat tricolorul. Câţi români mai simt ca ei în prezent?

Soarta ţăranului român m-a preocupat dintotdeauna pentru că am simţit-o grea şi nedreaptă. De aceea în peregrinările mele prin ţară, pe unde m-au purtat paşii, le-am studiat viaţa, munca şi comportarea. Îi priveam cum păşeau stingheri, sfioşi şi smeriţi pe străzile din oraşe, unde veneau să-şi vândă produsele pentru a face rost de bani pentru treburile lor. Îi recunoşteam după port, dar şi după faţa arsă de soarele câmpului, după palmele bătătorite, crăpate de muncă şi unghiile împănate de

ţărâna ogorului pe care trudeau din primăvară până în toamnă. Din înfăţişarea lor puteai citi ameninţarea vieţii. Aşa se explică de ce mulţi fii de ţărani fug din satul lor la şcoli sau la munca ce o oferă oraşul, dorind să-şi croiască un viitor mai bun şi să nu se mai întoarcă în acel mediu de viaţă apăsător şi greu.

*

Deşi scriu de mai mulţi ani, mai simt şi astăzi o doză de sfială în suflet. Dau o mare importanţă scrisului, grijii pentru cuvânt şi aşezarea lui în pagină, urmărind să exprime fidel adevărul, emoţia, încrederea, speranţa şi îndemnul la iubirea între oameni.

Ştiu că m-am apucat de o treabă destul de grea, dar încerc s-o duc la capăt, sens în care urmăresc faptele, străduindu-mă să şlefuiesc cuvintele atât cât mă pricep eu, pentru a le da o oarecare strălucire şi a le îmbrăca într-un fel de „vrajă” care să aibă darul să le transforme în balsam pentru suflet şi memorie. Dorind să scriu cât mai atent, mă gândesc la eventualii cititori pe care-i ştiu exigenţi, iar eu m-aş bucura dacă cele ce scriu le va sluji.

Tehnica de a scrie, modalitatea de a te exprima, nu ţi le dă şcoala decât în parte. Trebuie să înveţi singur, folosind paralel şi experienţa înaintaşilor, la care să adaugi experienţa ta de viaţă.

Această carte am scris-o cu inima strânsă, poate şi de teama întoarcerii mele în timp, printre oamenii în mijlocul cărora m-am născut şi am trăit o vreme. Am numit-o roman pentru că ea cuprinde o viaţă trăită în mai multe etape sociale, marcate de schimbări economice şi social-politice. Pentru mine are o mare încărcătură emoţională şi tocmai de aceea am avut nevoie de zece ani pentru a o scrie, după multe întreruperi. Am pornit la realizarea ei dorind să fie o frescă a satului în care m-am născut, fără a avea pretenţia că am spus totul despre acea comunitate. Menţionez că am cheltuit mult timp şi am pus în ea o parte a sufletului meu, sperând că la sfârşit mă voi elibera de toate amintirile care m-au însoţit pretutindeni de-a lungul vieţii, după care să mă liniştesc şi să-mi trăiesc mai departe zilele care mi-au

mai rămas.

Am scris-o pentru că am simţit nevoia să creez ceva pornit din infinita îndurerare pe care am explicat-o mai sus, dar şi din imboldul fundamental al naturii mele de a realiza legătura dintre viaţa mea şi realitatea lumii din care am purces. Desigur că am renunţat la multe pentru a-mi face timp s-o scriu, inclusiv la liniştea personală, dar am hotărât s-o fac ştiind că este o întreprindere serioasă şi destul de complicată. Tot ce am înserat în paginile sale a fost pentru mine ca o spovedanie. Poate că în torentul vorbelor am depăşit unele limite ale sincerităţii, în special în legătură cu viaţa mea personală, dar scriind, mi-am asumat tot riscul realităţii în nume propriu, cu toate că aş fi putut omite neîmplinirile în carieră, dezamăgirea din prima dragoste sau în familie.

Am considerat că este mai bine să pun în ea şi o parte din sufletul meu, aşa cum creează păianjenul, care îşi construieşte plasa ce urmează să-l poarte peste abisul existenţei sale. Aşa că şi eu am încercat – nu ştiu cât am reuşit – să-mi prezint lumina din suflet, astfel ca faptele la care am făcut referire să nu rămână doar simple amintiri, demne doar să populeze „lada din pod”.

Cred că majoritatea cărţilor izvorăsc din sufletele celor care le scriu, ele rămânând multă vreme imaginea şi umbra acelor suflete. Aşa s-ar explica şi faptul că citindu-le, ele reuşesc să vorbească sufletului nostru şi nu de puţine ori determinându-ne să evadăm din acel turn ameţitor şi îngheţat al singurătăţii care pune uneori stăpânire pe noi.

Când am început să scriu această carte m-am gândit să folosesc nişte mijloace de exprimare cu posibilităţi superioare confesiunii directe, dar mi-am luat seama şi am renunţat, gândindu-mă că nu scriu pentru elite, ci pentru cititorul comun. Aşa că şi faptele prezentate le-am smuls din suflet şi le-am scos la lumină sub forma imaginilor pe care memoria mea a reuşit să le reţină.

Se ştie că arta, în general, presupune şi o doză de ficţiune, de care, însă, nu trebuie abuzat niciodată. Ce ar

mai rămâne atunci când vraja s-a spulberat? De aceea consider că un scriitor devine mai credibil când scrie simplu, din sufletul lui, fapte trăite şi văzute, care exprimă realităţile vieţii.

N-am intenţionat să scriu o operă, ci o frescă a satului pentru care am cules numai datele care exprimă realitatea aspră, neîndurătoare a lumii rurale, mărunţind-o şi redând-o cât mai simplu pentru a fi pe înţelesul tuturor. Am pornit destul de emoţionat, dar cu speranţa că, poate, voi reuşi să scot la lumină o epavă sau poate o criză sufletească. Aşa am reuşit să cad în capcană, tulburându-i pe alţii cu propriile mele emoţii, din care nu lipsesc cele care mi-au însoţit anii copilăriei. Am trecut mai repede peste perioada colectivizării satului pentru a evita, pe cât posibil, unele momente de suferinţe, dureri şi dezamăgiri prin care au trecut sătenii mei.

Am avut momente când mi-a fost aproape imposibil să redau fapte şi situaţii critice. Atunci m-am închipuit un sisif obligat să-mi rostogolesc uriaşul bolovan pieptiş spre culmea dealului, în timp ce simţeam că trupul îmi era scăldat de sudoare, picioarele mă lăsau odată cu puterile trupului, permiţând bolovanului să alunece la vale, iar eu să reiau chinul de la început.

Ca izvor de inspiraţie a fost viaţa însăşi, mediul ambiant, universul meu interior, lângă care am aşezat amintirile mele destul de bine păstrate în memorie. Toate acestea m-au ajutat să scriu cartea aşa cum a curs viaţa, fără cosmetizări sau ascunzişuri. Desigur, am lăsat şi un spaţiu larg pentru cititorii care doresc să-şi folosească imaginaţia pentru a crea decorul sau să adauge personajelor calităţi ori defecte, să tragă concluzii şi chiar să judece faptele pe care le-am relatat. Recunosc, totuşi, că puţini vor fi aceia care vor fi încântaţi de cele citite aici, deoarece astăzi, în această lume a înstrăinării şi însingurări în care trăim, clipele de plăcere sunt tot mai puţine. Sper, însă, ca ei să vadă realitatea şi s-o aprecieze cu luciditate şi încredere.

Dacă secolul XX, pe care abia l-am depăşit, ne-a

copleşit cu fenomene prea tari şi violente, năpustind peste noi, fără milă, umbra rece şi mută a unui trecut care ne-a ţinut ca într-o colivie, deşi noi iubeam libertatea şi spaţiile largi, nici secolul XXI nu promite prea multe lucruri bune.

Când călătoreşti în timp cu gândul, alergând prin trecutul tău, adesea ai prilejul să constaţi că sufletul este singurul care poate fi plimbat cel mai uşor prin anii pe care i-ai petrecut deja şi tot el este cel care reuşeşte să se hrănească din iluzia acelei călătorii inedite. Astfel el se bucură sau se întristează, după cum, în trecerea prin viaţa omului, descoperă fapte bune sau rele. Călătoria începe de obicei de la vârsta de şapte ani, apoi la optsprezece ani, când omul ajunge la majorat, dar încă nu ştie bine ce este lumea, urmează armata, profesia, definitivarea studiilor, familia, etc. Ajuns la o anumită vârstă constaţi, cu părere de rău, că toate se amestecă şi atunci regreţi că au trecut anii şi ai vrea să te întorci în timp la cei douăzeci de ani, hotărât de această dată faci ce n-ai făcut atunci, dar îţi ei repede seama când constaţi dezamăgit că nu mai ai nici inocenţa, nici acel curaj nebun care însoţea vârsta respectivă. În acest punct nu-ţi rămâne decât să te mulţumeşti cu dorinţa şi cu visurile. Şi visezi, visezi

Şi ţăranul român a avut dintotdeauna sufletul însetat de bucuria unei vieţi tihnite, respingând în toate cazurile egoismul şi ticăloşia lumii înconjurătoare. De aceea el şi-a plăsmuit un adevăr personal al candorii şi credulităţii, visând să trăiască liniştit cu soţia şi copiii lui, ziua să muncească pe ogor, iar seara să asculte scârţâitul carelor ce se întorc de pe câmp şi mugetul cirezilor de vite ce intră pe uliţă, venind de la păşune. Ţăranul a fost învăţat să crească animale şi păsări în gospodăria lui şi să răstoarne brazda ogorului. Toate acestea sunt bucuriile lui simple, de care nu a avut mereu parte. Aşa se face că mulţi dintre ei au înjurat regimul comunist care i-a deposedat de pământul lor – obiect al muncii care asigura hrana familiei sale – iar fără pământ el nu mai era ţăran, ci un mic salariat sărac.

Astăzi ţăranii au primit pământul, dar nu-l pot lucra

din lipsă de utilaje, braţe de muncă, etc., iar peste ei se rostogolesc adevăruri crude care i-au făcut să trăiască în mari lipsuri, de unde şi revolta lor faţă de guvernanţi şi politicieni, care i-au uitat şi îşi mai aduc aminte de ei cu prilejul alegerilor, o dată la patru ani de zile, când încearcă să-i ademenească cu minciuni şi cu vorbe mieroase pentru a le obţine votul, după care nu-şi mai amintesc de ei decât în disputele politice, când fac referire la „popor”, ca suveran de drept.

Încerc să închei aceste rânduri amintind celor interesaţi de idee, că un om nu le poate face pe toate, oricât ar fi el de dotat fizic şi intelectual. Nici eu nu fac excepţie, fiind un om la fel ca toţi ceilalţi, dar pentru realizarea acestei cărţi am făcut tot ce mi-a stat în putinţă, încât acum nu-mi mai doresc decât să fiu sănătos, iar când îmi va veni vremea, să sfârşesc uşor şi în taină. Până în prezent nu am primit niciun semn care să-mi anunţe că mi s-ar apropia sfârşitul, ceea ce mă încurajează să lucrez în continuare, ceea ce şi fac.

Autorul 23.07.2000

Constanţa